ంగారకావ్య గ్రంథమండలి ప్రబంధపరంపర — ౬

యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము.

చెళ్లపిళ్ల సరసకవి.

PUBLISHED BY

K. G. MURTY

FOR SRUNGARA KAVYA GRANDHA MANDALI

MASULIPATAM.

సర్వస్వామ్యములును

మచిలీపట్టణము

శృంగారకావ్య గ్రంథమండలివారివి.

తొలికూర్పు

జ్యేష్ఠము, ౧౯౪౧

వేయి ప్రతులు

ముద్రణము

మినర్వా ప్రెస్,

మచిలీపట్టణము.

కస్తూరి రంగకవి విరచితమగు "యామినీపూర్ణతిలకావిలాస" మను శృంగారరసప్రబంధమును 1893 వ సంవత్సరమున తునిగ్రామ పురస్కృతులగు వి. గురులింగదేవరగారు ముద్రించి అందలి పీఠికలో-

"ప్రబంధములలో నెన్నదగిన యీ యామినీ పూర్ణతిలకావిలాసము గోదావరి జిల్లాలోని కడియమను గ్రామములో నివసించియుండిన కస్తూరి రంగకవిగారిచే రచింపబడుచు నూటయేబదల సంవత్సరముల క్రిందట విరచింపబడినది. ఇది ఇంత మృదుమనోజ్ఞశైలితో గూర్పబడి శయ్యాపాకములు రమ్యముగానుండి కవిపండితలోకముల హృదయముల నానందింప జేయుచున్నదియున్న, పెక్కు వ్రాతతప్పులతో నిండియున్నను స్వల్ప వైదుష్యముగల నేను నా శక్తికొలది కొంత సవరణచేసి ముద్రించితిని. అయినను అక్కడక్కడ కొన్ని తప్పులుండుటకు సందియములేదు. వ్రాత ప్రతి యొక్కటి యుండుటయు నదియు పెక్కు లోపములుండుటకు గారణము. ఇంకను శుద్ధప్రతి సంపాదించిగాని మరల జాగరూకతతో కవి యభిప్రాయమును గనిపెట్టి సవరణచేసి మరల కొంచెము కాలములోనే ముద్రించెదను. ఇప్పటికి కొంచెము ప్రతులనుమాత్ర మచ్చొత్తించితిని."

ఇట్లు ప్రకటించిరి. ఆంధ్రుల యనాదరణవల్లనో, ప్రకటించినది మరల ప్రతియాగుటవల్లనో! పూర్వము ముద్రించిన ప్రతులే అమ్ముడు కాకయుండుటవలననో! సమగ్రముగా గ్రంథమంతయు మరల ముద్రణమందు రాకుండుటకు గలుగకుండుటను గాంచి యా ముద్రితప్రతియు, బ్రహ్మశ్రీ కానవరపు రామకృష్ణశాస్త్రిగారు మాకంపిన వ్రాతప్రతియు, మేమిది వఱకు సంపాదించిన వ్రాతప్రతియు, నీ మూడు ప్రతులను సంప్రతించి పాఠాంతరములతో నొక సంపూర్ణ ప్రతిని వ్రాసి దానిని మ. రా. శ్రీ శిరోమణి తిరుమల వేంకటరంగాచార్యులువారికంపి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునగల ప్రతితో సరిచూపించి దొరికిన పాఠాంతరములను చేర్పించితిమి.

ఇదివఱకు ముద్రితప్రతికంటె అధికముగా చేర్చిన పద్యములకు ముందు ‡ నీ గుర్తు ఉంచితిమి, మఱియు సచ్ఛాయచ్ఛాయ బద్ధపాఠములు లోపించుటవలన అట్టి భాగములు బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన నాదెళ్ల మేధాదక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారిచే పూరింపఁజేసి ఆభాగములకుఁ గుండలీకరణమొనర్చితిమి.

అడిగినంతనే పీఠికను వ్రాసి పంపిన బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులగు చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారికిని ఈ గ్రంథప్రకటనకుఁదగిన సాహాయ్య సంపత్తి నొసంగినవారలకును మావందనములు.

సారస్వతాభిమానులయొద్ద నిట్టి ప్రాచీనములుగల ప్రతు లున్న యెడల మాకుఁబంపిన ద్వితీయముద్రణమున వానిఁ జేర్చెదము. మఱియు నిట్లు ఉత్తమశ్రేణికిఁజెందిన యముద్రితశృంగారప్రబంధములను దమయొద్ద నున్న వానిని మాకుదయతో నొసంగిన వానిని బ్రకటించుట కెల్లప్పుడు సంసిద్ధులము.

పాఠకమహాశయులు, మాకృషికిఁ దగినంత దోహదము నొసంగి మాచే నాంధ్రవాణి నర్చింపఁజేయుదురని తలంతుము.

ఇట్లు
వ్యవస్థాపకుఁడు.

శ్రీమత్సీతారామచంద్రాయనమః.

పీఠిక.

యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము

అనబడు యీ ఆరాశ్వాసముల ప్రబంధమును మాపిన్నముత్తాత గారు రచించినట్లు శ్రీభాగవతాశ్రితమను గ్రంథములో నుద్ఘాటించియున్నాఁడను,

(1) సీ. శ్రీకృష్ణకింకరుండైన ♦ చేయ నెంచినవాఁడు పిన్నముత్తాత నరసన్నగారు

(2) మ. అనఘుండగ్రజుఁ డైన మన్నపతి ♦ న్యాయచిత్రానారిత్రముల్
జనమాన్యమ్ముగ వేంకటేశ్వరగతిలాసమ్ముల్ దగం జెప్పి రా
మున కర్పించి పరమ్ముఁ గన్నమహితుల్ ♦ ముమ్మాటికిం గొల్తు నా
పినముత్తాత నగణ్యపుణ్యాకరవాభ్ధి న్నారసింహాఖ్యునిన్.

ఆయీ కడపద్యమువలన మాముత్తాతగారు మఱియొక ప్రబంధముగూడ రచించిరని తెల్పినట్లయినదిగదా? ఇవి రెండుమాత్రమేకావు,

(1) అహల్యాసంక్రందనవిలాసము. (2) ఏకాంతసేవాకలాపము. (3) సత్ప్రసన్నగోపాలశతకము.

అను మఱిమూఁడు గ్రంథములుగూడ మా ముత్తాతగారు రచించినవి వారి స్వహస్తలిఖితములు నేను చదివించుట మాత్రమేకాదు మఱి చాలమందికిఁ జదివి కొన్ని దినములలోఁ గాగితములమీఁద వ్రాసికూడ నుంటిని, కానియిటీవల నవిమూఁడునునట్లో అంతరించినవి. అంతరించిన త్రితయములో మొదటిరెండును యక్షగానములు. సేవాకలాపము మాయూరి జనార్దనస్వామికి సంబంధించినది. భవతు ఏకవిగాని యొకటే ప్రబంధము వ్రాసి విరమింపఁడు. ఏవో మఱికొన్ని వ్రాయుటే అనుభూతము కాని కవిపేరు నిల్పదగ్గదిమాత్ర మారచనలో నేదో యొకటిమాత్రమే

యగును; కవితాసంతానమునకే కాదిస్థితి, కేవలసంతానమునకుఁగూడ సమన్వయించుకోఁ దగ్గదే. ఈయామినీపూర్ణతిలకావిలాసమువలననే మా ముత్తాతగారికిఁ బేరువచ్చినదని జనశ్రుతివల్ల నేను నాబాల్యమునందే [illegible] కొంటిని. నావిద్యార్థిదశనాఁటి కీపుస్తకము మాయింట [illegible]. [illegible] కనుఁ బూర్వమే మాతాత వెంకన్నగారు దీని [illegible] వ్రాసి కొని యిచ్చెదనని యడిగినమీఁద–

'[illegible]'

అని యనుమానించుచునే యిచ్చిరనియుఁ [illegible] న్నట్లే జరిగినదనియు మాతండ్రిగారు చెప్పఁగా వింటిని. నా[illegible] రెండాశ్వాసములవఱకు మాత్రము మా[illegible] పుస్త కము మాయింటనుండెడిది. ఎందుకేని మంచిదని [illegible] ప్రతి వ్రాయుటకు మొదలిడి ఆపని నెఱవేఱకమున్నె [illegible] డై నట్లూహింపనయ్యెడిని, [illegible] యుండఁగనే జీవయాత్ర సమా[illegible] ములు గాని గద్యములుగాని లేకపోవుటచే [illegible] నది ప్రచురించునప్పు డాశ్వాసాంతపద్యములు [illegible] జ్ఞాపకము. ప్రకృతగ్రంథమును నేఁటికి నేఁబదిరెండేండ్లకుఁ [illegible] వరి డి॥ తునిలో నొక జంగమదేవర ముద్రించుచు [illegible] యొద్ద లేదనియు నది పంపవలసినదనియు నా [illegible] వ్రాసిరి, [illegible] నేను సమగ్రముగా గ్రంథము సంపాదించియున్న [illegible], ఆయనకు దొరకిన ప్రతియందలిలోపములవల్లనేమి ముద్రాప్రమాదములవల్ల నేమి మొత్తము స్తోత్రమంతయుఁ దప్పులతప్పగా [illegible] నది. ఇపు డీబందఱువారి కేప్రతి [illegible] ముగ నున్నట్లు తోఁచదు. ముద్రణారంభమునకు మున్ను [illegible] తేని లాభముండెడిది. స్వహస్తలిఖిత [illegible] గ్రంథముకూడ నిపుడు నావద్ద లేదు. ఈ యుపోద్ఘాతములచే [illegible] ప్రమాదము లెయ్యవియో? ఇటీవలివారివలనఁ [illegible] వియో "ఇదమిత్థ"మని నిర్ణయింప శక్యము కాకున్నయది. [illegible]

యెంతచదివించినను లాభము లేదు. ఈయన బాల్యమునందు మాకడియము గ్రామమున [illegible] సుదూరమున నున్న నేమలిగ్రామమున నుండెడి నేడ వరపు [illegible] గారియొద్ద శుశ్రూష చేసి [illegible] మభ్యసించినట్లు.

" [illegible] మదిని "

అనెడి [illegible] వలన తెలియుచున్నది, తానన్మాత్రపుఁ బాండిత్యము [illegible] యీ [illegible] రచించినట్లు నా [illegible] వలన నవగతమయినది. సంస్కృతమున [illegible] సాహిత్యము లేనివారో [illegible] గ్రాంథికవులకు [illegible] యీయన యీ గ్రంథరచనానంతరము కాకరపర్రు గ్రామమున శ్రీ [illegible] వేంకటశాస్త్రిగారియొద్దఁ బాణినీయ మభ్యసించినట్లు [illegible] పీఠికలోని.

" [illegible] "

అనెడి పద్యచరణమువలన స్పష్టమయ్యెడిని. మొట్టమొదటఁ దెలుఁగు మర్యాదల [illegible] సంస్కృత మభ్యసించిన హేతువుచేతనే [illegible] సంస్కృత [illegible] సంప్రదాయసిద్ధముగాఁ గనుపట్టును. [illegible] రచనాశక్తి [illegible] నుభయభాషలయందును గూడఁ బాండిత్యముగనే యున్నట్లు పీఠికలోని.

" [illegible] సంగ్రహించి."

అనెడి వాక్యముచేఁ [illegible] నవగత మయ్యెడిని గాని ఆవాక్య [illegible] సమన్వయించుకొన్న నసమన్వయించుకోవచ్చును. [illegible] దప్పులు నిరూపించుటకుఁ [illegible] నను [illegible] ప్రయోగము [illegible] దాఁచిపెట్టినట్లు లోకము భావించుటకు [illegible] గలిగించెడిదే [illegible] దోఁచిన యథార్థము నుడువుచున్నాఁడను. [illegible] సహజకవి. ఆశుగా రచించు నలవాటు కలవాఁడని వినికి (రోజు 1 కి [illegible] తాళపత్రములు రచనతో నింపెడివాఁడట !) సహజముగా రచించినపద్యము లెంతో రమ్యముగా నుండును.

కం. తళతళనై బెళబెళనై
మిళమిళనై మేనికాంతి ♦ మిఱుమిట్లు గొనన్
గళ లలుముకొనియె దినమొక
నెలవున లేజవ్వనంపు ♦ నిగ్గులు దేరన్.

ఇట్టి సహజమాధుర్యపాకముతో నున్న పద్యము లీకబ్బమునం దెన్నియో యున్నయవి. గ్రంథకర్త కిట్టి రచనలో [illegible] తనకుఁ బూర్వులు పోయిన యమకాదుల ననుసరించి గ్రంథము చాలవఱకు బెంచియున్నాఁడు. తికమకగా నన్వయించుకొన్నంగాని యన్వయింపని పద్యము లెన్నియో గలవు. వాని నిందెత్తి చూపవలసివచ్చినచో గ్రంథము చాల విస్తరించెడిని—

"సీ. శరదంబు వేణికి"

వగయిరాపద్యములు చూచుకొఁ దగు. ఈపద్యమే కాదు.

చ. "మృగధరబింబసంపదల మీటు వధూటిముఖంబు"

లోనైన పద్యములన్నియుఁ దెనాలి రామలింగకవి ప్రణీతములని కవి పరంపర అనాదిగా విశ్వసించుచున్న 'అలఘుసచంద్రబింబనిభ [illegible] వక్త్రము' అనెడి కొన్ని పద్యముల ననుసరించి రచించినవి. ఆపద్యము లన్వయించుకొఁ గలవారికిఁగాని యీపద్యము లన్వయింపవని చెప్పవచ్చును. నాచిన్ననాఁటికి మాముత్తాతగారికవిత్వము సమన్వయించు ప్రజ్ఞ నాశాస్త్ర గురువులలో నొకరైన శ్రీమధునాపంతుల సూరయ్యశాస్త్రిగారికిమాత్రమే యుండెడిది. వారుకూడఁ గొన్నిచోట్ల శ్రీ ఆకొండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రిలవారి సాయమువల్ల నన్వయించుకొఁ గల్గినట్లును కొన్నిటిసమన్వయము కుదరక (ఇప్పటివారు నమ్మినను నమ్మకున్నను నే విన్నది వ్రాయుచున్నాఁడను) తదేకధ్యానముతోనుండి నిదురింపఁగా మాముత్తాతగారు స్వప్నములోఁ బొడకట్టి తత్తత్సమన్వయము బోధించినట్లును చెప్పఁగా వింటిని. క్రియాపర్యవసానము మాముత్తాతగారిరచన యినుపగుగ్గిళ్లుగాని మినుపగుగ్గిళ్లు కాదని తెలినది. నాచిన్నతనమునాఁటికిఁ బండితలోకము మెచ్చెడి కవిత్వము శిలాపాకకవిత్వమే, ఇప్పుడుగూడ దానికే ప్రాధాన్యము నిచ్చువారు కొందఱు లేకపోలేదు గాని ఉన్నను ఆయభిప్రాయము చాలవఱకు

మార్పు చెందినది. ఈయన పరిష్కృతచరిత్రకు బిల్హణీయము, పూర్ణచంద్రోదయము, అను రెండు పాఠ్యములు తననాటికే యున్నవని యెఱుఁగికూడ నందలియితివృత్తమునే కథావస్తువుగా గ్రహించి దీనిని రచించుటచేఁ గాఁబోలు నాగ్రంథద్వితయమునందు లేనికవితావైచిత్ర్యములు (యమకాదులు) ప్రకృతగ్రంథములోఁ జేర్చి ఆపుస్తకములకన్న ద్విగుణముగా దీనిం బెంచియున్నాఁడు. విశేషించి కానుగాని ఆపాఠ్యములలోనిమాటలు ప్రకృతగ్రంథమునం దమఁగాంచఁగను దొరలినవి.

సీ. కనుఁగొన్నవారు గిలుకొన్న వాళ్లి క్రేఁగంటఁగనుఁగొన యతి లొటుకొన్న వనఁగరంగు

ఈసీసపద్యము సర్వమును గానుగాని మొదటిచరణము చాలవఱకుఁ బూర్ణచంద్రోదయములోనిదే నేను చిన్ననాఁడు మాముత్తాతగారి తాళపత్రగ్రంథములలోఁ జదివియుంటి కనుక దీని నాయన చూడలేదనుటకు వలనుపడదు. భవను (గ్రంథా రెంటిలో మొదటిది యుపలబ్ధమగుట లేదు. బిల్హణీయము ముద్రితపుస్తకమువలన నచ్చెడిని) ఇట్టివి బుద్ధిపూర్వకముగనో యాదృచ్ఛికముగనో ప్రతికవికిని దొరలుచునే యుండును కనుక నుదారహృదయు లింతమాత్రమున గ్రంథచౌర్యము నాపాదింపనొల్లరనియే నావిశ్వాసము. బిల్హణీయమునందును పూర్ణచంద్రోదయమునందును అసలు బిల్హణుఁడు రచించిన శ్లోకములు— శ్లో. అద్యాపి, అనునవియు, శ్లో. కిమిందుః కిం పద్మం, అనునవియు ననువదింపఁబడియున్నవి, ఈయనయు ననువదించెను, తక్కినభాగము చాలవఱకు స్వకపోలకల్పితము, ప్రథమాశ్వాసము కృత్యాద్యవతారికా వర్ణనలతో; కథానాయికాజననము వఱకుండును. ద్వితీయాశ్వాసమంతయుఁ జాలవఱకుఁ గథానాయికావయవవర్ణనతో నింపఁబడినది. తృతీయమునను గాఁబోలును బిల్హణునిశృంగారామకుఁ గథానాయిక నప్పఁజెప్పుట వర్ణింపఁబడినది. అప్రస్తుతములోఁ దనకుఁ గవితావిద్యయం దెంతటి పక్షపాత మున్నదో! అంతయును వెలువరించినాఁడు.

చ. అనవుడు వారలెల్ల రిగతా! జనవల్లభ! యేమనంగును
న్ననికి గనిష్ఠతాన్యులను భవ్యగవిష్ఠత నిశ్చయింపపే
వనము కవిత్వముల్ దలియు వారము గాము కవిత్వబోధన
ల్లనువుగఁ బుద్ధిజాడ్యహృదయాంబుజములు భాండనములందుఁ జేరదిక్.

అచ్చులో తుట్టతుదిక్రియాపదము - చేరుననే" అని [illegible]. అపుడుచక్కగా సమన్వయించదు- కనుక- చేరునే అని [illegible] వచ్చినది- ఇట్టి వింకను- చాలఁగలవు. [illegible], ఆయీపద్యములోని మాటలు వేదవేదాంగ[illegible] రాజుగారితోఁ జెప్పెడివి. ఈఘట్టమునందే [illegible] దెల్పినాఁడు మాముత్తాత—

తే. గీ. అఖిలవిద్యార్థులకు రహ♦స్యార్థ బోధఁ
జేయు నుచితంబుగా; నయా♦చితపదార్థ
మనుభవించుమ నెవ్వని ♦ నాశ్రయింపఁ
దతఁడు సర్వస్వతంత్రుఁ డు♦ద్యద్గుణాఢ్యు.

ఆయీపద్యములో బిల్వ[illegible] [illegible] మాముత్తాతగారి జీవయాత్రాస్వరూపమును [illegible] చున్నది. శ్రీపిఠాపుర (తాత్కాలిక) ప్రభువు [illegible] లైన శ్రీచింతపట్ల వేంకటరాయ మాధవరా[illegible] మేనల్లుఁడగుటచే నాయనచేతఁ దమగురువుస [illegible] జేయింపఁ దలఁచి యెంత యత్నించినను నీయన [illegible] కేగకయే (రాజసన్నిధికి నేగక కాలముపుచ్చి, గీర్వాణము. పూ.) [illegible] నము చేయుచుండఁగా మాయింటిమొట్టమొదట[illegible] గనుకఁ దమభాగినేయు నేదో[illegible] పూర్వమే తమగురువుగారిచే నొకగదిలో నాయీ[illegible] సందర్భము సంఘటించిరనియు నాప్రభువవరేణ్యుఁ [illegible] త్వము విని యానందించి మనమామల కీయన[illegible] రణమగు ప్రవృత్తికిం దగిన సత్కృతి చేయుటకు సంకల్పించుకొని [illegible] అభినందించి—

అయ్యా! మీదర్శనమువలన నేను ధన్యుఁడను. మీ[illegible] యునో? (మ॥ వసుధాఖండమువేడితో" భాగవతము. పూ.) [illegible] దనిన మాముత్తాతగారు సవినయముగా—

శా. అంతో యింతయొ పంట భూమిగల దా♦వంతేనియుంజింత లే
దెంతేఁ జింత యొకండు గట్టినను నా యీ♦చింతయే మాకు న
త్యంతమ్మౌన్ ఫలదాత్రి

అని చెప్పి భూమియుఁ గోరక నిరాకరించినట్లు గీరతప్రథమభాగములో సాహసంగ్రహములో నాచే వ్రాయఁజేసినది మాముత్తాతగారి నప్రతిగ్రహణ స్వభావము. తాను లేశమును సంపాదింపలేదు సరిగదా? అంతకుమున్నున్న సాహిత్యమును గూడఁ బరిత్యజింపక తప్పదని తనయన్నలతోఁ బోరాడి ఆవ్యాపారమును ఆవృత్తికి సంబంధించిన వృత్తితోఁగూడ నన్యాక్రాంత మొనర్చిన మాముత్తాతగారిని నేను మనఃపూర్వకముగనే (ఆయనకాలములో నీకని జరుగనివో నాగోజలలో జరుగవలసివచ్చి ఆప్రతిష్ఠాప్రతిష్ఠలు నన్నుఁబొందవలసివచ్చెనుగదా!) అభినందింతునుగాని నాపేరిటివాఁడును బ్రహ్మాగ్రేసరుఁ [illegible] కొనుచుఁడును శిష్యుఁడును ఆయీ మహనీయుని [illegible] నాజననకాలమువఱకే కాక నేను—

పందశేరద్వయస్కుఁడ

నగుఃస్యంగము కాపాడిన నాపితామహుఁడు వెంకన్నగారికి మాతృము మాపిన్నముత్తాతగారియెడలఁ గొంత కోపముండెడిదని వింటిని. ఆకోపమునకుఁ గారణము సాహిత్య (అధ్యక్షరాణి సంగృహ్యా చక్రే ధాతా పురోహితం వసు) పరిత్యాగము కాదు. ప్రభువు తనయున్నచోటికే వచ్చి కోరుకొమ్మన్నప్పుడు శ్రీయగ్రహారమునో కోరక నిరాకరించుటయును గాదు మఱేమనిన వినుఁడు నీలాద్రిరాయణంగారు మాముత్తాతగారిని—

“ మీకేదియో కోరక తీరదు ”

అని పట్టుపట్టినప్పుడు ప్రతిచెప్పలేక కోరినకోర్కె మాతాతగారికి కోపకారణమైనదని చెప్పుకొనఁగా వింటిని. మాముత్తాతగారు కోరినకోరి కను వివరించుచున్నాఁడను.

‘రాజా! యెప్పుడో మీపూర్వులు మాకుఁ గొంత భూమి నిచ్చి యున్నారుకదా? ఆభూమికిఁ గొంత కట్టుబడి (పన్ను) యున్నది. అందులో

నావంతు కట్టుబడి తొలంగింప (మాఫుచేయ) [illegible]
బడి పరిమితి యావత్తును అభ్యాసయకరములను [illegible]
మించదు. అందులో మూండవవంతు కొకరూపికవా [illegible]
మున కొకరూపిక వార్షిక మేర్పాటుపవలసినదని [illegible]
నను యథార్థ మది కాదు. ఎట్లో ప్రభువుయ [illegible]
తలంచి కంగారు (తస్మాద్రాజముఖం వీక్ష్య భావ్యకేమ) [illegible]
కోరిక (ఈయనకు సభాకంపమున్నదని చెప్పంగావి [illegible]
కదికూడం గారణము కావచ్చును.) అప్పటి [illegible]
మహుండు కామయ్యగారును [illegible]
నాచిన్ననాంటి కీయన జ్యోతిష గ్రంథములు [illegible])
అన్నయ్యగారును, ఆయీ పిన్నము [illegible] —

"నావంతు"

అను వాక్యమువలన గోచరించుచున్నది. [illegible]
ముత్తాతగారు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును [illegible]
క్షేపము సేయుచు గృహకృత్యములందుం [illegible]
సరమ్మ సహింపక యేవో తేలికమాట [illegible]
మాపిన్నముత్తాత—(ఈయనబహుకోపి)

"ఇంక నీయింట భుజించువాండంగా"

నని యొట్టు పెట్టికొని యూరు విడిచిపోవు [illegible]
వారు (శిష్యులు) బతిమాలి యొట్టు కేలకు నిలవరించి [illegible]
మిచ్చి ఆదినమునసే పర్ణకుటీరమొకటి యేర్పాటు [illegible]
నిల్పినట్లును విన్నవినికి. రాజసందర్శనమునకుం [illegible]
దానికిం దథ్యముగా నిప్పటికిని [illegible] మాయున్నయది.
నాచిన్నతనము నాంటికి మాపిన్నముత్తాతగారి భార్య [illegible] లేవ
మనుమరాలి (దౌహిత్రి) తోడను, మనుమరాలిభర్త [illegible] గారి
తోడను ఆయింటనే నివసించెడిది. [illegible] గారు [illegible]
నిల్లువదలిన పిమ్మటనే రాజుగారి దర్శనమునకు వగ్గరా [illegible]

కోవలయును. విభక్తుఁడైన పిమ్మటనే యీయన స్వర్గస్థుఁడైనను దనకు స్త్రీసంతానము తప్పఁ బురుషసంతతి లేనందునఁ దనవంతుభూమివగైరాలు తనయన్నకొడుకు మాతాతగారికే చెందఁజేసెను. దాని కీయన చేసిన యుపాయము వివరించెదను. ఈయనకు సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యకవిత్వములతోపాటు జ్యోతిశ్శాస్త్రమునందును మంచిప్రవేశముండుటచేఁ (జాతకముం బట్టి) దనయవసానసమయము నెఱింగి అందులకు వింధ్యభూమియగు తన యూరు కడియముకన్న వసిష్ఠానదీతీర మగుతనయత్తవారి యూరు కాఁకరపర్తిగ్రామమే మేలైనదనియు నూహించి యాయూరి కేదో మిషఁ బెట్టుకొని పోవుచు మాతాతను బిలిచి తనగ్రంథములన్నియు నెండఁ బెట్టవలసినదని స్వామిసమాచారమనియుఁ బిదపఁ గొలఁదిదినములకే కలరా వ్యాధివలన స్వర్గస్థుఁ డయ్యెననియు గ్రంథసామగ్రితోపాటుగా నన్నలును దానును బంచికొన్న విషయమును జెప్పెడి పాలుపట్టు గల తాళపత్త్రముగూడ మాతాతకుఁ జేఁ జిక్కుటచే భాగస్థులకు వారసత్వపుహక్కుగాని ఆపైస్త్రీసంతానమునకుఁ దదనంతరపుహక్కుగాని లేకుండఁ గోర్టు తీర్పు చెప్పినదనియు మాతండ్రిగారి వలన వినియుంటిని. ప్రస్తుతము మాపితామహుఁ డీవిషయమునఁ గోర్టులోఁ గొన్ని యసత్యములాడి కొంత పాతక మార్జించెననక తప్పదు. మాపినతండ్రి సరసకవిగారి విషయము తెలుపుచుగా వ్యాఖ్యానించుట నేనెఱిఁగినదే కాని మామునుపు (ప్రకృతగ్రంథకర్త) స్వయముగా చెయి గొట్టి చేతి కిచ్చునప్పటికిని మా సత్యముయగు నెడల మాతాత దానినే బలపఱచుటచేతను మాపినతండ్రి వెంకయ్యగారికి సరసకవిగారి దౌహిత్రినే పెండ్లి చేయుటచేతను ఆయన సొత్తు కొంతేని స్త్రీసంతాన మనుభవించినట్లు పరిణమించుటచేఁ గొంత దోసఁ గంతరించెనని సంతసింపవచ్చును. ఆయీ విషయ మిందుదహరించుటకు ఫలితార్థము సరసకవిగారి కవితపాండిత్యములతోపాటు జాతకశాస్త్రపాండిత్యముకూడ నిశితమైనది కలదని తెల్పినట్లయినది. స్వర్గతి నాఁటి కీయన వయస్సు నలుబదియైదు మించదని వింటిని. నాపుట్టువు 1870 వ సంవత్సరము (ప్రమోదూత) నాఁటి కీయన లేరు, మాతండ్రిగారికి నాజననమునాఁటికి వయస్సు ముప్పదియాఱువత్సరములు, ఆయన సరసకవిగారి చరమదశనాఁటికిఁ బుట్టియుండు నేమో కాని సరసకవిని జూచినట్లు నా

కెప్పుడును జెప్పలేదు. దీనింబట్టి చూడనరసకవి 1840 ప్రాంతమున స్వర్గ చెందెననియు 1795 ప్రాంతమున జన్మించి యుండునని యు మనమూహించు కొనవచ్చును. "ఈషద్వైషమ్య మవివక్షితం" కూచిమంచి జగ్గకవిగారి చంద్రరేఖావిలాపము మాముత్తాతగారి స్వహస్తలిఖితము [illegible] నేను జూచితిని కనుక కూచిమంచి సోదరకవులకే కొంతకాలము [illegible] మాముత్తాతగారి కాలమును జరుపవలసి వచ్చును. (చిత్రభాను స్వభాను వత్సరములకు వ్రాసిన పూర్తిచేసినట్లు కొన్ని [illegible] చిన మాముత్తాతగారి చేవ్రాలువలనంగూడ నిప్పటికి 120 [illegible] వాఁడని తెలుచున్నది) ఈయనకుఁ దిమ్మకవిగారి కవిత్వమం దెక్కుడు గౌరవము కలదనుటకుఁ గొన్ని పోలికలు కనుపడును. [illegible] చేఁ జూపలేదు. శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారికి సమకాలీనులు [illegible] గారికిని మాముత్తాతగారికిని నొకప్పు డెక్కడనో ? అనఁగా [illegible] నో ? లేక మాయూరనో ?

శ్లో. కుచభారా త్కచభారః
కచభారా ద్భీతి మేతి కుచభారః
కచకుచభారా జ్జఘనం
కోఽయం చంద్రాస్యసేరి చమత్కారః.

దీనిలో వాదము జరిగిన ట్లువరివల్లనో కొంతకాలము క్రిందట విని నట్లు జ్ఞప్తికలదు గాని విషయస్వరూపము జ్ఞప్తియందు లేదు. మా ముత్తాత యేసభలకుఁ గాని వెళ్ళక నే స్వల్పమును సంపాదింపక పిత్రార్జితమగు భూమివలన నన్ఁగా నన్నగారు సేద్యము చేసి పుష్కలముగా పండించెడి జొన్నలవలననే జీవితమును గడపినట్లు తెలిసిన—నిన్న మొన్న నాజీవితచరిత్రలో వ్రాసిన—

చ. కవియనఁగాఁ స్వతంత్రుఁ డొరు• కంటె! బడందని ప్రష్టయే మహా
భవనముగాఁగ సంచికొని• వాస మొనర్చుచు రామసత్కథా
వివరములెల్ల లోకులకు • విన్పినయమ్మని పాత్ర్య మిచ్చె నే
కవికి నతండు దేశికుఁడు, • కాదనఁ దేశికూడ నారసిగా.

శా. ఘోషాస్త్రీబలె నుండఁ గాఁ దగుకవుల్ గోష్ఠికి రాఁ జేవిరో
భాషల్ వీలునుబట్టి యాఁడునెడలన్ వాగ్గరిఁ దుఃఖించు సం
తోషం బందను లోకమేనియును నేఁ దోషజ్ఞుఁ డుంగాఁ జేఁ దా
నీ న్యాయస్థితి సమ్మతింపఁడు గురుం డేమందు లోకంబునో.

అనటి పద్యద్వితయమునకు నేవిషయమందో తప్ప నాజీవిత ముదాహరణము కాకున్నను మాముత్తాతగారిజీవితమేని యుదాహరణమైనందులకు సంతసించుచున్నాఁడను. పండవపద్యములోని కోర్టు కోర్టుగాక పండితసభ యని యర్థము చెప్పికొన్నను మాముత్తాతగా రట్టిపండితసభలకుఁగూడ వెళ్లిన ట్లేయుపాధారమును లేదు. ఒక్క ఆదొండకాయపద్యముతప్ప మాముత్తాతగారిచాటువులుగూడఁ గానరావు, ఆపద్య ముదాహరింతును.

మ. కలిగింతు న్మతి ద్రైవశ్రవణదాస్యన్మోహినీరంభ
స్త్ర్యవనా నామృతశీకరాభ నవబింబప్రాంతగౌపమ్యస
ద్భవనాబాంధవ పుష్పసన్నిభసముద్యత్సౌగుమ్యఖండకున్
అకటుంగోర్చినకొండకున్ సగసపోవహ్నిఖండ కాదొండకున్.

ఆదొండకాయ లెవరికో కాని రుచింపవు. మాముత్తాతగారు పద్యము చెప్పి గౌరవించినపదార్థము గదా యని నే నిప్పటికి సుమారు నలభై యేండ్లకుఁ బూర్వము కొందఱపూడిలో నీకూరను చెప్పించి యథాన్యాయముగా వండించి భుజించితిని, కొంచెము గబ్బువాసన కలిగి యుండును. కాకరకాయలు చేదుగుణమువలనఁ బోఁగొట్టిన ట్లీకాయలగబ్బువాసన కూడఁ బోఁగొట్టవలసి యుండును. శిష్యులు వెలమవారు తఱచుగా వేఁటకు వెళ్ళినపు డీకాయలుకూడ సంపాదించి తెచ్చియిచ్చి సంతుష్టిపఱచి మెప్పుపొందఁ గోరుటవలన నీనిని మాముత్తాతగారు వెంటనే ఆశువుగానే చెప్పినట్లు వినికి. ఆయీ పద్యమేకాదు-

శ్లో. కపాలాగ్రహాలోరణారరంగాం
ఘటనాపాటవమోస్సమగ్రహేః
అనురాగిదృగంచలప్రసాదై
స్సనవ మజ్ఞానతమో నిహన్యతాం మే.

అనుశ్లోకముగూడ నాశువులోఁ జెప్పిన ట్లీ వినికి. ఆయీ తిలకావిలాస రచన ముగిసినపిమ్మట గదా? ఈయన విద్వత్ప్రకాశింపసంచుకొనుటకు వ్యాక

ణాధ్యయనార్థము కాకరపర్తికి వెళ్లినప్పు ...
అప్పుడాయూరిపండితులలో నప్పటికే గురువులైనవారో! ...
నాఁడో గురువులు కాదగ్గవారో! కేవలకవిగారా? ...
చూతమని యీప్రశ్న అనఁగా? శ్రీ ...
వర్ణించవలసినదని హేలగాఁ బ్రశ్నింపఁగా ...
గానే పై నుదాహరించిన శ్లోకమును రచించి గురువుల ...
లైనట్లు పండితపరంపర చెప్పికోఁగా వినియుంటిని. ...
ఈవృత్తము వారు దేనిని గోరిరో అదిగాక ...

"నరసన్నా? వర్ణన బాగుగనే యున్నది గాని ...
మే మడిగినది యొకటియు నీవు చెప్పినది ...
నేమి? నీయాశుధారకే సంతసించితిమి"

అని వారనిరనియు దానిమీఁద మాముత్తాత ...
కోరినదే చెప్పితిసని బుకాయించె (బూకరిగాని—గోలి ...)
గురువులు లక్షణశ్లోకము చదువుమని మరల ప్రశ్నించిరనియు ...
వులో లక్షణశ్లోకమునుగూడ నిర్మించి చదివె ... నియు ...
కల్పనమగుటచే నయథార్థమైనను దేనిమీఁదనో ...
పద్యమో? రచించుటకును లక్షణవిషయమాశువుగా ...
తారతమ్యముండుటచే గురువులు పరమానందభరితులై ... ను నుప
దేశించి—

'విద్వచ్ఛ్లాఘి'

శబ్దమునకు లక్ష్యభూతునిగాఁ జేసిరని ... వలన వినిన్నాఁడను.
వినుటమాత్రమే కాదు నేను శ్రీ చర్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులవారియొద్ద

గురుభ్యోనమః

అని ప్రారంభము చేసినపుస్తకము మాపిన్నముత్తాతగారి స్వహస్త
లిఖిత తాళపత్రసంపుటమే జాతకచర్యలో—

తే. గీ. అనుచుఁ దనపిన్నముత్తాత యగు నృసింహ
కవివరుఁడు లిఖియించినగ్రంథములను
జాతక సిద్ధాంతకౌముదీ ... దీని
... వ్రాసె.

శా. కాశీపండితులై కృపాళుఁడయి ప్రఖ్యాతిప్రభాపూర్ణులై
ఆశీర్వాదముమాత్ర శిష్యులను విద్యావంతులన్ జేయుమేల్
ప్రాశిద్యమ్మునఁ గొల్చు చగ్గ కులజుల్ బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిన్ గళా
రాశిన్ శ్రీకడియెద్దవాసు గురుఁ జేరన్ బోదు విద్యార్థినై.

అనుపద్యద్వయములో మొదటిపద్యమందలి సిద్ధాంతకౌముది మాముత్తాత చదివికొన్నదే. ఆయనస్వహస్తలిఖితమే. నాశిష్యవర్గములో నిన్న మొన్న శ్రీ॥ శే॥ ఓలేటి వేంకటరామయ్యశాస్త్రికి నేను సిద్ధాంత కౌముది మొదలిడినదికూడ మాముత్తాతగారి స్వహస్తలిఖితగ్రంథమే. ఆదాండకాయ పద్యప్రస్తావనలో నుంకొంత చరిత్రనడచినది- ఆయీ పద్యములోనున్న-

" ఇనితుంగోద్భవకాండకున్ "

అనునీదానికి నర్థము వ్రాయకున్నచో నెవరికోగాని గోచరింపదు- ఇని=సూర్యునకు (ఇని రవౌదివాకరే, అని కోశము) తుంగ=ఉచ్చస్థానమైన మేషరాశియందు అనఁగా సూర్యుఁడు మేషరాశియందుండఁగా (చైత్రమాసమందని యీవదర్థము) ఉద్భవ=పుట్టుకయొక్క- కాండకున్= సమయముకలదానికి, (కాండోఽస్త్రీ...అవసరవారిషు, అని కోశము) చైత్రమాసమున నాగొంజకోఁగ లుదయించునని తెలివిడి- విస్తరభయముచేఁ దక్కినది వ్యాఖ్యానించ లేదు, ఆయీపద్యమునకు-

" కాగవల్లీకఘనుర్జ్యావల్లీ నీరుల్లికిన్ "

అన్న యుల్లిపాయపద్యము (దీనికవియెవ్వరో తెలియదు) మార్గదర్శకమని వినికి. కలిగ్రామము, మాముత్తాతగా నేరాజులను జూడక పోతరాజుగారు చెప్పినట్లు-

"క. వ్యాస్తిక్ జెందక పగవక, ప్రాస్తంబగు లేశమేరి పదిపేలు"

గా (అదియేని స్వకీయభూమిలోనే) భావించుచు

శ్లో. మనసి చ పరితృప్తే కోఽర్థవాన్ కో దరిద్రః.

అన్న శ్లోకార్థమునకుఁ బ్రథమలక్ష్యమై, " నాఽనృషిః కురుతే కావ్యమ్ " అనే 2 శ్లోకార్థము జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచుఁ " శ్రీరామనామ మంత్రారాధనపరులయి " కాలక్షేపము చేసినవారగుటచే నేరాజులనుగాని

దూషించి, లేదా? భూషించి చెప్పినపద్యములు లేవని వ్రాయుటలో నన్నృతముండరాదు. ఈయనమాత్రమే కాదు పూర్వులుగూడ వ్యవసాయము వలననే జీవనమును. 'శ్లో. పంచమేఽహాని షష్ఠేవా శాకం పచతి స్వే గృహే' గాఁ గడపికొన్నట్లు కనుపట్టెడిని. ఏదో ప్రసక్త తగిలి గోదేప గ్రంథములో మావంశస్థులనుగూర్చి యిట్లుటంకించి యుంటిని.

కం. మంత్రులై యేలిన సా
మంతులు జన్మములు సేయు ♦ మహీశులు నన్నె
ట్లింత వెదకినను నాకిను
మంతయు మా కొలమునందు ♦ నగుపడరయ్యన్.

ఆ. వె. అన్నృతమాడువట్టి ♦ నతిభీతి గలవారు
కోట్టకేగఁ గొంకు ♦ గొనెడివారు
కవిత చెప్పువారుఁ ♦ గడు నమాయికులును
గలరు మా కొలానఁ ♦ బలువు రందు.

ఏదో యీవిధముగా నున్నదున్నట్లు వ్రాసినచో ప్రాజ్ఞలోక మభినందించునుగాని లేనిపోని అత్యుక్తులు వ్రాసుకొన్నచో నభినందించదని వ్రాయ నక్కఱలేదు. మా పితామహులును మాతామహులు నాకాలమునఁ బెద్ద భూస్వాములుగా నున్నందున దిమ్మవారి వ్యవహారములును జక్కఁబెట్టెడివారని వింటిని, నేను శ్రీ వేంకటగిరి రాజాగారి యొద్దను శ్రీ చెలికాని గోపాలరాయనింగారికిని శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామివారి కొండ కేగినప్పుడు వారియుద్యోగులు తోడవాసికారణమునఁ గొంత ఖమా ఖర్చులు నాచేతిమీఁదుగనే నడిచినవి. అంతమాత్రముచేత నేనుగాని మాతాతగాని మంత్రిత్వముచేసిన వార మగుదుమా? అదియునుంగాక కవిత్వమునందలి సత్త యెట్టిదో? తెలిసిన యే నిజమైనకవిగాని మంత్రిపదవి కవిపదవికంటె (సుకవి తా యద్యస్తి రాజ్యేన కిమ్) నున్నతమైనదని దానికై ప్రాకులాడెడినా?

(1) సీ. ఎదురైనచోఁ దన ♦ మదకరీంద్రము డిగ్గి కేలూఁత యొసఁగి యెక్కించుకొనెను
మనుచరిత్రం బందుకొనువేళఁ బురవీధిఁ బల్లకి తన కేలఁ ♦ బట్టి యెత్తె.
(2) శ్లో. తాంబూలద్వయ మాసనంచ లభతే యః కాన్యకుబ్జేశ్వరాత్.

ఇట్టిది కవి కున్న స్థానము మంత్రిదో "చిత్తము వొంగడము" అను తరగతికిఁ జెందినది, ముప్పదిలక్షల రాబడిగల విజయనగర సంస్థానమును దనచేతిమీఁదుగాఁ బరిపాలించెడి—

శ్రీ పెన్మెచ్చ జగన్నాథరాజుగారిని

మహారాజేమని పిల్చువాఁడో యెఱుఁగనివారెవరు?

జగ్గిప్పా?

అనియే సంబోధించుట, ఆమహారాజు కాదుగదా? మఱి యేమహారాజేని కవి నిట్లు సంబోధించి నెగ్గఁగలఁడా?

మ. ఇతఁడా రంగదభంగసంగరచమూహేతిచ్ఛటాపావకో
ద్యతకీలాశలభాయమాన రిపురాడ్దారాశ్రుధారానవీ
నగరంగిణ్యబలా............వత్సరయి తిమ్మక్ష్మావిభుం డీతఁడా.

ఇట్టి యాశుధారతో నట్టి పద్యములు రచించి పెద్దాపురపుప్రభువుచే క్షమాపణ చెప్పించుకొన్న మాగాపు శరభకవికి మంత్రిత్వమే యెక్కువదో కవిత్వమే యెక్కువదో? తెలియునుగాని అస్మదాదుల కెట్లు తెలియును? కర్మము చాలక పెద్దాపురపు రాజుగారు (తిమ్మజగత్పతి) శరభకవిగారిని; జూచి—(ప్రేమతోఁగాని దురుద్దేశముతోఁగాదు)

"ఇతఁడా? శరభకవి"

అన్నారఁట, ఎప్పుడిట్లన్నది? శరభకవి, శరభకవి, అని వినుటయే కాని యెన్నఁడును రాజుగా రాయనను జూడలేదు. రాజదర్శనమున కమ్మహాకవి వెళ్లనులేదు, (నిస్పృహస్య తృణంజగత్) అట్టి సందర్భమున మహారాజే మహాకవి సందర్శనమునకు వెళ్ళెను. మహారాజు హృదయమున శరభకవి యాకార మొక మేరువుగాఁ జిత్రింపఁబడి యుంటచే నేదోమాదిరి రూపముగ నున్న (విద్యారూపం విరూపాణామ్) నిరాడంబరవేషము మది కాశ్చర్యము కలిగించి చెప్పెను.

"ఇతఁడా? శరభకవి"

అనెనఁట? శరభకవి రాజు తన్నేకవచనముతో నుచ్చరించెఁగదా? యని కసలి సగౌరవముగనే యేకాశుధారతో నలువదిపద్యములు చెప్పి ప్రతిపద్యాంతమందును—

"తిమ్మకవిస్మృతి విభుం ....."

అని యేకవచనము చూపి మృదువుగనే [illegible] చెప్పికొందురు. నా బాల్యమునాటికే [illegible] నవి. కొన్ని మాత్రము ముమ్మిడివర ప్రాంతమున [illegible] మాత్రమే ధారణకు వచ్చినది. ఇప్పు [illegible] తగిలినది. వక్తవ్యాంశము కవిపదవికంటె [illegible] నియు దాని గౌరవమెఱిగిన యేకవియు [illegible] ననుకొందును, భిక్షాటనము చేసికొని [illegible] కమే యను నంశము సామాన్యులకు గోచరింప [illegible] నచో దమకగ్రస్థానము లభించునని [illegible] ప్రయత్నింతురు గాని ఆ ప్రయత్నము పరిహాసాస్పదమనియే [illegible] కవికి వస్త్రాద్యాడంబరములలో గాని [illegible] గాని [illegible] మును బనియుండదు. శ్లో. నాఽస్మాకం [illegible]... విద్యా... [illegible] అన్నాడు భవభూతి, మాముత్తాతగారి [illegible] కాలమునుగూర్చియు రచించినగ్రంథసంఖ్యను గూర్చియు సంగ్రహముగా దెల్పినట్లయినది. కవిత్వ మెట్టిది? దుష్టమా! నిర్దుష్టమా! రసవంతమా? నీరసమా? అను సంశయము చర్చింపవలసి యున్నది. వీరేశలింగం పంతులుగారీయన మంచికవియనియే నిర్ణయించి యున్నారు. (కవులచరిత్ర. మూ.) లాక్షణికత్వమునం దీయన చదివికొన్న లక్షణగ్రంథము లేవో ముందు తెలిసికొని గాని మంచిచెడ్డలను జర్చింప రాదు. అనంతుని ఛందము మాముత్తాతగారి గ్రంథసామగ్రిలో నున్నది. అప్పకవీయములేదు. కాని చిన్నసైజులోనివి యేడుతాళపాకులు—

"అప్పకవీయములోని కొన్ని యతిప్రకరణములు" అను శీర్షికతో నున్నవి నాకుఁగనుపడినవి. అందుచేత ఛందోవిషయమునం దీయన అప్పకవి మతానుయాయియగుటకు వీలు లేదు. పకొన్నిటికిమాత్రమో! అప్పకవి అఖండయతి నొప్పికొనెను. మాముత్తాతగారు సర్వసాధారణముగా నఖండయతి నంగీకరించిరి. కటులకు విక్రమము చెల్లవలని వచ్చుచో సుఖయత్ర [illegible] మావశ్యకమని చెప్పి అప్పకవి—

“చెక్కసం దాలం బందు నొక వృషం దఱుగ దింటం బాడియుఱ్ఱ బంటయుఱ్ఱ”

అని యుదాహరించెను. మాముత్తాతగారిరచనలో—

సీ. శారదాంబుజవేణి ♦ శాంతిభావమునం బెరవాస మదరి వెం♦టనెమరల్చె

ఇందు స్వరదశమునం నుభయత్ర బిందువు లేదు కాని నేను నాచిన్న తనములో బంగిముపేనవగారికిఁ బంపిన భాగములో నీపద్యమున్న యెడల -

“పెరవాస మదరి యంతనె మరల్చె”

అని గిద్దుచుండుట నిక్కము. ఆపద్యమున్న భాగ మింకను నా యొద్దనే ప్రచురణార్హములు పంపలేను. మూఁడాశ్వాసములుమాత్రమే పంపితి. ఇట్టివాని నాయుదాహరణలు దిద్దుట కుపక్రమించుట అనాలోచితముగా నాకుఁ దోఁచినది. కవి ప్రమాదపడి గాని పాండిత్యము లేకగాని ప్రయోగించిన వగునో నది దిద్దుట యుచితము. బుద్ధిపూర్వకముగ నేదో గ్రంథాధారముంబట్టి ప్రయోగించినదాని నితరులు దిద్దుట యుక్తము గాదు, దాసు శ్రీరాములుగారు దేవీభాగవతపీఠికలో నాయీ విషయమును విపులముగాఁ జర్చించి ఫలానా ఫలానా యతులును ప్రాసములును దాము బుద్ధిపూర్వకముగనే వాడియున్నారమని తెల్పిరి, అట్లు తెల్పినను శంకించుట ప్రాజ్ఞలక్షణమని యెవరనుకొందురు? రేఫశకటరేఫభేదము కొంతకాలము పాటించిరి, కొన్నిపుస్తకములే దానికొఱకుఁ బుట్టినవి. తుద కవి యన్నియు మూలఁబడినవి. అద్వయమునకు మైత్రియే సర్వత్ర కనవచ్చుచున్నది. ఓనమాలు మొదలుకొని గుణింతములను నేర్చినవానికిస్సితము తెలిసెడి యీ యతిప్రాసలనుగూర్చి ప్రబంధకర్తలను వెక్కిరించువారియుద్యమముకన్న శోచనీయము మఱియొకటి యుండదు. యతి తెలుఁగుభాషకు సహజాలంకారమని చెప్పుట కిన్నియో యాధారములున్నవి. కాని యిటీవల యతుల జాబితా పెరిఁగినకొలఁది నట్టిభావమే మాఱినది— “గుళ్ళో దేవుని కంగట్లో బెల్లం నైవేద్య” మన్నసామెత ప్రత్యక్షమైనది. ఈస్థితిని సమర్థించుటకు గొన్ని లక్ష్యములు భారతాదులలోనే దొరకెడిని. లోగడ నేదో వ్యాసమున నిది చర్చించినవిషయమే మఱియొకటి ఏల అనెడి యావ్యయమును కళగానే భారతాదిగ్రంథములవలనఁ దెలిసికొందుము, దానికి సంధిచేసినచోఁ గొంత శ్రవణసుఖము చెడును, చెడినను-

“ నా కే లింగ నేగిం బడన్ ”

వగైరా స్థలములలోఁ దిక్కనాదులు చేసియున్నారు. [illegible]వులు మాత్రము చరిత్రప్రకృతికముగనే వాడిరి.

“ ఏలనే ? మరునేలనే ? చలమేలనే ?

ఇత్యాదు లుదాహరణములు చాలఁ గలవు, మహాముని[illegible]గారు ప్రత్యేకించి యొకపద్యము సర్వమును నిట్టిది [illegible] యుండునట్లు రచించిరి.

ఉ. మేలను[illegible]దఁజేసిని ఘన◆మేలను నాకిక చూపినారి [illegible]
మేలను కల్పితకన్యపస◆మేలను [illegible]క్కపక్వసంఘ [illegible]
మ్మేలను [illegible]నికింతెపల◆మేలను [illegible]గాఁ [illegible]
మేలను నిట్టి [illegible]◆మేలను బాపు[illegible] .

ఇది కవి బుద్ధిపూర్వకముగా వాడినదిగాని ప్రమాదవశము[illegible]ము గాదు. ఇట్టి దిక్క[illegible]యోగమువలన [illegible] నా [illegible]. మొట్టమొదట మహాముని[illegible]గారి రచన [illegible] మొదలిడితిని. అది[illegible] —

“ అయ్యవారిని [illegible]గా [illegible] ” అను [illegible] పరిత్యక్తమైనది. అంతతో నా [illegible] పరిసమాప్తమైనది. ఇది యంతయుఁ బక్షపాతగ్రంథమును [illegible] గాదు. [illegible]మైన వేంకటేశ్వరవిలాసమును సంబోధించెదరు. [illegible] దీని తుది యాశ్వాసమున [illegible]. [illegible] జంగముదేవరగారు [illegible] ! [illegible]. అయినా ధీరమ్మన్య సంస్కర్తలవలన భారతాదిప్రయోగము [illegible] మొదటిప్రయోగముల ననుసరించి [illegible]. కొన్ని దిద్దుబాట్లు మూలానుకూల్యమును [illegible] భారతము నందలి “ సమ్యక్సమ్మక ”

అనుచోట దిద్దిన దిద్దుబాటువలన నీయంశము స్పష్టము. ఈప్రయోగము ననుసరించి యెందఱో మహాకవులు ప్రవర్తించిరి. అయినామఱి యెఱిఁగియో! యెఱుఁగకో! మొదటిప్రయోగమును సంస్కర్తలు దిద్ది వేఁ

నొకనిక్కా నున యుసున్నట్లు కలదు. యుక్తముగా నున్నచో సహృదయులు పరిగ్రహింతురుగాక. పలువురు ప్రాచీనకవు లొకరినిజూచి యొకరుగా నీ పుష్పిలాపికావన్నెసము నిల్లే చిత్రించి యున్నారు, కొందఱు స్వల్పముగను మఱికొందఱు విశేషించియు వ్యావహారికమునకుఁ దావిచ్చి యున్నారు. ఇట్లేకాకుండ వేఱొకరికేని యిది విమర్శనహము గాదని శంక కలుగకుండునా ? ఇట్లనుట పేసఁగదు కిలిగియు నీవాక్యోపవాక్యములు నీచనాయికానాయకులకు సంబంధించినవగుటచే నిందు యథాకథంచిత్తుగా నర్థాంతరస్ఫూర్తి కలుగుచోఁ దావన్మాత్రముతో సహృదయులు సంతుష్టి పడవలయుఁ గాని లాయ్యగి వ్యాకరణాది శాస్త్రముల ననుసరించి లేదు కనుక గ్రాహ్యము గాదని నివర్తింపరని యట్లు వాడియుందురని నాతలఁపు- భనతు సహృదయుఁ ప్రమాణమ్ అసలు ప్రకృతకథకు బీజభూతములైన శ్లోకములుఁబదిమాత్రమే. ఎంత పెంచినను ఆ నూఁబదిశ్లోకములును నాల్గు నూఱువందలకన్న మించఁగూడదు, కవివంశవర్ణనవల్లఁగాని కృతిపతివంశ వర్ణనవల్లఁగాని పెరుఁగుట కొన్నిపుస్తకములకుఁ గలదు, గాని ఆసిపోయు మించు వ్రాయఁజేలేదు. ఏకారణముచేతనో తనవంశమునుగూర్చి-

సీ. మలభాగ్యోన్నత ఖ్యాతుండు వెంకయసీనుఁ జేఠభునితాత.

అని తనముత్తాతగారి నారంభించి తనతండ్రివఱకుఁ దక్కినచరణము లలో నుల్లేఖించి నేటగీతిలో—

"అమ్మనాళమ్మని నకనామయుతిని"

అనిమాత్రము వక్కాణించి తనకన్నఁ బెద్దలగు సోదరులను—

"నరసకామయ యన్నయ నరసయాఖ్య
లగు సుతిర్యాయజనకుఁడై యుఱువాని
మగ్గురుని గామయార్యుని మఱఁ బలంతు"

అని పిన్నూవమనస్కారముసందే వంశవర్ణన నిముడ్చెను. ఈ పద్యములో- కామయ- అన్నయ, అనుచోఁ దెలుఁగుసంధి చేసి, మరలఁ దుట్టతుదిని, నరసయాఖ్యలు, అని బహువచనాంతముగా ముగించుటచే ద్వంద్వసమాస మనుకొనక తప్పదు. అగుచోఁ గామయాన్నయ, అని సవర్ణదీర్ఘసంధి

యుచితము, స్పష్టప్రతిప [illegible] [illegible], [illegible]
సహ్యాము. ఇంతమాత్రమునను [illegible]
కత లేదు, ఉన్నదనుకొన్నను మామ [illegible]
చియే యున్నదనుటకు స్వహ [illegible]
లుగాఁ గన్పడుచున్నవి. అట్లున్నను [illegible]
విరుద్ధప్రయోగము లుండుటకుఁ గతము [illegible]
చున్నాఁడను. సుప్రసిద్ధ [illegible]
రచించిన గ్రంథములొకటి [illegible]
తెచ్చిచూడఁగాఁ జూచితిని, [illegible]
యందుఁ జేర్చవలసిన అభాగము [illegible]
"చణ" అనెడి తద్ధిత [illegible] (
కేవలా ప్రకృతిః ప్రయో [illegible]) [illegible], [illegible]
టకు బదులు అపహరత్, అని [illegible]
సది. చాలసేపు వారి నిది యేమి యని [illegible]
పనివడినచో వారితో నేను [illegible]
ఇది వినయార్థము వ్రాసినది కాదు, [illegible]
లక్షణగ్రంథము లక్ష్యమునందుఁ [illegible]
దుగా నందురు. ఇది [illegible] వ్యాకరణశాస్త్రము [illegible]
తుదకు నిత్యకృత్యముగా [illegible] (
శాస్త్రమునకుఁగూడ సమన్వయము [illegible]
త్రోవ దీనిదే, అనున్నట్లు [illegible]
వైపరీత్యము [illegible]
వైయాకరణులు కారని వ్రాయువిమర్శకులు [illegible] గారని నా
యాశయము.

"అలుమందాకినీ [illegible] యార్యాసహాయుఁడై [illegible]"

అని మాముత్తాతగారు వేంకటేశ్వరవిలాసములో [illegible]
వ్రాసియున్నారు, లేఖకప్రమాద మనుకొనవచ్చునని స్వహస్తలిఖితము.
మందాకినీ=ఆర్యా, ఇకోయణాది అనుసూత్రముచే యణాదేశము రావలయు

ననికూడ వారికిఁ దెలియదా? గనినేఁ బ్రమాదమందురు. ప్రమాదో ధీమతా మపి, అనుపయుక్తోక్తి యీసందర్భమునకే పుట్టినది. ప్రతివిషయము నకును అనుపయుక్తోక్తి నుట్టంకించి సమర్థింపనెంచుట "పిడుక్కి బియ్యానికీ" అనుసామెతకుఁ దగును. దానిముద్రించునప్పుడు

"అలరు మందారమ్మ హారిద్రాయుక్తుఁడై"

అని సవరించి ప్రకటించుటచే నిష్పుడిందు స్పృశింపనిచో నాపాఠము చదువరులకగుపడనే యగుపడదు. తెలుఁగువిషయమునఁగూడ నిట్టి ప్రమాదములు గొన్ని కలవు.

క. ఆ రాజేంద్రుని కగుభా
ర్యా [illegible]శాస్త్రానురూప-

దుర్లభభాగ్య, అను పాఠము ముండవలెను. దిద్దుచో గణమే చెడును. ఇట్టి సన్నివేశములు సహృదయులు పాటింప రనుటకు గుఱుతు [illegible]గముగాఁ గలుగా [illegible]నను సలక్షణకవియని వ్రాయుటయే వ్యాకరణము [illegible] వచ్చుననుటకు గుఱుతు స్వహస్తలిఖితమగు తాళపత్రగ్రంథమే కాక యీ గ్రంథమునందలి కొన్ని పద్యములుగూడ నగును.

క. [illegible]
[illegible]గుణమ్ము[illegible] ♦ [illegible]
[illegible]
[illegible] ♦ [illegible] యనఁదనరెన్ .౧.

చ. [illegible] ♦ [illegible]ము బూర్వగుణానుభావమిం
[illegible] ♦ [illegible] గాంచి వర్ణసం
[illegible] ♦ [illegible] నాగములయ్యె [illegible] మేల్
గలకలధంబు [illegible] ♦ లక్ష్మి గజాంతలక్ష్మిగా [illegible].

అయీ రెండుపద్యములును పాణినీయవ్యాకరణజ్ఞత కుదాహరణము లగును. కందపద్యము స్త్రీవర్ణనము, చంపకమాల యేనుఁగులవర్ణన, నగశబ్దము నాగశబ్ద మగుటకుఁ దగిన ప్రక్రియ యిందు శ్లేషతో వివరింపఁ బడినది. ఆ పద్యమునందలి యేనుఁగులు పర్వతములంత యుండునని ఫలితార్థము, ఇట్టి రచన పాండిత్యస్ఫోరకమే గాని కవితానైపుణీస్ఫోరకము

కాదు గాని శుద్ధచ్ఛాందసులగు కొందఱు పండితులు చెప్పునట్లు [illegible] ది (తను కిష్టము లేకపోయినను) యిట్టిరచన చేయుట మానకనుండినాను. [illegible] నగర సంస్థానమున కేగినప్పుడు కొంత రచన [illegible].

తే గీ. అగ్గివత్తని యడఁకన ◆ ము [illegible]
దేశసంగతి మనియు న ◆ [illegible]
వర్గసత్పాత్రమందు నీ ◆ [illegible] కొం [illegible]
సూక్ష్మముగఁ [illegible] ◆ [illegible].

క. మాపనమా ! నీపాగము
గాపనమా ? మాపఘా ◆ [illegible]
మాపన నీపు గని గా
దా [illegible] ◆ [illegible].

ఆయీ పద్యరచన వలన, కవి [illegible] సని తెల్పినట్లయ్యెడిని. కాని యీ [illegible] నిట్టిరచన చేయవచ్చును. భవతు [illegible] తదితర రచనకును భేదము [illegible], మాయ [illegible] రిప్పటికి సుమారు మూఁడొందలయేఁడ్లకుఁ బూర్వము [illegible]. అంతకుఁ బూర్వమునందున్న గ్రంథములు [illegible] భద్రపఱచుకొన్నట్లు పుస్తకసామగ్రివలనఁ [illegible] రచన వల్లఁ గూడఁ దెలియుచున్నది. [illegible] పద్యముల [illegible] నీయంశము స్ఫుట మగును.

సీ. ఒకపాలి [illegible] ◆ [illegible]

పద్యమంతయు నిట్టియమకములోఁ [illegible]. [illegible] వసు చరిత్రమునందలి—

సీ. ఒకవంక [illegible] !

అనుదాని ననుసరించి చిత్రించినది. మఱియు [illegible] ఒకసరి, అనునర్థమున, ఒకపాలి, అని వాడఁబడినది. [illegible] యమకము చెడును. ఈ పదము గ్రాంథికముగాదు సరిగదా ? వ్యావహారికముగూడఁ గాదనియే చెప్పవచ్చును. పదియునుగాక లోకమున లేకే పోవుచో మాముత్తగారికి మాత్ర మిది యెక్కడినుండి వచ్చినది, వచ్చుటనుగూర్చి యోచించుటయే

మానసని ఇది యేభయమును గాను. కాని మాగ్రామమున నిమ్నజాతులు వాడుటను నేను నాచిన్ననాఁ డెఱుఁగుదును. ఆకారణమున మాతాతగారి కది దొరకియుండు నని నే ననుకొందును. ఎచ్చటఁగాని దృగ్గోచరమో? శ్రవణగోచరమో కాని నేను మేకవికవిత్వమందును దొరల దనునది నిర్వివాదసిద్ధాంతము. ఈపదము గ్రామ్యమని వాదించుటకుఁగూడ నాధారమగుచున్నది. నిమ్నజాతులు వాడినంతమాత్రమున గ్రామ్యమగునా? అగునో—

కూడు, మొగినోలు, గొడ్లు, ఇల్లు, పొల్లు, వస్సు, ఇవన్నియు గ్రామ్యములే కావలసివచ్చును. ఉత్తమజాతులు వాడు—

వస్తం - వస్సారనే - వుంచుంది - ఏమిషే - చూస్సావేం —

వగైరా మాటలు శిష్టములు కావలసివచ్చును. గ్రామ్యముకూడ నొక తీరినది మాత్రము, వైదికిగ్రామ్యము, నియోగిగ్రామ్యము, క్షత్రియగ్రామ్యము, వైశ్యగ్రామ్యము, శూద్రగ్రామ్యము, కాపుగ్రామ్యము, కమ్మగ్రామ్యము, ఇంకను నిట్లు పోఁగాఁ బోఁగా గ్రామ్యభేదాలు పెరుఁగుచునే యుండును. మరల జిల్లాలను బట్టి కొంత విభజించ వలసి వచ్చును. కవి కొంత దోసము గిలిగినవాఁ డగునేని యితరమండలములందు వాడుకొను పదములుగూడ నేరలును. మాముత్తాతగారివలె నొకవాఁ గూపకూర్మము వలెఁ గాల మెల్ల మెలఁగువాఁ డట్టి సచో గ్రంథస్థమైన యితరమండలభాషతప్పఁ దదితరము నేరలేడు. తెలియూరు తప్పదనయు త్వాదియూరు కాశరపత్రి గ్రామముతప్పఁ దనదేశముతప్ప నీమహాకవి యెఱుఁగనే యెఱుఁగఁడు, ఈయనకవిత్వ మందెక్కడనేని గ్రామ్యపదము దొరలినచో నది స్వగ్రామమగు కడియమున నేజాతులో వాడిడిదే కావలయును తదితరము కాదు. కొందఱుపస్తకాలద్రష్టలు ప్రతిపదమును గ్రామ్యమందురు, అది తప్పు స్వగ్రామమువదిలిమొత్తముఁలోనిదో అట్టి పిఠాపురప్రభువు తఱచుగాఁ దనగ్రామమున నివసించుట కలదు, అట్టితరుణములో నెందఱో ప్రభుదర్శన మెట్లో కలిగినఁజాలు నను కొనుగాల మది, ప్రభుదర్శనమే విష్ణుదర్శన మనుకొనురోజులయ్యవి ప్రభువుదయ చేసినపుడు పురస్త్రీలు సేలాలు చల్లుచు మంగళహారతు

లిచ్చునాచార మప్పుడున్నది-నాదిన్ని నాఁడు [illegible] ఈ [illegible]
లో సరసకవిగారు ప్రశ్నించిన [illegible].

"[illegible]"

మ [illegible] గల [illegible]
జననాగుల [illegible]

అని నేను [illegible] వ్రాసి [illegible] విద్వత్కవులలో మామిడి [illegible] తగా [illegible] సర్వమును గ్రంథావలోకనమువలనఁ గల్గిన [illegible] నమువలనఁ గల్గిన [illegible] ముల యనుకమ [illegible] లున్నవో అన్నియు నొక [illegible] మామిడి [illegible] తగారి [illegible] కథారంభపద్యమే.

సీ. అరుసంఘ [illegible]

ఇట్లు నాలుగుపాదములును [illegible] అగు [illegible] మగుచున్నప్పుడుగాని [illegible] అస [illegible] లేకుండ [illegible] సంస్కృతమును రచింపఁడుగదా! [illegible] మీరు పర్వతి [illegible] నము [illegible] తెలుఁగుకు [illegible] ఉదహరించినారు.

తే. గీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

ఈ సంస్కృతసమాస [illegible] గాని [illegible] తెలుఁగు పదములే [illegible] సమాసములు [illegible] ముగా లేదు, దానికిఁ [illegible] ముద్రాక్షర [illegible] ములు కూడఁ గలవు. ముద్రికకు లేవే కొన్ని ప్రతులు సంపాదించినచో [illegible] మించినట్లు కొన్నిచోట్లఁ గొన్ని పాఠాంతరప్రదర్శనములవలనఁ దెలుచున్నది గాని ప్రూఫు చూచువారు పండితులు కారని కొన్నిటివలనఁ దెలుచున్నది.

[illegible]

[illegible] ములు [illegible] వారు ప్రూపు దిద్దినను "[illegible]" [illegible] భవను బ్రాహ్మలగు చదు వరుల [illegible] రకరకాల యమకము [illegible] మార్గదర్శకము లేపాత్ర ము [illegible] బాలు బ్రహ్మించినని గాని మాము [illegible] కూడ నాకు లభించలేదు లేక [illegible] లుండినవోని నేను దలంచెదను. [illegible] నని చెప్పఁజాలను గాని [illegible] నాయనుమితి. ఔచిత్య [illegible] ములు [illegible] భూషణముగా [illegible] దానిని మాతృకగాఁ బెట్టు కొని [illegible] తెలుచుగా వసురాజుగారు [illegible] యూరుపేరు నెవ రికిఁ గాని [illegible] నచ్చురాలకు జాగి అప్పుడు [illegible] గునా? అది యటులుంతము. వసురాజ [illegible] చిరకాలములోనే పట్టమహిషి కాఁబో యెడి [illegible] పాదాదిశిరఃపర్యం [illegible] చెను గదా? అవస్థసలోఁ గుచముల [illegible] ముతోఁ దనే వ్యాఖ్యా [illegible] దగిన సమాధానము కలదా? తెలుఁగు [illegible] టటులుండఁగా [illegible] నితరులంత [illegible] యుగమున దొరకునని యే నేననుకొందును. దీనివలఁ [illegible] నిష్పన్నముగ దొరకుచుండు ననియే, [illegible] తెలుఁగు కవులకన్న [illegible] సౌచిత్య భంగ [illegible] కవితలోఁ గనుబడదు గాని నాయికానాయకుల ప్రథమ సమాగమరాత్రియందే యావద్వాత్స్యాయనమునకును నుదాహరణము

లుపపాదించుటవలన నీకవి కేవలము భా[illegible]నుఁడు కాఁ[illegible]లుప [illegible] ము
లనుకొనుట కవకాశ మిచ్చుచున్నది.

శ్లో. ఆస్వాదిత [illegible] యిత్వా[illegible]సుధారస్య [illegible] సూక్తి [illegible]
అదలీ[illegible]సాలముకుప్లో నకో[illegible] కల [illegible]

అని గోవ్ఘ్నాచార్యులు శృంగారము[illegible] [illegible] టావశ్యకమని వక్కాణించెను. ఈయు[illegible] [illegible] రములు పూర్వుఁడు కూచిమంచి తిమ్మకవిగారు. [illegible] ములు రచించెను. భాషలో స్వతంత్రుఁడు. [illegible] ములలో నొకటేయు—

"లోకులగనవేల యూరిలు గా"

నుండుభాగ్యము [illegible]ది కాదు. [illegible] పద్యము కాఁబోలును నామ నచ్చినది—

సీ. [illegible] ♦ [illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible] ♦ [illegible]
మిగులఁ[illegible] నీ దుష[illegible] [illegible]

పయి భాగము [illegible] లేదు, [illegible] నెంత లా[illegible] వసుచరిత్రకీభాగ్యము పట్టినది. [illegible] వలయునే కాని కొన్ని నా[illegible]ములు, అస్వ[illegible] వీరేశలింగముపంతులుగారు వ్రాసినట్లు వసుచరిత్ర[illegible] నెందులో కవు లదే [illegible]లో [illegible] లేదు. ఓగిరాల రంగయ్యగారో [illegible] ప్రతిపద్యముసగును సదే[illegible] [illegible] వ్యాఖ్యాన సహితముగా—

"సుదనోమనో[illegible]"

మనుచరిత్రో నొకపలు[illegible]ప్రబంధమును బ్రమపించిరి కాని నా[illegible] రముగూడ నిపుడు కనుబడదు. వారిరువురును [illegible] వారని చెప్పవచ్చును. మూము[illegible]గారికి సమ[illegible] గావచ్చును. నాకావ్యగురువులలో నొకరికి గురువులు. అచ్చు వేయుచున్నను

కొన్ని యిప్పటికి గూడ ప్రచారము గల్గియున్నవి. అచ్చువేసినను గొన్నిటి [illegible] కల్గలేదు. మా ముత్తాతగారి యామినీపూర్ణతిలక యేదో [illegible] అచ్చుపడనికబ్బములలోపాటిదే అయినను దీనిని [illegible] ప్రాసికొనుటవలన దీనియందేదో గుణలేశ మున్నదని [illegible] వసుచరిత్రలో వసంతవర్ణనలో నొక్కొక్కచరణము నొక్కొక ప్రాసముతో లగించి సీసము చెప్పిన నంతకన్న నుత్కృష్టకష్టమని తోచునట్లు యున మా ముత్తాత పద్యము సర్వమును నొకటే ప్రాసతోఁ బూరించినాఁడు—

సీ. కాసారతీరధి ♦ కాసారఘనమల్లి కాసారవరఫుల్ల ♦ కేసరంబు

ఈసకారప్రాసముతోడనే నడిపి తుట్టతుదకు— డాసె వాసిగమధు మాసవాసరంబు. అని దానితోడనే ముగించినాఁడు. వసుచరిత్రలో నట్లు కాక యీచరణము కాచరణము వేఱువేఱుప్రాసలతో నున్నది. స్త్రీవర్ణన మిందుఁ జాల విస్తరించి చేయఁబడినది. శృంగారరసమునకుఁ బ్రధానపరీక్షాస్థానమైన సంభోగవర్ణనకు సంబంధించిన సీసము చాలహృదయంగమముగ నున్నది. దానిలో నున్న మొదటిచరణము సందలి యుత్ప్రేక్ష మా ముత్తాత గారిదే కాని యితరులనుండి దొంగిలినది కాదని వ్రాయసాహసించుచున్నాఁడను. ఎన్నోవేలగ్రంథములు చదివితినిగాని యీవిషయమున నీయుత్ప్రేక్ష నా కింతవఱకుఁ గనుపడలేదు. అందుచే నిట్లు వ్రాయఁ గలిగితిని.

సీ. అతనుసంగరకళా ♦ భ్యాసకేళికకళా ఘాతమా? యన బడ ♦ కటి నటింప...
పెనగి పిగ్గున కౌను వ్రాలిన ♦ బిసరుహాక్షి

వర్ణ్యము పచ్చిశృంగారమే యైనను సంస్కృతసమాసాంతరిత మగుటచే నాపచ్చి కొంత కప్పుపడినది. ఇప్పటివారీయుపరిసురతవర్ణనము నస హ్యముగాఁ దలఁచినను భోజమహాకవిలోనైనవారు దీనిని బరీక్షాస్థానముగా సమ్మానించిరి. శిష్యురాలికిని గురునకును సంబంధించిన శృంగారము కనుక మిక్కిలి యుచితమైన యుత్ప్రేక్షగానిది నాకుఁ దోఁచినది. దీనింబట్టి మా ముత్తాతగారు అనుభవరసికులేమో యని కొంద ఱనుమానింతురేమో గాని కవులవిషయమున నట్లనుమానించుట యుక్తముగా దనుట కెన్నియో యితిహాసములు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి.

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

చాలఁ డికముగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గాని కొన్ని సమస్యలు [illegible] [illegible] [illegible].

ఆ. వె. [illegible] ♦ [illegible]
సకియా [illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible].

ఆయూష్యము [illegible] [illegible] (([illegible])) [illegible] నైన యుపమానము [illegible] [illegible] [illegible] నైపుదింపక [illegible] క్రమముగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వచశ్శ్రమునకు నీరు, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ములో, శంఖ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యన్నోచితముగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వాచకముగా న [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కొన్ని చో సి [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] కాస్వాదించు వారు [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] కవిత్వములలోఁ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] గట్టించి రచించి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] కుఁడు కష్టపడి వచనము చేయుట [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] జిహ్వకు రుచిగా నుండును [illegible] [illegible]- [illegible] [illegible] గ్రామమునకుఁ జాతుర్వర్ణ్యము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] రమే కనుక యమకము [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] "యద్దేవ" సేయుచు నీవు చిత్రబంధాదికవిత్వములు [illegible] [illegible] ప్రశ్నించినారు- [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] గియే ప్రశ్నించిన ప్రశ్నకు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] న్నాను- ఈకవిత్వరుచి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వీలులేదు- ఒక్కొక్క-కాలములో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. మా ముత్తాతగారికాలమునాఁటికి యమకకవిత్వము [illegible] [illegible] [illegible] దనికొనిచెప్పికొనువారనిఁ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ములు చా[illegible] యనుక ప్రధానములుగా నగుపడెడిని. క్రమక్రమముగా మా కాలమునా[illegible] [illegible]మాటలలో నుండుటయే కవిత్వమునకు శోభావహామని తే[illegible]ది. అం[illegible]చే [illegible]ము బాల్యములో దప్ప నిటీవల యమకము వ[illegible]. [illegible] మాకు వార్ధక్యమందుకొనునాటికిఁబద్య కవిత్వము[illegible] [illegible] [illegible] రుచిత్యగ్గి వ్యాకరణపుఁగట్టుఁ [illegible]లేని [illegible] [illegible]ములో నున్నదియే కవిత్వముగాని తదితరము కాదని [illegible]ది,

(1) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]లమున్నాం తల్లీ,
(2) [illegible] [illegible] [illegible],[illegible]లవున్నాం అన్నాంతల్లీ !
(3) [illegible]! [illegible]! కాపు మాయింటికేల రావు.

[illegible] [illegible] [illegible] కవిత్వమునకు శోభావహామనువఱకు వచ్చి[illegible]ది. పలువురు [illegible] [illegible]చుచున్నారు. లోక మాదరించుచున్నది. సమ[illegible]చుచున్నది. [illegible] [illegible]వారలునో తెలియదు. (పాసీతే కిం భవిష్యసి) [illegible] భిన్నరుచిః, అనుసభి[illegible] కాలో భిన్నరుచిః అని మార్చు[illegible]వలసి వచ్చి[illegible]ది. ఎవరికాలములో [illegible]కవిత్వమునకు విలువ యుండునో ! ఆకాలము[illegible] [illegible]వము ప్రచారములో నుండును. మాతాతగారికి [illegible]ము [illegible]వా[illegible]న, అడిదము సూరకవి, తురగా రామకవిగా[illegible] [illegible] [illegible]నదిగా నున్నను వారిప్రఖ్యాతి ప్రబంధమూలకముగా ని[illegible] [illegible]. [illegible]మాత్రమే వారివి [illegible]మగుచున్నవి. మా ము[illegible] [illegible], [illegible]బంధములే! అందును బేరుతెచ్చిన దీయ[illegible]లకగదా! నా[illegible] [illegible] ప్రతి దొరకక దీనిని నేను ముద్రించుట[illegible] సాహసించ[illegible]ని. ప్రకృత [illegible]ని ముద్రించువారు స[illegible] [illegible] వ్రాయుమని కోరుట[illegible]చే నాకుఁ దోఁచిన యీనాలుగు మాటలును వ్రాసి మాము[illegible]గారియందు నాకుఁ గలభక్తిని వెల్లడించు కొనుభాగ్యము గల్గినదని సంతసించుచున్నాడను. మావంశము-

"కవితారంభప్రియం భావుకం"

[illegible]నను ఈమహనీయుఁడు బయలుదేరనివో నట్టి యశస్సునకుఁ దగిన దోహదము కలిగెడిది కాదు. కనుక మావంశము కవితావంశమని

సగర్వముగాఁ జెప్పికొనుట కీమహనీయుఁడే మూలపురుషుఁడు. ఈయన

“ కామకవిసుపుత్రి ”

అని గద్యలో వ్రాసికొని యుండుటచే నీయనతండ్రిగారును నేకాంచెమో కవియైయుండునని చెప్పక తప్పదు.

ఈయనతండ్రిగారినిగూడఁ గల్పికొని వంశావళిని [illegible] వఱకు లెక్కించినచో నిప్పటివఱకు నాలుగురుకవులు లెక్కకు వత్తురని గోదేవిలో నొడివియున్నాఁడను. (భగవదాజ్ఞ [illegible])హేరించవేని యిప్పటికి పంచశరద్వయస్కుఁడగు నాపేరిచిరంజీవికూడఁ సుకవియగు [illegible] రించు సూచనలు కలవు. ఇటువేల్పు [illegible] ఈయన కవిత్వ మచ్చతెలుఁగులో నంత ధారాళధారలో నుండునట్లే సంస్కృతసమాసవిషయమునఁగూడ నంతధారాళధారలోనే యుండును. కొంత యుదాహరించి గీనిని ముగింతును.

ఉ. డాలు మిటారిమేను వరుడాలు [illegible]
డాలు నఖంబు [illegible] డాలు [illegible]
డాలు [illegible] డాలు [illegible]
డాలు రదాళి [illegible] డాలు [illegible] లక్ష్య [illegible].

ఈపద్యములో నేకాంచెము తత్సమపదము లున్నను నియ్యది యచ్చతెలుఁగనియే చెప్పనొప్పగు, తత్సమపదములు కొంచెగా లేని తెలుఁగు పద్యములును బోలెఁడు గలవు—

తే. గీ. సామునన్నులకు [illegible] పూ ♦ సజ్జదాల్పు
వేల్పుటిల్లాలి [illegible] ♦ [illegible]
మిన్న పావడ గలకన్న ♦ మిన్నఁ గన్న
కన్నతోరసామి [illegible] మిమ్ముఁ ♦ గావఁగాక.

ఎవరినో యొరవడిగాఁ బెట్టుకొని రచించిన రచనతప్ప నితరానుసరణము లేని యీయన స్వతంత్రరచన ద్రాక్షాపాకకదళీపాకములకు దించిన ప్రసాదగుణభూయిష్ఠముగనే యుండును—

(1) సీ. బలితంపుఁ బందు [illegible] నైన [illegible] నైన మురియుంచు నగుముద్దు ♦ [illegible]
(2) సీ. అలరుచల్లని [illegible] ♦ [illegible] బంగు [illegible]

ఇట్టి విదములు కొన్నియో యుదాహరణములు చూపవచ్చును. సంస్కృతాధార ముదాహరించుచున్నాఁడను.

చ. నిరుపమసాహసాని శితము ♦ నిర్భరదుర్భగ స్థైర్యవీరసం
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible] ఘంటికా
[illegible] ♦ [illegible] పురంబునన్.

ఆంధ్రకవితాపితామహుఁడని పేరువాసికవ్రులకవిత్వములో నెక్కడ నిట్టి పద్యము కనుపడదు—

చ. అటు [illegible] ఘూర్ణితతనూ.

[illegible] రాని తప్పను. వసుచరిత్రలో లేని చిత్రకవిత్వముకూడ నీయనకవిత్వములో నెంతో కలదు.

సీ. కనకరంభాతిరస్కారంబు సతిమేను సారసౌందర్యగర్వ ♦ సౌష్ఠవములు.

దీనిని సమన్వయించికొను విధానము చూపుదును. (శ్లో. అంభోజం కలయా" అను శ్లోకము శ్రీవిజయనగరపు మహారాజుగారు పెద్దాపురపు మహారాజు [illegible]గారిమీఁదఁ జెప్పినది కలదు. దానిసమన్వయము కూడ నిట్టిదే యుండును) [illegible]తిలకముయొక్క శరీరమును సౌందర్యమును, మోహలయందములును, నెరసి యీయమ్మయును, కనకరంభాతిరస్కారములు, శరీరము, కనకమును తిరస్కరించును, సౌందర్యము రంభను తిరస్కరించును, మోహలయందములు బంగారపుటరఁటికంబములను దిరస్కరించునని భావార్థము. ఈయర్థ మెట్లు వచ్చుననఁగా? కనక+రంభా, అని విడఁదీసియును, కనకరంభా, అని యేకీకరణము చేసియు నర్థము చెప్పికొనినచో వచ్చును. ఈయనకవిత్వమునం దిట్టివి యెక్కుడవచ్చినను నిట్లే సమన్వయించుకో వలయు నని తెలివిడి—

సీ. కలకంఠ [illegible] ♦ కంజాతవిభవంబు కంజాతవిభవంబు ♦ కంధరంబు.

ఈ పద్యమునందు ముక్తపదగ్రస్త మనెడి యమకము కలదు. మొగము పద్మమువంటిది. కంఠముకూడ పద్మమువంటిదే యనునట్లు తోఁచును. కేవలయౌగికార్థము ననుసరించి కంజాతశబ్దమునకు శంఖమని

యర్థము చెప్పికొని, కంఠము శంఖము వలెనున్నదనుచు నన్వయించు కోవలయును.

సీ. వన కేతకిని జూడఁ జనుమని వేడికొనినఁ బన్నగవేణి [illegible] !

ఈ సీసమంతటను సశిరముల [illegible] నచ్చి [illegible] బాధ సూచిత మగును. తాపించు = కో[illegible], తా = [illegible], పించు = తగ్గించు, కోకిలలో తాపించినవోఁ [illegible]యగును. పన్నగవేణి కది బాధక మని తాత్పర్యము. ఈ విధముగా నిట్టి [illegible] పండితు లెవరో తప్ప వ్యాఖ్యానించుటకు సాహసింపరు. [illegible] మందు సంప్రదాయములవలన వినియున్నకతన దీనిని నేను (అభిమన్యుఁడు పద్మవ్యూహమువలె) భేదించఁగలను గాని [illegible] నాకను సందేహమే, దానికిఁ గారణము సరియగు ప్రతి [illegible] టయే, అసలు మూలమేయిదా [illegible] సీసపద్యము [illegible] బొందక భాషాప్రపంచమున నిలువఁ గల్గుటకుఁ గారణ[illegible] విద్వల్లోకమునకుఁ గలుగుచున్న [illegible] కాని అన్యముగాదు.

చ. మును[illegible]
కనుఁగొని [illegible]
గుని నగియించ [illegible]

మా ము[illegible]తాతగారికాలమున [illegible] సీసపద్యముపైఁ గాని దీని కున్నంత ప్రఖ్యాతి లేదు. కవిత్రయ[illegible] పెద్దగురువని చెప్పుటకు [illegible]. నాకు [illegible] యీ పుస్తకరూపమున వచ్చి

"[illegible]"

అనుసంప్రదాయము నేర్పుటచే [illegible] గురు మర్యాదనుమాత్రమే కాక విద్యాగురుమర్యాదనుగూడఁ [illegible] నయ్యు నక్కడక్కడ శాస్త్రచర్చ చేసి [illegible] టిని. అట్లు నేను యథార్థమును వెలువరింపనిచో భావివిమర్శకులకు నవకాశమిచ్చినట్లగును, ఇప్పుడో గురువుగారికే [illegible] మొదలిడినాఁ డీప్రబుద్ధుఁ డందురు. (నేయ ముభయతఃపాశారజ్జు) ప్రస్తుత మింతేకా

తున్నను నేకో. చెప్పు గురుత్వముస్న వారివిషయమున నిట్టిదోషమునే చేయ వలసి వచ్చినను సాములు కంగీకరించక వారిచే నాక్షేపింపఁబడిన యాక్షేపణ లకు సమాధానములుమాత్రము చూపి అయిన పాతికమునుండి చాలవఱ కెల్లఁ దప్పించుకొన్న సంగతి-

"ఈ .... జూడవే"

అను జయంతిలోని పద్యమువలస విస్పష్టమే. ఈకులగురువువిషయ మున నిట్లు తప్పించుకొనుట నిసకారణము కల్గినది కాదు- కర్తవ్యమేమి? భవనా-

శ్లో. ....

అను .... సర్వథాశరణ్యమగుఁగాక-శృంగార విషయ మున గురుస్సుగాఁ విగాని .... గురుగురువులవిగాని ప్రమా దములు .... గురుసాక్షాత్ముగా .... లెవరును భావింపరనికూడ .... వ్యాఖ్యాతలపోకడ లాధారమని యెఱుఁగఁదగు. ఈ .... నాకున్నగౌరవాభిమానములసాధారణములు.

.... జయంతిలో-

"............
....
............"

అని .... మా చెల్లెపిళ్ళ యింటిపేరు గల భార ద్వాజగోత్రజులలో నంతో యింతో కవిత్వము రచించువారు పలువురు న్నను వంశమునకుఁ బ్రఖ్యాతి తెచ్చినది యీసరసకవిగారే, రచించిన గ్రంథ ములు మరికొన్ని యున్నను .... గ్రంథమే యీయనరచనకెల్ల శిరో భూషణము. నే నీయన .... కథావస్తువును బట్టియో శ్రవణానందములో-

"............"

అని వ్రాయఁగల్గినని ఈకథలో నేమాత్రమో స్వకపోల కల్పిత ముండకపోదు గాని .... నిది జరిగినదిగాని కేవలకల్పితము గాదని చోరసంచారాస్థవలననే తెలుచున్నది- .... విక్రమాంకదేవచరిత్ర ములోఁ .... వ్రాసికొన్నాఁడుగాని యెత్తు కొనుట యుక్తముగా నుండకపోయో యేమో? ఈశృంగారవిషయము

న్తికో లేదు. తుదకు వివాహము జరిగిన కినుక నిది యుక్తికొన్నను నంత యాక్షేపణీయముగా నుండెడిది కాదేమో? ఈవిషయము మన్తికో లేదు గాని విక్రమాంకదేవచరిత్రములోఁ దాను నిక్కని పేరెన్నవ బుండెనని మాత్రము కంఠోక్తిగానే చెప్పికొన్నాఁడు, దానిబట్టి—

"విద్యాపతిం బిల్హణః"

అనుతెగలోఁ జేర్పఁదగినవాఁడు సర్వాత్రము బిల్హణుఁడు గాఁడెను నక్కటసనే మహారాజపుత్రిచే వరింపఁబడినాఁడు నూహింప వచ్చును. వానికూడ కూఁతురివాని కూర్చునప్పుడునటనలన విధాహ్యముకాదు. ఆదేశపు బ్రాహ్మణు లెల్లరును సౌందర్యవంతులే. మహా విద్వాంసులేయని చెప్పుట కనేకములు గ్రంథాధారము లున్నను విస్తరభీతిచే నుపేక్షించెదను.

"గౌరీణాం స్మరగర్వఖర్వణాంచ"

అని శ్రీహర్షునిఁగూర్చి అన్న గోవిందుండు చెప్పినది యున్నాఁడు. మన తెలుఁగువారిలోను పండితరాయలునుండు మొదలు తెలుఁగువారిలో నిటువంటి తోఁచెడిని. ఈయన జీవితచరిత్రను విపులముగా మా ముత్తాతగారు రచించుటచే నేను శ్రవణానందముగా గ్రంథవిస్తరముగా హాసము కైకొనలేదుగాని అట్టి కానిచో దీనికి కలుగదు సిద్ధాంతము. కొన్ని మూదిరి పద్యసమన్వయము చూపి దీనిని ముగించెదను.

సీ. సతులు మాయానువ్యవహారిణిలే గదా?
యౌర! యామాట పల్క మేలుగదోయి?

ఇది గ్రంథము తుదిభాగమునందగు బిల్హణుని సంకల్పమునుండి తప్పించి కామార్తినిచ్చి వివాహము చేసికొనుట నాఁటి గ్రంథము సమాగమసూచనమునందలిది. భర్త-స్త్రీలు మాయలామారులు అని చెప్పఁబోవుచున్నా యనినవిూఁద భార్య చెప్పును గురముకూడఁ బలికెనులే నుత్తరదశ మందుండును.

ఆ మాట పల్కుట యుక్తముగాదని చెప్పెనే? అని రార్థము, ఆమాట అని కాక, యామాటఅని యకారాదిగనే చూచినచో యా అనెడి యక్షరముతోఁ గూడినమాట, యామాట (మధ్యమపద లోపము) అని అర్థము చెప్పికొన్నచో యామాట అనఁగా ? మాయా

ధుర్యాసనములోనున్న యతి అనెడి అక్షరమును తొలగింపవలయునని తేలును. అప్పుడు, మాకవిత్వమనోహరలము గాని మేము మాయాధుర్యచతురలము కామని [illegible] తేలును. ఇట్లు యావత్తు సీసపద్యమును ప్రశ్నోత్తరములతో సమన్వయించుకొన వలయును. సుమారు నేబదియేళ్లక్రిందట మాతామహులుగారి సన్నిధిని నేను [illegible] చేసినస్మృతిజ్ఞాపకమును బట్టి యీపద్యసరణి సంగ్రహించితిని గాని సీతికవ్రాయవలసినదని కోరిన మునిమనవరాలు నాకు [illegible] సినది. మూడాశ్వాసములుమాత్రమే. ఈ సీసములో [illegible] జ్ఞప్తికి వచ్చినదిగాని సగముమాత్రమే,

"[illegible] యూర ?"

ఈ స్మరణము బాగుగ స్ఫురించినది కాదు.

ఈ చరణములో, అవసరమగుచోట నున్న సకారమును దీసివేయు నెడల వివరమైనమాట సరిపోవునని యనుకొన రావలయును. నాకు జ్ఞాపకమున్న పాదములో సగము [illegible] స్ఫుటమగుట లేదు, మార్గము చూపితిని గాన దీనిననుసరించి వ్రాసిన చదువరులు సమన్వయించుకొందురుగాక. ఈయన కృత్తికవిత్వమునకు మచ్చుగ నొకటి వ్రాసెద, "శరదంబువేణికి" అనుపద్యము యావత్తును నొకదినమందు [illegible] నానార్థములుగా మార్చి చెప్పితిరట.

"[illegible]రు చక్కని [illegible] • కలరుజమ్మ"

అని చెప్పిన మహానుభావుడు మామాతామహుల. నాజీవితములో నీమాతామహులుగారు చాల ముసలితనము జీవించియుండినచో నాకును నీయ సకలను—

"[illegible] రామానుములవరుసగా"

నాకిట్టి వాదోపవాదాలు వ్రాసిన లోకము సంతసించుటకో! విచారించుటకో! కారణముగా పరిణమించునని యీనాటికను జదివిన విజ్ఞులనుమానింతురేమో యని నాకు శంక కలుగుచున్నది. కలిగి చేసెడిదేమి ? నాకు తోచినవిధమున దీనిని విమర్శించి వ్రాసితిని. సర్వవిధముల మా మాతామహులుగారు విద్వాంసులు. శ్రీరామమంత్రోపాసకులు. మహాకవులు. చతు

నె త్తికో లేదు. తుదకు వివాహము జరిగినది కనుక నిది యెత్తికొన్నను నంత యాక్షేపణీయముగా నుండెడిది కాదేమో? ఈవిషయ మెత్తికోలేదు గాని విక్రమాంకదేవచరిత్రములోఁ దాను మిక్కిలి సౌందర్యవంతుఁడనని మాత్రము కంఠోక్తిగానే చెప్పికొన్నాఁడు, దానింబట్టి—

"విద్యారూపం విరూపాణామ్"

అనుతెగలోఁ జేర్పఁదగినవాఁడు మాత్రము బిల్హణుఁడు కాఁడనియు నక్కతననే మహారాజపుత్రిచే వరింపఁబడెననియు నూహింప వచ్చును. వానికూడ కూఁతురివాని కూర్పవచ్చుననుటవలన దూష్యముకాదు. ఆదేశపు బ్రాహ్మణు లెల్లరును సౌందర్యవంతులే. మహావిద్వాంసులేయని చెప్పుట కనేకములు గ్రంథాధారము లున్నను విస్తరభీతిచే నుపేక్షింపఁబడియె.

"గాత్రేణ స్మరగర్వఖర్వణపరే"

అని శ్రీహర్షునిఁగూర్చి అన్న గోవిందపండితుఁడువర్ణించియున్నాఁడు. మన తెలుఁగువాఁడైనను పండితరాయలుకూడ మంచి యందగాఁడేయని తోఁచెడిని. ఈయన డిల్లీవల్లభుని కొమిరెకు వల్లభుఁడుకదా? భవతు మా ముత్తాగారు రచించుటచే నేను శ్రవణానందమునకుఁ గథావస్తువుగా నీయితిహాసము కైకొనలేదుగాని అట్లుకానిచో దీనినే కయికొనెడివాఁడను. ఇంకొక మాదిరి పద్యసమన్వయము చూపి దీనిని ముగింతును.

సీ. సతులు మాయాధుర్యచతురల్ గదే?
యారా! యామాట పల్కఁ మేలగునటోయి?

ఇది గ్రంథము తుదిభాగములోనిది బిల్హణుని శిరశ్ఛేదమునుండి తప్పించి కొమార్తనిచ్చి వివాహము చేసినపిమ్మట సతీపతుల ప్రథమసమాగమఘట్టమునందలిది. భర్త-స్త్రీలు మాయలాడులు అని వేళాకోళమునకై యనినమీఁద భార్య చెప్పును త్తరముకూడఁ బ్రతిచరణమునందు నుత్తరదళ మందుండును.

ఆ మాట పల్కుట యుక్తముగాదని పైకేఁ దోఁచునర్థము. అంతరార్థము, ఆమాట అని కాక, యామాటఅని యకారాదిగనే చూచికొని యా అనెడి యక్షరముతోఁ గూడినమాట, యామాట (మధ్యమపద లోపము) అని అర్థము చెప్పికొన్నచో యామాట అనఁగా? మాయా

ధుర్యపదములలోనున్న యా అనెడి అక్షరములోలంగింపవలయునని తెలుసు. అపుడు, మాధుర్యచతురలము గాని మేము మాయాధుర్యచతురలము కామని ఫలితార్థము తెలును. ఇట్లే యావత్తు సీసముద్యమును ప్రశ్నోత్తరములతో సమన్వయించుకొనవలయును. సుమా రేబదియేండ్లక్రిందట మాముత్తాతగారి గ్రంథము నేను కాపీ చేసినప్పటిజ్ఞాపకమును బట్టి యీపద్యచరణ ముదాహరించితిని గాని పీఠికవ్రాయవలసినదని కోరిన ముద్రణకర్తలు నా కిప్పటికి బంపినది. మూండాశ్వాసములుమాత్రమే. ఈ సీసములో నింకొకచరణముగూడ జ్ఞప్తికి వచ్చినదిగాని సగముమాత్రమే,

"ఓంబోష్ఠులనసు ప్రియములెగడ? యార?"

ఉత్తరదళము బాగుగ స్ఫురించినది కాదు.

ఈచరణములో, అవసరశబ్దములో నున్న సకారమును దీసివేయు నెడల మీరన్నమాట సరిపోవునని యర్థము రావలయును. నాకు జ్ఞాపకమున్న పాఠములో సరిగ యర్థము స్ఫుటమగుట లేదు, మార్గము చూపితిని గాన దీనిననుసరించి ప్రాజ్ఞులే తక్కినది సమన్వయించుకొందురుగాక- ఈయన కిట్టికవిత్వమందు మిక్కిలి ప్రీతి, "శరదంబువేణికి" అనుపద్యము యావత్తును నొకశరదశబ్దమునే నానావిధాలుగా మార్చి తుట్టతుదకు-

"అలరు చనుగట్టు లీకొమ్మ ♦ కలరుంజుమ్మ"

అని తేల్చిన మహానుభావుడు మాముత్తాత. నాజీవితములో నీమాముత్తాతగారు చాల ముసలివారై జీవించియుండినచో నాకును నీయనకును——

"తాతామనుమలవరుసగా"

నొక్కింత వాదోపవాదాలు పొసంగి లోకము సంతసించుటకో! విచారించుటకో! కారణముగాం బరిణమించునని యీనాపీఠికను జదివిన విజ్ఞలనుమానింతురేమో యని నాకు శంక కలుగుచున్నది- కలిగి చేసెడిదేమి? నాకుం దోంచినవిధమున దీనిని విమర్శించి వ్రాసితిని- సర్వవిధముల మాముత్తాతగారు విద్వాంసులు. శ్రీరామమంత్రోపాసకులు. మహాకవులు. చతు

ర్విధకవితాధురంధరులు. కాని సంస్కృతసమాసములందుఁ గ్వాచిత్కముగాఁ బొరఁబడినట్లు నాకుఁ దోఁచినది "కాదన్నవాఁడు కరణ మన్నట్లుగా నేదో యమర్చినదానిలో నత్తగారు వ్రేలు వెట్టినట్లు తెలిసీ తెలియనిమాటలు వ్రాయుట కేమి? నామాత్రము పాండితి లేనివారుగూడ జాబితా తయారు చేయవచ్చును- ప్రబంధనిర్మితి కష్టసాధ్యముగదా? తెలుఁగు కూర్పులో నాయనకు జిక్కిన లక్షణ గ్రంధసామగ్రినిబట్టి ఆయన రచన నిర్దుష్టమే, కాని చిత్రకవిత్వసందర్భములలోఁ గొన్ని లోపములు విద్వాంసులు క్షమింపఁ దగినవి లేకపోలేదని నాయాశయము ఈయనయే యేదో వర్ణనావ్యాజము మీదనే గ్రంథమును పెంచెనుగాని అన్యథాగాఁ గాదు తన్ను స్వయముగా వచ్చి బహూకరించిన రాజు నొకపద్యములో - విమలరేచర్లగోత్ర పవిత్ర మూర్తి"అని స్పృశించి గౌరవించెను అంతే- నిస్పృహస్య తృణం జగత్, ఒక్కపద్యము యమకమున కుదాహరించి విరమింతును—

చ. గతితళు కంచకన్న మెఱుఁ♦గా? మెఱుఁగా? మెఱుఁగాయతీరు ప
ర్వతకుచ మోవి చూపు తొగ♦రా? తొగరా? తొగరా మొగమ్ము స
మ్మతి మెయి కంఠ మెన్నఁ దర♦మా? దరమా? దరమావలగ్నసీ
మతురుము కేల్ తమోవిసర♦మా? సరమా? సరమా! నాభియుక్.

దీని సమన్వయవిధానము వివరించ వలసియున్నను విస్తరభీతిచే జదువరులకే వదలితిని, దీనిలో సరశ్శబ్దమునకుఁ దెగ్గులో సరస్సు సరసు అని కావలసియున్నను సరము అనుట యమకముసందలి లోభముచేతఁగాని కవికిఁ దెలియక కాదని శిష్టు లొప్పుదురు. నే నింతవఱకే తెలుఁగుపాత్ర మునఁగాని చూచి యెఱుఁగని పోకడ గల పద్యమొకటి యుదాహరించి లోఁగడ నావ్రాఁతవలన మామత్తాతగారి కేమేని కోపముగల్గినచో నీద్వారమున దాని కుపశాంతిని గల్పింతును.

వ. మదభసలాళి వంటికచ♦మా? మృదురంభలవంటి యూరులా?
మదనదరంబువంటి గళ♦మా? విరిబంతులవంటిగుబ్బలా?
కదలనిమించువంటి తళు♦కా? ముకురమ్ములవంటిచెక్కులా?
మదవతిజవ్వనం బమృత♦మాధురి నేయదె? యెంతవానికిన్.

ఈపద్యమున కిదియే సాటి, ఎందుచేత నని ప్రశ్నించుచో జవాబు చెప్పఁజాలను కాని-

“గౌస్సైత్ర సమ స్స్వాగుపరోగ్యశ్శిఖాయ”

అని సమస్యనిచ్చి యూరకుండును, ఇట్టి మహాకవికి నేను అన్నగారి మునిమనుమఁడను.

నా రెండవపినతండ్రి కొడుకు చిన్న వేంకటశాస్త్రి తండ్రివంక నావంటి మునిమనుమఁడే కాని తల్లి యమ్మమ్మ హోమమహాయజ్వ దౌహిత్రియగుటచే సాక్షాత్తుగా మునిమనుమఁడుకూడ నగుచున్నాఁడు, అతఁడల్పాయుష్కుఁడై త్రిదశపరిమిత వయస్సునఁ ద్రిదశాలయము నలంకరించినను దేవీభాగవత దశమస్కంధము నాంధ్రీకరించుటచేఁ గవులలో గొంతప్రాసము నార్జించుకొన్నాఁడు. నేను దీర్ఘాయుష్కుండనగుటచే నిప్పటికిని నేదో రచన సాగించుచునే యున్నాఁడనని లోక మెఱిఁగినదే! మా చెళ్ళపిళ్ళ వంశమును కేమిని కవితా విషయమునఁ బేరుప్రతిష్ఠ లున్నవో యందుల కీ సరసకవిగారే మూలపురుషులు, మా కడియపుఁ గుటుంబమువారు గాని యితరత్ర నున్న కుటుంబములవారుగాని యీ సరసకవిగారి పేరు చెప్పికొనియే గర్వపడవలసినవారు. (చెట్టుపేరు చెప్పి కాయ లమ్ముకొనుట సుప్రసిద్ధమే కదా) ఆగర్వ మీసీస చరణము తెల్పును.

సీ. పెద్దకవీంద్రుఁడై పేరు గాంచినవాఁడు చిన్నముత్తాత సరసన్నగారు

తే. గీ. ....కులవి
తమ్ము నెల్లను చిన్నముత్తాత లనదు
గ్రంథముల విస్తరించె నా యన్న నింటి
పేరు వెలుఁగఁ జేసిరిమను చెళ్ళపిళ్ళవారు.

తనయనంతరమున బయలుదేఱు తనవంశస్థు కవుల కుపకరింపవలయునని నూహించో యీమా ముత్తాతగారు తనవాటా పొలములో మంచి వెడల్పుగా నుండు నాలుగెకరాలుగల తాటివిత్తనములు నాటినట్లు మాతండ్రిగారివల్ల వింటిని. ఆ చెట్లిప్పటికిని గొన్ని కలవుగాని ఆపత్రములమీఁద వ్రాయుటచేత గాని మాకు వానివలన నేమి యుపకార ముండెడిని. నాచిన్ననాటికిఁ గొన్నివందల పుటలు గల అలేఖములు (వ్రాఁతకు సంసిద్ధపఱచిన తాటాకు పుస్తకములకు నలేఖములని పూర్వుల వాడుక) నాలుగైదుండెడివి. అవి

యును నా కుపకరింపకపోవుటచేఁ గోతికిఁ గొబ్బరికాయదొరకినట్లే యైనవి. కొంచెము వయస్సు ముదురునప్పటికే నవీననాగరికత ముంచుకవచ్చి పైఁబడినది. ఇఁక తాటాకులజోలి యెవరికిఁ గావలయును? వీని మాటటులుంతము, కలము సిరాబుడ్డియుఁగూడ మూలఁ బడినవి. ఫౌంటెన్పెన్ను కవిత్వములోనికి దిగితిమి, ఇంతతేలికలోనికిఁ దత్త్రితాసామగ్రి వచ్చినప్పుడు

“ అమ్మా ? మాదాకవళం ”

దగ్గఱకుఁ గవిత్వముమాత్ర మేల రాకుండెడిని? పూర్వకవులు కష్టించి చదివికొన్నారు. వారి కవిత్వముకూడఁ గష్టించినవారికిఁ గాని సమన్వయింపదని ఆయీ మాముత్తాతగారి రచనవల్లఁ దెలిసికొంటిమిఁగదా? ఇప్పుడు లఘూపాయములో విద్య సంపాదించిన అస్మదాదులకో? లఘుపరిశ్రమకూడ నక్కఱ లేకుండ దెలియఁదగిన-

మాదాకవళపుఁ

గవిత్వమే ఆస్వాద్యమని సమన్వయించుకోవలసి వచ్చినది. ఇట్టి రచనలు పాశ్చాత్యులలో నున్నవనియు నియ్యవి తదనుసరణప్రయుక్తములనియుఁ గొందరనిరి. కావచ్చును! ఆభాష బొత్తిగారాని నా కందలి మంచి చెడ్డ లెట్లు బోధించెడిని-

“ తెలియ దేమందురా? చెప్పుఁడా? యింగ్లీషు ”

కదా? మాబ్రదుకు, పై విషయమే కవికి వర్ణ్య మగుచో-

ఉ. కొందఱు సోదరీమణులు♦కొప్పులు మల్లెసరాలవాసనల్
చిందఁగ రోడ్డుప్రక్క నను♦చీఁకటియే తెరచీర గాఁగ నం
దందున నీళ్లచెంబు లిడి♦యావల దవ్వుననుండి యిట్లా మ
మ్మం దరి కేగఁ గాంచి పెడ♦మోమయి లేచ్చిరి గ్రుడ్డివెన్నెలన్.

అనునదికూడ వర్ణ్యమే యగునేమో? యని నే నొకరి నడిగితిని. వారు దానికామోదించిరి గాని దీని కామోదింపరైరి. భాషలు వేఱు వేఱయినను గవులభావములు చాలవఱ కేకీభవించుచునే యుండుననుట సర్వసమ్మతము. దీనిం గూర్చి యన్యత్ర చర్చించి యుంటచే నిట స్పృశించి

విడిచితిని, పూర్వకవులలో నేదో కొంత నియమముతో జీవయాత్ర సాగించిన కవులలో మా ముత్తాతగారుకూడ నొక్కరు. కూచిమంచి తిమ్మకవిగారు పిఠాపురపుఁ బాదగయకు స్నానమునకు వెళ్లి అటఁ గుక్కుటేశ్వరు నభిషేకించి స్వగ్రామము చంద్రమపాలెములో రచన సాగించుచు రాజానుగ్రహము నపేక్షింపక దైవానుగ్రహమునకు దోసిలొగ్గుచుఁ గాలక్షేపము చేసినట్లే మా ముత్తాతగారును నిత్యమును రెండుమైళ్లదూరమున నున్న గౌతమి కేగి స్నానము చేసికొనివచ్చి విద్యాగోష్ఠితోఁ గాలము వెళ్లఁ బుచ్చిరి. వారివలెఁ బ్రవర్తింతమన్నను అస్మదాదుల కిప్పు డవకాశములేదు. తుద కఱఫ్లాంగులో నున్న కాలువ కేగుచో సైకిలే శరణముగదా! యిపుడు సర్వమును మాఱినది. ఇంకను మాఱనున్నది, కాని వారికున్న యానందముమాత్రము నేఁటివారికి లేనట్లు బాగుగ యోజించినచో గోచరించును.

మ. చిగురుల్ విస్తరికుట్లు చందనపుంబనుల్ ఖాపట్ మటీశ్ దొడ్లలో
గోపలుంగూగలు గాంగ వర్తిలిరి తద్యుష్ఛమీనుముల్ నేటిపం
డిత మోటారులు మేడ లోడలు తగామా సంగదా ? వీరి కు
న్నదె ? యవ్వారలతృప్తి వారిసుఖ మానందంబు కామేశ్వరీ.

మా ముత్తాతగారిని బ్రత్యక్షముగా నేను జూడకున్నను భావనచేఁ బై పద్యములో నాయనజీవితము వర్ణించితిని. అస్మదాదుల కట్టి మంచి జీవితము కావ్యమునను వాతావరణ మందులకుఁ బూర్తిగా వ్యతిరేకించి యుంటచే నలభ్యము, "నలుగురితోటిపాటు నారాయణా, కులంతోపాటు గోవిందా" అనులోకోక్తియే నేఁటికవులకు శరణ్యము, ఏదోపూర్వజన్మము నందలి సుకృత మొక్కింత తోడ్పడఁబట్టి ప్రాచీనమార్గానుయాయులైన పండితుల శుశ్రూషించు భాగ్యము కొంతమాత్రమేని కలిగినది యని సంతసింతును, శ్రీమదల్లమరాజు సుబ్రహ్మణ్యకవిగారితోఁ బ్రాచీనకవుల వేషము పరిసమాప్తమైనది. ఇటీవల వేషమే కాదు, భాషయే కాదు సర్వమును మాఱినది. సర్వథా ఆకవులు ధన్యులు-

"నాऽనృషిః కురుతే కావ్యమ్"

అను సభియుక్తోక్తి వారికే సమన్వయించును. మాముత్తాతగారు వారిలో నొకరు.

"ధన్యో మాఘకవి ర్వయంచ కృతిన స్తత్సూక్తిసంశీలనాత్"

శ్లో॥ జయంతి తే సుకృతినో,
రససిద్ధాః కవీశ్వరాః
నా౽స్తి యేషాం యశఃకాయే
జరామరణజం భయమ్

స్వస్తి

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి
శతావధాని.

తప్పొప్పులు

—০—

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	26	లోకము	లోకనము
5	3	ఘూకము	ఘూకము
15	19	భామ	చామ
17	14	ము♦పం	ముం♦పం
34	3	సఖియ	సకియ
43	11	ధ్యాంఘు	ధ్యాంఘ్రి
44	23	మానితాంగ	మారసమానితాంగ
51	10	గ్రిహాంబు	గృహాంబు
68	18	పౌఢాం	ప్రౌఢాం
75	4	మధు	మృదు
85	5	నిన్మల	నిమ్మల
91	4	వ్రిదేశం	ప్రదేశం
93	7	బాతుల	బాతువుల
95	15	సాళికి	సాళికిని
103	7	పూవింటి	పువ్వింటి
111	10	లెగయుఁగా	లెగయుఁగ
116	25	చంద్రుడు	చంద్రుండు
128	27	గురుణ	గరుణ
136	5	గుణదామ	గుణధామ
136	6	ధామా	ధామ
150	9	వా తెటవా తెర	వా తెర
150	15	చూచ్చాక	చూచ్చాకం

156	6	కాంతుని	కంతుని
157	11	నాహి	నాహిత
167	16	యేలమి	యెలమి
168	7	జుట్టు	బుట్టు
168	9	బాహు	బహు
176	8	త్మాంకన	త్మాంకమున
178	14	జాలముల్	జాలకముల్
180	9	యాల	యల
201	7	నగత్మాంగ	నగత్మలంగ

—— 0 ——

శ్రీ ర స్తు.

యా మి నీ పూ ర్ణ తి ల కా వి లా స ము

ప్ర థ మా శ్వా స ము

శ్రీమద్దర్పణకల్పితాత్మసురత
క్రీడాగృహాభ్యంతర
క్షేమారంభనవప్రదీపకళికా
శ్రీరమ్యచిత్రావళీ
సామర్థ్యోదితదీపికాజనమతిన్
సద్యత్ప్రసాలాప యా
భూమిప్రోద్భవఁ గౌఁగిలించి నగు త
ద్భూభర్త మ మ్మేలుతన్.

సీ. హరితనూభవసూతుఁ ♦ డద్రిసుతోపేతుఁ
డబ్జారిధారి నా♦గాసురారి
1పవనఘనాకారి ♦ కువలయక్షయకారి
యాభీరహితుఁడు స♦త్యాభిరతుఁడు

పాఠాంతరము. 1. గోవర్ధనోద్ధారి ♦ కువలయక్షయకారి
మధుజిత్ప్రభారి మ♦న్మథవిదారి

నరకప్రభేది కిన్నరపావనవినోది
పరబాణశమితుఁడు ♦ భవవిజితుఁడు
భద్రరేఖాస్ఫూర్తి ♦ పదభవ్యమూర్తి పు
ష్కరనేత్రుఁ డండజా♦భరణపత్రుఁ
తే. గీ. డమలబృందావనవిహారుఁ ♦ డఖిలభూత
చారణుండును నిగమాంత♦కారణుండు
మాధవుండును నిఖిలక్ష♦మాధవుండు
భూరికృపచేత మము వేడ్కఁ ♦ బ్రోచుఁ గాత. 2

చ. వినుతమునీంద్రసంఘపరి♦వేష్టితుఁడై ధవళాబ్జకర్ణికా
సనపరిసంస్థితుం డగుచు ♦ సర్వచరాచరరూపసంఘముల్
ఘనతరలీలచేఁ బ్రతిమ♦కాండముగా సకలేంద్రియాళిఖే
లనగుణపంక్తిగా [2]నినిచి ♦ లాస్యగురుం డగు ధాత గావుతన్. 3
చ. పరిణయవాసరోత్సవస♦పర్యావిశేషవిలాసవైఖరిన్
వరపుర [3]మార్గనిర్గమన♦వాంఛ జనం భృగుదారసద్దయా
పరవరవీక్షణేచ్ఛఁ గని ♦ భక్తిని భర్తమనోనువర్తియై
నిరతము ముగ్ధవృత్తి మది ♦ నిల్పుధరాత్మజ మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4
మ. కలహంసీనటనాను[4]మోదిని మధు♦గ్రాసోన్మదాళీలస
[5]త్కల సంగీతసమున్మనోజ్ఞ యగుచుం ♦ గారుణ్యశోభాకృతి
న్విలసత్పుష్కరకర్ణికాత్మభవనో♦ర్వీపీఠికాసీనయై
యలరున్ లేములఁ బాపులేమ మము స♦ర్వైశ్వర్యులం జేయుతన్. 5
సీ. పల్కుటాల్ దొరగ్రుడ్డు ♦ పనటు లాటలపట్టి
సిరిబాసలిరుదట్టి ♦ చెలిమిజట్టి

పా 2 నిలిచి.
పా. 3 నిర్గమేచ్ఛఁ జన ♦ వైళమె భార్గవకృత్య మేలు నే
ర్పు రుచి సపత్నిశంక వతి♦భక్తిని
పా. 4 మోద మధులి♦ట్కల్యాణసంపల్లస
పా. 5 త్కల గీతాదృతమానసాబ్జ యగుచుం

నుడిపడంతుకమామ ♦ యడుగుజాలేరాలు
మినుసికదొరసాము ♦ మేడగీము
[6]వేల్పుటొరెప్రుటిమ్మ ♦ వెలలేనితలసొమ్మ
చలువల వెదఁజల్లు ♦ మొలచి నిల్లు
పగడపంట నెసంగు ♦ బలువేలుపు నిసుంగు
క్రొత్తసింగపుసాని ♦ కత్తలాని

తే. గీ. గాఁగ జగములఁ గడలేని ♦ కనికరమున
మనుచు గొనములగని యనఁ ♦ దనరు చున్న
మొయిలు విరిదిప్పదొనజోదు ♦ ముద్దుగుమ్మ
మేలుఁ జేకూర్చి వేడ్క మ ♦ మ్మేలుఁ గాత. 6

సీ. సవనభుఙ్మూర్ధన్యభా♦స్వన్మౌళిమణిఘృణి
పరివేష్టితాంఘ్రి యే ♦ భాసురాంగి
చంద్రచంద్రామృత♦చందనమందార
కుందబృందాభ యే ♦ యిందువదన
శుకరాజహేమపు♦స్తకరత్నవీణాబ్జ
రాజత్కరాగ్ర యే ♦ రమ్యమూర్తి
ప్రమదసారససార్వ♦భౌమగంధర్వాభి
ధానవిఖ్యాత యే ♦ ధన్యచరిత

తే. గీ. యమ్మహావాణి జలధర♦శ్యామవేణి
పరమకల్యాణి పద్మసం♦భవునిరాణి
జితదరశ్రేణి మోక్షని♦శ్శ్రేణి మాకు
మృదువచస్ఫూర్తి యొసఁగూర్చి ♦ మించుఁ గాత. 7

మ. కరమొప్పం జనకాంకయుక్తుఁ డగుచుం ♦ గంగానువర్ణాబ్జము
ల్గెరలింపం గర మూన భర్త కది సం♦కేతక్రియన్మ్రోయఁ ద

పా. 6 బలువిన్నూ గళలపొత్తుల గుబ్బెతలమబ్బు

7త్వరపశ్చాననదృగ్విశేషనివస♦ద్వామాంకుఁ డై తత్పితృ
స్థిరసమ్మోదనకారి యా గజముఖున్ ♦ సేవించి కీర్తించెదన్. 8

సీ. ఆజి భూమైత్రి స♦ఖ్యానందసంధాన
కౌశలశేముషీ♦దేశికములు
రాఘవజనకజా♦మోఘసందేశాక్ష
8రామృతసారక్షు♦ణ్ణాంకురములు
9నగభిద్భిదాస్త్రరు♦ణాక్షుణ్ణలక్ష్మణ
ప్రాణసంరక్షణ♦ధౌరికములు
రాక్షసాంతవ్రతా♦రంభదీక్షాధీశ
సారదోఃకీలిత♦దోరకములు

తే. గీ. ఘనజగత్ప్రాణనందనా♦గ్రణి కృపాక
టాక్షవీక్షణములు సుధీ♦రక్షణార్హ
భాస్వదేతత్ప్రబంధనై ♦భవవినింద్య
మానకుకవిభయభ్రాంతి ♦ మాన్చుఁ గాత. 9

తే. గీ. దండి భవభూతి భవభూతి ♦ పండితాచి
రప్రసన్నమురారి ము♦రారి భోజ
ఘుసమయూరమయూర స♦త్కాళిదాస
భద్రభారవిభారవి ♦ (ప్రభులఁదలఁతు.) 10

కం. ఘనవాగనుశాసను తి
క్కనయజ్వను సోము మల్లి♦కార్జును శ్రీనా
థుని ధూర్జటి భాస్కరులను
మనమున వినుతింతు నాంధ్ర♦మర్మజ్ఞులనున్. 11

తే. గీ. అమితదోషాచరత్వాది♦వాంధకత్వ
పక్షపాతాంచదినరశ్మి ♦ బాహ్యకత్వ

పా. 7. త్వరమా పంచముఖావలోకమునన్ ♦ తద్వామభాగాంకవి
స్ఫురుఁడై వారల కాత్మమోద మొసఁగన్ ♦ స్కందాగ్రజుం గొల్చెదన్.

పా. 8. రామృతముషిత బీ♦జాంకురములు

పా. 9. నగభిద్భిదాస్త్రాగ్రిరు♦ణల్లక్ష్మణప్రాణసంరక్షణాఘట్ట♦ధౌరికములు.

ఫలవిఘాతత్వమహిమ లే♦ర్పడుట కతన
కుకవులును ఘూకములు నొక్క♦కూటివారె! 12

తే. గీ. పుత్రవతిరీతి పృథుకసం♦భూతసమయ
గర్భనిర్భరవేదనా♦విర్భవంబు
వంధ్య తెలియఁగుట యెట్లు కా♦వ్యప్రయాన
సుకవులకుఁ గాక తెలియునే ♦ కుకవితతికి. 13

ఉ. చేరికనారికేళపన♦సేక్షురసాలనుతావనీజఖ
ర్జూరఫలాదికంబులు వి♦రుద్ధతరాంతరబాహ్యమూలమై
మీరినమాధురీమహిమ ♦ మెచ్చరెలోకులు వారియట్లలం
కారరసార్థభావములె ♦ నైకొనుఁడీ[10]కవిచంద్రు లాదటన్. 14

సీ. కమనీయశృంగార ♦ గానమాధుర్యంబు
మోహంపుచూపు లే♦మొనలవాఁడి
భామామనోహర♦ప్రేమానురాగంబు
లేజవరాలి పా♦లిండ్లబిగువు
మాసవంతుని సన్మ♦నోసిశ్చలత్వంబు
ముద్దులగుమ్మ కె♦మ్మోవితీపి
నైజానుభవచిదా♦నందస్వరూపంబు
కవితాచమత్కార ♦ గౌరవంబు

తే. గీ. మన మన నెఱుఁగుఁ గాక యె♦వ్వనితరంబు
పాటిఁ జెప్పఁగ నాత్మాను♦భవము రీతిఁ
గాన ధారాప్రకల్పన ♦ కౌశలముల
ఫణితిఁ దెలియుఁడీ కవిసార్వ♦భౌములార. 15

‡ కం. ప్రాకటముగ మగ్గానసము
లూకొని బా గున్న వెంత ♦ యున్న వ టంచున్
నేకలు వేసెటివారికి
'లోకోభిన్నరుచి' యనఁగ ♦ లోకొనఁ దగదే.

పా. 10 కవులార వేఁడెదఁ.

తే. గీ. సరససుజ్ఞాన వరమంత్ర•చక్రవర్తి
సమదపరవాది గజగజా•నసకరాగ్రి
జాగ్రదుగ్రప్రతాప స•మగ్రమూర్తి
కోనయాఖ్యాంధ్రగురుకీర్తిఁ • గూర్తుఁమదిని. 17

మ తనరార న్నుతియింతు దాంతులను మే•ధావంతుల న్సాహితీ
ధనవిశ్రాంతుల భాష్యకారమతసి•ద్ధాంతస్వాంతుల న్మానసా
ర్చనగౌరీమణికాంతుల న్గుణవిభా•స్వన్మఖ్యనామాత్మబో
ధనహృద్వేదుల వేంకటార్యజనభృ•త్సామంతుల న్శాంతులన్. 18

సీ. కుశలభారద్వాజ•గోత్రవిఖ్యాతుండు
వెంకయధీరుఁ డే • విభునితాత
రామనామార్యుఁ డే • రామభక్తునితండ్రి
వినుతభాగాంబ యే • ఘనునిజనని
వెంకయ యన్నయ • విఖ్యాతవర్యు లే
ధన్యమూర్ధన్యు స•ద్భ్రాతృవరులు
అఖిలసంస్తుతవెంక•మాంబాఖ్యవిఖ్యాత
పరమసుసాధ్వి యే • వరునిరాణి

తే. గీ. యమ్మహాత్ముని సకలజ•నానుమతుని
సరసకామయ యన్నయ • నరస యాఖ్యు
లగు సుతత్రయజనకుఁ డై • యలరు నట్టి
మద్గురుని 11 కామయార్యుని • మదిఁ దలంతు. 19

సీ. త్రిభువనపూతకృ•త్క్రియ గల్గు గౌతమీ
తీరవిస్తీర్ణధా•త్రీప్రసిద్ధ
తర మైన కంకణ • పురవరస్థానసం
భూతిఁ జెందినవాఁడ • భూసురుండ
శ్రీరామనామమం•త్రారాధనపరుండ
సకలవిద్వన్మహా•జనహితుండ

పా. 11 కామయాఖ్యుని

పూజ్యతరప్రాజ్య♦రాజ్యసత్ప్రతికా
పురవరసామ్రాజ్య♦పరివృఢుండ
తే. గీ. విమలరేచర్లగోత్రప♦విత్రమూర్తి
రావు వెంకటనీలాద్రి♦రాయనృపతి
చేత సత్కృతిఁ బొంది12 ప్ర♦సిద్ధినొంది
నట్టి13 సరసయనామవి♦ఖ్యాతయశుఁడ. 20

శా. కావ్యాలంకరణేతిహాసములు లో♦కప్రోక్తవాక్యావళుల్
దివ్యజ్ఞానపురాణకల్పసకథల్ ♦ ధీచాతురీభావముల్
నవ్యప్రాకృతలక్ష్యలక్షణనిబం♦ధగ్రంథముల్ సత్కళల్
భవ్యాంతఃకరణాలిసత్కవివర♦ప్రాప్తజ్ఞహృత్పద్ముఁడ౯. 21
తే. గీ. సంస్కృతాంధ్రంబు లొక్కింత ♦ సంగ్రహించి
రామచంద్రప్రసాదపూ♦ర్ణత్వమునను
గోరి యేతత్ప్రబంధంబుఁ ♦ గూర్చినాఁడ
ప్రేమఁజూడుఁడు కవిసార్వ♦భౌములార. 22

వ. అని యిట్లు సకలదేవతానమస్కారంబును, విద్వజ్జనపురస్కారంబును, కుకవిజనతిరస్కారంబును, మద్వంశప్రశంసయుం గావించి యే నొక్క శృంగారరసప్రబంధంబు రచియింపం బూని యున్న సమయంబున. 23

సీ. ప్రకటసరత్నసూ♦నుకుళసంస్థాపనుం
డక్షపదద్వీతీ♦యాఘహరుఁడు
పరభృత్పురాప్త క♦ర్బురజీవనావనుం
డాశరీవిగ్రహకృ♦దాశుగాఢ్యుఁ
డద్రిదారక సగ♦ర్భాద్రీశ్వర ప్రభుం
డరికర్బురాంగ శం♦బరవిదారి
14హరిశారినాభిరు♦క్సారధీరయసాత్యుఁ
డచలాత్మజాత్మాబ్జ♦రుచిరహేళి

పా. 12 విఖ్యాతివడసి
పా. 13 వరసాహ్వయుఁడ జనా♦నందకరుఁడ.
పా. 14. హరినాభితుక్సార♦ధిరయగాసాధ్యయుఁ

తే. గీ. సప్తసప్తాభిజనగోత్రుఁ ♦ డాప్తమౌని
సప్తతంతుసమాప్త సం♦ప్రాప్తతృప్తుఁ
డనయదశకంఠకంఠలుం♦ఠనవిలుంఠ
శౌర్యవిస్ఫూర్తి రఘురామ♦చంద్రమూర్తి. 24

వ. ఏతద్గుణాలంకారభరితుం డగు నప్పరమపురుషుండు. 25

సీ. నీలనీలపుమేలు♦డాలు డీ లెడఁ జాలు
మేనితో సిరిదార♦సానితోడ
పండువెన్నెలగోము ♦ నిండుక్రొన్నెల మోము
తగవుతో నగగుల్కు ♦ నగవుతోడ
వెలలేని తమినేలు ♦ వలరాజుఁ గనఁ జాలు
రూపుతో దయఁజిల్కు ♦ చూపుతోడ
తొలుమెఱుంగుల కల్ప♦ముల మెఱుంగులమేల్ప
టంబుతో మణికిరీ♦టంబుతోడ

తే. గీ. వలపుకస్తురినామంబు ♦ పలపుఁ గొలుప
పేరెములువారు రతనంపు♦పేరుతోడ
నెలమిఁ గలలోన నొకనాఁడు ♦ గొలువు నెలయఁ
గలిమి చెలువార మ్రోల సా♦క్షాత్కరించె. 26

తే. గీ. అటుల సాక్షాత్కరించి తా ♦ నాదరమున
నరసకవిచంద్ర యనుపేర ♦ నన్నుఁ బిలిచి
యామినీపూర్ణతిలకా శు♦భాంగిపెండ్లి
కథకు మాపేరఁ గృతియిమ్ము ♦ బుధులు మెచ్చ. 27

కం. కృతి యొసఁగుము మా పేరను
సతతము ధనధాన్యసకల♦సంపదలును శా
శ్వతముక్తిభుక్తులును నే
వితతంబుగ నిచ్చి ప్రోతు ♦ వెలయఁగ మిమ్మున్. 28

వ. అని అనివారితకరుణానురాగాంచితంబుగా నాన తిచ్చి యమ్మ
హాత్ముం డంతర్హితుం డైన నేనును మేల్కాంచి మేల్కాంచిన తెఱంగున

నమందానందకందళితాంతరంగుండ నై బంధుమిత్రామాత్యబుధజనంబుల తోడ నేతద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నుదంచితామోదభరితాంత రంగు లై వార లొనర్చిన గౌరవోన్నతుల నస్మదీయజన్మసాఫల్యవిభవ పరంపరల నలరి చమత్కృతి యగు మత్కృతికి నలంకృతస్వభావుం డగు నమ్మహాదేవునకు. 29

—♦ షష్ఠ్యంతములు ♦—

కం. శ్రీదునకు సర్వమంగళ
వాదునకుం గురుమతాభి♦వాదున కభయా
పాదునకు నిత్యజయసం
పాదునకుఁ భక్తకల్ప♦ఫలపాదునకున్. 30

కం. పుణ్యునకు సర్వలోకశ
రణ్యునకున్ మానినీహృచ్ఛ♦రణ్యున కగజా
గ్రణ్యునకు దళితచిత్రహి
రణ్యకశిబరమృగాసు♦రవరేణ్యునకున్. 31

కం. శాంతునకు కీర్తి భరితా
శాంతునకున్ భక్తహృన్ని♦శాంతునకుఁ గృపా
స్వాంతునకుఁ బరమగుణవి
శ్రాంతునకుఁ గబంధరూప♦శాపాంతునకున్. 32

కం. భద్రునకు దళితగర్వస
ముద్రునకుం దుష్టసంజ్ఞ ♦ ముఖకుత్కీలని
15 ర్ణిద్రార్ద్రాయుధవిశిఖా
16 తుద్రునకుం గంధవాహ♦సుతఖద్రునకున్. 33

కం. భేద్యమననిరోధమహి
భేద్యర్వవిభేదసంయ♦మీశ్వరదత్తా

పా. 15 ర్ణిద్రాధినాథసాధన
పా. 16 చిద్రూపళరామతూణ♦జిష్ణుదూరిసకున్

ద్విడ్గంధదళనకారణ
ఖడ్గాక్షయబాణతూణ♦ఘనధర్మునకున్. 34

‡ కం. కంధరజితవిగ్రహ దశ
కంధరబంధురమదాంధ♦కంధరవిలస
త్సింధురసంహరణాసిత
కంధరసతివాహశరజ♦గద్బంధునకున్. 35

కం. రామునకు సకలదురితవి
రామునకుం ద్రిభువనాభి♦రామున కనుజా
రామమధునామునకు భృగు
రామార్చితశౌర్యధుర్య♦రఘురామునకున్. 36

వ. సమర్పణంబుగా నా యొనర్పం బూనిన శృంగారరసాభంగరంగ త్తరంగాయమాన సుధాసముద్రసంపూర్ణచంద్రోదయోల్లాసం బగు యామినీపూర్ణతిలకావిలాసం బను మహాప్రబంధంబునకుం గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 37

సీ. అరునంపుదొరలింపు ♦ దొరలింపు మెఱయింపు
బరువంపు నెఱగెంపు ♦ జరులసొంపు
సరసంపు విరిగుంపు ♦ లరజంపు మురిపెంపు
సురతంపు తరినింపు ♦ తరులసొంపు
పరులింపుదొరులింపు ♦ మరలింపుమరలింపు
మురిపెంపుసిగినుంపు ♦ పరెలసొంపు
విరలంపు తెరలింపు ♦ బరికింపుగరువంపు
గురిపంపుదొరలుంపు ♦ టరలసొంపు

తే. గీ. మెఱయు వరగరుడోరగాం♦బరచరాది
పరమపురుషాతిశయ నిరం♦తరవిహార
విరచితాశ్చర్యరసధురం♦ధరశిరంబు
నిరుపమభరంబు నిర్జర♦గిరివరంబు. 38

కం. సకలచరాచరభూత
ప్రకరాకరనిఖిలసుస్థి♦రాచక్రాధా

రకనాభీకృత మై దన
రు17కనకగిరిదక్షిణోద్వ♦రూఢం బగుచున్. 39

సీ. అంగ వంగ కళింగ ♦ రంగత్పుళింద సౌ
వీర సౌరాష్ట్ర గాం♦ధార మగధ
మలయాళ భోజ కే♦రళ చోళ భూపాళ
బంగాళ ద్రవిళ నే♦పాళ గౌళ
కరహాట మరహాట ♦ కాంభోజ పాండ్యపా
నాట విదర్భ క♦ర్ణాట లాట
సింధు బాహ్లిక పార♦సీక ఘూర్జరనాట
కామరూపాంధ్ర కే♦కయ వరాహ
తే. గీ. మత్స్య 18 హూర్ణవ శార్ణవ ♦ మద్ర సాల్వ
శూరసేన సుగంధర ♦ చోర ళాది
సరస ఛప్పన్న దేశరా♦జ్యముల లోన
పూజ్యతరగామి పాంచాల♦రాజ్యభూమి. 40

వ. ఇట్టి సకలదేశాతిశాయి భవాదేశంబు నగు నా దేశంబు నందు. 41

కం. సూతోత్కృంతరగుణకాండవి
లక్ష్మోత్కరర మగుచు రామ♦లక్ష్మణయుత మై
లక్ష్మీమందిర మన శ్రీ
లక్ష్మీమందిరపురంబు ♦ లక్ష్మిన్ వెలసెన్. 42

వ. మఱియు నప్పురవరంబు. 43

సీ. పద్మాకరమురీతిఁ ♦ బ్రమదాళులఁ జెలంగి
వనరాశి కరణి వా♦హినులఁ బెనఁగి
హారాళిపగిది నా♦యకరత్నముల మీఱి
పుష్పమంజరిభాతి ♦ భూతి వెలసి

పా. 17 కనత్కూర్చోత్కటోర్వి♦రూఢం
పా. 18 హూణదశార్ణవ

విష్ణుచక్రములీల ♦ విశిఖావళులు మించి
19దివిమాడ్కి విబుధసు♦స్థితుల నలరి
కలభంబురీతి పు♦ష్కరసంపదలఁ గుల్కి
కులగిరిగతి దుర్గ♦ములఁ దనర్చి

తే. గీ. తరుణరాజీవమణిగణా♦స్థగిత హేమ
కుంభసంభరితాగ్ర వి♦శ్వంభరాది
20నాథసౌధనిధానర♦థ్యాది వసతిఁ
దనరి చెలు వొందు నా ప్రోలు♦ధరణి యందు. 44

తే. గీ. హరియుగంబున కావర♦ణాతిశయము
కతన శమనోత్తరాశల♦గతులు గలిగెఁ
గాన సప్తాశ్వుఁ డనెడు వి♦ఖ్యాతిఁ గాంచె
నినుఁడు ద్విజరాజు నియతిలే♦కను జరించె. 45

తే. గీ. పరభయంకర విషధర♦ప్రకటశమన
పరిఘగతి మించు విషధర♦పరిఘపురిని
కలితకమనీయకలశప్రి♦కాండఘటిత
గోపురము లయ్యెఁ దత్పుర♦గోపురములు. 46

కం. పురిసౌధము లమృతద్యుతి
కిరణాప్తిని సాద్రకత్వ♦కీర్తినిఁ జెం జెన్
హరిణాంకుఁడు 21సౌధామృత
కిరణాప్తిని సార్ధకత్వ♦కీర్తినిఁ జెంచెన్. 47

సీ. రాజహంసోద్వహా♦రంబు లైనవి గాని
రాజహంసోద్వహా♦రములు గావు
కమనీయపుష్కరా♦గ్రంబు లైనవి గాని
కమనీయపుష్కరా♦గ్రములు గావు

పా. 19 దివిమాడ్కి సకలస♦ద్విజుల నలరి
పా. 20 నాథసౌధనిధానగ♦ర్వాధివసతిఁ
పా. 21 సౌధామల

ఘనసువర్ణచ్ఛదాం♦కంబు లైనవి గాని
ఘనసువర్ణచ్ఛదాం♦కములు గావు
సరసాళిజనవిలా♦సంబు లైనవి గాని
సరసాళిజనవిలా♦సములుగావు
తే. గీ. ధర్మనీయుల కతివిచి♦త్రంబు లగుచుఁ
22బద్మ పద్మాకరంబులై ♦ పదవిఁ గాంచె
కాంచనాంబరరత్న సం♦ఘాతభామ
యంబు లైనట్టి మణినికా♦యంబు లచట. 48

తే. గీ. వెండినీ రానుపగిది రే♦నిండుపండు
వెన్నెలలచందమామ రా♦వే యటంచు
రిక్కరాయునితోడ డీ♦డిక్కు లిడుదు
రాటబోటులు తిలకాంక ♦ మలర నచట. 49

మ. పురసౌధాంతరసీమలం గలరు సం♦భోగాభియోగంపు ద
ట్టురుతుంజారిపయింట లొత్తు తఱి కం♦దు ల్జేరు ముత్తెంపుదొం
తర లంచు న్మణిబింబితర్క్షముల నే♦త్రం బూని భాస్వన్నభో
త్కరకాంతు ల్గనియింప సంతసిలు ము♦గ్ధల్ మెల్విదగ్ధ ల్నగన్. 50

చ. సరసకళానిమగ్నుఁడగు♦చల్లనిరా జనురాగమగ్నుఁడై
పురమున రాజసుందరులఁ ♦ బొందుఁబోయ ల్గనుగొంచు నేఁగ బి
త్తరు లటు నేర్పున న్మృగినిఁ ♦ దార్చి మృగంబునఁ గూర్చి ప్రౌఢతన్
మఱల నొసంగ సిగ్గిలిన ♦ మర్మముగా శశి దెల్లఁబోవుటల్. 51

సీ. కనుద్రిప్పుచును గిరు♦క్కున మళ్లి క్రీగంటఁ
గనుఁగొన యతి లొట్టు♦క్కునఁ గఱంగు
వగఁగుల్కుఁ బల్కు న♦వ్వఁగఁ గుల్కు వగలాఁడి
మాటకు మాని మో♦మాట మందు
మురిపెంపుపైఁటదె♦మ్మెర సవాదుగ సోఁక
వేదాంతి హా యని♦ వెనుకఁజూచు

పా. 22 బద్మ సద్మాకరంబయి ♦ పదవిఁ గాంచె

23యలజవ్వనంపుఁబొ♦య్యారంబు దిలకించి
దమిఁగొని మరుఁడు త♦త్తరము నందు
తే. గీ. నాటపాటలు వగముద్దు♦మాటసూటి
తేటనీటులు వలపుస♦య్యాటలాట
కూటవాటులు గలిగి య♦వ్వీట నాట
బోటు లుందురు మరుమాయ♦బోటు లసఁగ. 52

సీ. కడలేనియంద మొ♦క్కడలేనియంద మీ
పాటలాధరి ముద్దు♦మాటరంగు
యెదమీఁద జాఱు ప♦య్యెదమీఁద జాఱు నీ
యెలనాగ వలపుజా♦యలహొరంగు
రతులందు మదనహో♦రతు లందునీపువ్వుఁ
బోఁడి లేసిగ్గు జూ♦పుల బెడంగు
వినయంబు నలరుమో♦వి నయంబు నలరు నీ
కుల్కుమిటారి ప♦ల్కుల తెఱంగు
తే. గీ. నౌర యే మందు దాని యొ♦య్యార మెందుఁ
దలఁపువగఁ జిందు మురిపెంపు♦వలపు మందు
కళలఁ జెలు వొందు జల్లని♦కల్వవిందు
జాయలనుకొందు రౌకపొందు♦జారు లందు. 53

శా. రంగద్రాగనిధానపద్మినులకున్ ♦ రాజాప్తి సద్భోగినీ
సాంగత్యంబు విరాణ్ని కాయమునకున్ ♦ సౌజన్యత స్స్ఫూర్చి వా
క్శృంగారాంగజమంత్రతంత్రవరసం♦కేతానుసంధానజా
రాంగీకృతిక్రియ లందు నేర్పరులుగా ♦ నవ్వీటిసంచారికల్. 54
సీ. "ఆలికుచంబులే ♦ నంటి చూడఁగ నౌన"
"కొనగోరు మాటి పై♦కొనకు జాణ"
"పెదవింతమొగ్గఁ జూ♦పినఁ గొందు వగలాఁడి"
"నునుపంట నొక్కకు ♦ ననువుకాఁడ"

పా. 23 కొమరుప్రాయపుఁబొయా♦రమును జిక్కించిన

“ సొబ గొందు నీ దండ ♦ జోడుగా వలె బాల ”
“ పైకమ్ముఁ జూచి చే♦పట్టు దిట్ట ”
“ వెలదింపు నీ పొందు ♦ గలువనెమ్మదివచ్చు ”
“ నీవిమ్ముఁ జేర మ♦న్నించు దాన ”

తే. గీ. అనుచు నొనిచిన నెరజాణ ♦ తనవు వచన
రచన లలరించి మోహంపు ♦ రుచుల నించి
[24]మంచివిరు లంచు వలపుల ♦ మంచుఁగలపి
విలువఁ గొందురు పుష్పలా♦వికలు పురిని. 55

సీ. “ అరిది ముష్టులగుమ్మ ♦ సరులమారువులేమె ”
“ కేళీఘనములంద ♦ గించు జాణ ”
“ పుష్పమంజరులింపుఁ♦బొదవు నీ యెద మీఁద ”
“ నమరిన రాజభో♦గములఁ గనుము ”
“ నలిమించువంక స♦న్నములు నీకొప్పునే ”
“ కుసుమసంగతు లందుఁ ♦ గూర్చి చూడు ”
“ రంభ చెక్కిళ్లపై ♦ రాణించు రేఖలు ”
“ కందర్పభోగుల ♦ గరిమలవియె ”

తే. గీ. యనాని! బలుకొట్టులేమి నిం♦డారఁగన్న
[25]భామ? చనుమధ్యముసఁగంటె ♦ చాల నలరు
ననుచు నెయ్యంబు గల పాంథ♦జనులతోడఁ
బల్కుదురు శాలిపాలికా♦భామ లచట. 56

చ. గురు తగు వాడిచూపు బెళు♦కుల్కులుకు ల్తళుకు ల్వెలార్చి బి
త్తరిమొన లాని చాయ లరు ♦ దైద బిరుదైన గురుదైవమాయమే
ల్వరలఁ దనర్చి రందు మగు♦వ ల్నగవుల్ తగవు ల్జెలంగ బోం
ట్లరి వలరేనిసాధన కు♦టారిమిటారికటారులో యనన్. 57

పా. 24 మంచివిరు లంచు వలపుల ♦ మచ్చుఁ గొలిపి
పా. 25 చామరనుమధ్యఁ గంటిని ♦ చాల నలరు

 మ. పురిరాజద్విజరాజు లక్షయకళా♦పూర్ణు ల్ప్రసన్నాత్ము లం
[26]తరమెంచం ద్విజరాజు బ్రహ్మకుల గా♦ఢప్రౌఢదోషార్థి స
ద్గురుకాంతాసఖుఁ డుత్పలప్రియుఁడు స♦ద్గోత్రుండు సౌమ్యారి పాం
థ రిపుస్ఫూర్తి సురానుమోది యనఁ ద♦ద్వర్ణాన్యుఁ డై వర్తిలెన్. 58

చ. కడువడిమాటవచ్చు నెడ ♦ కాతర మంది స్వధర్మహీనతం
బడసి యధర్మవృత్తిఁ గని ♦ ప్రాణభయంబున పుణ్యమార్గము
ల్విడివడ నుండె భార్గవుఁడు ♦ వీరవరేణ్యుఁడె యంచు నిత్యముం
నుడువుదు రన్నివన్నెలఘు♦ను ల్గద రాజకుమారు లచ్చటన్. 59

కం. అర్థ మొనగూర్చె ననుటకు
నర్థము గాఁ జేసె సఖుని ♦ యనవరతనిధా
నార్థుఁ డగు రాజరా జని
యర్థులఁ బూర్ణులుగఁ జేతు ♦ రచ్చటివైశ్యుల్. 60

కం. భద్రులు భుజబలమున బల
భద్రులు ధర్మమరక్ష♦భద్రులు జయసౌ
భద్రులు కీర్త్యాదరహార
భద్రులు నప్పురము నందుఁ ♦ బరగినశూద్రుల్. 61

చ. చెలు వగు ధాతురూపమునఁ♦జెందుచుఁ బూర్వగుణాంతభావమిం
పలరఁగ వృద్ధి భాసిలి ప♦రార్థనిధానతఁగాంచి వర్ణసం
కలితసులక్షణోన్నతి న♦గంబులు [27]నాగము లయ్యె నాగమే
ల్గలకలభంబు లుండఁ బుర♦లక్ష్మి గజాంతరలక్ష్మి యై తగెన్. 62

చ. భువనతురంగపుంజకిలి♦బొమ్మను బొమ్మను గొమ్ము లొమ్మనం
జవనతురంగము ల్సవతుఁ ♦ జాలునె జాలునె వ్రాలు నప్పురీ
జవనతురంగసంఘముల ♦ సంగతి సంగతి నింగిఁ బొంగినం
భువనతురంగము ల్విరగఁ ♦ బూనవె పూనవె శృంగభంగముల్. 63

పా 26 తర మెచ్చం ద్విజరాజా బ్రహ్మకుల గా♦ఢప్రీతిదోషార్థి స
పా. 27 నాగములై విచిత్రలీలలఁ జెలువారు తత్పురవి♦లాసవిశేషసుభూములం దఁగఁ

చ. నిరుపమసాహసాతిశయ♦నిర్భరదుర్భరపై రివీరసం
హరణరణోత్సవోచితవి♦హార28 మహారథికప్రిదప్తస
త్వరిణయకార్యధుర్యతర♦ధాణధణంధణనాదఘంటికా
నురమితనిర్జరీజనమ♦నోరథముల్ రథము ల్పురంబునన్. 64

ఉ. 29సాధనపట్లు నెన్నికలు ♦ సాహసవృత్తికి మూలకర్తల
త్యాదరభావ మందః బిరు ♦ దాంకులు పౌరుషధాటి మాటమ
ర్యాదల మచ్చుమొల్కలు ప♦రాక్రమశక్తికి విక్రమార్కునిం
గాదన జాలు మేలునడ ♦ గండ్రలుగాఁ బురి నున్న పోటరుల్. 65

కం. 30ఆసారగంధ మధుర ర
సా సారవిసారసార♦సానీకబలా
కాసారస భాసురమిహి
కాసారము లచటి కమల♦కాసారంబుల్. 66

మ. 31ప్రికటప్రావృతభోగసంపదలు ము♦పం భాస్కరాబ్ధి న్నియా
మక మూహించి సమంచితాశయమతి♦న్మందాకినీదర్శనో
త్సుకత న్భోగవతీస్రవంతిని మహ♦స్ఫూర్తిం బ్రికల్పించు స
న్మకురాకీర్ణవిలోకనాళము లనం ♦ బొల్చుం బురాంధోవ్రఘముల్. 67

సీ. మోహనాకారస♦న్ముఖవిలాసము లొప్పఁ
గాంచనద్యుతులు న♦ల్గడలఁ బర్వ
పల్లవాలంకార♦పత్రరేఖలు దేర
జిల్గుకంచెలతీవి ♦ చిందు లాడ
వెలలేని మురిపెంపు♦వలపులు నిండార
మన్మథసహకార ♦ మహిమ మెఱయ
జిలిబిలిముద్దుచి♦లుకలపలుకు లలరింప
కలకంఠు లెలమిని ♦ గలసి మెలఁగ

పా. 28 మహారథికప్రవాసస
పా. 29 సాధులపట్లు
పా. 30 ఆసారగంధ శిశిర ర
పా. 31 ప్రికటాపూర్ణకళాఢ్యసంపదలనింపౌ

తే. గీ. నిగనిగ ల్గలపంక్తు వన్నియలు గులుక
తమిని సరసాళు లలమిగీతములు బాడ
నలరు బురలక్ష్మితోడి నెచ్చెలు లనంగ
32బొల్చు నెల్లెడ నుద్యానభూము లచట. 68

— లయగ్రాహి —

తమ్ములను గ్రమ్మి కుసుమదమ్ములను గ్రుమ్మి విరి
గొమ్మలను దొమ్మి గనుజిమ్మి తమిగ్రుమ్మం
జు మ్మనుచుఁ దుమ్మెదలు నెమ్మిఁ దమసొమ్మని క
రమ్ము గని గ్రిమ్మరితనమ్ము మది సమ్మన్
ముమ్మరపు కమ్మవిలు పమ్మినదురమ్ము గని
సొమ్మసిలు కొమ్మలకు రిమ్మ లటుఁ జిమ్మన్
గు మ్మనుచుఁ బమ్మి వెలి దెమ్మరదళమ్ములు బు
రమ్ముపయి గుమ్మరు ముదమ్ము జెలువమ్మై. 69

వ. మఱియు నప్పురవరంబుపురవరంబునుం బోలె సకలసజ్జనమనోహారం బై హారపురంబునుం బోలె నిరంతరసర్వమంగళావాసం బై వాసవరాజ్యంబునుం బోలె సకలఫలప్రదానసంతానవిరాజమానరాజాప్సరోద్యాకరం బై కరంబునుం బోలె వివిధకార్యనిర్వాహకశుభలక్షణాలంకృతం బై కృతయుగంబును బోలె నిష్కపటధర్మసంగ్రహం బై గ్రహమండలంబునుం బోలె కవిగురుబుధమిత్రమందారకువలయప్రియాహీనకేతుచక్రం బై చక్రంబునుం బోలె * చక్రధరసాధనం బై ధనపతినివాసంబునుం బోలె చిత్రరథనిశాంతం బై నిశాంతంబునుం బోలెఁ గమలామోదకారణం బై రణాంగణంబునుం బోలె సగుణధర్మప్రధానశాస్త్రాభిరామం బై రామావతారంబునుం బోలె విభీషణసంసేవ్యమానం బై మానవతీవతంసంబునుం బోలె పరపురుషావగాహదుస్సహమానసం బై మానససరోవరంబునుం బోలె రాజహంసవిహారం బై హారంబునుం బోలె కంధరాభిశోభితం బై ధరాభిశోభితం బగుచు నధరాభిశోభితం బై వారణవిభవాస్పదం బగుచు నవారణవిభవాస్పదం బై నవరతానుకూల

పా. 32 వన్నె లలరారు శృంగారవనము లచట.
పా. * పురుషోత్తమసాధనం బై

బాలికావినోదం బగుచు నవరతానుకూలబాలికావినోదం బై భోజాభి
సన్నుతగోప్రసాదప్రధానం బగుచు నంభోజాభినన్నుతగోపప్రసాదప్రధానం బై
మర్త్యానందబంధురకళ్యాణధామాభిరామంబగుచునమర్త్యానందబంధురకళ్యాణ
ధామాభిరామం బై నిశాధినాయకావతంసవిరాజితంబగుచు ననిశాధినాయకా
వతంసవిరాజితం బై పర్వారంభాభిమక్త్యస్త్రాభిరామసామం బై పూర్ణచంద్రో
దయాభియోగంబున నమరి వియద్వాహినీలోచనాసురపదోపమానం బై
తారకానుగతి నలరి విజయుఁడై వజ్రశాస్త్రకైలాసనసిద్ధాశ్రమసంకాశంబై సుభ
ద్రానందప్రదం బగుచు ముదం బొసఁగు నప్పురంబున కధీశ్వరుండు. 70

కం. అనగరిపుఁ డానగరిపుఁ
డానగరిపుఁ డై నవాని³³నసురావాస్తిం
గానంబడఁ జేయు విజయవి
ధానుఁడు మదనాభిరామధరణిపుఁ డలరెన్. 71

తే. గీ. తరమె యెన్నంగ నతనిసౌందర్యమహిమ
రామలకుఁ జూడ మదనాభిరామ మగుట
కతన మదనాభిరామాఖ్యఁగాంచె నృపతి
రూపురేఖల కీఁక సాటిఁజూప నేల? 72

సీ. త్రిదశాలయముఁ జొచ్చి తేరె తృణగ్రాహి
హరికర మంటె గోత్రాంతకారి
కాకోదరముఁ బట్టె కాత్యాయనీభర్త
భూమితలం బంటె కంజాతమాళి
ఘనతారకంబుల కరము లానె కళంకి
³⁴కొలనుసీటను నిల్చెఁ గుముదకోటి
హరిశిరస్పర్శ నిర్జరుఁ డయ్యెఁ గరదుండు
ప్రజ నంటె నమితవర్ణస్వరూపి
తే. గీ. యనుచు వారలఁ దత్సమాఖ్యల జయించి
రూపసంపదలకు మున్ను ప్రాపుఁ గొన్న

పా. 33 ననురహితాస్తిం
పా. 34 సలిలాస్థిగనె పంకజాతకలను.

సారసంగ్రహమై భవో♦దారలీల
వెలసె మదనాభిరామభూ♦విభునికీర్తి. 73

చ. అతనిపరాక్రమస్ఫురణ ♦ మద్భుత మబ్ధిపరీతభూతల
స్థితకలుషాహృతాహితప♦తివ్రతలన్ వ్రత మూఁజేసి త
త్పతుల మతానుసారవిభ♦వమ్ములఁ బ్రాణపదమ్ము గాదె ల
క్షితభువనాంతరమ్ములఁ బ్ర♦సిద్ధిగ వారలఁ బాయ కుండుటన్. 74

మ. అరు దందన్ మదనాభిరామనృపవీ♦రాంకప్రసిద్ధోజ్వల
త్కరఖండై కవిధాతచాతురిని మా♦ద్యచ్ఛత్రుమిత్రాళి సం
భరితస్వస్థలభోగభాగ్యవిభవ♦ప్రఖ్యాతి నొందించె నౌ
ధర నే చందము జేయఁ జెల్లదె స్వతం♦త్రప్రస్ఫురచ్ఛక్తికిన్. 75

కం. అనిమిషదానప్రదుఁ డని
కొనియాడఁగఁ గర్ణనామ♦కుఁడు వెలయుట యీ
తని దానవారివార్ధికిఁ
గొనకొని సత్కర్ణధార♦కుం డౌటఁ జుమీ. 76

తే. గీ. రామనామంబు వెలయ నా♦రాయణుండు
మూఁడుయుగముల జన్మించి ♦ మోద మలరఁ
గలియుగంబున జన్మించెఁ ♦ గ్రమముతోడ
ననఁగ మదనాభిరామరా♦ఘనుఁడు దనరె. 77

సీ. కర మొసంగుట లేని ♦ ఘనసార్వభౌముండు
దరముఁ బూనని చక్ర♦ధారణుండు
భువనజాతులకార్తిఁ ♦ బూనఁ జేయని రాజు
పౌరుషచ్యుతి వీడు♦పడు కిరీటి
గోత్రవిద్వేషంబుఁ ♦ గూర్ప మానిన యింద్రుఁ
డగతి వీడ్కొనిన ధ♦ర్మాధిభర్త
పుట్టుభోగుల కింపు ♦ బుట్టఁ జేయు విరాట్టు
పరభూభృదార్తిఁ జొ ♦ప్పడని యినుఁడు

తే. గీ. నిఖిలదిగ్జయశాసనో♦ల్లిఖిత వితత
జాగ్రదుగ్రప్రతాపబా♦హాగ్రగణ్యుఁ
డలరు హితపద్మహేళి క♦ళ్యాణరూప
శాలి మదనాభిరామరా♦జన్యమౌళి. 78

సీ. వరకరగ్రహణంబు ♦ వైవాహికములందు
ఖలనృత్తి ధాన్యసం♦గ్రహములందు
నియమప్రమాదంబు ♦ నిద్రాతిశయమందు
పాదబంధాప్తి కా♦వ్యంబులందు
రాజవైరుధ్యంబు ♦ రాజీవములయందు
వర్ణమిశ్రితచిత్ర♦వాటులందు
రహితకళాభంగంబు ♦ రతివిలాసములందు
పరిభవం బతనుచా♦పంబునందు

తే. గీ. గాని తద్వ్యతిరిక్తప్ర♦కారమూల
కారణాభావభావసం♦గతుల నతుల
గతుల పరిపాలనవ్రత♦నుతుల నలరె
విజయమదనాభిరామపృ♦థ్వీశ్వరుండు. 79

కం. ఆ రాజేంద్రున కగు భా
ర్యారతిశాస్త్రానురూప♦లావణ్యకళా
సారశుభలక్షణాలం
కారిత మందారమాలి♦కారత్న మనఁ. 80

సీ. 35 సరసాంతరంగాతి♦శయసారసుకుమార
సమదాళి విభ్రమాం♦కముల నమరి
36 భవ్యగుణోజ్జ్వల♦భావసద్రూపసం
పదకేళికాకలా♦పములఁ దనరి
వరజనానందసుం♦దరగంధబంధురా
భరణశోభాపరం♦పరల నలరి

పా. 35 సరసాతిశయమనో♦హరసారసుకుమార సరసాళిజనవిలా♦సముల నమరి
పా. 36 సురభాగధేయభా♦సురభవ్యగుణనిరంతరభాసమానని♦ర్భరతఁ దనరి

హరిమానసానంద♦కరమానితక్రియా
దరమాధురీ సుఖో♦త్కరము లొదవి

తే. గీ. వరలు మందారమాలికా♦వైఖరులను
వరలు మందారమాలికా♦వైఖరులను
దరమె యెన్నఁగ నామసా♦ర్థకము నొందు
తరుణులకు విందు సొబగుబి♦త్తరుల యందు. 81

సీ. అసమానరూపమో♦హనలీల నలరారు
రతిమన్మథుల విహా♦రంబు పగిది
లావణ్యసత్కళా♦లంకారముల మీఱు
రోహిణీపూర్ణచం♦ద్రుల విధంబు
సౌభాగ్యవైభవా♦స్పదభోగభాగ్యముల్
వరలు శచీపురం♦దరుల కరణి
మృదులకోమలశుభా♦భ్యుదయం బలరు పద్మి
నీనవోదితధామ♦నిధులమాడ్కి

తే. గీ. (సకలసంపదలారాజ♦జంపతులకు)
గలుగ నన్యోన్యసంప్రీతి ♦ ఘనత మీఱ
నెపుడు నిష్టోపభోగంబు♦ లెలమి గాంచి
రలఘుతరలీల నఖలభా♦గ్యములు గలిగి. 82

ఉ. ఆ యెలనవ్వు లా సొబగు ♦ లానెఱజాణతనంబు లా గుణా
లా యమకంబు లా గురుతు ♦ లా మురిపెంపుభరంబు లా సుధీ
లా యొడబాటు లా సిరియొ♦య్యారము లా నెఱజవ్వనంబు లా
ప్రాయము లొక్కరూప మని ♦ ప్రస్తుతిఁ జేతురు వారినన్నిటన్. 83

తే. గీ. ఇటుల నున్నంతవేళఁ బ్ర♦స్ఫుటతరాత్మ
పూర్వపుణ్యంబు వలన సం♦పూర్ణ సకల
కామితార్థైకమదనాభి♦రామనృపతి
జాయ కం తంతఁ జూలు చూ♦చాయ నిలిచె. 84

కం. చెలు లానందము నొందఁగఁ
జెలియకు నెల దప్పి మేను ♦ జెలువము నొందెన్
వెలదించెఁ బలుకు లందము
నెలఁదికి నం తంతఁ జాల ♦ వేవి ళ్ళొదవెన్. 85

సీ. పూర్ణాబ్జరుచుల సొం♦పులు గుల్కు నెమ్మోము
పూర్ణాబ్జరుచులసొం♦పులు దనర్చె
భంగంబు లనఁగ నే♦ర్పా టొందు వళు లన్ని
భంగంబు లగుచు నే♦ర్పాటుఁ బూనె
వివరం బటంచు భా♦వించిన పొక్కిలి
వివరం బటంచు భా♦వింప నయ్యె
నలిమించి నునుజాడ♦లలరించు నూఁగారు
నలిమించి నునుజాడ♦లలరఁ దాల్చె
తే. గీ. వేసటలు గాంచె నడ లందు♦విసువు మించె
వన్నెచిన్నెల పైఁ బ్రేమ♦సన్నగించె
నెలతరంబుగ రామిన్న♦నెలఁత దోలుత
నీరు దోఁచఁగ వే ఁజొక♦నీటు దోఁచె. 86

కం. కలిమిగల చెలియ కటికుచ
ముల మధ్యను నడుము వృద్ధి ♦ పొందెను ధరలోఁ
గలిమి గల వారితోడను
జెలిమిని గావించు పేద ♦ సిరి గను టరుదే. 87

కం. కుదు రైన బొంగరంబుల
నదికిన నీలంపు ముల్కు ♦ లన నొప్పెఁ గడున్
సదమలమేచకరుచులను
సుదతీమణి గుబ్బదోయి ♦ సుధతీరు లొగిన్. 88

చ. కలికిపయోధరంబు లతి♦గాఢపయోధరపూర్ణభావమై
నిలచెటివేళఁ దద్గుణము ♦ నిర్గుణవృత్తిని భేదపూర్వమై

వెలువడ సాగెనో యనఁగ ♦ వింతమెఱుం గలరంగ గర్భిణీ
లలనకుఁ జన్మొన ల్కడు వి♦లాసముగా నలుపెక్కెఁ బెక్కుగన్. 89

సీ. మమతచేఁ జేర ర ♦ మ్మని బార జాచి కే
లంటిన కరము వె ♦ న్నంటఁ దిగుచు
దిగిచిన నగుచు మే ♦ లగు బాల నీ లీల
లని రేని 37సిగ్గుసి♦గ్గనుచు మొగ్గు
మొగ్గినఁ బ్రియభావ♦ములకు నెమ్మది నమ్మి
విన్న నై మనసు ని♦వ్వెరగుఁ దలఁచుఁ
దలఁచిన పనుల పై ♦ తడబాటు లొదవ మ
చ్చికమాట లందు ని♦చ్చకము జూపుఁ

తే. గీ. జూపు లందునె యొడబాటు ♦ సొంపు నించు
నించువిల్కానిపనుల కా♦సించు విభునిఁ
గాంచు నోపక యలసటఁ ♦ గాంచు ముద్దు
సుద్దులను బ్రొద్దు జిల్క లేఁ♦జూలి కలికి. 90

సీ. కలకంఠి కొకవింత ♦ గాఁ దోఁచె గర్భంబు
దొడవు లంతంతకుఁ ♦ బెడిద మయ్యె
బడలిక చెమటజి♦ త్తడులు రాఁబడు లయ్యె
నడు గొకయామ పై ♦ 38యలసటఁ గనె
నాహారముల మీఁద ♦ నాదరం బెడబాసె
బహుళవాంఛ లొదవె మృ♦ద్భక్షణ దగ
జెలులముచ్చట లెల్లఁ ♦ జిందరవంద రై
పలుమారుఁ జిరచిరఁ ♦ బలుక మీఱె

తే. గీ. పక్కలను జేతు లాని "య♦బ్బబ్బ నొచ్చె,
నించు కేనియు దాళ" న♦టంచు "నుస్సు"

పా. 37 సిగ్గుసి♦గ్గవను మొగ్గు
పా. 38 యలసటమఱ

రంచుఁ బలవించు "నీశ్వరా" ♦ యని తలంచు
39చుండ నెలఁతకు నెల లన్ని ♦ నిండి యుండె. 91

కం. అప్పుడు వృద్ధాంగన లొగి
ముప్పిరిగొను మోహమునను ♦ ముద్దియ మనకుం
జెప్పదు సిగ్గున మిక్కిలి
నొప్పులు గాఁబోలుఁ జాల ♦ నొగిలిన దనుచున్. 92

చ. తడయక జల్కమార్చి విశ♦దంబుగఁ గల్పిన యన్న మింత య
ప్పడఁతి భుజింపఁ జేసి బహు♦భంగుల వేల్పుల మ్రొక్కి మంత్రముల్
గడువిన జేసి భామలకు ♦ గండముగా యిది మేలుగూడఁగా
గడిపెడువాఁడు శ్రీధరుఁడు ♦ గావలె నంచుఁ దలంచు నత్తఱిన్. 93

తే. గీ. పురజనంబులు సంతసం♦బునఁ జెలంగ
నధిపజనమహాళి హర్షవా♦ర్నిధి మునుంగ
నమితసుముహూర్తసమయము ♦ నందు రాజ
పత్ని గాంచెఁ గుమారికా♦రత్న మెలమి. 94

వ. అ య్యవసరంబున భేరీమృదంగపణవానకగోముఖమహోత్కట డిండిమానేకశంఖకాహళవేణువీణాదితూర్యనినాదంబులు జెలంగ వందిమాగధ సందోహంబులు కైవారంబు లొసంగ హాహాహూహూప్రముఖగంధర్వ సమానపాఠకానీకపరికల్పితమృదుమధుర సరససంగీత నిక్వాణంబులు జెలంగ సర్వతోముఖసంభవసంభూతముఖ్యోద్భూతప్రముఖవిరచిత తర్కవ్యాకరణ మీమాంస భాట్టప్రభాకరవేదవేదాంతాది విద్యాప్రసంగంబు లెసంగ సకల జనానురూపలావణ్య విలాసవిశేషభాషావిభూషితా శేష వారాంగనాజన నృత్యంబులు పొంగ నయ్యుర్వీధవసార్వభౌముండు సర్వసర్వంసహాగీర్వాణ సమూహంబులకు సపరిమితానురూపంబుగాఁ బుత్రికోత్సవంబున యుచిత ప్రకారంబున సపరివారబంధుమిత్రామాత్యకవిబుధభటగాయకాదిజనంబులకుఁ దాంబూలజాంబూనదాంబరాభరణాగ్రహారాది బహుమానంబు

పా. 39 చుఁడ నంతకు నెల

లాసంగి దేవతారాధనంబును బిత్రుదేవతాపూజావిధానంబును స్వకులధర్మా
చారవిధానంబును నిర్వర్తించి క్రమక్రమంబున. 95

తే. గీ. స్వస్తిపుణ్యాహవచనంబు ♦ సంస్కరించి
సర్వసౌభాగ్యవైభవ ♦ స్వాంతుఁ డగుచు
యామినీపూర్ణతిలక య ♦ టంచు మహిత
నామకరణంబు వ్రాసె భూ♦నాయకుండు. 96

వ. మఱియు నబ్బాలికాజనమూలికారత్నంబు యామినీపూర్ణతిల
కాంకురం బగు నూత్నకురంగాంకరేఖయుం బోలి యామినీపూర్ణతిలకాభి
రామనామంబున దినదినప్రవర్ధమాన యై. 97

సీ. రవనూనెమెఱుఁగుచే ♦ రాణించు పాపట
యల్లికజడల సొం ♦ పామటింపఁ
దొలుదొల్త బొమలపై ♦ మొలచి న[illegible]ర్పడు
నొసటఁ గస్తూరిమక్క ♦ మిసిమిఁ గ్రక్క
వొక్కమై నునుసోగ♦ముక్కునఁ దళ్కు టం
దపుటాణిముత్తియ ♦ మొప్పుడు మెఱయఁ
జిన్నిపొన్నలపొందు ♦ జెన్నగు సన్నుంపు
వన్నె చెంగావిపా♦వడ జెలంగ
తే. గీ. నరుతతరగతిపేరు లం ♦ దందఁ జిగ్గు
పనిమెఱుంగులరవికె పైఁ ♦ గునిసి యూడ
గజ్జె లందెలు బదముల ♦ ఘల్లు రనఁగ
ముద్దు జిలిబిలిపలుకుల ♦ మురియు బాల. 98

వ. వెండియు. 99

రగడ. చెలువ జెలు వలరగనుమచ్చిక ♦ జిల్కఁ జిల్కలఁ బెంచ నేరిచి
పలుకుపలుకుల తేనె లొలుకఁగ ♦ బన్ని బన్నిదములకు నోరిచి
పొందు పొం దగు ననుచు బంగరు♦బొమ్మ బొమ్మలపెండ్లిఁ జేయుచు
విందువిందుమటంచు మదిఁ జన ♦ వియ్య వియ్యము లనుచు డాయుచుఁ
గోరి కోరినవారి గుజ్జన ♦ గూళ్ల కూళ్లకు దనివి దీర్చుచు

సారెసారెకుఁ జెలుల ముచ్చట ♦ సాగ సాగన మేలుఁ గూర్చుచు
బంతి బంతులు సాగి పువ్వుల♦బంతి బంతుల తరము ఱువ్వుచు
వింతవింతల విరులనెరిఁ గ్రొ♦వ్వెదల వెదలఁగ దురిమి నవ్వుచుఁ
కేళి కేళీవనుల పూఁదీఁ♦గెలకు గెలకుల బోదె లుంపుచుఁ
దాళి తాళీరుచుల పువ్వుల♦దండ దండలుగాఁగ నింపుచు
గుమ్ముగుమ్మన మేలుతావుల ♦ గుప్పు గుప్పుఁగ బనటులరయుచుఁ
గొమ్మ కొమ్మలఁ గూడి పూవుల ♦ గోల గోలతనమ్ము మెఱయుచుఁ
దరిమి తిరి మిగులగను మదనుసిఁ ♦ దలఁచి తలఁచినపనులఁ జెల్పుచు
గరముకరముఁ బెనిచి చెలులకుఁ ♦ గల్లకల్లలకథలు విప్పుచు
40బాల బాలతలంపుఁజిలిబిలి ♦ పాటపాటల మరునిఁ బాడుచు
నేలి నేలిమిగోలును టుయ్యేల ♦ మేర మీఱఁగ నూఁగ వేడుచుఁ
జల్లుచల్లని చూపు లలమఁగ ♦ సారెసారెకుఁ జెలుల నేలుచుఁ
గొల్లకొల్లలు గాఁగ సిరు లిడఁ ♦ గోరె కోరిన వానఁగఁ జాలుచుఁ
దరతిరంబగు సొబగుబిగి నూ♦తనము తన మురిపెములఁ జెలఁగుచు
మఱియు మఱియును దల్లిదండ్రుల ♦ మనసు మనసునఁ బెనిచి
మెలఁగుచు. 100

సీ. సిరిసింగిణావంతి ♦ చిన్నివెన్నెలరాసు
లలపోఁకముడిచాలు ♦ కలిమి బంతి
సచ్చనగంటాల వి♦న్నాణంపు దోసిళ్లు
మవ్వంపు మువ్వన్నె ♦ గవ్వలాట
కనుమూత లె త్తన♦గాయ లందపు మేల్మి
బంగరుపనిరింగు ♦ బొంగరములు
సరిచేసి పందెముల్ ♦ సరివిప్పు పొడుపొటి
కతలు జిత్రపుయంత్ర♦కముల కేళి
తే. గీ. గూఢమణికందుకక్రీడ ♦ గొనబు నటన
లాది గాఁ గల్గు బాల్యంపు ♦ టాట లందు

పా. 40 బాల బాలతనంబు

మిన్న యై జాణతనమున ♦ వన్నెచిన్నె
లెన్న మన్నన మించె రా♦కన్నెమిన్న. 101

చౌపది. శ్రీ లలరఁగ బహుచిత్రగతుల జవ
రాలు మెఱయు చతురంగము లందుఁగ
డీలువెడలి గరిడీల దేరు సాగ
టాలున దనరు మిటారము లందుఁగ. 102

సీ. ఒకపాలి పికబాలి♦కకు జాలి మదిఁ జిల్క-
జిల్కలగమికి రా♦బల్కు బల్కు
నొకమా టనక తేట♦నకలాట లిడు నెమ్మి
నెమ్మికొమ్మల కాద♦రమ్ముఁ గ్రమ్మ
నొకవేళ నొకపాళ♦ముకువేళముగఁ గోరి
గోరికలకు పాటఁ ♦ 41గూర్చునేర్చు
నొకసారి సుకుమారి ♦ బకదారిమూఁకల
కలరవంబులఁ దీర్చుఁ♦గనుచు మనుచు

తే. గీ. సెనరుటంచకు గతులపొం♦దికలు గూర్చి
సరసములు నేర్చి సరసనై ♦ఖరులఁ జేర్చి
భావములు దార్చి మదిని నై ♦భవముఁ జేర్చి
యలరుఁగన్నియ కన్నె ప్రా♦యంబు నందు. 103

కం. శృంగారతాళసంగత
రంగద్వీణాదివాద్య♦రచనానుమితా
భంగతరంగితమంగళ
సంగీతకళారహస్య♦చాతురి మెఱసెన్. 104

తే. గీ. యామినీపూర్ణతిలక యొ♦య్యారములకు
నాదిగాఁ గల్గు క్రీడావి♦నోదములను
మోద మలరించు తఱిని స♦మ్మోద మొదవ
కొదువ లేజవ్వనపు జాడ ♦ లొదవె నంత. 105

పా. 41 గొసరుగొసరు

మ. కల్పాకల్పనిదాన దానసుమనః♦కంజాత కంజాతసం
కల్పావిర్భవభూతి భూతి42కతదృ♦క్కాండ ప్రకాండార్ఘ్యవా
క్కల్పాంతజ్వలనప్రద ప్రదరచ♦క్రాచక్రవాళక్షమా
కల్పాత్మప్రభులక్ష్మి లక్ష్మణమనో♦గ్రగ్రంథతత్త్వాత్మకా. 106

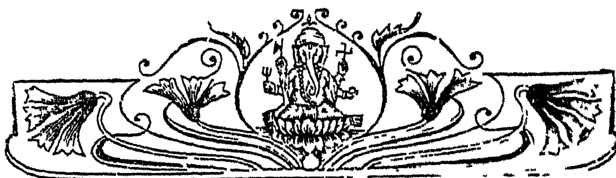
ంగంధివృత్తము. హారహారతారకావి♦హారశారదభ్రనీ
హారతారకాచలప్ర♦హారసాధనామరా
4 హారనారదస్వరగ్ర♦హారహాట్కురుణ్మనో
హారిభూరిసద్యశోవి♦హారవీరకారణా. 107

‡ కం. దశకంఠకంఠలుంఠన
దశరథపుత్త్రా శ్రితత్రి♦దశమండలరా
ట్దశదిగ్భరసంపత్త్వా
దశరూపకులేంద్ర మోక్ష♦దశరణదక్షా. 108

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రగురుకరుణాకటాక్షవీక్షణసంలబ్ధ సరస శృంగారరస
ధారాధారమాధురీధురీణాంధ్రగీర్వాణకవితావిలాస విచిత్రవిలసితాప
స్తంబసూత్ర భారద్వాజగోత్రపవిత్ర చళ్లపిళ్లకులసుధార్ణవ
రాకానిశాకర యశోధురంధర ధరామరప్రవర్య రామయ
నామార్యపౌత్ర కామకవిసుపుత్ర సకలవిద్వజ్జనవిధేయ
నరసయనామధేయ ప్రణీతం బైన యామినీపూర్ణ
తిలకావిలాసం బను శృంగారమహాప్రబంధంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

పా. 42 కృతదృ♦క్కాండ ప్రకాండాత్మవా.
పా. 43 హారవారదామరాగ్రి♦హారరాట్కురుణ్మనో.

యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

కం. శ్రీమత్తావకపదయుగ
తామరసరసామృతంబు ♦ ద్రావని భవభా
వామయజనులకు సుఖమే
భూమిసుతానందసాంద్ర ♦ భూసురకులేంద్రా.

వ. దేవా అవధరింపు మసంగొరంబు. 2

కం. తళతళ నై బెళపెళ నై
మిళమిళ నై మేనికాంతి ♦ మిఱుమిట్లుఁ గొనన్
గళలలముకొనియె దినమొక
నెళవున లేజవ్వనంపు ♦ నిగ్గులుదేరన్. 3

సీ. కలకంఠినీలాల♦కములు వక్రతఁజెందె
చపలతఁదాల్చె లో♦చనయుగంబు
విరిబోఁడినునుబల్కు ♦ వింతఁజేయఁ దొడంగెఁ
జనుదోయి కాఠిన్య♦మున నెసంగె
తిలనాసమధ్యం బ♦దృశ్యభావము నొందె
ఘననితంబంబొత్తు ♦ గొనఁ దలంచె
మదిరాక్షిగమనంబు ♦ మందమైకనుపట్టె
పాణిపాదము లెఱ్ఱ ♦ బాఱియుండెఁ

తే. గీ. సకట చెల్వెసఁగిన చనువు బూ♦టకముగాన
మానసేలుస కతులస♦న్మానమిచ్చిత
వినంచనఘటింపఁ దలఁచి నిం♦దించుపగిది
సంబుజాసను నేసి బా♦ల్యంబు సడలె. 4

సీ. జిగిఁగప్పు నొఁగప్పు ♦ చిటిమొగు త్రెంచఁగొప్ప
మెయిచాయ లోకచాయ ♦ మించులలమె
బొమలు వేలుపునారి ♦ జమలిసింగిణులొప్పె
శృంగారరసవృష్టి ♦ జిలుఁగునాకె
నలిగబ్బిగుబ్బలు ♦ నన్నోపలములంటెఁ
గోరికలాలు పై ♦ కొనలుసాఁగె
మదినెమ్మి కుదిరిచ్చె ♦ తేముదమునాటలోనర్చె
భావంబు కోలఁకు లే♦ర్పాటునొందె
తే. గీ. నూఁగుటారను హాలరేఖ ♦ నూలుకొనియె
మోహసస్యంపుదినుసులు ♦ మొలకలెత్తెఁ
గోపరుల కింపు మొలకింప ♦ సుదతిమేనఁ
గొమరుప్రాయంపుఁ బొల్కారి ♦ గుల్కరింప. 5

కం. పదలక్షణసంజ్ఞాన్వయ
పదగుణవృత్తిప్రయుక్తి ♦ పరరూపసవా
స్పదభావవిత్తిక్రియ
లొదవఁగ చెలి శబ్దశాస్త్ర♦మో యనఁ దనరెన్. 6

చ. పొలఁతి నితంబవేదికడఁ ♦ బొక్కిలికుండముగా రచించి యు
జ్వలరుచిపొంగుపారి కుచ♦చందనపూర్ణఘటంబులుంచి వే
సలికశిఖిపింఛలాంఛనవఘు♦సస్థితి గొల్చి మనోజమాంత్రికుం
డలవడఁజేయు మోహనపు♦యంత్రమనం జను జవ్వనంబునన్. 7

పా. 2 వంచనఘటింపఁ దలఁచి నిం♦దించుపగిది

పా. 8 మదపుటాట లోనర్చె.

సీ. అలివేణి నవమంద♦హాసంబు కౌముది
4కౌను వివాదప్ర♦కాశకంబు
పల్లవాధరి దంత♦పాళి ముక్తావళి
తరళాక్షి నెమ్మోము ♦ దర్పణంబు
5కుటిలకుంతలిశ్రోణి ♦ కువలయానందంబు
కోపనపాణి ర♦త్నాపణంబు
శృంగారమంజరి ♦ చెలియచన్గవశివి
భ్రమరసందేశంబు ♦ పడంతివేణి

తే. గీ. పుష్పబాణవిలాసంబు ♦ పొలుపు వచన
రచన సాహిత్యరత్నాక♦రంబు గాఁగ
రసికజనవిభ్రమస్ఫూర్తి ♦ యొసఁగు టరుదె
యనఁగఁ జెలువొందు కన్నెప్రా♦యంబునందు. 8

చ. మృగధరబింబసంపదల ♦ మీఁటు వధూటిముఖంబు వేణిచె
ల్వగు నునుజూపు కౌను కటి♦యందపుటారును మోవిపల్కు ల
బ్జగురుబిసాళిచందములఁ♦బై కొను సంభ్రమదరస్మితాక్షులుం
బిగిచనులుం భుజంబులును ♦ బేర్మినడల్కురులంగకంబులున్. 9

కం. ఖగరాజకరకుతూహల
ఖగరాజవిరాజితములు ♦ కామినికన్నుల్
ఖగరాజకరకుతూహల
6ఖగరాజవిరాజితములు ♦ కామినిచన్నుల్. 10

కం. కనకంబు మేనిచందము
కనకంబగు గళము పిఱుఁదు ♦ గనకంబులస
త్కనకంబు వలపు మిగులన్
గనకం బగు నడుముగలుగు ♦ కాంతామణికిన్. 11

పా. 4 పైదలిమోవి ర♦సోదయంబు
పా. 5 కోమలికటిసీమ ♦ కువలయానందంబు
పా. 6 ఖగరాజకుతూహలములు ♦ కామినిచన్నుల్

కం. కుముదవిలాసము కనుఁగవ
కుముదవిలాసంబు పిఱుఁదు ♦ గొనబగు నడకల్
కుముదవిలాసము లనఁదగుఁ
గుముదవిలాసంబు నడుము ♦ కోమలి కెన్నన్. 12

సీ. కలకంఠి నెమ్మోము ♦ కంజాతవిభవంబు
కంజాతనిభవంబు ♦ కంధరంబు
కంధరంబు మనోజ ♦ కమనీయశంఖంబు
శంఖభాగము బాల♦చంద్రమూర్తి
మూర్తిసౌందర్యంబు ♦ కార్తస్వరావళి
వళివిలాసము వీచి♦కలనికరము
కరము కోమలశాఖా♦కరవారి జఘనంబు
జఘనంబు పులినసం♦స్థానజగతి
తే. గీ. గతిమదేభేంద్రవిస్తంద్ర♦గంధసరణి
గంధసరణిసువర్ణ సం♦కల్పపదము
పదము లలివేణికగు శుభా♦స్పదములనఁగఁ
(పదము లనఁగఁజాలు నలిన కుం♦తలపుఁజాలు.) 13

సీ. కనకరంభాతిర♦స్కారంబు విరిబోఁడి
సారసౌందర్యోరు♦సౌష్ఠవంబు
నవచక్రవిభవంబు ♦ నారీశిరోమణి
శ్రోణినితంబస్తన♦చతురిమంబు
మృగరాజవిభవంబు ♦ మేచకాంబుదవేణి
నయనవక్త్రావల♦గ్నప్రభూతి
వజ్రపుష్పాకార♦వైభవంబు లతాంగి
రసమృదుత్వఘ్రాణ♦లక్షణంబు
తే. గీ. సారసారవిలాసంబు ♦ సన్నుతాంగి
గమనకుంతలపంచశా♦ఖద్వయంబు
శంబరారాతివసవాటి♦శంబరం బ
నంగ వగఁగుల్కు కల్కి నె♦న్నంగఁదరమె. 14

ఆ. వె. జలజకనకకటక♦నలినభద్రేభముల్
సఖియ కంఠకాంతి ♦ జఘనచరణ
గమనములకు సాటి ♦ గానక ననవృత్తి
నెదిరి పూర్వరూప♦పదము నొందె. 15

తే. గీ. లలనవదనము సల మని ♦ పలుకఁ దగును
కలికిగోరులు భగణమై ♦ ఖరుల నెఱరు
ప్రచురనగవృత్తి నెసఁగుఁ ద ♦ త్కుచయుగంబు
సమరపతిహితలక్షణా♦గ్రమణి రమణి. 16

తే. గీ కమలశరశంఖవిజయమం♦గళము గళము
ముకురబింబవిలాసస♦మ్ముఖము ముఖము
కనకచక్రిప్రభాళి చ♦క్కటియుఁ గటియు
కాముకస్వాంతదారుక్ర♦కచము కచము. 17

తే. గీ. మారువిలునారి తీరు జె ♦ న్నారు నారు
పలుచ నగు కండచక్కెర♦పలుకు పలుకు
లేనిసింగార మనుమాట ♦ కౌను కౌను
కొదమచంద్రుసాటి బూ♦నుదురు నుదురు. 18

కం. వెన్నానునుబలుకులమృదు
వెన్నా వెన్నానియున్న ♦ వేణి కమరు వా
ల్మిన్నాతనమున జెన్నగు
మిన్నా నెన్నడుము కన్నె♦మిన్నకు నెన్నన్. 19

తే. గీ. తరుణి శృంగారధరపయో♦ధరవిలాస
రత్నదామాంకితనితంబ♦ రామణీయ
యగుట యువజనులకుమేరు ♦ వగుట యరుదె
పరమకల్యాణరూపసం♦పదల నలరి. 20

పా. కి కుచతటి న్నగవృత్తిఁ గై♦కొనియె నిన్న

వ. మఱియు నవ్విలాసినీజనచూళికారత్నంబు నవయౌవనానుగుణ్య లావణ్య రససుధాసాగరోర్మిమాలికాడోలికాపాళికలం దోఁగునెడ నఖముఖావ్యవయవవిశేషంబు లెట్టి వనిన. 21

తే. గీ. చమరవాలంపు నిడువు నీలముల తళుకు
మినుకకాటుక మృదువు తమిస్రసాంద్ర
మళులమేచకరుచిసుంక మడుగఁ జాలు
కలికి నునుసోగతెలవెంట్రుకల సొగసు. 22

తే. గీ. రమణి ఘనకేశఘనలక్ష్మి రమణమెసఁగు
గల్మి నెల్లెడ నెపుడు శృంగారరసముఁ
గురియ మిఱుమిట్లు గొని జాలుఁ గొనె ననంగ
సొగసు వగకీలుజడ సొంపుసొంపు మీఱె. 23

చ. సరసిజనేత్రి నెమ్మొగము చందురుఁ గోరి హరిణాంకుతోడి తా
మరసభవుండు దా తనకుమారుఘటించె నటంచుఁ బూని తా
మరల సిరుల్ హరింప విధి మన్నన శిక్షవిధిప్రయుక్త మౌ
9గురు తొలఁగించె సంక మనఁ గూడనిచో నదియేల నిక్క మౌ. 24

తే. గీ. మానినీమణి ఫాలని ర్మాణకౌశ
లాత్మభూరచితాద్యల క్ష్యవిధాన
మానితాకృతిఁ గనుట నిమ్మహి వినూత్న
10భవకళానిధిదర్శన ప్రతిభ నెసఁగె. 25

తే. గీ. మఱవు రా వెన్ని చూచిన మరునిచేతి
సింగిణీవింట్ను కాఁ బోలు చెలియబొమలు
గాక యుండిన నిడువాలు కలికిచూపు
తూపు లే రీతి మదినాట దూయ నగును. 26

తే. గీ. తమ్ములను మీఱు దాని నేత్రమ్ములకును
తమ్ములనఁ జాలుపోల్కె మాత్రమ్మ గల్గు

పా. 9 గురుతొలఁగించెఁ జందురుఁడతిగాఢకళంకితుఁడయ్యెనంతటన్
పా. 10 భవకళానిధిదర్శనప్రభయొసంగె

తమ్ము లెంతేని11 సిరినిశాం♦తమ్ము లైన
తమ్ము లనుమాట విడువకఁ ♦ దగిలి యుండె. 27

తే గీ. వదనకమలమరందాప్తి ♦ భ్రాలి యచటి
గంధవహకాంచనప్రియ♦బాంధవంపు
వచనరచనలఁ దగు మధు♦వ్రతము లనఁగఁ
గాంతకర్ణాంతగతకటా♦క్షములు దనరె. 28

చ. కపురఁపుగంధి నెన్మొసట ♦ కస్తురితిన్ననిముల్కిఁ గూర్చి చొ
క్కపుబొమవింట మారుఁడు జ♦గజ్జయలీల సమర్చి యున్న ని
12క్కపు నవహేమకోశపరి♦కల్పితమోహనబాణపుంఖనో
ఖపు శిరిఁ దాల్చె నాస సుము♦ఖస్థితి నంబకసీవ్యభవ్యమై. 29

చ. మలయజగంధి వక్త్రి మను ♦ మన్మథపుష్పవనంబు నందు రం
జిలు నయనోత్పలంబులను ♦ జెల్వగు భ్రూలతలం బెనుంపఁగా
నలర ఘటించి నట్టి యధ♦రామృతసంగ్రహయంత్రయుక్తని
13ర్మలకలశం బన న్విమల ♦ మౌక్తిక మొప్పె లతాంగి ముక్కునన్. 30

చ. సరసవిలాసవాగ్విభవ♦సారమెఱింగి మెఱుంగుఁబోఁడి కం
ధరవివరప్రవర్తిత ప♦దప్రచురాత్మహయగ్రహోత్సుకో
త్కరమకరాంకనిర్మిత♦రదచ్ఛదబింబఫలోపరిస్థవా
గురయన మౌక్తికాభరణ♦గుచ్ఛ మెసంగె లతాంగి ముక్కునన్. 31

తే. గీ. బోటి నెన్నొము మరువిరి♦దోఁట నలరు
భ్రూదళంబులు కస్తురి♦బొట్టు దలిరు
మోవు గల నాస పసి డంటి ♦ మొలకసీటి
బోదెగతి గంధవహమూల♦పుటము దనరె. 32

పా. 11. సిరికి నిత్యమ్ము లైన
పా. 12 క్కపు బలు మోహనాంబక వి♦కస్వరకాంచనకోశభాసురో
ద్విపులవిచిత్రపుంఖవర♦విభ్రమ మూర విలాసనాసయున్.
పా. 13. ర్మలకలశం బజాండసఁగ ♦ మౌక్తిక మొప్పె లతాంగి ముక్కునన్.

సీ. మానినీమణి సుధా♦మధురాధరము బంధు
జీవంబునకు బంధు♦జీవమయ్యె
శారద సున్నఁజుఁగువా♦నెఱ పూర్ణపరిపక్వ
బింబంబునకుఁ బ్రతి♦బింబమయ్యె
మదిరాక్షి కెమ్మోవి ♦ మహిమంబు రత్నసం
తానంబునకును సం♦తాన మయ్యె
కలవాణి రదనాంశు♦కంబు దాడిమపుష్ప
14నామంబునకు శుభ♦నామమయ్యె
తే. గీ. మేలు పగడాలు నునుపగ♦డాలు గెంపుఁ
గలువచేరువఁ గని పొందుఁ ♦ గలువఁ జేరు
చిలుకమొగముల గల వన్నె♦జిలుకమొగము
కళల దిగుబావి చెలిముద్దు♦కావిమోవి. 33

కం. తరుణీమణి వదనవిక
స్వరకాన్తస్వరసహస్ర♦పత్రాంతరభా
స్వరతరుణారుణదళసుం
దరమున రసనాంచలంబు ♦ తద్దయు నమరెన్. 34

చ. అతులితమోహవిభ్రమర♦సాతిమనోహరమాధురీధురీ
ణత15పరిశుద్ధవర్ణసుమ♦నఃప్రియలక్ష్మణకామనియ్యసం
తతమృదుసౌఖ్యసంపద లు♦దారత దాల్చి సుధారసంబు భూ
పతిసుతముద్దుపల్కులకుఁ ♦ బల్చనగాదె తలంచి చూడఁగన్. 35

తే. గీ. హారనీహారమలయజ♦క్షీరహీర
కుందమందారచంద్రికా♦కుముదచంద్ర
16తారకాతారడిండీర♦పారదప్ర
హాసభాసుర మగు మంద♦హాసగరిమ. 36

పా. 14 సారంబునకుఁ బువ్వు♦సార మయ్యె.
పా. 15 పరిశుద్ధవర్ణగణ♦నవ్రిముదవ్రిభుదవ్రిభూతిసం
పా. 16 తారకావారడిండీర♦తారకవ్రి

తే. గీ. మగువ జిగిబిగిపలుచాలు ♦ సొగసుఁ జూచి
మొనలు విచ్చెనః మల్లెపూ♦మొగ్గ చాలు
నీరసంబున మరరాలు ♦ నేలఁ గ్రాలె
సరసదాడిమబీజముల్ ♦ సవతుఁ గాంచె. 37

తే. గీ. కులుకువిరిఁబోఁడి ముద్దుచె♦క్కుల మెఱుంగు
మిసమిసల దేరి పసిమి ను ♦ న్బస నెసంగు
కతన నల్లెడ నిద్దంపు ♦ గళలు గుల్కు
తళ్కు టద్దంపుగమి చూడఁ ♦ దగిన దయ్యె. 38

తే. గీ. లలనలావణ్యరసధునీ♦లహరి విహర
మాణయువజనదృఙ్మత్స్య♦మత్స్యబంధ
17నద్వయం బొసఁ గూర్చెమో♦నాంకుఁ డనఁగ
గండమండితచికురరే♦ఖలు దనర్చె. 39

తే. గీ విమలకమలాసనస్థితి ♦ వెలసి యున్న
శ్రీసమాకృతు లన మణి♦శ్రీవిచిత్ర
భూషణాలంకృతులు రాజ♦పుత్రికాపరి
శోభితశ్రుతు లతులవి♦శ్రుతుల నలరె. 40

కం. మధురాధరాధరాధర
పృథుతరచుబుకప్రదేశ♦బింబం బలరెన్
విధువదనవదనగుహా యం
దధిగత మగు 18విధివధూవి♦హారం బనఁగన్. 41

ఉ. పంకజగర్భుఁ డందు మృదు♦భాసురగీతగుణప్రయార్థగే
ఖాంక మొనర్చి శంఖనివ♦హాన్వయదేశికభావ మిచ్చి ర
త్నాంకితపట్టబంధఘట♦నామృతపూతకృతాభిషేకధా
రాంకత నిల్పె నాఁగ మణి♦హారములం గళ మొప్పె నింతికిన్. 42

తే. గీ. సమదగజయాన భుజముల ♦ చంద మరయ
విమలహేమమృణాళనా♦ళములు గావె

పా. 17 నీయుగంబు మనోజుండు ♦ నిల్పె ననఁగ
పా. 18 విధివధూవి♦హారపీఠ మనన్

కాక రొమ్ము గిల్గు పాణిపంకజవిలాస
భాసురము లైన ఘననఖ ♦ కేసరములు. 43

కం. కరకంకణగోర్మికాకర
(కరకమలము లిందుముఖికి) ♦ కర మల రారెన్
బరిఫుల్లలతాంతాంతర
పరికల్పితహేమదామ ♦ భరము లనంగన్. 44

సీ. అలరు చల్లనితావు ♦ లలము దట్టపు లేత
పసిమిచే నెసఁగు పూ ♦ బంతు లౌర
నును నూఖుంగులచాయ ♦ లొనరి యాసలు గొల్పు
కళకు లూరెడు పైఁడి ♦ కలశ లౌర
కొమరుప్రాయపు ముద్దు ♦ గుల్కు టామున నోల
లాడు జక్కవజోడు ♦ నాఁడె మౌర
సిటుగారోన్నతనిత్య ♦ భద్రలీలల మించు
మదగజరాజకుం ♦ భంబు లౌర

ఆ. వె. ప్రేమసామదాన ♦ భేదదండము లనఁ
గలుగు చతురుపాయ ♦ ములను సవతు
బోల్పఁ దగిన రాజ ♦ పుత్రిక వలిగబ్బి
గుబ్బదోయిసొబగు ♦ నిబ్బరములు. 45

కం. చిలుకలకొలికికుచాంత
స్థలమిలితము లగుచు చిలుక ♦ తాళీరుచు లిం
పలరె రతిమదనమోహన
19కలితాబ్జవిలాసకోలి ♦ కారచన లనన్. 46

తే. గీ. కుందనపుబొమ్మ గాఁ బోలు ♦ కుందరదన
గాన నీలపుజవ రీతి ♦ గాన నగుచు
గారుకొని యున్న నును మెఱుఁ ♦ గారు గురికిఁ
జేర బారటె కడు బ్రహ్మ ♦ చారి యైన. 48

పా. 19 కలితవిలాసైకడోలి ♦ కారచన లనన్

కం. విచికిలగంధిమనోహర
కుచదుర్గవిహారకేళిఁ ♦ గోరెడి రతిరా
డ్రిచితాధ్వయుక్తసోపా
నచయం బన వళులు నమరె ♦ నారీమణికిన్. 48

కం. హరిమధ్య మధ్యనిర్జిత
హరి పుష్కరసీమ లలిగి ♦ హరిపదవిభవ
స్ఫురణఁ గనె నంత విడువక
హరిపరమాణుస్వరూప ♦ మన నెన్నడుమున్. 49

తే. గీ. హారరోమావళీపుష్క ♦ రాపగాక
ళిందజాసంగమక్షేత్ర ♦ లీల లమరె
16సకియపొక్కిలి గా దేని ♦ సరసజనదృ
గాళు లటు మున్గి రా నేమి ♦ కారణంబు. 50

కం. 17విలసత్సువర్ణమణి రే
ఖల వెలఁదుక జఘనసీమ ♦ ఘన మైయుంటన్
లలనాలలామ రోమా
వళి నవయౌవనలతాల ♦ వాలం బనఁగన్. 51

కం. ఇంపుగ మరుఁడు జగంబుల
చంపకసౌరభనితంబ ♦ చక్రోన్నతిచేఁ
బెంపలర జయించె నవ
శ్యం పితురాచార మనుట ♦ సత్యము గాదే. 52

మ. 18కరికర్ణాంతతిరస్కృతచ్ఛదనవ ♦ ర్గశ్రేణి క్రోధిహ్రా
త్కరివర్గంబు గ్రసింప పల్లవలవ ♦ గ్రాసాప్తి సర్వద్రుమాం
కురభేదంబుఁ దలంచి పిప్పలదళాం ♦ కూరంబు కాంతామనో
హరలీలాంగక మై మృదూరుకరిహ ♦ స్తాశ్రితవృత్తిం దగెన్. 53

పా. 16 సకియపొక్కిలి గాదె సత్సరసజనదృ
పా. 17 విలసత్సువర్ణమణిమేఖల వెడుకఁగ జఘన
పా. 18 కరికర్ణాంతతిరస్కి యాభ్యసనరే ♦ ఖం బొల్చినం గోధ

‡ తే. గీ. కరకుటులవృత్తి దెల్పి త♦ద్గంధగంధ
బంధురఘురంధరత్వసం♦బంధ మంది
23శారదములు న్వదూరులై ♦ మీఱెఁ గదళి
వారణంబుల కిది వైర♦కారణంబు. 54

తే. గీ. చిల్క బాబావళిరుచేఁ ♦ జిక్కి హాయలు
గ్రిక్క సూనారముల వన్నెఁ ♦ జొక్కమైన
నాతి పిక్కలనును రాజ♦వంపు పొట్ట
లే తెలాపుల వే రీతి ♦ నీడు వచ్చు. 55

తే. గీ. కలితలావణ్యసారశృం♦గారసరసిఁ
దేలి మురిపెంపు గతులచే ♦ నోల లాడు
ప్రౌఢి ఱాఁగోటిపిల్లల ♦ పగిది మించు
చెలియ మీఁగాళ్ల పొందికఁ ♦ జెప్పఁ దరమె! 56

ఉ. కోకయుగప్రహాసకుచ♦కుంభవిలాసిని ముద్దుపాదముల్
కోకనదస్వరూపముగఁ ♦ గూర్చియు వాగ్వనితాధినాథుఁ డ
స్తోకతరప్రకాశముఖ♦శోభ లనారతము న్వెలుంగ ని
త్యైకృతులైన తత్పదన♦ఖాంకురతారక లుంచె నేర్పునన్. 57

‡ తే. గీ. శంబరారాతివిజయశా♦సనపటం బ
టంచు నెంచెద రది మది ♦ నెంచి చూడ
గోనబు దనరెడి తళుకు కుం♦దనపు టనంటి
నెలమి నలరు కోటాకు లా ♦ వెన్ను వెన్ను. 58

‡ తే. గీ. ఆ యలరుఁబోఁడి నెమ్మేని ♦ చాయ కెదిరి
ఘననిశాఖండములు నగ్గెఁ ♦ గడు మెఱుంగు
లసరి గడగడ వడకెఁ బు♦త్తడి గరంగి
పెక్కువన్నెల రారాపు ♦ జిక్కి యుండె. 59

పా. 23 శారదములు తదూరుల ♦ పాటినున్న
కతన గజరంభలకు వైర♦కారణంబు

‡ తే. గీ. ఎందుఁ జూచినఁ గాని పూ♦ర్ణేందువదన
యానముల పోల్కెఁ గన నిభ♦యాన నెపుడు
యా నలినసంభవుని చిత్ర♦యానములకుఁ
దలఁచి చూచిన లేని సం♦కెలలు గావె. 60

‡ సీ. రతిరాజశంఖశ్రీ♦లత నైన లత నైన
మించు కంధరము నె♦మ్మేనిచాయ
బలితంపు పండువె♦న్నెల నైన నెల నైన
మురియించు నగుమ్మొప్పు♦మోము గోము
సమదకిశోరకే♦సరి నైన సరి నైన
లాలించు నడుము కెం♦గేలు మేలు
మరుపంపుబిల్వ లే♦మల నైన మల నైన
వెల దేర్చు సొబగు గు♦బ్బలబలంబు

తే. గీ. తెన్న దగు రన్న [24] చెలిమిన్న ♦ పొన్నగున్న
వన్నె చిన్నె లి క న్నెన్ని ♦ యున్న వన్న
యన్ని నిజ మెన్న డిటు లున్న ♦ వన్నెలాఁడి
నెన్నికల నైన విన్నవా ♦ రెన్న నరిది. 61

‡ సీ. గజయాన నెమ్మేని ♦ కాంతు లాసలు గొల్పు
దాని దోబూచుల ♦ దాని నెన్ను
కలకంఠకంఠి లే ♦ గాను రూపము లేని
దాని నో రెడబాటు ♦ దాని మించి
వెలఁది తియ్యసిమోవి ♦ [25] వేల్పుటోగిర మైన
దాని క్రొన్నన జేలు ♦ దాని నేలు
కొమ్మ వేసలి గుత్తు ♦ లొమ్ము నానుపు బాటు
దాని పాటలబోటు ♦ దాని మీటు

పా. 24. రాకెన్నె♦మిన్న వన్నె చిన్నె లెన్నని క న్నెన్ని♦
పా. 25 వెలుపుటోగిర మైన

తే. గీ. మగువ నెమ్మోము సరిసాటి ♦ మాయ లలరు
దాని సింగపుదొర మెచ్చు ♦ దాని కెచ్చు
భావముల ధాత్రి శతపత్ర♦పత్రనేత్ర
రమ్యశుభగాత్రి మదనాభి ♦ రామపుత్రి. 62

‡ సీ. అబ్జశోభాస్ఫూర్తి ♦ నలరారె విమలాంగి
వదనకంఠద్యుతి ♦ వచన రచన
నాగప్రభూతిబాం♦ధవ మొదె విరిబోఁడి
సరిగొప్ప గతి నాభి ♦ మెఱుగు టారు
పుష్కరాభిఖ్యాతి ♦ బూనె సారసనేత్ర
యూరుమధ్యాంఘ్రి వ♦యోవిభూతి
గోప్రభంగాకృతి ♦ గొన బారె నలివేణి
దంతనింతంబదృ♦గంతవళులు.

తే. గీ. నిండి కనుపండు వై యుండు ♦ రెండు మూఁడు
నాలు గై దారు పది నూరు♦లోలి గల్గు
నోరులవార ల్గణింపఁగాఁ ♦ దీర దనిన
నితరు లెన్నెద రనుచు నూ♦హింపఁ దరమె. 63

ఉ. డాలు మిటారిమీను మరు ♦ డాలు నెదుర్కొను జూపు చంద్రఖం
డాలు నఖంబు లేర్పుపగ♦డాలు రదచ్ఛదకాంతు లేన్గుతుం
డాలు తొడల్ మదాళి జగ♦డాలు కురుల్ నునుదమ్మికెంపు తం
డాలు రదాళి బ్ణెపిర♦డాలు కుచాగ్రము లవ్వధూటికిన్. 64

‡ కం. కుందమ్ములకుం దమ్ముల
కుం దమ్ము లనంగ వన్నె ♦ గొను రద పదముల్
కందమ్ముల కందమ్ముల
కందమ్ముల నసఁగుఁ గుంత ♦ లాక్షులు సఖికిన్. 65

చ. 26మగువపదంబు కోకనద ♦ మానదమానద మాప్రణాభి న
మ్మగ నగు రూపు భాగ్యకర ♦ మాకర మా కరమా మృదూక్తు లెం
చఁగఁ గటిసీమ మోహదర ♦ సాదరసాదరసాధుకంఠలీ
ల గళనినాద మెన్నఁ బిక♦లాపికలాపిక లా కచాళియున్. 66

చ. గతితళు కంచ కన్న మెఱుఁ ♦ గా మెఱుగా మెఱుఁగారుఁజీరుప
ర్వతకుచమోవి జూపు తొగ♦రా తొగరాతొగరామొగంబు స
మ్మతిమెయి కంఠ మెన్న దర ♦ మా దరమాదర మా వలగ్నసీ
మ తురుము కేల్దమోవి సర ♦ మా సరమా సర మార నాభియున్. 67

చ. 27ఘనకబరీస్తనాకృతులు ♦ కందర మై దర మై రమైక్య మై
జను మది కంఠవక్త్రములు ♦ సాదర మా దర మా రమాక మా
దినుసుగ వాక్సితాంగములు ♦ తేనెలతో నెలతో లతో క్రితో
నెన యగు నాభిజంఘగతి ♦ హేమకరి న్మకరిం గరి న్నగున్. 68

చ. కలికి మెఱుంగుఁదీఁగెమొల♦కా తళుకా 28వలకాఁకఁ జేయు లీ
లల నగుమోము దమ్మి మిగు♦లా వగ లా వగ లాఁడి వల్కు చి
ల్కల నలరించు గుబ్బ లరు♦లా శిరులా మరు లాసజేయు కో
మ్మల తలమిన్న చక్కదన♦మా ఘనమా జనమాస్యకన్యకన్. 69

ఉ. కందనిమానుపండు కసు ♦ గందని జాబిలినిగ్గుఁ జేటి ము
క్కందని పూలగుత్తి సరు ♦ గందని తళ్కుమెఱుంగు టీఁగ వా
గం దని ముద్దుచిల్క తరు ♦ గందని బంగరుమొల్క పూలుజా

పా. 26 చ. మగువపదంబు కోకనద ♦ మానదమానద మార్గ్యభీతి న
మ్మగ నగు రూపు మోహకర ♦ మాకర మా కరమా మృదూరు యు
గ్మగతి ముఖంబుతామరస♦మారస మా నితాంగ మిం
పగు కటిసీమ వేణి ఘన ♦ మాఘన మా ఘనమార్గమధ్యకున్.

పా. 27 చ. ఘనకబరీస్తనాకృతులు ♦ కందర మై దర మై రమైక్యతిన్
జను మది కంఠవక్త్రిములు ♦ సాదరమా దర మా రమాక మా
కనుఁగవ మోహదేహములు ♦ గల్వలతో వలతో లతోన్నతిన్
దిన నగు పల్కు బల్వలపు ♦ తియ్యన నై యవనై నవనైకృతిన్.

పా 28 బలుకాఁదరంపు లీ

గందని మారువాటి వెర ♦ గందని క్రొన్నెలజింకకూన నూ
గందని తమ్మిమొగ్గపులు ♦ గందని ముత్తెము సుమ్ము కొమ్మయున్. 70

‡ సీ. కళలు దేరెడు నిండు ♦ జిలుగు వన్నెలగుత్తి
గమగమ వలచు బం♦గారు మొలక
కోదమతుమ్మెద పాదు♦కొసని క్రొన్ననదండ
నడువనేర్చిన రత♦నంపు బొమ్మ
కనలక నిల్చు తొ♦ల్కరిమించుదీఁగె దె
మ్మెర చూర గొనని క♦ప్పురపుతావి
తొడరి కోయిల సుంక ♦ మడుగని యెలమావి
నెల లేని జిలుగువ♦న్నెలకొటారు

తే. గీ. కాంత రతికాంత కాంతు బూ♦జించు ననుచు
సంతసము నెంత సంతసల్ ♦ దొంతరిలఁగ
సంతరించిన వింత చా♦మంతిబంతి
వంతుకెక్కిన వలరాజు♦దంతి యింతి. 71

సీ. కపురంపుతావి చి♦ల్కలకొల్కి చిన్నిపూఁ
దేనె తొల్కరిమించు ♦ తేటకత్తె
వలపులమూట స♦వ్వులదొంతి జిల్గువ
న్నెలగనివగనిగ్గు ♦ తలిరుమావి
చక్కెరబొమ్మ ము♦చ్చటదీము మోహంపు
టచ్చు తళ్కుల ముత్తి♦యంపు క్రోవ
సొగసులగుత్తి సం♦పెఁగమొగ్గ సొరంపు
మొలక శృంగారంపు♦కొలను ముద్దు

తే. గీ. పలుకుఁమిటారి మరునిచా♦యలకటారి
మొగలి విరిబాకు తమ్మికెం♦పులనళాకు
నాణెములదీవి చక్క♦దనంపుఠీవి
కన్నె విరిపొన్నగున్న రా♦కన్నెమిన్న. 72

చ. చతురతరప్రధాన మతి ♦ సారసయాన మదేభకుంభజృం
29 భితకుచకుంభభారరుచి ♦ పేశలబింబఫలాధరోష్ఠి సై
కతజఘనాళి కుంతలి ప్ర♦గల్భగుణోన్నతి భాగ్యమూర్తి వి
స్తృత నయనాబ్జవక్త్రిమద♦రేఖ యనం జను జవ్వనంబునన్. 73

తే. గీ. మవ్వముగ మేన నిండారు ♦ జవ్వనమున
నాతి నూతనపద్మినీ♦జాతి రీతి
నలరె కవిరాజహంసప్రి♦యాళు లలను
సరసులకు వన్నె లొదవింపఁ ♦ జాల కున్న. 74

తే. గీ. ఇటుల నెన్నఁగఁ దగిన మి♦క్కుటపుఁ గొమరు
ప్రాయమున సరసాళి బిం♦బాధరోష్ఠి
మదనమోహిని శశిరేఖ ♦ మంజువాణి
సరసమంజరి మొదలైన ♦ సఖులఁ గూడి. 75

కం. ఒకనాఁడు కుతూహలపూ
ర్వకముగ కేళీవిహార♦రచనల బహుచి
త్రకళాకౌశలవిభవా
త్మక యై సకలైసభర్తృ♦దారిక యంతెన్. 76

సీ. వలి గప్పురపు టంటి ♦ మొలక బోదెలచాలు
దులకింప సంపెఁగల్ ♦ గులుకరింప
విరిమల్లెబోదల పం♦దిరుల సొరులు మీఱ
చామంతు లొకవింత ♦ బాడ నలరఁ
బొగడతావులు మేలు ♦ బొగడఁ జాల నెసంగ
పొన్నగున్నల బాగు ♦ పొందుఁ దెలుప
పీడెంపు టాకుదీ♦వెలు సంపదల నింప
పోఁకమ్రాఁకుల ఠీవి ♦ జోక నేఱుప
తే. గీ. నన్నవిరజాజు లలరు గొ♦జ్జగుల చెఱకు
సరకు దాడిమ ఖర్జూర ♦ సాల ద్రాక్ష

పా. 29, భితకుచకుంభభారపరిత♦బింబితబింబఫలాధరోష్ఠి

తెలమి ఫలపుష్పముల కల్మి ♦ యెపుడు గల్గి
తనరు నెర నైన యుద్యాన♦వనములోన. 77

సీ. నిల్వుటద్దపుగోడ ♦ నీలంపు దూలముల్
బవడంపు గుండ్రకం♦బములు జికిలి
తెలిరాల తలుపు రి♦క్కలపుల్గు రాపచ్చ
రాలఁ గూర్చిన చిత్ర♦జాలకములు
బలుగెంపు వాసము ♦ లలరింపు జిగి పెంపు
పైని బంగరుకప్పు ♦ బల్మెఱుంగు
వన్నె జిల్కిన చందు♦వానిగ్గు సిగనిగల్
దిల కింపు తెరలు ము♦త్తెముల జాల
తే. గీ. రులును మరకతసోపాన♦ములును జంద
మామ రానిగ్గు టరుఁగులు ♦ మానికముల
గద్దియలు చిత్తరుల పొందుఁ ♦ గలిగి యెపుడు
సుందరంబైన కేళికా♦మందిరమున. 78

తే. గీ. విరచితాస్తరణాంబరాం♦తరముఁ జేరి
కోరి తనచుట్టు చెలు లెల్లఁ ♦ గూరు చుండ
పసిడిపూవుల దంతపు ♦ పని మెఱుంగు
లూరు పీఁటను బూని యొ♦య్యార మొదవ. 79

సీ. కడు విల్వ లిడు జల్వ ♦ బడు వల్వ గటి చెల్వ
రంగుఁ జందుఱు కావి♦రంగు లీన
నునుదళ్కులను జిల్కు ♦ గనుబెళ్కు లెన గుల్కు
దుముకులై కర్ణపూ♦రముల కెగయ
వగ లెన్నఁ దగు చన్న ♦ జిగి మిన్న లగు జన్ను
లెద గప్పు జిలుగు ప♦య్యెదను గదుమ
[30]తగుతీవి జిగికావి ♦ నగు మోవి గదుర నా
సామౌక్తికము బ్రభా♦సము జెలింప

పా. 30. తగుతీవి జిగికావి ♦ తొగవావి నగుమోవి గదుర నాసామౌక్తికము జెలింప

తే. గీ. పసిడి గాజులు కేలఁ బెం ♦ పెసఁగి గల్లు
గల్లు రనుచును సరితాళ♦గతుల నొప్పఁ
దనరు మందర మధ్యమ ♦ తారకముల
వీణె మీటుచుఁ బాటఁ గా♦వింపఁ దొడఁగె. 80

కం. సరిగమపధనిస యను సు
స్వరరచనల సప్తతాళ ♦ సంగతులను ద
త్తరి యను శబ్దాదికముల
మఱిమఱి యందములఁ బాడ ♦ మాధుర్యముగన్. 81

శా. గౌరీ నాట ముఖారి మాళవి ధనీ ♦ గాంధారి దేశాక్షిగీ
పూరీ భైరవి ఘూర్జరీ మలహరీ ♦ పున్నాగ సౌరాష్ట్రి సా
వేరీ కన్నడ గౌళ మోహన య సా♦వేరీ వరాళీ బిలా
హూరీ మారువ లాది రాగములు మే♦ళ్గొందన్ వడిన్ బాడఁగన్. 82

ఆ. వె. సరసులకును మోహ♦సంపద లొదవించె
పూలు పూచెఁ దరులు ♦ రాలు గరిగె
నేమి చెప్పవచ్చు ♦ నేలోకమున నైన
గానమునకు సాటి ♦ గానఁ గలఁడ. 83

తే. గీ. సరసనై ఖరి షడ్జమ♦స్వరము రాగ
సరణిఁ బాడిన మది భయ ♦ సంభ్రమములు
గలిగి భ్రమఁ జెందుఁ బున్నాగ ♦ గణము లెల్ల
న్యాయనయ మప్పు డరయ స♦న్న్యాయ మయ్యె. 84

వ. ఇట్లు విచిత్రం బగు గానం బనూనంబుగఁ గావింపు చున్న విని
య క్కన్నెమిన్న యెన్నఁ దగు మిన్న యగుట మన్నింపుచు స న్నరనాయ
కుండు. 85

కం. కనువేడుకఁ గొని తనయును
దన యనురాగమునఁ జూచి ♦ తగ ముదము మదిం
బెనఁగ మనోరంజనుఁ డను
జనుఁ డను గర్గు మంత్రి యగుట ♦ జనవరుఁ డనియెన్. 86

సీ. సరససారంగాతి♦శయనిరూఢి వనర్చె
పున్నాగనైభవ♦స్ఫూర్తి నలరె
రమణీయరూపవ♦రాళిసంగతి మించె
శంకరాభరణసౌ♦ష్ఠవముఁ జూపె
గరిమ కల్యాణినై♦ఖరులు గానఁగ నయ్యె
ఘనమేఘరంజనీ ♦ కళ్రిమత దనరె
మంగళ శ్రీరాగ ♦ మంజరి సిరు లబ్బె
హితజగన్మోహనా♦కృతి వహించె
తే. గీ. కలికి దృగ్జ్ఞిభిచూర్ణకుంతల వితాన
రోమరేఖాపఘనకచ♦స్తోమ కుచ వి
లాసమహిమాతిశయముల ♦ లలిత గీత
కృతికవిద్యాధిదేవతా♦కృతి నటించె. 87
తే. గీ. గానవిద్యాంబునిధి సుధా♦కరకళాస్వ
రూప మగుఁగాన నిటువంటి ♦ రూఢిగతుల
వెలసెఁ గా కౌర వేలుపు♦వెలఁదులకును
గలుగు నే యిట్టి యతులశృం♦గారమహిమ. 88
చ. అని యిటు లెన్ని మిస్న యగు ♦ నాత్మజ నప్పుడు కన్నులారఁ గాఁ
గనుఁగొని సంతసించి నృప♦కాయజుఁ డాత్మపవిత్రవంశసం
జనితయు గీతసేవధియు ♦ సారసుధీ యగుఁ గాని సాహితీ
ఘనచతురత్వ మించుకయుఁ ♦ గాన దటంచుఁ దలంచి వెండియున్. 89
తే. గీ. పూర్ణచంద్రాస్య యామినీ♦పూర్ణతిలక
గాన విద్యాప్రవీణతఁ ♦ గాంచె నెంత
యకట సాహిత్యహీన యై ♦ యలరెఁ గావ్య
భవ్యనాటకములు జెప్పఁ ♦ బ్రౌఢ యగును. 90
కం. మొగ మెల్లఁ గన్నుగవ మేల్
జిగిగుబ్బ లురమ్ము గమ్మెఁ ♦ జిలుగు నడుము మి
న్నగు వగలాఁడికి విద్యలఁ
దగు శిక్షఁ దొనర్చు రసిక♦తము లెవ్వరొకో. 91

వ. అని యడిగిన రాజునకు నిష్కపటుండై మనోరంజనుం డిట్లనియె. దేవా సర్వజ్ఞుండవైన నీకుఁ దెలియనియది యేమియుం గలదె! ఐనను నాకుం దోఁచిన విధంబు వివరించెద నాకర్ణింపుము. సకలశాస్త్రపురాణేతిహాసతత్త్వజ్ఞులైన విద్వన్మహాజనులచేఁ బరిపూర్ణంబగు నాశీర్వాదంబున కర్హ్వరుండవు. తదాశీర్వచనరచనావిశేషసమర్థతాసిద్ధక్షేమసౌభాగ్యభాగ్యోదయుండవు. పండితజన మనోరథఫల ప్రదానసంతానసురభూరుహంబవు. సంతతానంతదేవబ్రాహ్మణభక్తితాత్పర్యుండవు, సకల విద్యా విశారదుండవు, కార్యాకార్యవిచక్షణుండవగుటం జేసి తావకానుగ్రహపాత్రులగు సుమంత్రాగ్రేసరామాత్యవర్యులం బిలిపించి యేతద్వృత్తాంతం బంతయు నాలోచించిన వారు తద్విధంబునం బల్కుదురో తెలియ వలయు ననిన ధరావరపుంగవుండును సంతోషాంతరంగంబున నంగీకృతహర్షోత్కర్షతరంగితుండై నిజాంతఃపురంబునకుం జనిన మనోరంజనుండు ననుజ్ఞాతుండై నిజనివాసంబునకుం జేరి యుచితప్రకారంబుననుండె ననంతరంబ. 92

కం. మందారమాలికాగృహ
మందాత్మజగోష్ఠి నరత ♦ నానందరసా
స్పందాయమానమానస
మందారమరందమధురమదమధుకరుఁడై. 93

కం. ఆనందనిధానం బగు
నా నందని గుణగణంబు ♦ లాత్మప్రియయన
న్మానంబు మీఱ లసదుప
మానంబున కతిశయించి ♦ మహిమల నుండెన్. 94

వ. అంత వింత యగు కేళీనిశాంతప్రాంగణంబున నిశాంతంబు శాంతంబుగాఁ జెల్వు వేణువీణాదినినాదంబుల మేల్కాంచి శ్రీరామచంద్రపాదారవిందధ్యానపరాయణుండై మణిదర్పణాదిదర్శనంబు గావించి కాల్యకరణీయంబులుదీర్చి నిమిత్తకోవిదప్రోక్త వచనరచన లాకర్ణించి సముచితాంతఃప్రాంతరనమజ్జనప్రదర్శిత మజ్జనగృహాంతరాళచంద్రోపలపర్యంకికావిష్టుండై గంధసలిలాభిషేచనంబు నిర్వర్తించి నూత్ననిర్ముక్త మూషపాత్రా నిర్మోకసమానమానితధవళాంశుకోత్తరీయుండై సూర్యార్ఘ్యప్రదానాది సంధ్యా

ద్యనుష్ఠాన విధివిధానంబులం బ్రవర్తించి బ్రహ్మయజ్ఞాగ్ని హోత్రాదిపవిత్ర కర్మంబు లాచరించి రామాయణాది పురాణపారాయణత్వంబు వాటించి హాటకప్రాకారసుందరం బగు దేవతామందిరంబుఁ బ్రవేశించి తదంతరాళసం స్థాపిత సీమమణిమయ నిష్టకాసనాసీన పట్టాభిషేకసమయ సమాక్రాంతదిగంత రాజంత సూర్యపూర్వజనాన్వయ విభూషణ విభీష ణాంజనే యాంగద జాంబవ ద్భరతాభిరతానుజన్మ లక్ష్మణ ప్రముఖ సంవాహిత శ్వేతచామరాద్యఖిల శుభలాంఛనాలంచిత శ్రీ సీతారామాభిరామ రామవతార విగ్రహాను గ్రహానుసంధానాసక్తాత్మ షోడశోపచారపూజాకలాపంబు కలాలాపంబుగా సమర్పించి తత్ప్రసాదానుమోదితహృదయారవిందుండై పూజాగృహంబు వెడలి చూడ నలంగఁ బాఱెదరు జనువ గిడుసువుఁ బడుగు నడుములు గడగడ నడఁక దనగుబ్బలెడ నెనసి తొడవులు మడము నొడియుచు జడల తేటంగు లపుర నగజల కంజరాగపుంజ రంజిత మంజులమంజీర శింజితంబు గ్రందుకొనఁగ సుందరు లగు కేలు సివల సం దంద నందగించు కుందనపు బొమ్మల మొలనెఱింగ దేనికలు జిలుగు జకిలి కచ్చులు మచ్చులచ్చుపు బచ్చ వింటి ముద్దు ముద్దులగు మచ్చుఁ గొలుప నలుపులకం జాలు జూపు వాలుగంటులు సిరులఁ జూప రాని తరితీపు నెలవ యొయ్యపు మురిపంపు టిరవు లగు వారుని వారుణులగు గురువు లగు మెఱుఁగు టుంగరపు ముంగురుల సిరులు మిసమిసల నసఁగు పసిఁడి క్రొందమ్మి మిసిమికిం బస గొని ముసరి గుసగుసల మసలు భసలవిసరంబులం గసరు మసరున నోల పెంపెసలు గూర్చు జను ప్రౌఢ లగు నూడిగపుచేడియల గై దండ గొని మెఱుంగు బంగారు సింగారంబులం బొంగారు శృంగారరచనాగారంబుఁ బ్రవే శించి విలాసినీసమర్పిత కేందూపలపీఠకాసీనుం డై యున్న య య్యన్నరనాథా గ్రణికి నొక్క రమణీశిరోమణి మణిముకురావలోకనంబు గావింప నొక్క వధు తిలకంబు రాజతిలకంబునకుం నిటలతటఘటితచటుల కస్తూరికాతిలక రేఖావిలాసంబు వికచకమల మరందరసాస్వాదనాంతర్లీన మదవదిం దింది రార్భకనిర్భరత్వంబు సంపాదింప మఱియు నొక్క శంపాలతాంగి యా రాజ పుంగవున కభంగురమంగళప్రదాదభ్రశుభ్రవిభ్రమైకముక్తాఫలప్రపూర్ణ స్వర్ణ కర్ణాభరణయుగళంబు వచనసుధాపదసదగ్రనాగత చిత్రానలతారకాంశమూ

ర్తు లతులకీ ర్తనంబులం గపోలపాళికాన ర్తనానువర్తనస్ఫూర్తుల నందె నన
విందుదేర వే ఱొక్క నారీరత్నంబు నృపరత్నంబునకు మవ్వంపుఁదెల్వు నివ్వ
టిల గెంపురవ్వల సంతసల వింతఁ దనరు దంతపుమవ్వన నెవ్వగల మెఱుఁగు
లడరదువ్వి గమిచిన ననిచిన తనులతామోదమ్మునసుం గ్రమ్ముకొను
కొదమతుమ్మెదల మొదల నీక జోకగాఁ గూర్చి తాల్చిన వెగటుపసాం
పెగయు సంపెఁగమొగ్గ నిగ్గు లుగ్గు లిడుటకు మొగ్గించె నన పసిఁడితాయె
తుల జతలకుం బట్టగు హొంబట్టు బొందుసంబొందుపడం జుట్టిన దట్టంపు
సోగపెన్నెరులసిగ వగలు గులుకఁ మిన్న యగు నొక్కకన్నియ యమ్మన్న
తేనికి సన్నంపువన్నె లెన్నఁ బన్నిన చెన్నున చిన్నివెన్నెల నిగన్నిగల
మెఱయ శిరంబునం బ్రబలు ధవళోష్ణీషభూషణంబు రోహణాచలశిఖర
శృంగారరసాభంగరంగత్తరంగమాలికాసుందరం బగు మందాకినీహ్రదంబు
చందంబునం బొందు నెరప యొం డొక మెఱుఁగుఁబోఁడి యా రాజమౌళి
మౌళికాభాగభోగార్హ లాంఛనాకల్పం బనల్పంబుగా మఱియు మఱియు నొక్క
తరుణీలలామం బ భూపాలలలామంబునకు ఘుమఘుమాయమాన మృగీ
మదసౌరభాసారఘనసార సారతుషారాంబుమిళిత పాటీరపూరాభిబంధురగంధ
సారం బవిరళమనోంబురుహాంతరాళప్రభూత నూతనకృపారసాభివృద్ధిప్రద
ప్రసిద్ధసిద్ధౌషధక్రియ ననుకరింప భాసురవిలాసంబుగా నొక విలాసినీరత్నంబు
రత్నకంకణ ఝణఝణత్కారంబు లెసఁగ నలరు సురటి విసరఁ దన్నయు
నొక్క ముద్దియ ముద్దు నెరప నన్నరపతికిం బ్రశస్తవిస్తీర్ణతరోరస్థలన్యస్త
గోస్తనస్తబక నిస్తులస్వర్ణమాలికాపుంజంబు రంజితాత్మగుణమణిగణార్పణ
పత్రికాశభాసురత్వంబు నాదరింప సాదరంబుగా నొక్క తలోదరి యా ధరా
ధరవరేణ్యునకుం భుజార్గళగ్రథితరత్నసూత్రాంగదయుగ్మంబ యుగ్మతర
ప్రాజ్యరాజ్యేందిరానుబంధురబంధశృంఖలావిలాసరూపంబు ప్రాపింప లీలావతి
యొకర్తు కా రాజమూర్తికిఁ బ్రబల బిలేశయోపమాశయకు శేశయాంగు
ళంబుల మణిఘృణివిరాజమానోర్మికానికరంబు మకరంద బిందు నిష్యంద
మాన సుమనోభినందితమందారశాఖిశాఖా శోభాకరత్వంబుఁ జెలువ కలికి
యొకతె యా రాజకొమరునకుం గొమరుమిగుల మిగుల నిగన్నిగలు
మెఱయు బిరు దగు మగరాలజగజంపుటందియ సందియంబులొలియ సల్ల

లితపల్లవస్తోమవాదం బగు వామపాదంబునం బ్రణమితామితవితతసంగరాం
గణ ప్రభూతశోభితచేతోంబుజాతాహితక్షమాధర శిరస్థగితమకుటతటఘటిత
రత్ననిర్యత్నప్రభాభవనసముదయావలంబితాలవాలలీలాకలాపం బననుకరింప
నలంకరించిన భువనమోహనాకారంబుగా నలంకృతుం డై కురంగట మెలంగు
కురంగదృక్సమాసాదితాంభోజరాగప్రసాదపాదుకాద్వంద్వంబు విపక్షక్షమా
వరదంపతీస్వాంతాంతరాళంబుగా నంఘ్రినాళీకంబులం దొడంగి విలాసినీపరి
వృతుం డై యచట వెడలి సప్తకక్ష్యాంతరంబు లుత్తరణంబుగావించి నిజ
విలాసదర్శనానందరసమరందబిందుసందోహసుందరహృదయారవిందవందిమా
గధయూథంబు సముచ్చార్యమాణధైర్యస్థైర్యశౌర్యగాంభీర్యచాతుర్యసౌం
దర్యావార్యైశ్వర్యదాక్షిణ్య పుణ్యాగణ్యవిద్యావిశేష హృద్యానవద్య గద్య
పద్యంబులం బరిసుతింప విద్యోతమాననూతనశాతకుంభరంభాస్తంభ సంభార
పూర్ణకుంభాభిశోభితద్వారపార్శ్వవేదికాపరిదేశంబును దేశాంతరాగత వివిధ
శిల్పికానీకప్రకల్పితానల్పచిత్రపాంచాలికాముకురఫల కోమల స్థగితభిత్తికా
విలసితంబును సితాంబువాహినీఫేనగుళుచ్ఛస్వచ్ఛరుచిస్థూల ముక్తాఫలస్వర్ణ
శృంఖలాఘటితఘంటికా కాంతిప్రాంత హరిణాంబరవితానాయమాన కాయ
మానంబును మానితేందూపలవిరచ్యమానసోపానపార్శ్వపరిమద రదావళకర
శ్రీకరాకారరేఖాతిరస్కారితాభ్రముతురామాణ్మతంగ జోత్తమాంగంబును
మాంగల్యదేవతానివాస భాసురవిలాసభవనవిశదంబును విశదవిస్ఫుటస్ఫటికో
పలస్థాపితవితర్దికాంతరవిస్తీర్ణస్వర్ణచిత్రకంబళాస్తరణబహుళసుందరంబును సుం
దరతరపురందరోపలవలభికాధారదారుకావలగ్నమకరత మాణిక్యపుంజరంజిత
కనకపంజరచకోరకీర శారికా కపోతపాళికాజాలకంబును జాలకమాలికాలం
కృతోద్యానవనస్ఫుటత్కురంగశాబకమయూరరాజహంసాభినర్తితాంగణ విశాలం
బును విశాలాదిదేశాంతరావనవిధాననగరాగతార్థిజనంబును జనమనోహరపరి
మళద్గంధవిలసితాంత రాష్ట్రదిగ్భాగభాసురంబును సురవరాశ్మస్నిగ్ధగంభీరవేదీం
దరిమాస్తస్తంభానుమేయకమలశీకరోద్గీర్ణయంత్ర స్తంభాభిరూపవాపికోత్కం
ఠంబును కంఠీరవంబు లేవ దుర్గాధివాసభరితంబును భరతశాస్త్రంబు డంబున
హంసమయూరబాణపతాకాది లక్షణప్రకరంబును కరంబు కరణి మణివలయ

ప్రకోష్ఠవైభవంబును భవశరీరంబు పోలిక సర్వమంగళాభిరామంబును రామ కథా విధానంబున సుమిత్రానందనప్రధానవిశ్రుతంబును శ్రుతివాక్యంబు పగిది సకలలోకార్థక్రియాకలాపంబును కలాపంబు రూపంబున వివిధ వర్ణావలోకనాశ్చర్యప్రదంబును ప్రదోషము జనోద్భాసితం బైన సుమనః ప్రకాశితంబును పుణ్యజనాధిష్ఠితం బైన విబుధసేవితంబును సిరాబ్ధివిహార యోగ్యం బైన భోగినీప్రదేశంబును రాజమండలప్రదర్శితం బైన పద్మినీమనో హారంబును విస్మృతమార్గం బైన దుష్ప్రవేశప్రసిద్ధంబును చంద్రాంశు సమాకీర్ణం బైన సమాహ్లాదిసుహృచ్చక్రంబును నగు నా భవనాక్రాంతి భువనాంతరాళంబగు సభాభవనాంతరాళంబుఁ బ్రవేశించి రత్నసింహాసనా సీనుం డై రాజమన్మథుండుఁ గావున నొక్క కేల లీలారవిందంబు నిలిపించి విలాసినీసమర్పిత కర్పూరతాంబూలికాచర్వణంబుఁ గావించుచు సితాంబినీ హస్తవిన్యస్తవిస్ఫురద్రత్ననాళావలంబమాన ఘనశిఖాతురస్రవ్యాభిరామంబు సకలదిగంతరాక్రాంతినిజకీర్తిలతావితానమాలికావిలాసంబుఁ జెంపఁ జేయ నిజరూపవయోవిలాసగుణగణాతృప్తికృతారంభాద్యప్సరోగణగణికాజన ప్రవృత్త నృత్యవిద్యావిశేషంబు సంతోషంబు నెఱప వేణువీణాదిసూర్యనిక్వణంబులానం దంబు పొందుపఱుప సన్నిహితపురోభాగనియమితస్థలస్థిత భృత్యానూ స్థిత రత్నత్సరుఖడ్గనిర్మలభర్మనిర్మితచర్మఫలకంబులు సూపగులగుం బలసంబు లొనరింప సమ్ముఖభుజపార్శ్వస్థవేత్రధరోచ్చార్యమాణజాగ్రద్వచనరవనా చమత్కారంబు కర్ణోత్సవంబు సంపాదింప సుందరీమదనాభిరామసూపర్వాంబు బాలింప మదనాభిరామభూమీశ్వరుండు నిండోలగం బున్న యవస రంబున. 95

తే. గీ. ఉజ్వలద్రాజగోత్రోద్భవులు బుధేంద్ర
గురుకవులు మిత్రపుత్రభోగులు మహార్హ
లాంఛనాశ్రితు లతులకల్యాణమతులు
బలసి సేవింతు రా జగద్బంధుఁ దలర. 96

వ. మఱియు హితపురోహితమంత్రిసామంతాదిజనంబు లుచితరీతిం గొల్వునగొలువై యుండి దుష్ప్రధానపరిబోధితప్రయోజనాభ్రప్రభంజనుం

డగు మనోరంజనుం బిలిచి సగరస్థితాశేషవిద్వన్మహాజనుల రావింప నియో
గింపు మనిచు మే లని యనుపుడు. 97

కం. తనుపుత్రి ముసఁ గల విబుధో
త్తమవరులకుఁ బ్రభువరాజ్ఞ ♦ దగఁ దెలిపి సికా
సమయోచితంబుగఁ జను దేరఁగ
సమయం బని తోడ్కొరాగ ♦ చారులఁ బనిచెన్. 98

కం. పనిచిన వా రతిశీఘ్రం
బునఁ జని రా జాజ్ఞ విప్రపుంగవులకు మ
న్ననసేయ నింపు మని మీ
లని సన్మానమంది వార ♦ లతిముద మొదవన్. 99

సీ. పాలనిగ్గులఁ జల్వ ♦ జాలగట్టిన భూతి
నొసటిపై త్రిగ రేఖ♦లెసఁగఁ బూని
సగన్ముఖచిహ్నంబు♦తులముల గంధభా
గములపై గదిసిక♦గ్గముల గదల
సరిపరిగాగ జన్ని♦దములతో గరిప్రాస
మరులు పై రైదఁ ♦ జెనఁ గొనంగ
నెఱ్ఱగాంచి పింజ♦దీర్చి కట్టిన మొల
నలుద నీ ర్కావిధో♦వతులు మెఱయఁ

తే. గీ. నగిలి వన్నెయుశాలు ♦ దలలఁ దాల్చి
కరతలంబుల పుస్తక♦క్రమ మెలర్ప
ననులయజ్ఞోపవీత ♦ లాంఛితములు
సంగ్రహింపుచు సందడి ♦ సంతసమున. 100

మ. ఘను లా భూసురు లేగి రాజగృహమా♦ర్గద్వారపార్శ్వప్రవ
ర్గను లా చందమురాశ జేనికి హిత♦ప్రాతంబు దెల్పన్ సుహృ
ద్గుణులం బంచిన వారు బిల్వఁగ సభా♦స్థానం బనూనంబుగాఁ
గని యా విప్రసమూహము జేరి రందఱు స్పృహో♦త్కృష్టప్రహర్షోన్నతిన్. 101

వ. ఇ ట్లందఱు నా సభాభవనాంతరంబుఁ జేర నా రాజసింహుండు
సింహాసనంబు డిగ్గి నమస్కారపూర్వకంబుగాఁ గుశలంబు లడిగిన వార

లాశీర్వచనప్రయుక్తంబుగా సంతోషాతిశయంబులు దెలుపుచు నుచితప్రకా రంబున నందఱు నాసీనులై యున్న సునాశీరునిం బోలియున్న యన్నరనాయ కుండు గూర్చుండి వారల కిట్లనియె. 102

కం. భూమీసురాగ్రగణ్యా
స్వాములు మీ మహిమలెన్న ♦ నశక్యమె మీయం
దేమి విశేషసువిద్యా
సామర్థ్యము తెలియ నాజ్ఞ ♦ సలిపెద మిమ్ముల్. 103

వ. అనినం బ్రత్యేకంబుగా విభుని కిట్లనిరి. 104

సీ. తర్కశాస్త్రోక్తసి♦ద్ధాంతమార్గస్వవే
దండుం డనసనియె ను♦ద్దండశాస్త్రి
ఘనశబ్దశాస్త్రప్ర♦కర్షార్థసూత్రభా
ష్యాధ్యుండ ననియె బ్ర♦హ్మాండశాస్త్రి
యుభయమీమాంసవా♦క్యోచితార్థనిధాన
సాధ్యుండ ననియె ప్ర♦చండశాస్త్రి
ధర్మవేదాంతత♦త్త్వప్రపూర్ణస్వాంత
దాంతుండ ననియె వి♦తండశాస్త్రి

తే. గీ. ద్యూత గజ హయ శకున సం♦గీతశాస్త్ర
లక్షణజ్ఞుండ ననియె స♦ర్వజ్ఞశాస్త్రి
గణిత మణి మంత్రశాస్త్రల♦క్షణ మనోవి
హారి నని పల్కె జగదీశ్వ♦రాఖ్యశాస్త్రి. 105

తే. గీ. బహుపురాణ పురాణప్ర♦పంచసరణు
లెఱుఁగుదు మ టంచుఁ బల్కి రా♦ర్యేంద్రు లందు
నందరారోహణావరో♦హణజటార్ష
శిక్షలను వేదసమితి భా♦షింతు మనిరి. 106

చ. అని సకలంబుఁ దెల్ప విన♦యాన్వితుఁడై పతి యిట్లుబల్కె మ
త్తనయకు కావ్యనాటకవి♦ధాన కళాభరణాద్యశేషల
క్షణము లెఱుంగఁ జేయుఁడి ర♦సజ్ఞులు మీ రొక రిందులోన నా
మనమున సంతసంబొదవ ♦ మచ్చిక లచ్చుపడంగ మెచ్చుచున్. 107

చ. అనవుడు వార లిట్లని ర♦హో జనవల్లభ యేమ నందు మి
ప్పనికి రసజ్ఞతాన్యులము ♦ భవ్యరసజ్ఞతసత్కవీంద్రజీ
వనము కవిత్వముల్ దెలియు♦వారము గాము కవిత్వబోధ లె
ట్లనువుగ బుద్ధిజాడ్యహృద♦యాంధులు ఛాందసు లందుఁ జేరునే. 108

సీ. సకలార్థతత్త్వజ్ఞ♦శబ్దశాస్త్రజ్ఞుని
కన్నతండ్రిఁగఁ జూచి ♦ గారవించు
ఘనతరసాహిత్య♦కల్పకు లై నట్టి
తార్కికులందు సో♦దరతఁ దాల్చు
పరమపుణ్యామ్నాయ♦పఠనశీలురఁ దల్ప
రాని వా రనుచు దూ♦రతఁ జరించు
మహదనుష్ఠానమీ♦మాంసశాస్త్రజ్ఞుల
పుంస్త్వహీను లటంచు ♦ బుద్ధినెంచు
తే. గీ. భూరినాటకకావ్యశృం♦గారభావ
కనదలంకారశబ్దల♦క్షణము లరయు
వాని దగఁ జేరి మదిలోన ♦ వలపులూరి
తొడరివరియించు కవితావ♦ధూలలామ. 109

వ. అనిన. 110

కం. సరసాలంకారుఁడు భా
సురనాటకకావ్యనిపుణ♦శుద్ధిఁ గలుగు స
ద్గురు కవి యెవ్వఁడో? మీ మది
నరసి ప్రబోధింపవలయు ♦ ననవుడు వారల్. 111

కం. మలహణుఁడను నొకకవియును
బిలహణుఁ డను నొక్కకవియుఁ ♦ బెంపొందుదు రా
మలహణ బిలహణు లందున
బిలహణు కవిరా జటంచుఁ ♦ బిరుదువహించెన్. 112

సీ. వివిధాంబరము లందు ♦ ధవళాంశుకవితాన
ముఖలర్తువుల వసం♦తాగమంబు

నెల్ల పుష్పము లందు ♦ మల్లికాకుసుమంబు
ధానుష్కచయ మందు ♦ దర్పకుండు
సారభావళు లందు ♦ సారంగనాభంబు
నస్త్రంబు లందు శ♦రాసనంబు
సుందరోక్తివిలాస ♦ మందు తిర్కారిసంబు
ప్రియతమంబుల వల♦పింపశ్యామ
తే. గీ. మొనయుప్రాయము లందు జ♦వ్వనము ముక్తి
మార్గముల యందు శాంకర♦మతము మధుర
గీతముల యందు పంచమ♦గీతి గీతి
కవుల యందును బిల్హణ♦కవి ఘనుండు. 113

వ. అనిన రా జిట్లనియె. 114

ఉ. ఎన్నఁడు జూడలేదు విభు♦ధేశ్వరుఁ డొచ్చటనుండుఁ గాపురం
బున్న పురోత్తమం బెచట♦నుండు నతం డిటువచ్చునే సదా
భ్యున్నతిఁ జెంది యేమనునో ♦ యుక్తము దెల్పుఁ డటన్న విశ్వవి
ద్వన్నుతమూర్తి బిల్హణుని♦వార్త లశేషజనార్హమూలముల్. 115
సీ. చిత్తగింపుము దేవ ♦ సింధుజవిద్యావ
తీపురం బతనికి ♦ కాపురంబు
లక్షణనాటకా♦లంకారకావ్యశా
స్త్రాగమోభయకవి♦త్వాతి చతుర
శృంగారవిద్యావి♦శేష శేషాహి బి
ల్హణచోరభుక్కుండుఁ ♦ డనెడి పేరు
లలరెడివాఁడు మే ♦ లలరుప్రాయమువాఁడు
తగుగుణంబుల మెచ్చుఁ ♦ దగినవాఁడు
తే. గీ. పరమపావనుఁ డఖిలప్ర♦పంచసార
మరసి తావకపురము వి♦ద్యాధిదేవ
తావిహారస్థలం బని ♦ తలఁచి తన కు
టుంబసహితంబుగా నివా♦సంబుఁ జేసె. 116

తే. గీ. అఖిలవిద్యార్థులకు రహః♦స్యార్థబోధ
జేయు నుచితంబుగా నయా♦చితపదార్థ
మనుభవింపుచు నెవ్వని ♦ నాశ్రయింపఁ
డతఁడు సర్వస్వతంత్రుఁ డు♦ద్యద్గుణాఢ్య. 117

కం. కావున మీ రిప్పుడు వి
ద్యావిభవానందసాంద్రు ♦ లగుటఁ దెలియ మే
ధావు లగు వారిఁ బంపిన
దేవ భవద్దర్శనేచ్ఛ ♦ దీరఁగ వచ్చున్. 118

చ. అన విని మంత్రిశేఖరుల ♦ నంపిన వా రతివేగ నేగి వా
గ్విసయమెలర్ప భూరిగుణ♦విశ్రుతుఁ డో మదనాభిరామ రా
డ్ఘనుఁడు భవత్ప్రసంగరస♦కల్పనముల్ వినఁ గోరి యుష్మదా
త్మనిభృతభావ మారసి ము♦దంబునఁ దోడ్కొనివచ్చువారిగన్. 119

తే. గీ. వేగర మ్మని బనిచె మా ♦ విన్నపంబు
చిత్తగింపుచు తమరు వి♦చ్చేయవలయు
ననుచుఁ బల్కిన బిల్వాణుఁ ♦ డధిపమౌళి
దర్శనార్థ్వవిలక్ష ణా♦దరము మెఱయ. 120

తే. గీ. రాజభవనంబుఁ గాంచి నీ♦రాజనముల
రాజిలుచు నున్న త త్సభా♦రాజమునను
రాజసౌందర్యమదనాభి♦రామరాజ
రాజ సన్నిధి స త్కవి♦రాజు చేరి. 121

వ. ఉన్న యన్నరనాయకుం డనర్ఘ్యరత్నోన్నతపీఠంబున నధివసింపం జేసి యుచితాభివందనంబుల నమందానందంబు సంధింపం జేసిన సునాశీరునిం జేరు వాచస్పతిచందంబున న మ్మహీసురవరుండు. 122

తే. గీ. సాముపెన్నెల గుత్తిపూ ♦ సజ్జదాల్పు
వేల్పు టిల్లాలి సైదోడు ♦ విడిదిగన్న
మిన్నపావడగల కన్నె♦మిన్న గన్న
కన్నదొరసామి సిరి మిమ్ముఁ ♦ గాచుఁ గాత. 123

కం. ఘనసారసారబాంధవ
33ధనరాజహితాత్మభూజి♦త్రపౌషిమ తా
జనవర భవపదఘనమం
డనరూపయశఃప్రతాప ♦ ధర్మ స్ఫురణల్. 124

తే. గీ. బహువిచిత్రంబు రాజేంద్ర ♦ భవ దుదార
చక్రదర్శన విమతరా♦ట్చక్ర మవని
చక్ర మను నామ మిలకు ని♦ర్వక్రముగ నొ
సంగి విక్రమమదవృత్తి ♦ సలిపెనెందు. 125

గీర్వాణభాషాకందము—

మదనాభిరామనిరతా
ర్ద్రిదయా దృగ్భిస్సదాద♦దాప్తైశ్వర్యా
స్పదపుత్రపౌత్రరాజ్యా
భ్యుదయాదీంతేరమాహ్వా♦దోకస్సహగిః. 126

వ. అని యాశీర్వచనయుక్తంబుగాఁ బ్రశంసించిన సంతసించి వినయ
సంపన్నుండు గావున నా నృపాలాగ్రేసరుండు పండితాఖండలున కి
ట్లనియె. 127

మ. కవిరాజోత్తమ మిమ్ముఁ గన్గొనుట యో♦గ్యం బయ్యె సౌభాగ్యదా
యివి పూజ్యంబది మీరె మీ రనఁగ వా♦గీశావతారంబు మ
ద్భవనోత్పన్నతసార్థమయ్యెను కృపా♦పారీణ సౌఖ్యావహో
త్సవము ల్గల్గుఁ గదా గదాధరుని సా♦క్షాత్కారకార్య స్థితిన్. 128

మ. కలదే మీ కిచటన్ సుఖంబు మహిభృ♦ద్గంధేభసౌఖ్యంబు సం
ధిలు యుష్మత్పరిపాలనక్రమముచే♦ధీవర్య మత్పట్టణ
స్థలసంస్థానతనొంది దర్శనవిశే♦షావాప్తియుక్తం బె ని
34త్యలసత్తావకధర్మసంభరితవి♦ద్యాగోష్ఠిచే నుండెదన్. 129

కం. ధరణీధరేంద్ర భవదా
చరణీయము లఖిలవర్ణ♦సద్ధర్మము లెం

పా. 33 ధనరాజహితాత్మభూస♦దార్హా పరిదమా.
పా. 34. త్యలసత్తావకకీర్తివద్యాఖిలవి♦ద్యాగోష్ఠిచే నుండెదన్.

దరయ సటుగాక భూసుర
పరిరక్షణనిలిచెఁ గాదె ♦ భవదసిధారన్. 130

వ. అనిన విసయోచితవ్యాపారపరాయత్తచిత్తంబుల నుత్తరప్రత్యు త్తరోత్తరంబుగా సంభాషించుచుఁ జతురానన వంశభూషణునిం జూచి రాజ కులభూషణుం డి ట్లనియె. 130

తే గీ. భూసురోత్తమ యామినీ♦పూర్ణ తిలక
యనెడు మత్కన్యకామణి ♦ దనరు కావ్య
నాటకాలంకరణముల ♦ నూటి దెల్పి
సత్కళానిధి యగు నట్లు ♦ సలుపుఁ డనిన. 132

కం. బిల్హణకవీంద్రుఁ డనె రా
ట్కల్హారప్రియసుధాని♦కరములు నీ భా
షల్హర్షమొదవఁ జేసెను
బల్హితముగ నీ కభీష్ట♦ఫల మొనగూర్తున్. 133

వ. అని ప్రియపూర్వకంబుగాఁ బల్కిన తదనంతరంబున. 134

చ. సకలధనాఢ్యుఁ డిచ్చె కవి♦చంద్రునకున్ మణినూపురాంశుకో
ర్మికధనమేఖలాంగదకి♦రీటపటీరకతారహారచం
ద్రికకటకాంకకుండలర♦థద్విరదాశ్వభటాగ్రిహారమా
త్రికశిబికాతపత్రిముఖ♦దివ్యల సద్బహుమాన దానమున్. 135

వ. ఇట్టి సన్మానంబున బిల్హణుని నిజనివాసంబునకుం బనిచి యున్న వారల నందరి నీవ్విడుకొల్పి మనోరంజనుండునుం దానును నిజసౌధాంతరంబుఁ జేరి చోరవిబుధేంద్రునింగూర్చి ప్రసంగంబునందు నేకాంతంబుగా మహీ కాంతుం డి ట్లనియె. 136

చ. గొనఁబగు రూపసంపదల♦కు న్వలరా జనవచ్చు సాహితీ
ఘనత చమత్కృతు ల్దలఁపఁ♦గా గురుఁ డితఁ డనంగవచ్చు నీ
తనిగని జవ్వనుల్ నెనరు♦దాల్చెడినాథుల కూటమొల్లమం
చని పలవింతు రీ తనయ ♦ కాతఁ డెటుల్గను విద్యనేర్పుటల్. 137

కం. సుందరయువజనకల్పక
మందలి తారుణ్యపుష్ప♦మంజరి మహిళా
నందాంతఃకరణోజ్జ్వల
దిందిందిరతతిని బిలుచు ♦ నిటు ర మ్మనుచున్. 138

చ. ధర నటుగావునం బహువి♦ధంబుల నన్నియగొట్టు జేరి వా
క్యరసమెలర్ప బిల్హణుఁడు ♦ సత్కళలభ్యసనంబొనర్చు న
ట్లరయఁగ నన్యు లెవ్వరిటు ♦ లన్నిట నెన్నికగన్నవార లీ
వరధరణీసురుండె గురు♦వౌటదగు న్మన మీఁద నెన్నికో. 139

వ. అని సందేహమునొంది దీనికి నుపా♦యంబాత్మనూహింపు మం
చనిన మంత్రివరుండు బత్కె సుగుణా♦ఖ్యాతిల్ గిదా మీ రెఱుం
గని దే మున్నది యైన నా మదికి యు♦క్తంబగు కార్యోక్తి దోఁ
చెను వీరిద్దరికిన్ బ్రతిద్వితయ మ♦క్షీణస్థితిన్ గల్గుటన్. 140

తే. గీ. దేవ సర్వంబుమదిలోన ♦ దెలసిగాట
కన్యకారత్న మంధులఁ ♦ గన దటంచు
ప్రతిసజేసెను బిల్హణ♦ప్రవరుఁ డెప్పుడుఁ
జేరి చూడఁడు కుష్ఠశ♦రీరపరుల. 141

కం. ఇది నే మును వినియుండును
మదిరాక్షికి గుష్ఠ టంచు ♦ మఱి బిల్హణుతో
విదితముగఁ జెల్పి బిల్హణు
డుదయాంధుఁ డ టంచుఁ జెల్ప ♦ నొప్పగుసతికిన్. 142

కం. ఇటు లేకాంతక్రియలను
మటుమాయలు పన్ని వారి ♦ మధ్యను తెర సం
ఘటనంబుఁ జేయ రక్షిత
పటసన్నిధిఁ జేరి చదువు ♦ బాల నృపాలా. 143

తే. గీ. అనిన యుక్తి మటంచును ♦ వార్థి మొదవ
నట్లు గావింపుమనిన మే ♦ లనియె మంత్రి

రాజమతమున మదనసాం♦మ్రాజ్యలక్ష్మి
గరిమకలకంఠి స్థిరాంతి♦కమున నిలచె. 144

చ. నిలచినఁ జూచి సంతసిలి ♦ నెమ్మికవుంగిటఁ జేర్చి తళ్కుఁజె
క్కుల శిరిముద్దుఁ గొంచు వగఁ♦గూర్చుచు నుందొడమీఁదనుంచి కుం
తలములు దువ్వుచున్ శిరము ♦ తద్దయు మూర్కొని బుజ్జగింపుచున్
బలికె నృపాలశేఖరుఁడు ♦ బల్కుల చక్కెరపల్కులొల్కఁగన్. 145

కం. జాత్యంగనుండు బుధో త్తముఁ
డాత్యంతఘనుండు బిల్హ♦ణాఖ్యుఁడు మత్పా
ర్థిత్యంబు నాతని కృపచే
సాహిత్యస్థితిఁ బొందుకళల ♦ నీతికుమారీ. 146

తే. గీ. సకలశృంగారవిద్యావి♦శారదుండు
గాన సంగీతసాహిత్య ♦ గౌరవంబు
సుమసుగుచ్ఛంబునకు గంధ ♦ మమరినట్లు
మొనయుఁగద నీకుఁ దగులీల ♦ ముద్దుబాల. 147

తే. గీ. అనఁగ నంగనునిఁ జూడ నా ♦ కదివ్రతంబు
గాఁగ యువను లానతిచ్చుట ♦ కార్యమగునె
యన్న యన, నీను వ్రతమేల ♦ బన్నమగును
తేఁగవ యిరువురసందున ♦ తెరయొనర్తు. 148

చ. అని తనయాస్యమృదూక్తుల♦నాదరవృత్తి మెలంగఁ జేసి వా
గ్వినయము లర్ప బిల్హణుని ♦ వేమఱు బూజల నొందఁ జేసి మ
త్తనయకుఁ గుష్ఠరుగ్భరము ♦ దాఁకెనె నించుక మిమ్ముఁ గొల్వ సా
ధన మగునో భవచ్ఛ్రుతగ♦తక్రమమో వివరింపుఁ డొప్పుగన్. 149

వ. అని పల్కిన. 150

‡ కం. విని బిల్హణుఁ డిట్లనె నేఁ
గనుఁగొన కుష్ఠులను కన్య♦కామణికిని మా
కును మధ్య తెరయొనర్చిన
సనువగు నన జనవరేణ్యుఁ ♦ డతిముదమొదవన్. 151

తే. గీ. 35సాధువాక్యప్రసంగంబు ♦ సలుపునపుడు
ఘనకవీంద్రుఁడు భూజాని ♦ వినఁగ నిట్లు
పలికె నిర్బంధవృత్తిమై ♦ బలిమిఁగొనిన
నీమహితమున విద్యలు ♦ నీ దుహితకు. 152

వ. సానుపూర్వలక్షణలక్ష్యప్రబోధితంబుగా బోధింపుచు సకలకళావతీరత్నంబుగాఁ జేసెద నని విన్నవించిన కవిరాజశేఖరుని ననిచినప్రియంబున ననిచి నిజామాత్యసహితుండై భక్తితాత్పర్యంబున నొక్క నిమిత్తకోవిదునిం రావించి శుభావర్తంబైన ముహూర్తంబు నొక్కశుభవాసరంబున నిశ్చయించి భూవల్లభుండు పురంబును నిజభవనంబును సలంకరింప నియోగించిన పూర్వోదితంబైన కేళీమందిరంబునందు. 153

కం. పన్నీట మెదిచికస్తురి
గ్రన్నన ననుపూఁతఁబూసి ♦ కప్రపుముగ్గుల్
సన్నవిడి దీర్చి చిత్తరు
లన్నియు నున్గొత్తజేసి ♦ రయ్యెడలన్. 154

తే. గీ. పరము పరమైన చలువచ♦ప్పరము లర్హ
కేతనంబులు బహుచిత్ర♦కేతనములు
తోరణంబులఁ దగు పచ్చ♦తోరణములు
కటకమునఁ గల్గి శృంగార♦కటక మయ్యె. 155

పంచచామరము—

పురంబు నాల్గువీధులందు ♦ పొందుగా రచించి కా
పురంబుసేయు వార లెల్ల ♦ భూషితాంగు లైన యు
ప్పురంబుగా గృహంబు లెల్ల ♦ పూజితంబు లై మరు
త్పురంబు గేలిసేయు చుండు ♦ భూరివైభవంబులన్. 156

వ. ఇట్లు సకలమహోత్సవంబులుగాఁ గల్పించియుండు నంత. 157

సీ. మంత్రిసామంతభూ♦మానాథబుధకవి
36హితపురోహితతతి ♦ హేళితంబు

పా. 35. సాధువాక్యప్రసంగ మీ ♦ సరణిరైన
పా. 36 హితపురోహిత మనో♦భీప్సితంబు

గంధసింధురతురం♦గ స్యందనస్తోమ
సుభటవేత్రధరాళి ♦ శోభితంబు
గీతాభినయశబ్ద♦కృతితాళనైపుణీ
వారాంగనానృత్య ♦ వైభవంబు
భేరీమృదంగ గం♦భీరకాహళవేణు
వీణాదితూర్య ని♦క్వాణనంబు
తే. గీ. జనపరంపరసంతోష ♦ శాశ్వతంబు
బిల్హణకవీంద్రసన్మనః ♦ ప్రియకరంబు
మంగళప్రసవలాంఛన ♦ సంగతంబు
వాసిగను సత్కళాభ్యాస ♦ వాసరంబు. 158

వ. అట్టి సమయంబున. 159

చ. సరగున రాజపుత్రికకు ♦ సంపఁగినూనెఁ దలంటి దానిపై
దొరఁగడి గంధపుంబసపు♦తోడ నలుంగిడి గంధతోయముల్
వరుసనుజల్కి మైదుడిచి ♦ వాటముగాఁగలపం బలంది బం
37గరుపనిరంగు జెందొగవ♦గల్గల కావిపటంబు గట్టి బి
గ్గరసవరించి మేల్రవిక ♦ కంగులుదీరఁదొడింగి పొంగుచున్. 160

చ. కురులటు దువ్వి చిక్కుడలఁ ♦ గూరిచి పాపటదిద్ది వేణికా
భరమున పుష్పమాలికలు ♦ బన్ని మెఱుంగిడి రత్నభూషణ
స్ఫురణమొనర్చి కన్గొనల ♦ సూటిగకాటుకఁ దీర్చి గోవక
స్తురితిలకంబు నెన్నొసట ♦ సొంపుదలిర్పఁగ నేర్పరించియున్. 161
తే. గీ. గురువరునిఁ జేరి సరసముల్ ♦ గులుకరింప
సత్కళాకేళికలగోష్ఠి ♦ నలుపు మనుచు
పరిమళంబులు పైఁ జల్లి ♦ ప్రాణసఖులు
తోడికొనివచ్చి రబలను ♦ మేడకడకు. 162

వ. ఇట్లు జగన్మోహనాకారంబుగా శృంగారించి తోడ్కొనివచ్చి తజ్జననీజనకులకు వందనంబుఁ జేయించిన వారలానందసాగరాంతర్నిమగ్ను

పా. 37 గరుపనివల్వకావి జిగి♦కంచుకము ధరియించి మించుచున్

లగుచు మనఃప్రియాభిప్రాయంబుగా దీవింపుచు మఱియు రాజేంద్రుండు కవీంద్రునితో ని ట్లనియె. 163

తే. గీ. క్ష్మాసుపర్వేంద్ర కవిరాజ ♦ సార్వభౌమ
సకలశుభకరసుముహూర్త ♦ సమయ మనిన
నిదియె శుభమ స్తటంచు వి♦ ఘ్నేశ్వరునకు
పూజఁ గావించె నల రాజ♦పుత్రిచేత. 164

విషమ సీసం—

సింధురాణ్ణిషంగపుత్ర ♦ సిద్ధివిఘ్నరాణ్మహా
సింధురాధినాధవక్త్ర ♦ చిద్విలాసభక్తిహృ
38ద్బంధబంధురప్రబంధ ♦ బాధుబంధురాత్మసం
బంధతత్త్వధీసముద్ర ♦ భద్రముద్రసార్ద్రహృ

తే. ద్బంధుజీవాధరోష్ఠబం♦బప్రదేశ
భాసమానానసమానవి♦లాసమంఁగ
హాసనూత్నాంకురైకదం♦తాగ్రతుంది
భోగవిగ్రహసంతతా♦నుగ్రహాత్మ. 165

కం. కాండాటాధిపకేతన
కాండాత్మజ కంధరాగ్ర♦కరదారక వే
దండాసన కాండావన
కాండాహ్వయ శరణు భక్త♦కాండవిహారా. 166

వ. అని యనేకప్రకారంబుల విద్యాభ్యాససమయనిర్విఘ్నానుకూల భావంబుగా విఘ్నేశ్వరునిం బ్రణుతించి వాగ్దేవిం బ్రశంసించి. 167

తే. గీ. డంబుమీఱిన హంసన్నుప♦టంబువాని
పెద్దకోడల వలరాజు ♦ ముద్దువదినె
వేలుపులపెద్ద ముద్దుటి♦ల్లాల నోట
మెలఁగు పూఁబోఁడి నీదయఁ ♦ దెలుపఁ గదవె. 168

పా. 38 ద్బంధగంధసింధురప్ర♦బంధబంధురాత్మసం

కం. తల్లీ యశేషభువనమ
తల్లీ బవరంపుశపసి♦తల్లీ దయచే
తల్లిబిడ్డల నలరెటి
తల్లీలాలోకసముల ♦ దనియింపఁ గదే. 169

కం. హరినీలవేణి సంప
త్కరవరదృగ్వాణి పరమ♦కల్యాణి కలా
భరణశ్రోణి నిరంతర
కరుణామృతవాణి బ్రోవఁ ♦ గదె విధిరాణీ. 170

‡ చ. శరశరజాతజాతజతు♦పారతుపారశతారతార భూ
ధరధరరాజరాజగజ♦దారకదారకచంద్రచంద్ర భృ
త్కరకరసాక్షసాక్షపద♦కల్పకకల్పమృణాళనాళ ని
ర్భరభరితాభిశోభిత♦భారతిభారతిసాక్షురాకృతీ. 171

వ. అని యిట్లు వాగ్వధూస్తోత్రంబు గావించి పుష్పాంజలి సమర్పించి తత్ప్రసాదంబుగ్గ కొని నిర్మలాంతఃకరణంబున బ్రాహ్మణగురువరుపాదారవిందంబు లర్చించియున్న యతం డక్కన్యకారత్నంబునకు శ్రుతిప్రియంబై యాది కావ్యంబై రఘూద్వహమహిమోద్యద్దర్పణం బగు శ్రీమద్రామయణం బుప దేశంబు గావించె నయ్యవసరంబున. 172

కం. ఇష్టులు భృత్యులు గురుజన
శిష్టులు బ్రియమందరాజ♦శేఖరుఁ డతిసం
తుష్టిగ దయఁ జేసెను పర
మేష్టికులోద్భవుల కపుడు ♦ మేటిధనంబుల్. 173

చ. అవనిపుఁ డెల్లవారలఁ బ్రి♦యంబుననంపి తనూజబిడ్డ
పరివరుల కచ్చుటగా విమల♦భాజనభోజనగంధమాల్యత
ల్పవసనభూషణాది సక♦లానుభవోచిత సత్పదార్థముల్
దవిలియొనర్ప నూడిగపు♦దాదుల నుంచి విభుండు వేడుకన్. 174

తే. గీ. అంతిపురమున కేగి నె♦య్యంబుదనరి
మఱి యొకానొకవేళ నె♦మ్మనముమిగుల

సంతసము మీఱ చెలి కళా♦సదనమునకు
రాకపోకల ప్రియమందు ♦ రాజసూఁ౯. 175

తే. గీ. కావ్యనాటకసరసశృం♦గారమదన
శాస్త్ర లక్షణమర్మముల్ ♦ సాంగముగను
జెప్పి కన్నెను బ్రౌఢగాఁ ♦ జేసె నతఁడు
నృపశిరోమణి మిగులమ♦న్నింపు చుండ. 176

చ. వెలయఁగ నంత బిల్హణక♦విప్రభుఁ డర్థ్యకళల్ వచింపఁగా
నెలమిని రాజకన్యక గ్రి♦హించె ధృతాయతబుద్ధి గల్గి ని
ర్మలసలిలప్రపూరములు ♦ మాటిన తస్తకలోహమస్లు వి
ద్యలు దగనేర్చె చిత్రతర ♦ మయ్యె జనావళి కెల్ల నెల్లెడన్. 177

స్రగ్ధర.

నానాలంకారసీమా ♦ నవరసభరితా ♦ నాటకానీకధామా
గానాంభోధిప్రపూర్ణో♦ద్గతహిమశుకళా ♦ కామశాస్త్రప్రవీణా
భూనాథానందరూ పా♦ద్భుత యువజనదృ♦క్పూర్ణకా మార్గసద్వి
ద్యానిక్షేపం బనంగన్♦త్యజితజడతయై ♦ ధాత్రి రాట్కన్యయొప్పెన్. 178

కం. ఇటు లని సకలజనంబులు
పటుగతి నుతియింప మిగుల ♦ ప్రౌఢాంగనయై
కుటిలాలక సుమబాణుని
భటునిగఁ జేకొనఁగఁ జాలి ♦ ప్రబలుచునుండెన్. 179

శా. అంభోజాస్తతనూజ పూజ్యతరరా♦జ్యస్థాపనాచార్య స
ప్తాంభోరాశివిభూషితావనివధూ♦హస్తాగ్రసంగ్రి స్తదో
స్తంభోద్ధూత విధాతృసూత ఘనకో♦దండప్రభామండలో
ద్గంభీరాదిగుణప్రధాన జనక♦తన్మోభ ర్తృజామాతృకా. 180

కం. దిఙ్నాగశ్రుతిభీభ
త్సజ్ఞిభృత ధనుర్గుణోద్గ♦తారావహా వి
ద్యుజ్ఞారీస్తోత్రికృదస
దృఙ్నమమహాత్మ లోక♦దృగ్వంశనిధీ. 181

—♦ వనమయూరవృత్తము ♦—

శ్రీఘనఘనాపఘన ♦ చిన్మయమహాత్మా
మోఘశరదావనత ♦ మోఘనమరుద్భ
స్త్రౌఘసురభూజమిహ ♦ కోస్ర సుయశశ్శ్రీ
రాఘవమహోన్నతత ♦ రాఘవనశుక్రా. 182

—♦ గద్యము ♦—

ఇది శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షవీక్షణసంలబ్ధసకలసంపూర్ణ సరసశృంగార
రసధారాధారమాధురీధురీణాలంకారితాంధ్రగీర్వాణ కవితావిలాస విచి
త్రవిలసితాప స్తంబసూత్రభారద్వాజ స గోత్రపవిత్ర చళ్ళపిళ్ళ
సుధార్ణ వరాకానిశాకరయశోధురంధరధరామరప్రవర్య రామ
యనామార్యపౌత్రకామకవిసుపుత్ర సకలవిద్వజ్జనవిధేయ
నరసయనామధేయప్రణీతంబైన యామినీపూర్ణ తిలకా
విలాసంబనుశృంగారమహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము

తృతీయాశ్వాసము

కం. శ్రీజగదానందసుధాం
భోజాలకపూర్ణచంద్ర ♦ పుణ్యావసథా
శ్రీజాంతరంగగృహాసం
పూజిత రామాభిధాన ♦ భువననిధానా.

వ. దేవా యవధరింపు మనంతరంబు. 2

సీ. కాసారతరవీచి♦కాసారభరమల్లి
కాసారపరిఫుల్ల♦కేసరంబు
వాసంతికామధు♦గ్రాసాంతమధులిడ్వి
లాసాంతమధుముఖ్య♦వాసరంబు
హాసానులాపవి♦న్యాసాభిరూపప్రి
యాసౌఖ్యసంపద్వి♦భాసురంబు
స్వాసాదపరభృద్వి♦కాసాస్పదోజ్జ్వల
త్ప్రాసాదనవలతా♦గ్రేసరంబు
తే. గీ. వాసితప్రసవపరాగ♦ధూసరంబు
వాసవప్రియసవనకృ♦ద్భాసురంబు
భాసమానాసమానాబ్జ♦నీసరంబు
భాసె వాసిగ మధుమాస ♦ వాసరంబు. 3

కం. సకలద్విజఫలదం బగు
మకరాంకసహాయభూత♦మహిమాన్విత మై
ప్రకటావనీజసమ్మో
హక మై భూమండలంబు ♦ నామనియొప్పెన్. 4

తే. గీ. జడతఁదాల్చి ప్రభంజనుం ♦ డడరి భువన
జాతులమథింప దాక్షిణ్య♦సరణివిడిచి
వ్యయముగఁజచి కుజాతిక♦యపరిధాన
మీమగతుఁ డయ్యె మిత్రుఁడ♦మిత్రుఁ డగుచు. 5

చ. ప్రమదమరుత్కిశోరపరి♦పర్యపహృచ్ఛిరవస్త్రపత్త్రి యై
క్షమఁగొని వేఁడినం బ్రమద♦కన్నియ కన్నియు మాధవుం డిడెన్
బ్రమదమరుత్కిశోరపరి♦పర్యపహృచ్ఛిరవస్త్రపత్త్రియై
క్షమఁగొని వేఁడినం బ్రమద♦కన్నియ కన్నియు మాధవుం డిడెన్. 6

మ. నవభావంబులఁ జూపు బాలలతకూ♦నల్ మేలుపున్నాగముల్
ధవులై పుష్పకదంబ లీలలెలమిన్ ♦ దాఁ బొందు నవ్వేళలన్
నవభావంబులఁ జూపు బాలలతకూ♦నల్ మేలుపున్నాగముల్
ధవులై పుష్పకదంబ లీలలెలమిన్ ♦ దాఁ బొందుటల్ వింతలే. 7

కం. ఘనసమరుదావలిఁ దరచిన
వనరాశినిబోడమె సరస♦నై ఖరి నవమో
హనుఁ డై మాధవుఁడాదర
మునఁ గినఁగాహారము హరి♦ముఖఖగతతికిన్. 8

తే. గీ. సకలఫలమూల కారణా♦స్పదముతోడ
ఘనశరులఁ బెంపు వదలని ♦ కల్మితోడ
లలితశృంగారకుసుమావస♦లక్ష్మితోడ
నలరె మాధవుఁ డఖిలాగ ♦ మాంతములను.

సీ. అభినవోదయవసం♦తార్భకస్ఫుటనాభి
దళనకారణల వి♦త్రంబు లనఁగ

పథికచిత్తతతో♦ద్భవశోణితార్ద్రి పు
ష్పాంబకబడిశజా♦లంబు లనఁగ
శిశిరర్తుమృగతను♦చ్ఛేదమధ్యాగమ
సమయ శార్దూల న♦ఖము లనంగ
మదనగంధర్వస♦ద్వదనకృద్విధివిధా
యక తన్మఖాద్యల♦క్ష్యంబు లనఁగ

తే. గీ. సమయవిట్నాథరచిత భా♦స్వరతరోప
వనవధూ నూత్న నఖరేఖ ♦ లనఁగ నరుణ
కిరణ తరుణపలాశవి♦స్ఫురణ నవప
లాశపేశల కోశజా♦లకము లలరె. 10

కం. మారునకుఁ జైత్రసాధన
కారుఁడు దననేర్పు మెఱయఁ♦గా నల్లెడఁజె
న్నారఁగ నారాచంబుల
నారి డె నన వనులఁ గ్రొన్న♦నలు నిండారెన్. 11

తే. గీ. అఖిలభూజనులకు సుమ♦నోభిసంప
దలు ఘటింపుచు బహువర్ణ♦దాయి యైన
మాధవుని చైత్రకుం డన ♦ సాధు వయ్యె
వివిధజాతుల కిది యెంతో ♦ వింతగాను. 12

సీ. పున్నాగములు సన్మ♦రున్నాగముల పోల్కిఁ
జెన్నార హరిసేర ♦ మిన్నకున్నె
మందారములు కీర♦వందారులకు నిష్ట
బృందారకావాప్తి ♦ జెందకున్నె
రూపాతిశయకోర♦కాపాదహేమశ
లాపంబు లవివన్నెఁ ♦ జూపకున్నె
కుందంబు లభినవా♦స్పందంబులుగఁ దేటి
బృందంబులకు తావిఁ ♦ జిందకున్నె

తే. గీ. పచ్చగన్నేరు లాఁకళాత్ర ♦ మెచ్చుకున్న
పాటలావలి సనశిరుల్ ♦ చాటుకున్న
పొగడసంపద లోకవింత ♦ నిగుడుకున్న
వివిధవనుల వసంతర్తు ♦ వేళలందు. 13

కం. నీవిదలిర్చఁగఁ జల్లని
తావులు వెదజల్లు వీరుల ♦ తావులకు నళుల్
గావళిదిరుగఁగ మారుని
మావుల కిరవగుచు గుజ్జు♦మావులు దనరెన్. 14

తే. గీ. మహిమదళుకొత్త క్రొత్తశా♦ల్మలులనిట్టు
తెల్ల నె ల్లెడలందు ని ♦ ల్వెల్లఁ బూచె
విరహిఁజుల గెల్వవచ్చు పూ♦వింటిజోదు
రంగు వంగావి పటకుటీ♦రంబు లనఁగ. 15

తే. గీ. తళతళలమీఱు చిగురుటా♦కుల దళంబు
గలిగి దట్టపుఁబూఁతచే ♦ నలరు లేఁత
పసఁ బొసంగెడు మధురస♦ఫలరసాల
సాలములు మీఱె మదనాస్త్ర♦శాల లనఁగ. 16

కం. బంగారుతెరువు లలరు మె
ఱుంగారఁగ నలరెఁ దరువ♦రులపై కేగన్
సింగారించిన మారుని
బంగారపుఁదేరు లనఁగ ♦ బహుచిత్రములన్. 17

ఉ. కాముకవైరి హేమమయ♦కాహళనాదవినోదలీల న
య్యామినిఁ గానసయ్యె మృదు♦లాయతబాలరసాలసాల శా
ఖామలపల్లవాగ్రలవ♦ఖాదనదర్ప వనప్రియాళికా
కోమలకంఠనాద మవి♦కుంఠిత పాంథహృదంతరాళ మై. 18

ఉ. కానలఁ జేరి సత్ఫలవి♦ఘాతి మొనర్చుచు పాంథభీతి ద
ధ్వానమొనర్చుచున్ మనుని♦ధానముఁగాంచి కుజాతిసంగతుల్
పూని మలీమసాకృతులఁ ♦ బొంగుట మాధవుఁ డెంచి కాలవి
జ్ఞానము కల్గినంతనె వి♦జాతికి పంచమరీతిఁ గూర్చెఁడే. 19

చ. నెలవుగఁ బల్కుదేనియలు ♦ నింపుచుఁ జల్లనితావిపూలదం
డల బహుచిత్రపత్త్రిరచ♦నల్ పచరింపుచు మోహనైకలీ
లల నవకన్యకావనవి♦లాసినిఁగూడి వసంతనాయకుం
డలరె దదీయవైభవము ♦ లద్భుత మయ్యె జగత్త్రియంబునన్. 20

సీ. పాణీరభూభృద్వ♦నాటీమరుద్వధూ
పీటీసుగంధంబు♦లాటి లాటి
లాటీవరాటీమ♦రాటీకుచాలిప్త
పాటీరవాసనల్♦మీటి మీటి
మీటీకృతోద్విరు♦ద్వాటీదళత్పుష్ప
కోటీపరాగముల్♦జూటి జూటి
జూటీభవత్కురు♦టోత్కటీసమాశ్లిష్ట
ధాటీవిహారంబు♦చాటిచాటి

తే. గీ. చాటివలినీటికాసార♦వాటి తేలి
తేలికలులీల మరుకేళిఁ ♦ దేలు బాల
బాలికలు హాళిఁ దెలుప వా♦హ్యాళి కదలి
కదలి చనుదెంచు దక్షిణా♦గంధవహుఁడు. 21

—♦ లయగ్రాహి ♦—

సారెకును మేలికర♦వీరములదూలి సహ
కారములవ్రాలి మధు♦సారములు గల ఘ్ర
వ్వారములుగ్రోలి తమి♦దేరుగడబాలివిడ
బారి గమిదేలి గొన♦బారి వనితావ్రుల్
జూరగొను గాలితెర ♦ వేరి గడుసోలి వల
పూరు జవరాలికల ♦ బేరజపుపాటల్
గూరిచి విరాళిమది ♦ గూరిచిరిజాలివిర
జారగను జాలిమురి♦మీఱు బరిదేటుల్. 22

తే. గీ. చిత్రచిత్రింబుగను చైత్రి♦చైత్రిలక్ష్మి
లక్ష్మివెలయించె నిటు సర్వ♦లక్షణముల

మఱియు మఱియును మాధవ ♦ మాధవైక
నై ఖరిఁదలంపనొకవన్నె ♦ వరలకున్నె. 23

సీ. మధుతర చ్ఛాయాప్తి ♦ మీఱియుండునె కాని
మృదుతరచ్ఛాయాప్తి ♦ మీఱ దయ్యె
భువనబంధుప్రీతిఁ ♦ బూనియుండునె కాని
భువనబంధుప్రీతిఁ ♦ బూన దయ్యె
మిథునసంగతిఁ గల్గి ♦ మించియుండునె కాని
మిథునసంగతిఁ గల్గి ♦ మించ దయ్యె
సుమనోవికాసంబుఁ ♦ జూపనోపునె కాని
సుమనోవికాసంబుఁ ♦ జూప దయ్యె
తే. గీ. నయ్యెడలనంచు జనులెంచు ♦ టెరవుగాంచు
సొమ్మసిల మించుటుడుకులు ♦ గ్రుమ్మరించు
బడలికలునించు భోగుల ♦ పసలడంచు
నెండలలరించు వేసవి ♦ దండఁగాంచు. 24

తే. గీ. కోకములపండు బలితంపు ♦ గుబురుతండు
ఘూకముల కగ్గిగుండు భో♦గులకుదండు
తెరువరులగండు దగఁజేరు ♦ దీముదిండు
మహిని వేసవి రవపిండు ♦ మలయుచుండు. 25

మ. పవమానోత్థితభూపరాగపటల♦ప్రక్రాంతమార్గావరో
ధవిధిన్ రథ్యములాగినన్ గని తదం♦తప్రక్రియాధుర్యుఁడై
రవినీరంబులుసత్కళావళులఁ జే♦ర్పంగాదె కాసారవా
ర్ధివహం బారయ నంత కంతదరిగె ♦ న్నిక్కంబుగా నయ్యెడన్. 27

కం. సరసులగతి మెఱయుచు సు
స్థిరసన్మార్గద్విజౌఘ♦తృష్ణాస్పదమై
ఖరుల నిరర్థకజనన ము
మరి దుష్ప్రభువులుగ నెండ♦మావులు ప్రబలెన్. 28

తే. గీ. శాల్మలీఫలగర్భసం♦జనితతూల
జాలమువిరళవాతూల♦పాళి నెగసి

కవిసె మిను రవిరథతురం♦గముల నెమర
చొంగ నురుగు లనంగఁ గాం♦నంగ నగుచు. 29

కం. పొందుగ మువ్వేల్పులు దన
యందునవసియించు టెఱిఁగి ♦ యాగములరవి
న్విందులకుఁ బిలువ బయనపు
సందడిసాగమి ననంగ ♦ జాగిలెదివముల్. 30

మ. చటులావర్తమరుత్కృతోత్కటరజ♦శ్చక్రాంతజీర్ణచ్ఛద
చ్ఛట లాకాశపదంబునం బొలిచె ప♦ర్జన్యాధ్వజ వాస్తికిం
బటుఘోరాతపతప్తవిశ్వము జగ♦త్ర్పాణ చిత్రప్రేషిత
స్ఫుటలేఖావళు లట్ల సర్వదిశలన్ ♦ జూపట్టు నిప్పట్టునన్. 31

మ. అవనీచక్రమునందు మించె వరపు♦ణ్యాస్థాలికల్ పాంథహృ
ద్వ్యవహారోచితశాలికల్ ఘనయశో♦ద్యద్వల్లికామాలికల్
భువనాజ్ఞాగతకేళికల్ సదచిరాం♦భోదాగమశ్రీసము
ద్భవబీజావనమాలికల్ సుజనసం♦స్థాపప్రపాపాళికల్. 32

సీ. కడువేఁడిమికి సుధా♦కరుని నెన్నదుముచు
నొదుగు మబ్బు లన గ్రొ♦వ్వెదలు బొదల
గుబ్బలసొబగు కంగు♦లమచ్చఁ జూచుట
కగు నిట్లనెడి కల♦శాళిఁ బూని
తగదీర నీరువో♦యఁగ ధార లొఁగొంచు
దనిసి మెచ్చులుగ మూ♦ర్ధంబులూఁచి
రేచినతమి మాధు♦రీరసానందంబు
నుడువుచుఁ బల్కించు ♦ పడుచుదనపు

తే. గీ. తెరువరులతోడఁ దగు బల్కు ♦ తేనెగొల్కు
సరసములుగుల్కు నెఱిపొంద ♦ జవ్వనంపు
మగువలుందురు వలరాజు ♦ మలయసీమ
తెలుఁగులగు నీరువోయు పం♦దిరులనెందు. 33

తే. గీ. మఱియు ముగ్ధాధ్వగులు నీరు♦మజ్జి గడిగి
వారి నెమ్మొము పస కాన♦బారి చూడ

వారియొసఁగుచు నగు దేట♦మారొసంగి
త్రావ నగుదురు సైగల ♦ తరుణులందు. 34

కం. పగటి యుఁడుకార కుండెడి
జగతిని గేయెండలాని ♦ చమురుచునుండున్
దగ గేజకోరములకా
రగఁ బోసిన వేడిపాల ♦ రంగు సెలంగన్. 35

సీ. చలువపన్నీటి చెం♦గలువ కేళాకూళి
కల నోలలాడి లే♦వలపుఁ గొలుప
పదనుగొజ్జఁగినీట ♦ మెదిపి నున్గొత్తగ
ప్పురపుగంధము మెయి ♦ పూఁతఁ బూసి
విరిమల్లెమొగ్గల ♦ సరములుదురిమి సై
పుగ భుక్తిసలిపి క♦ప్పురపువిడెము
లందుచు నారికే♦ళాంబువులను దప్పి
దీర్చుచు కదళీద♦ద్ధిమాతు
తే. గీ. లుంగఫలరసములఁ దెచ్చి ♦ సంగతముగ
సురటివిసరెడి కీల్బొమ్మ ♦ లోరయు జందు
రముల మేడల విరుల ద♦ల్పములఁ జేరి
కలియుదురు ధన్యులెందు వె♦న్నెలలయందు. 36

తే. గీ. సరసజంబీరరసమిశ్ర♦జలరసాల
పుష్పఫలగంధదాన సం♦పూజనములు
సుమహితాఖిల తాలవృం♦తముల పనులు
వఱలె నూరూర చలువపం♦దిరుల సిరులు. 37

ఉ. శ్రీవిలసత్ప్రవాళము ♦ ప్రచిహ్నితమౌక్తికచారుపుష్పమ
భ్రావిలగంధసారము నిశాం♦కము మంజులవంగచంద్రమ
త్స్యావృతసన్మథూజ్వలర♦సాధికదీప్యము సర్వలోక ధ
ర్మావహమై వసంతకుసు♦మాకర మింపు దలిర్చె భూస్థలిన్. 38

వ. అట్టి వసంతకాలంబున. 39

తే. గీ. రాక రాకయు వచ్చె ము♦ల్లోకలక్ష్మి
రాకరాకల తమము ని♦రాకరించు
రాకవిధునకు రాధతో ♦ రాకఁ గూర్చి
రాధ మాధవునకుఁ దక్కె ♦ రాకవలన. 40

తే. గీ. అట్టి వైశాఖ పూర్ణిమ ♦ యందు నుదయ
సమయమున వనపాలికల్ ♦ సరసపుష్ప
మధురసాలసితాభ్రసం♦పదలు మొదలు
గలుగు కానుకలు చేసి పాం♦కముగ నిడిరి. 41

కం. ఓ యమ్మ భర్తృదారిక
నీ యుద్యానంబు మధుప♦నికరపికశుకీ
గేయంబై రంజిలె నా
హా యే మనవచ్చు మోహ♦నైకప్రభలన్. 42

వ. దేవీ భవద్విహారభవనం బగు పుష్పవనంబునం దరులతానికరంబు లంకురితంబై చిగిర్చి పసరుమొగ్గల సెనఁగి జాలకంబులఁ గిల్కొని ప్రసూనస్తబకంబులఁ బుటంబులెగసి తేనెసోనలం బూని పూపసిందియలఁ బొందుపడిన వశలాటువుల సూటిగొని లేబరువునొరసి మెఱసి బొడ్డుతండంబుల నిండుకొని రసంబులఁ గురియుచుం దగిస్రవేగున నొక్కగ్గడి లేమొగ్గరంబులగు గురువిందపందిరులు పొందు నెఱపె నేలాలతామంటపంబుల నొంటివడి దంటలై యంటిన పంటకప్రపుటసంటుల నుప్పతిలి మెప్పుచొప్పడు గొప్పకప్పురపుదిప్ప లొప్పుమీఱె సారణుల మేలిమీఱు వేఱులై ప్రవహించు గొజ్జగులమంచునీట నించిన చెంగలువకేళీకూళికలు ధారాళంబులయ్యె నొయ్యనొయ్యన మలయు మలయపవమానమానితోన్మత్తమధుకరానీక కోకిల శారికా శుక కేకినీకుల కలకలారావభావంబులు భావభవప్రభావంబు లుపన్యసింపుచుండె నెల్ల దిక్కులం బరాగపటలంబు ఘుమంఘుమాయితం బై హితంబుఁ జూపె నేపుగలిగి యామనిసామికల్మికి సంతరంగంబులైన తెఱంగులు దొరంగలించె మఱియు నప్పవనంబు నందు. 43

సీ. లతకూనఁ దగు బాల♦లతకూన దలిరుప్రా
యంబు నిండార మే ♦ లందెనమ్మ
మందారికస్రాఙ్గి ♦ మందారికలబారి
సుమనోనురాగంబుఁ ♦ జూపెనమ్మ
సురసాలసాలి భా♦సురసాలపాళిపై
జిలిబిలివలపులఁ ♦ జిలికెనమ్మ
తిలకరేఖసదాళి ♦ తిలకరేఖ నెసంగి
మూపరులకు వింతఁ ♦ జూపెనమ్మ
తే. గీ. మాధవికి నిండుకూటంబు ♦ మలసెనమ్మ
చిన్నికొమ్మల తేట రం♦జిల్లెనమ్మ
ఘనతరులపాలి సిరులందుఁ ♦ గల్గెనమ్మ
సోమలత వింతవన్నెల ♦ నెసఁగెనమ్మ. 44

సీ. చిన్నిపొన్నగిఁ దార♦సిలియున్న లతకూన
ననువుగా జతగూడఁ ♦ బెనచి పెనచి
వలపు లీనేరు రా♦చిలుకదంపతుల మ
చ్చికమీఱ నొక్కటి ♦ చేసి చేసి
పసిమి కోయిల ముస్లు ♦ బాలింతరాండ్రుర
కొయ్య నొయ్యనఁ బురు ♦ డోమి యోమి
మొకరితో బలసిల్లు♦లకు గ్రోవ్విరులతేనె
మించుటుగ్గు లొసంగి ♦ పెంచి పెంచి
తే. గీ. కమ్మ తెమ్మెర వియ్యంపు♦గరిమ నెఱప
నిండుగోసఁగుచు వేడ్క గా♦వించి మించి
యొసర భవదీయశృంగార♦వనమునందుఁ
గ్రీడగావించు మాధవ♦శ్రీకుమారి. 45

ఉ. కమ్మకగాదు నీదు మదిఁ ♦ గ్రమ్మెడువేడుక సందడింప మో
దమ్మున నెచ్చెలుల్ ప్రతిప♦దమ్మున సమ్మద మెమ్మి దెల్ప రా
వమ్మ భవద్విహారవిభ♦వమ్మగు పుష్పవనమ్ముఁ జూడ వే
గమ్మనఘమ్మనన్ విరుల ♦ గమ్మనితావులు గుప్పిమ్మరిల్లెడున్. 46

కం. అని తేనె లుట్టిపడఁ బ
లిృన విని మదిసంతసించి ♦ కేళీవనిఁ గ
న్గొనఁ గోరిక దనివారఁగ
మనసూర కడింది ప్రేమ ♦ మసలుకొనంగన్. 47

చ. పరిచయమిచ్చి పుష్పవన♦పాలికలన్ గరుణించి సత్ఫణా
ధరలతికాదళంబులు సు♦ధాధవళాంబరభూషణావళు
ల్విరివిగ నిచ్చి పంపి కడు♦వేడుక పుష్పవిహారకేళికిన్
గురువరు నాజ్ఞగైకొని స♦ఖుల్ గొనిసూడఁగఁ దత్క్షణంబునన్. 48

కం. భాసిలి గురుణో విద్యా
భ్యాసమును కనర్హ్యసమయ ♦ మనుచుఁ జలిపి త
ద్వాసరమున రాసుత మధు
మాసరమ్యాస్త్రైభవములు ♦ మది ముదమొదవన్. 49

కం. అలివేణి మదనమోహిని
కలవాణి వసంతతిలక ♦ కల్యాణి సుమం
జుల సరసాళిక శశిరే
ఖలు మొదలగు ప్రాణసఖులఁ ♦ గలిసి రయమునన్. 50

చ. కలికి మెఱుంగురంగుపని ♦ గల్గిన బ ల్గుజరాతిపచ్చరా
ల్గులికెడి తల్పురెక్కల దగు♦ల్కొను ముత్తెపుజాలితేటప్పు
నొలసెడి పైఫుటంబు వడు ♦ పూనిన దంతపుకోళ్ల చక్కి వే
ల్మొలచినలీలఁజెన్నలరు ♦ ముద్దులపల్లకి నెక్కి వేడుకన్. 51

చ. చిటిరతనంపు బెత్తములఁ ♦ జేతులఁ బూని విలాసలీలఁగన్
దరుణులు గొంద ఱిట్లు జను♦దారి బరాబరు లున్కి జేసి హె
చ్చరికలు దెల్పుచు న్ననరు ♦ సందడి పొందుపడంగ వేగ ముం
దరుగఁగఁ జేరి రందఱు వి♦హారవనాంగణసీమధామమున్. 52

తే. గీ. అచట రాల్కన్యపల్యంకి♦కావతరణ
మంచితంబుగఁ గావించి ♦ కాంచికాంఘ్రి
కరపరిష్కారహారాది♦కములు దిటము
నుంచి కంచెలచేల బి♦గించు నంత. 53

సీ. కంకణంబుల పొందు ♦ గాంచె నీ ఘనవేణి
కంకణంబులపొందు ♦ గాంచకున్నె
హంసకప్రియలీల ♦ నలరు నీ పద్మిని
హంసకప్రియలీల ♦ నలరకున్నె
చిత్రకలాప మా♦ర్జించె నీ చంద్రకి
చిత్రకలాప మా♦ర్జింపకున్నె
తారావళికి వన్నె ♦ దార్చె నీ శశిరేఖ
తారావళికి వన్నె ♦ దార్పకున్నె
తే. గీ. యనుచుఁ దమ తమనామ సా♦మ్యముల వచన
రచన లలరించి సగిలు జా♦గ్రత్తనుంచి
కుచ్చెలలు వెన్కమరలించి ♦ కూర్చికట్టి
యవికలుబిగించి వనకేళి ♦ రభసమునను. 54

తే. గీ. చెలులు దనుగొల్వ రాకన్నె ♦ చెల్వమీఱఁ
జేరె నారామసీమ వి♦హారమునకు
వచ్చె మనులక్ష్మిచెల్మి కై ♦ యిచ్చగించి
రాజసముమీఱ వలరాజు♦రాణి యనఁగ. 55

కం. అళితతి హాళిని గనె
కేళీకంకేళినారి♦కేళివనాళిన్
నాళీకమధూళీ సమ
ధూళీమేళీకృతప్ర♦తోళిపాళిన్. 56

కం. ఆరామలెసయ నూత్నత
రారామవిహారకేళి ♦ కా రామలతో
గారామలరఁగ తనుశ్రీం
గారామలలీలతోడ♦గారామలసెన్. 57

చ. దొలదొలబారు గొజ్జగుల ♦ దూలిన కమ్మని మంచుసోన కా
ల్వలదరిఁ బూచు మల్లికల ♦ పజ్జల జాబిలిరాల మేలుది
న్నెల బలుద్రాక్షపందిరుల♦నీడల గ్రప్పుటంటిబోదె చా
ల్పుల నెలమావిత్రేవలను ♦ బొందుగఁ గ్రీడలు సల్పి రా చెలుల్. 58

సీ. అలరుతావులఁ గూడు ♦ నలరుతావులఁ జూడు
కోరకమ్ముల యాస ♦ కోర కమ్మ
చాల మే లగు పొన్న♦చాలు మ్రోలగనున్న
మావికొమ్మల పండ్లు ♦ మావి కొమ్మ
బాలబిల్వము జూడ ♦ బాలబిల్వముప్రోడ
రేఁగుమ్రాకుల కెదు ♦ రేగ కమ్మ
పచ్చపూఁతల మించు ♦ పచ్చపూ తలనించు
తేలకొమ్మలఁ జూడ ♦ గేల కొమ్మ
తే. గీ. లార కదళులపైఁ గోర్కె ♦ లారఁ గదలి
నారికేళివనాళిఁ జె♦న్నారి కేళి
కింపు దులకింపు నని తమ ♦ కింపు మెఱయ
నాడి రతివలు మరుఁడు వె♦న్నాడి కొనఁగ. 59
సీ. రాకు రా కల తలి♦రాకులంటకె యవి
మరుని చేబాకు లో ♦ మందయాన
మొగ్గబారకె మల్లె ♦ మొగ్గబారు లవెల్ల
మార నారాచముల్ ♦ మంజువాణి
వారంపుటలరు పు♦వ్వారమేరకె యది
వలరాజుసొమ్ము పు♦వ్వారుబోఁడి
చేరకే శుకపిక♦శారికేకిబలంబు
లవి కాముపౌజు లో ♦ యతివనిస్న
తే. గీ. యనుచుఁ గడుతేఁతప్రాయంబు ♦ వనితలందుఁ
గలుగుముగ్ధత యొరులకుఁ ♦ గలయు తెలియఁ
దలఁచి పలుకుచుఁ దమ రటు ♦ లలముకొనుచు
సఖులు పుష్పాపచయకేళి ♦ సలిపి రందు. 60
చ. అలికులవేణి యొర్తు చిగు♦రాకులజొంపపుఁ దీవగుంపు లో
పల నిగుడంగబారి యొక ♦ పాళపుఁబూవులగుత్తిఁ గోయుచోఁ
జెలి యొక తేగి దాని వలి♦సిబ్బెపుగుబ్బల దోరపండ్లు దాఁ
గిలె నని కేలనంటఁగ స♦ఖీమణులందఱు నవ్వి రయ్యెడన్. 61

చ. మఱియొకలేమ లేమగువ ♦ మన్ననఁ గ్రొన్ననదండదండపై
దురిమిన మేలిమేలిమిగఁ ♦ దోఁచినవేచన వే ఱొకర్తునా
విరిసరమచ్చు మ చ్చునఁగ ♦ వేసలి నాసనొకర్తు గప్పు పూ
సర మనిజేర జేరచనఁ ♦ జందురుకావులు గప్పె నేర్పునన్. 62

ఉ. కోమలు లిద్ద ఱొక్క సన♦గుత్తికి గుత్తపువాదు సల్పఁగా
భామ యొకర్తువచ్చి సరి♦పాళముగా కథఁ జెప్పుదాన నే
సీమను జంపమామ నివ♦సించునొ జెప్పినవారి దీ సుమ
స్తోమ మటన్నఁ జెప్పె నొక ♦ తొయ్యలి తేఁగదె యంచు తత్కథన్. 63

సీ. నసకేసెకిని జూడు ♦ మని వేఁడుకొనిన ప
న్నగవేణి తాండింపఁ ♦ దలఁచనగునె
ఘనపుష్పరసము గ్గై ♦ కొనుమన్న సైకత
కటి విరసంబుగాఁ ♦ గాంచఁ దగునె.
మాకంద మది వేడ్కఁ ♦ జేకొంద మనిన సా
రసయాన మా మాట ♦ గసరనగునె
పాలమొగ్గుట గానఁ ♦ బఱచఁజూడు మనిన మీ
నాయతేక్షణ పగఁ ♦ జేయఁ దగునె

తే. గీ. యనుచుఁ దమమాటవినక యి♦చ్ఛానుగుణ్య
వర్తనలఁ జేరు ముగుదజ♦వ్వనుల వనుల
వెలపులోఁదోఁప నేర్పున ♦ విశదపఱచి
సరసములఁ దేలి వనకేళి ♦ సలిపి రందు. 64

సీ. సమదచంద్రకిలాస్య ♦ జతఁ గొన్న దీ పొన్న
కటు జేరకమ్మ నీ♦లాహివేణి
నీలాహివేణి మ♦న్నించె నీ కాంచనం
బటు జేరకమ్మ పూ♦ర్ణాబ్జవదన
పూర్ణాబ్జవదన నే♦ర్పునసంటె గోరంట
కటు జేరకమ్మ చ♦క్రాహ్వయకుచ
చక్రాహ్వయకుచ ము♦చ్చటబెట్టు కలిగొట్టు
కటు జేరకమ్మ మీ♦నాయతాక్షి

తే. గీ. యనుచు జాణయొకర్తు వ♦ల్దనుచుఁ బల్కె
బ్రోడయొక్కర్తె కార్ముక♦భ్రుకుటులార
చారుతరమీనకేతుని♦శారలార
వనజరుఘ్ఘాసలార రా♦వచ్చు ననియె. 65

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబుల వనవిహారంబు గావింపుచు. 66

రగడ. రమణి గనుఁగొమ్మ తరు♦రాజముల రాజముల
రమణీయముల నీ ధ♦రాజముల రాజముల
రసముఁ జిల్కెడు సుమప♦రాగముల రాగముల
నసమకిసలయమే దు♦రాగముల రాగముల
సరసగతి నలరు సుర♦సాలముల సాలముల
సరిమీఱి నలరు సుర♦సాలముల సాలముల
పరికింపు మటు కాము♦బాణముల బాణముల
పరిపక్వఫలరామ♦బాణముల బాణముల
బాలతరమైన శ్రీ♦పర్ణముల పర్ణముల
నవకమున నెసఁగు పు♦న్నాగముల నాగముల
పువుఁబోఁడి చూడు సం♦భోగముల భోగముల
వనిత గనుఁగొను సింధు♦వారముల వారముల
జననుతము లవియె ఘన♦సారముల సారముల
ఫలవిలసితముల రం♦భాగముల భాగముల
పొలుపు మిగిలెడి నిల్వ♦పూగముల పూగముల
చాలమే లగు పారి♦జాతముల జాతముల
వ్రాలఁ గనుపట్టెడి క♦పోతముల పోతముల
వలనుమీఱిన నాగ♦వల్లికల వల్లికల
మలయజామోద గిరి♦మల్లికల మల్లికల
మహిఁ దనరుఠీవి నవ♦మాలికల మాలికల
బహుళకలకంఠ పిక♦బాలికల బాలికల
పికవాణి చూడు మద♦భృంగముల భృంగముల
ప్రకటతరమైన నా♦రంగముల రంగముల

నలినాక్షి ఘనవంశ♦నాళముల నాళములఁ
దనరు వనిలోన శ్రీ♦తాళముల తాళముల
తరుణి గనుఁ గొను మెట్ట♦దమ్ములను దమ్ములను
సరిపండు తియ్యదా♦నిమ్మలను నిమ్మలను
తలిరు సంపఁగిపూల♦తావులను తావులను
మొలకగ్రపుటంటి♦మోవులను మోవులను
తెలియనగు చిన్నిపూఁ♦దేనెలను దేనెలను
మలయగిరి మందపవ♦మానులను మానులను. 67

వ. అని యామినీశ్వరవదన లయ్యామని వనివిశేషంబు లయ్యా
మినీపూర్ణతిలకాంగనాతిలకంబు దిలకింపుచొప్పునం జెప్పుచు. 68

సీ. మధుపాళి జతనుంట ♦ మాటగా దంచు నో
నెలఁత పూఁబొదరింట ♦ నిలువదయ్యె
తగ పుష్పవాటుల సం♦టఁగరా దటంచు నో
విరిదీవ కేళిగా♦వింప దయ్యె
పల్లవభావ మే♦ర్పడఁ జూపె నంచు నో
యలరులేమావి ము♦ద్దాడ దయ్యె
పంచమోక్తికి మారు ♦ పల్కరా దంచు నో
మించుఁగోయిలఁ బల్క♦రింప దయ్యె

తే. గీ. ననుచు వనకేళిగొనని జ♦వ్వనుల తలఁపుఁ
జెలిసి వేళ్ళకజాడలఁ ♦ దేలఁ బల్కి
వలపుమొలపింపఁ జేయుచు ♦ కలికిమిన్న
లెంచఁ గొన్నినరంతు గా♦వించి రంత. 69

కం. ఊహాలిరపొంద త్రిజగ
న్మోహనవైఖరుల మదన♦మోహిను లత్యు
త్సాహానుమోద సుమసం
దోహద మని సలిపి రపుడు ♦ దోహదకేళిన్. 70

తే. గీ. రామ యొక్కతె పుష్పితా♦రామమునను
కేళిపదహతి జేయ కం♦కేళి మిగుల

సౌమనస్యంబు నెఱపిన ♦ సౌమనస్య
మొంచె దాని కశోకాఖ్య ♦ మిచ్చి యపుడు. 71

కం. కన్య యొకతె ముఖసీధుస
వన్యమునగు పొగడ నలరు ♦ వడిగూరిచెనా
నన్యోన్యజన్యజనక
త్వన్యాయము దాని కయ్యెఁ ♦ దత్సమయమునన్. 72

కం. అత్తరి బిత్తరి కౌఁగిట
హత్తిన గుత్తంపుఁబొత్తు♦చాకృతు లగు పూ
గుత్తు లలరించె కురువక
మత్తెరగలు వంటి విటుస్పు♦లం నగుఁ గాదే. 73

కం. ఎలనాగ లుమిసితమ్మిన
చులకన గద యనుచు ముద్దు♦సుందరి వగచే
తిలకించు నంత ననచెను
తిలకము ఘనతరులలోస ♦ తిలకముగాదే. 74

కం. చూపుల సుమకాండవిలా
సాపాదనచతుర యగు నొ♦యొరికి హితనై
చేపడి సుమకాండవిలా
సాపాదనచతురకాడె ♦ సహకార మిలన్. 75

కం. ప్రకటముగ నొక్కబాలిక
మొకమెరికను చంపకమున ♦ మొగ్గలరించెఁ
సకలప్రపంచధర్మం
బకలంకవితానవృత్తి ♦ నట్లగుఁ గాదే. 76

తే. గీ. రమణులందఱు కర్ణికా♦రద్రుమంబు
చెంత వసియించి సరసముల్ ♦ దొంతరిలఁగఁ
బలికి నంతట నది విరుల్ ♦ గులకరించె
భావిభవసూచకప్రియ ♦ భావ మొసఁగ. 77

తే. గీ. బాలకుసుమాశు గాత్రిచే ♦ బడలిగంధ
వహుని కెందునఁ గనుఁగొన్న ♦ వావిలేద

టంచు నిట్టూర్పునింప పు♦ష్పించె గంధ
వార మిది యన నవసింధు♦వార మంత. 78

కం. మానవతి యొకతె మంజుల
గానామృతరసముచిల్క ♦ కడుపేంఖణపు
న్మాగ్రిను నలరించెను ఫలని
ధానము గరఁగించు సతికి ♦ తద్విధి ఘనమే. 79

ఉ. పువ్వులురాల నిద్దఱొక ♦ పొన్న గనుంగొని దీని గల్గు బ
ల్కొవ్విరులన్నియుం దరుగఁ♦గోయుము బా లన నాకుమేరు వో
జవ్వని నాన మేరు వను ♦ సంజ్ఞ దనర్చె ద్రుమంబు బాల దా
నవ్వినఁ బువ్వు లీనె నది ♦ 'నవ్వులు పువ్వు'లటన్న సామెతన్. 80

సీ. తలిరు లేమావికొ♦మ్మల గండుఁగోయిల
చివురాకుఁ గొంత వా♦చవులఁ గొనుట
తమిదీరఁ గమ్మని♦తావు లంటుచు తేటి
కొండమ పూగుత్తుల ♦ నదిమికొనుట
పొదరింటఁ జేరి పెం♦పులుగుల్క బకదారి
సతిగూడి హితకల♦స్వనములిడుట
పొన్నగున్నకు నంటి ♦ చిన్నారిలతకూన
బెనఁగొని యొకవింత ♦ పెంపుగనుటఁ

తే. గీ. దలఁచి తననూత్నసంభోగ♦కలనఁ గల్గు
లాంఛనస్థితు లెంచఁగింప ♦ లలన యొకతె
సిగ్గుచే మొగ్గియున్న నె♦చ్చెలులు దాని
జెలిసి యవిఙాపుచును కేళి ♦ సలిపి రందు. 81

తే. గీ. వరుస నీ రీతి శృంగార ♦ వనములోన
సఖులు పుష్పాపచయకేళి ♦ సలుపునపుడు
సాక్షివలె నిల్చెఁ దా కర్మ♦సాక్షి యనెడి
యాఖ్య దగ రవి గగనమ♦ధ్యస్థుఁ డగుచు. 82

కం. ఆసమయంబున మిగు లా
యాస మయం బనుచు వనవి♦హారవిరామా

భ్యాసదరహాస లటు మిహి
కాసలిలవిహారకేళి♦కా సన్ముఖు లై. 83

కం. కమ్మని పుప్పొడితావులు
గ్రమ్మెడి క్రొవ్విరులు తేనె ♦ కోమలఫలజా
లమ్ములు నవకదళీకిస
లమ్ములఁ బొట్లములు గట్టి ♦ లలనలు దమలోన్. 84

సీ. రా జగన్మోహిని ♦ రా మనోహారిణి
రా సుధారసవాణి ♦ రా శుభాంగి
రా మందగామిని ♦ రా సుందరీమణి
రా హేమమాలిక ♦ రా కురంగి
రా పూర్ణకౌముది ♦ రా కళామంజరి
రా పద్మకేసరి ♦ రా సుగంధి
రా కుందనపుబొమ్మ ♦ రా నీలకుంతల
రా గుణనిరతి రా ♦ రాజ్యలక్ష్మి

తే. గీ. రావె సరసాళి శశిరేఖ ♦ నీవురావె
యనుచుఁ దమలోన సరసోక్తు ♦ లాడుకొనుచు
రాజకన్యకతోఁగూడి ♦ రమణులెల్ల
నభిలషించిరి సలిలవి♦హారమునకు. 85

సీ. అలరుపూఁదేనె పు♦క్కిలిపూనె నొకచాన
జిగిమోవి చిగురాకు ♦ జిట్లకుండ
సొగసుఁబూసురటి చా♦టుగఁబూనె నొకబోటి
మోముజాబిలి కెండ ♦ మోవకుండ
ద్రాక్షపందిట నీడ ♦ దారె నొక్కమిటారి
శాఁకచే మైదీవ ♦ గందకుండ
పన్నీటిజాలు వెం♦బడి నేగె నొకచేడె
యడుగుదమ్ముల పస ♦ సడలకుండ

తే. గీ. నిటుల చటులాళికచలల♦సటల నిటల
తటుల చిటిపొటిచెమట లెం♦త్రుటలవలన

ఘర్మజలగంధపంక సం♦కలితదేహా
లగుచు జలకేళి కై యంద ♦ అరిగి రపుడు. 86

కం. దళదళిపల్లవ లవమం
జులవంజులకుంజపుంజ ♦ సుమనోల్లసదు
జ్జ్వలగంధమిళిత కోమల
మలయానిల మొలయ విగత♦మార్గశ్రమలై. 87

వ. ఇట్లు చనిచని యగ్రభాగంబున. 88

సీ. ఘనసార ఘనసార ♦ ఘనసారపూరంబు
సారసాధారసా ♦ ధారణంబు
నాళీక నాళీక ♦ నాళీకకోశంబు
రాజీవ రాజీవ ♦ రాజితంబు
మాధుర్య మాధుర్య ♦ మాధుర్యవిభవంబు
లోలకల్లోలక♦ల్లోలకంబు
20శుభ్రాంశు శుభ్రాంశు ♦ శుభ్రాంశులలితంబు
విభ్రమద్భ్రమరాభ్ర♦విభ్రమంబు

తే. గీ. జంబు జంబీర సాల ర♦సాల సాల
తాల హింతాల కుంద మం♦దారచంద
నాగ సంభోగవసరటా ♦ భోగభాగ
భాగధేయంబు కల్యాణ ♦ సాగరంబు. 89

వ. ఇట్టి కల్యాణసాగరం బను పద్మసరోవరంబు ననతిదూరంబునం
గని. 90

—♦ లయగ్రాహి ♦—

వాటముగ బోటు లెడ♦బాటుగతి మీటిచని
రేటి వలిదమ్మెరల♦నేటి చెలులేగన్
గాటముగ జేడీసల ♦ గూటువులు చెంగునను
దాటి గను తేటలకు ♦ సూటి వగనింపన్

పా. 20 రసచక్ర రసచక్ర ♦ రసచక్రవాళంబు.

మాటికిని బేరజపు ♦ పాట లోఁగిబాడుచును
చేటిగమి ముంగురుల ♦ గోటి జుంగులాడన్
బూటకపు మచ్చికల ♦ నాటి మదిమెచ్చులగు
మాటలను జక్కవల ♦ బోటు లటు పిల్వన్. 91

వ. మఱియు నప్పద్మాకరంబు పద్మాకరంబుకరణి గృహీతహరిపాద విలాసంబుల నలరి సరసశృంగారవనవిహారాభిలాష సమాగమవిలాసినీవతం సంబుల కంకణమత్కారనికరజనిత వితతాతపప్రసారయాతనోత్థిత సాముద్రార్ధ చంద్రరేఖాలంకారకారితజాతరూపంపు మెఱుంగు లగు కిరీటసంపుటంబుగల నలరుదీవ జవరాలికంపె నన తరుణసరోరుహాంతరమరందసాస్వాదనోన్మత్త చిత్తస్వభావసమ్యగ్గుణీకరణముద్రితాఘ్రాతరజోవిరాజమానోపరిమిళింద బృందంబు లందంబు మెరయ సందంద గ్రంగుకొని యామోదానందంబు బొందు పరుప పరిపరివిధ వివిధగరుద్రథప్రథనవద్ఘనపరిబోధిహృత్ప్రద్యోతసద్భ్రమ త్పుష్పలిట్చలన్నిశ్చగరున్మరుద్వలద్ఘళ్ఘళత్స్వరాగవితానంబు స్నానాగతనిఖిల సఖీప్రకర సుఖప్రదప్రశాంతస్వచ్ఛవర్ణాంబరకాయమానసితానోపమాన సన్మానంబు నెరుప నెరసరపు నొరపు మెరుపునుం గల నెలరారుపలక లుగ్గడి బిగ్గరిల మొగ్గించి తీర్చికట్టిన దట్టంపు చుట్టుతిన్నియల పట్టుసం గనుపట్టు గట్టు దట్టుసం బెట్టలరుగగట్టి ప్రాయంపు బెట్టులం బట్టిసె దట్టంబుగ గొమ్మగమి గొనల నెనయు ననలవన్నియ లన్నియెడల నెన్నదగుచెన్నునం గొలంకు కల్మి కన్నియ నలంకరించిన సమంచితాభంగమంగళ రంగవల్లికాచిత్రవిచిత్రంబు లెఱిగింప కింపురుషదంపతీప్రకర ప్రకల్పితానల్పకల్పద్రుమోద్యాన వనదే వతావతారవిరాజమానమానితానేక చామీకరవాలుకాక్రీడాసీమంత పాంతరాంతరప్రకటీకృత తటసముత్కటస్ఫుటవల్లికామల్లికామతల్లికామాలి కాశోకవకుళముకుళాది సకలసుకుమారకుసుమమనోహరరసకిసలవిసరసరస ఫలభరితపూజాకలాపంబు కలాపంబుగా ననంగ సంగతాభంగమాంగళ్య ప్రదాయక కాయజారాధననీరాజననికాయోపమేయ చాంపేయకద్రుమ కుసుమసముదాయామోదమేదురదురాసదసదాగతి గతీంధనధనంజయ జయా దరదరోదరమదవదిందిందిరార్భక కలకలంబు కలికాలకలుషపటలంబు సకల

రత్నాకరమేఖలానలయ వలయితవసుంధరాచక్ర సమాక్రాంతంబుగా వచ్చి పుణ్యంపు టచ్చగు నచ్చెరువు జొచ్చుటకు శక్యంబుగాక సికాపిక లై వికల భావంబున నిరంతరప్రవేశంబుల కరుగు పొలుపుఁ జెలువ జెలువలమినిండు విరిసి విరహిణీమృగపుండరీకంబును మనోజరాజపుండరీక చ్ఛాయామండ లంబునకు లికుచసదనచాకృతి తిరస్కృతవయః పరిపాకసంపదలగు కోకదం పతులందఁ జేరి చిరవిరతిసంప్రభావానంద రసానుభావోదారపారవశ్యంబు గాంచుకరణి సమందానందవివశంబు లగు నవసరంబున సరోవరవిహారమాణ విహగకులకోలాహలంబుల కలికి మెలుకువలగిలకిల మను నెలుంగుల నలుగ డల సలుకుడు లరయునెడల విమలజలబింబితము లైన దమనీడలం దిలకించి నేఁడును నెన్నఁడివచ్చు మచ్చికలకు మెచ్చులిచ్చు దంటలగు జనుదంట లని తలంచి చిఱిమిడిపాటునం దాటుచు దాటువడి తటాకాంతప్రాంతంబుల విశ్రమించుట జలావగాహనాగతజనావలోకనార్థంబు తీర్థాంగనానియమిత జనంబుల గీర్పున నేపుజూప జూపరుల జూపుల కేపారుసోపానమార్గంబు లన నెసంగు రంగదుత్తుంగతరంగమాలికాడోలికలం దూఁగు రాయంచకొదమల నదము విలోలకత్వంబు జాంబూనదాంభోజసమాజవిభ్రాజమాన మానస సరోవరప్రయాణోన్ముఖవిముఖ వినిర్ణయాకీర్ణసంకల్పంబు సంకల్పింప పరం పరాగత మారుతోద్ధూత నూత్నతరోత్ఫుల్లహల్లకకుశేశయదళశ్రేణికావిరళ చలనంబు లంబుజాకర రమావధూతిలకంబు కంబుకంధరల దరుల నరయక రయంబున నయంబుమీఱ నరుగుదేర తరి యని బిలచు చేసన్న లని యెన్నఁ దగిన చెన్నున వన్నె మిగుల మిగులసుందరం బగుచు దరంబునుంబోలె తీర్థ పావనం బై, వనంబునుంబోలె నుద్దండపుండరీకాభిరామం బై, రామాయ ణంబునుంబోలె సలనీలకుముదసుగ్రీవరామలక్ష్మణపరిభావ నిరూపితాఖిల భువనభాగం బై భాగవతంబునుంబోలె బహుబలహరీకృతమార్గానుసరణ గోపబృందం బై, బృందారకాధివాసంబునుంబోలె సంతతానుకూల సంతాన రంభాపారిజాతకైరావతాదిసంభారం బై భారతంబునుంబోలె పాండుపక్షా చ్యుతవిలాస ధార్తరాష్ట్రశకునితరణిజాతచరిత్ర సంగ్రహం బై, గ్రహమండ లంబునుంబోలె కుళీరమీనమిథునమకరాళినికరం బై, కరంబునుంబోలె కంక

ణోర్మికాలంకృతం బై, కృతాభిషేకాధినాయక రాజ్యయై భవంబునుంబోలె పూజ్యమానకువలయం బై, వలయంబునుంబోలె సమానం బయ్యు నసమానం బై, భంగయుతంబయ్యు నభంగయుతం బై ప్రకాశించుటకుం గించిన్మధ్యలంకుతితరోమాంచప్రకటిత లై ప్రకటితకౌతుకలై తత్సలిలకేళీవినోదహృదయలై తీరంబుం జేరి యప్పుడు. 92

సీ. హారదృక్కృత్రిదాగ్ని సం♦హారమన్మథోజ్జ్వ
నౌషధరసపూర్ణ ♦ మమరు గిన్నె
గిన్నె కా దిది పంట♦కన్నియ కోకవింత
చలువచె ల్వలరు దా♦న్వలున మడుపు
మడుపుగా దిది జగ♦న్మోంగళ్య కాచేన
తామనోజ్ఞంపు ట♦ద్దంపుబిళ్ళ
బిళ్ళగా దిది జగ♦త్ప్రాంతరాళా వ
తారిత విష్ణుప♦దంబురూపు

తే. గీ. పోలు పనుచుం జేరి యందఱుం ♦ బొగడి రమల
కమలకల్హార కైరవ♦ప్రముదసమద
బంభరస్వనగంభీర♦జృంభమాణ
గుంభితం బైన తామర♦కొలనిం జూచి. 93

కం. దరిజేరి నిలచి నెఱికి
న్నెరకంధరలార యిందు ♦ నీరాడి రతీ
శ్వరపూజసలుప సుమనో
హారవరలాభంబు గలుగు ♦ నగు నేఁ డనుచున్. 94

తే. గీ. తడుపు చెంగావిచేలముల్ ♦ దాల్చి విల్వ
వల్వ లొకకొన్ని భూషణా♦వళులు కొలని
తీరముననుంచి నెలరాల ♦ తీన్నెమెట్ల
దిగుచు జరు గని కొందఱా♦తగ మొగించి. 95

చ. ఉవిదలు వారిఁ జేరి మెఱుఁ ♦ గొప్పఁగ నున్నసపాడి లోకబాం
ధవునకు మ్రొక్కి మన్మథమ♦దప్రమదావనరాజహంసికా

నివహావిలాసనై ఖరుల ♦ నేర్పువదలిర్ప లఘుప్రభావనై
భవముల దుమ్కి రందఱు గు♦భాలు గుభాలు గుభాలునం గడున్. 96

ఉ. బాలికలెల్ల నీవరుసఁ ♦ బద్మసరోవరమందు నిల్చి భృం
గాళులఁ దేచి క్రౌంచకల♦హంసచకోరకచక్రవాకకీ
లాలకకాకశాబకబ♦లాకబకప్లవటిట్టిభార్భక
వ్యాళులఁ బిల్చి బాతులఁ ♦ బారకఁదోలుచు నీఁదు లాడుచున్. 97

చ. కలికియొకర్తు నీట నొర♦గాలను నిల్చి తపంబుఁ జేసి న
ట్లలయకయున్నఁ గూడి సర♦సాళియొకర్తు పిరుందనేగి పై
జలములుచల్లి తిమ్మిగమి♦చాటువదాఁగిల దాని మోముగాఁ
దలఁచి జలంబుఁ జల్లె నొక ♦ తామరపై పయి నవ్వి రందఱున్. 98

తే. గీ. కొమ్మ యొక్కర్తె జిమ్మన♦గ్రోవిఁ బూని
నీరుజల్లుచు చెలులఁ దృ♦ణీకరించె
పొంచి యిరువురు మువ్వురుఁ ♦ బొదవి దాని
బులు పడంచిరి పలువురఁ ♦ జలము దగునె. 99

కం. బాలామణి యొక్కర్తె యొక
కేలను కల్హార మొక్క♦కేలను బద్మ
శ్రీలను జేపట్టుచు సం
ధ్యాలక్ష్మికి సాటియగుచుఁ ♦ దద్దయ మెఱసెన్. 100

ఉ. పూనికనొర్తు చెంగలువ ♦ పుప్పొడిగుప్పిన నొర్తు దమ్మిపూ
దేనెమెదించి జిల్కి వగ ♦ దేరగ దేరుగ డైన లేత న
వ్వానసీమ వెల్వడి క♦టాక్షములన్ విరబారజూచుచున్
మానిను లాత్మనాయకుల ♦ మచ్చిక లచ్చుగఁ దెల్పు కైవడిన్. 101

మ. స్తనకుంభప్లవకేళికాచతురసుం♦దర్యాళిలీలారతిన్
మునుగంబారుచుఁ దేలియాడుచు మహా♦మోదంబునం బైకి హ
మ్మని లంఘింపుచు నిల్చుచుం బొలిచె నొ♦య్యారంబుదీపింప మో
హనరేఖాగతనాగకన్యకల చి♦త్రాకార చందంబునన్. 102

చ. వెలఁదియొకర్తు లేనగవు♦వెన్నెల నీరము లూరఁ జేయ జా
బిలిరతనంపు గొమ్మునను ♦ బెల్లుగ నీ రగు జల్లనోర్చు ప్రో
జ్వలరవికాంతశృంగమున ♦ జల్లెఁ దదంశునిబద్ధకాండమై
డుతె నది రాజరత్నము ల♦గు ల్గన మిత్రమణి ప్రసక్తికిన్. 103

సీ. వలిజక్కుల మక్కు♦వలఁ గౌఁగిటను జేర్చి
లాలించు గదె పద్మి♦నీలలామ
కౌమరుప్రాయపుఁ జకో♦రములపై నీ కటా
క్షమునింపఁ గదె ముగ్ధ ♦ చంద్రరేఖ
చిన్నిపూఁదేనె మ♦చ్చికఁ జేసి నెఱదేఁటి
గమి బెంపఁ గదవె చెం♦గల్వకొమ్మ
కలికి రాయంచ పి♦ల్లలఁ బెంచి నడ నేర్పు
గానింపఁ గదవె శృం♦గారసరసి

తే. గీ. యనుచు సరసోక్తు లిటు లాడు♦కొనుచు సరసి
సరసి రసికావతంసలే ♦ మఱలమఱల
దా మఱలఁ జేరి శశిరేఖ ♦ దారిగొరెఁ
గలువగమిగూటిఁ గొలను ద్రొ♦క్కాడె నవియు. 104

రగడ. తరతరముగ సుందరముల దరముల
గరగర లిడు పుష్కరముల కరముల
సరిసరి బెనఁగుట ♦ చాలునె చాలునె
వెరవెఱుఁగవు నీ ♦ వెలనే వలనే
గొరగొరలాడుచు ♦ గురులకు గురులకు
మఱి మఱి విరిదా♦మరలకు మరలకు
మిళమిళ మను తు♦మ్మెదలకు మెదలకు
ఘుళు ఘుళు జను సా♦గదలకు గదలకు
వరవరవర్ణిని ♦ వాలకు వాలకు
గొరగొర లగు తమి♦గోలకు గోలకు
దరిదరిగెడు కుము♦దమ్ముల దమ్ముల

గురికురకకు విరి♦గుమ్మల గుమ్మల
కవకవ మని చెం♦గలువకు గలువకు
తవతవలుగ నిం♦తలువకు తలువకు
మనిమనివిగ వగ ♦ నాడుచు నాడుచు
గొనగొన నొండొరు ♦ గూడుచు గూడుచు
గొలగొలలకు మది ♦ గుల్కుచుఁ గుల్కుచు
భళిభళి యని యిటు ♦ బల్కుచు బల్కుచు. 105

తే. గీ. పొలఁతు లప్పుడు చెంగల్వ♦పూలు గోసి
వేట లాడిరి తమలోన ♦ వేయుగతుల
చెరకువిలుకాఁడు శరపరం♦పరల దవ్వుల
నాట నేసిన భావంబు ♦ దేటపడఁగ. 106

సీ. కలకంఠికకు ముష్టు ♦ కల్పవల్లికజోక
లీలావతికిఁ జిత్ర♦రేఖసాటి
సరసాళికి మనో♦హరమంజరి ప్రియంబు
కల్యాణి కీరత్న♦కళిక హితవు
పూర్ణచంద్రిక జగ♦న్మోహినితోనుద్ది
వరకళావతి మంజు♦వాణిసవతు
శృంగారసరసి కీ♦చిత్రపద్మినిదగు
రంభ కీసమదసా♦రంగిసమత

తే. గీ. సమరు సని రెండు గములుగా ♦ సమతనొడ్డు
పన్ని పన్నిటికొలనులో♦పల విలాస
వతులు బహువిధగతుల స♦మ్మతుల సతుల
నృతవసంతోత్సవమున సు♦ఖించి రంత. 107

చ. వెలఁదిరియొకర్తు నీట నొక ♦ వింతగఁదేలుచు వెన్కయీత దా
నలయక సేఁదుఁదో మెఱుఁగు ♦ టందపుఁ జగ్గవపై డిదమ్మి మొ
గ్గల సిరి జూప జక్కవలు ♦ గ్రమ్మి ముఖేందునిఁ జూచి వీఁగె దే
టులుగని గొప్పునంపెంగకు ♦ డొంకె మరాళి గదల్చె సిగ్గులన్. 108

సీ. కలహంసయాన గా♦సిలఁ జేయ బిసబాహు
లతికకంధరవేణి ♦ జతఁ జరించె
మదకీరవాణి హ ♦ మ్మని డాయ బింబోష్ఠి
సాంకవగంధి చే ♦ జాట గనియె
కలకంఠకంఠి మి♦క్కిలినొంప పల్లవ
పాణి రామాంగి దా♦పల వసించె
సమదకోకస్తని ♦ గమకింప మీనలో
చన చంద్రికాహాసు ♦ శరణుజెందె
తే. గీ. నంద ఱీచందమున నీఁదు♦లాడి కూడి
వాగ్లి పై దేలి గ్రీలి మృ♦ణాలనాళ
జాలముల జిమ్ములాడుచు ♦ గోల లిడుచు
నోలలాడిరి కేళీవి♦లోల లగుచు. 109

తే. గీ. సరసి నీటులాడ నది పూఁత♦చందనంబు
కప్పురంబును గస్తూరి ♦ కాటుకయును
సన్నచెంగల్వపుప్పొడి ♦ చాయపసపు
సంగతం బయి మున్నీటి ♦ చందమయ్యె. 110

ఉ. ఆ సమయంబునందు మది♦కచ్చెఱువచ్చెరు వయ్యె మోహనా
వాసవిలాసతన్ గుముద♦వారిత వారిలిరంగ కేళికన్
గాసిలు వక్త్రభంగమునఁ ♦ గప్పడఁ గప్పడుకంకణార్భికన్
బ్రాసిలు జీవనంబున ని♦తాంతరతాంత రతాంతకాంతలు. 111

తే. గీ. జలవిహారంబుఁ జాలించి ♦ జలజముఖులు
విమలకమలాకరంబును ♦ వెడలి రప్పుడు
జగము లన్నిట నొకసారె ♦ జయము గొనఁగఁ
దొడరివచ్చిన మరుని పూఁ♦దూపు లనఁగ. 112

చ. పులకలెసంగ చెంగలువ♦పూవులపై నునుగాలివీవఁగల్
దొలకరిమించు లట్లు చను♦దోయి కవుంగిటఁ జేర్చి వణ్కుచుక్

వలిపములంటి మైయవయ♦వంబులు గన్పడులీలతోఁ గటి
స్థలుల శిరోజధార లరు♦దారఁగ జేరిరి తీర మందఱున్. 113

సీ. తడియార్చె నొక్కపు♦ త్తడిబొమ్మ పెన్నెరుల్
గమిచి కొప్పమరించె ♦ రమణియొకతె
తిలకంబమర్చె జా♦ త్తిలకంబుకంధర
తలసజ్జగూర్చె సుం♦దరియొకర్తు
రతనంపుసరు లుదా♦రతనింపె నొకబోటి
చెంగావి సవరించె ♦ చెలువయొకతె
మణికాంచి నొకసభూ♦మణిదార్చె రతనంపు
టందె లొక్కవెలంది ♦ పొందుపఱచె
తే. గీ. మఱియుఁ గల్గునలంకార ♦ తరము లెల్ల
పూర్ణతఘటింప యామినీ♦పూర్ణతిలక
పటికనార్చిన యపరంజి♦ప్రతిమ కలరు
మెఱుఁగిడిన రీతి నొకవన్నె ♦ మెఱసె నపుడు. 114

విషమసీసం :— అంద ఱప్పు డొప్పుమీఱ ♦ నందముల్ జెలంగ మే
లుక్కుందనంపు బొమ్మ లట్లు ♦ గుల్కరించి యొండొరుల్
పొందుఁ జెంది సొమ్ములన్ని ♦ పూని కావివల్వలిం
పొందఁ గట్టినట్టి ప్రాయ♦మున్నఁ కన్నెమిన్న లా

తే. గీ. నందమొందిరి కల్వపూ♦విందు ముద్దు
టల్గునకుఁ గూర్మిగై సేసి ♦ యలరుటదను
సాహిణియొయారములఁ దీర్చి ♦ సంతరించి
కాన్కపెచ్చిన సాంబ్రాణి♦గము లనంగ. 115

తే. గీ. ఇట్టుల శృంగారవతులౌచు ♦ నేగి మ్రోల
జాలువారిన పన్నీటి ♦ జాలువలన
బూచు మల్లికనెడలు క♦ప్పూరపుటనఁటి
తావు లలమిన గుజ్జు లే♦మావి క్రింద. 116

ఉ. బాలికలాడ జెందమునఁ ♦ బాయనివేడుక నుండి చొక్కపుం
బూలసరంబునం బదనుఁ ♦ బూనినఘుమ్మపడితిన్నెపై పయిన్
మేలుహిమాంబువుల్ జిలికి ♦ మించిన గంధపుపూఁతఁ బూసి నల్
మూలలఁ గప్పురంపు నను♦ముగ్గులు దీర్చి విచిత్రలీలలన్. 117

తే. గీ. పండురసదాడిచెరకు గం♦బములునిలిపి
కమ్మగేదఁగి జేకు పైఁ ♦ గప్పఁ బరచి
చిన్నికురువేరు దళ్ళిమ్ము ♦ పన్ని విమల
కమలకల్హారములు తోర♦ణములు గట్టి. 118

వ. మఱియు గంధసలిలాదికంబుల బహుళసుగంధబంధురంబుగాఁ గల్పించి సల్లలితమల్లికాముకుళజాలకాంతరాళ సంఘటిత సితగుచ్ఛదకోశ ఘంటికాకలాపజాలకంబు లలంకరణంబు గావించి ప్రాంచద్విరళధవళమృణాళ నాళాంతరాళ తంతుసంతానామలచామరస్తోమంబు లాపాదించి సమంచిత తోరునాళకమలకల్హార కుముదకువలయేందీవరాళ్లసీ పలాశాహవల్లరీదళ కదళికోల్లసత్పల్లవవిరచితాతపత్త్రి ధ్వజస్యందనాందోళికాదికంబులన్ బ్రకటించి నవోత్పన్నపాటీరకర్దమవితర్దికానికరంబులం దీర్చి వినూత్నకేసరకిసల విసరప్రణామదామకంబు లొనర్చి కోమలమృణాలనేత్రావలంబిత కర ద్వార పాలికాపాంచాలికాపాళికల నెలకొల్పి శుభ్రాదభ్రసితాభ్రప్రకల్పితానల్ప సేతూజ్వలితకేళికారచిత కాసారసమాగతోత్ఫుల్లమల్లికాపరాగ ధూళివాలు కాపులినమాలికాదీర్ఘ కానిర్ఘరోర్మికోద్ధృతా యాతకేతకీ గర్భదళద్రోణికా సంచారంబు లేర్పఱించి తత్సమీపకృత్రిమసరోవరాంతరాళ మృణాళనాళాగ్ర గ్రథితవిచిత్రకుసుమమల్లికాకుసుమవిక్షేపణోక్షిప్త సలిలశీకర స్తబకప్రశస్తాంబు యంత్రంబులు నిల్పి వివిధశృంగారదేవతావిలాసభవనంబును మదనసుందరీ కళేబరావృతాతిదందహ్యమాన ధూర్జటీనిటలతటవిస్ఫుటచ్ఛటులతరతుహిన తకుటిలేక్షణాగ్ని నిర్వాపణక్షేత్రంబును హైమవతీశ్వరశ్వశురహృదయకమలం బును శిశిరబీజావనప్రదేశంబు ననంజాలు నట్లుగా నుజ్వలభావంబు లచ్చు పరచు చలువచప్పరంబు మెచ్చుపరచి తన్మధ్యభాగంబున. 119

చ. కలలుచిగుర్ప పూర్ణతిల♦కామణి కస్తురిచే సహస్రకో
మలదళపద్మ మేర్పఱచి ♦ మధ్యమునన్ రతిమన్మథాకృతుల్

దలఁచి లిఖించి నిల్పె తమ♦దారమనోహరరూపయౌవనో
జ్జ్వలగురువల్లభున్ గదిసి ♦ చక్కఁగఁ దా నటు లుండు టేర్పడన్. 120

చ. మఱియు మనోజపార్శ్వమున ల♦మందసుగంధసమీరచంద్రికా
భరణవతంసనాయకుల ♦ భావము లేర్పడ వ్రాసి వ్రోల శం
బరశుకశారికాన్యభృత♦బంభర హంసచకోరకాది స
త్పరిజనకోటి నిల్పెఁ బద♦బాణధనుర్గుణతూణపూర్ణతన్. 121

వ. ఇట్లు మన్మథసౌధంబు గల్పించిన సఖీజనంబు లానందించి. 122

తే. గీ. ధ్యాన మావాహ నార్ఘ్యపా ♦ ద్యాభిషేక
మంశుకాచమనోపవీ♦తార్ఘ్య చంద
నాక్షత లతాంత ధూపదీ♦పామృత ప్ర
సాద తాంబూల నీరాజ ♦ నాదివిధుల. 123

కం. పూజలు గావింపుచు నం
భోజదళేక్షణలు సకల ♦ పుష్పాంజలులై
రాజకుమారికతో వల
రాజు సమీపమునఁనిల్చి ♦ రసభరితముగన్. 124

మ. శతపత్త్రేక్షుశరాసనాయ మధులి♦జ్జ్యావల్లికామల్లికా
ద్యతులాస్త్రౌఘభరాయ శౌకపికర♦ధ్యానీకలోకాయ హృ
ద్గతకల్పాయ రతిప్రియాయ కరుణా♦ధారాయ తుభ్యంనమ
స్తుతిదాస్యామి యటంచుఁ గాన్క లిడి రిం♦తుల్ మంత్రపుష్పాంజలుల్.

వ. ఇట్లు ప్రదక్షిణనమస్కార పుష్పాంజలులొసంగి తత్ప్రసాదంబుఁ గైకొను నవసరంబున మదనమోహిని మదనసన్నిధానంబునం జేరి పునః పునఃప్రణామంబులం గావింపుచు మఱియు నిట్లనియె. 126

కం. మదనా రతికాముక కా
మదనాళీకాస్త్రదళిత♦మదనాయక హృ
త్సదనా మణిరదనా శశి
వదనా శృంగారభావ♦వాంఛితకదనా. 127

చ. మృదుకఠినప్రచారముల ♦ మీఱుగుణంబు బలంబు సం
పద నెనఁగుం గుణప్రకర♦భావమునద్భుతమూలకారణం

బుదయమవశ్యకాభరణ ♦ ముజ్జ్వలధర్మము సర్వమోహనా
స్పదసరసంబు నీమహిమ ♦ సన్నుతిసేయఁగ దరంబె నున్మథా. 128

సీ. త్రిజగద్విజయకళా♦శ్రితసముజ్జ్వలమహా
సాధనప్రకరయో♦ధాధినాథ
ఫాలలోచన సదృ♦గ్జ్వాలనూలాగ్నిల
శిఖిపాలుఁ గని నిల్చి ♦ చేసకాండ
ప్రాచీనతరపీన♦పాఠీనజతిరాంత
రమున వర్తిలునట్టి ♦ రాయుడిరువ
తొడరిమువ్వేల్పుల ♦ గడగడలాడించు
ముక్కాకసోత్న ♦ యుక్కు సొరిదు

తే. గీ. పెక్కుచిక్కుల కూటగొప్పు ♦ టక్క దారును
దక్కుట హుళక్కి యని మది ♦ నక్కఱంపు
దిక్కుఁ జెక్కెడి జసదారి ♦ నిక్కుటక్కు
తక్కరించెడి సెఱచక్కఁ ♦ దనప్పువాఁడ. 129

తే. గీ. రతిమనోహర శృంగార♦వతులు పనుల
మతులజతిగూర్చి చౌశీతి ♦ గతుల నతుల
తతుల ప్రతిలేనినుతులు సం♦సూలఁజేయు
హితవు నీ సొమ్ము సకల స♦మ్మగము సుమ్ము. 130

కం. అని వినయసంభ్రమంబులు
మనమునఁ బెనఁగొనఁగ నుతులు ♦ మన్నించి సభా
జనహృదయానందం బగు
మనవిగ వలరాజుతోడ ♦ మానిని పలికెన్. 131

చ. పరిచితభక్తి నిన్నెపుడు ♦ ప్రస్తుతిసేయుటకోసి ఘనంబుగా
సరసవతీవతంస విల♦సన్మదనాత్మజపూర్ణబింబ సు
స్థిరసకలార్థసార్థవతి ♦ దీనికి నీ సరిసాటిమేటి సుగ
దరగురురాజ మన్మథు ను♦దారతఁగూర్పు సరోరుహాంబకా. 132

తే. గీ. అటుల దీని మనోహరుం ♦ డైన వాని
ఘటనచేసిన నీకు మి♦క్కుటముగాఁగ

నుత్సవముసేయు సుమి ! యని ♦ యుచితరీతి
మదనమోహిని వల్కిన ♦ మాటకపుడు. 133

కం. నునుసిగ్గు మనముననుఁ నొక
దినుసుగ నన వెసఁగఁ బూర్ణ♦తిలకామణి మ
న్ననఁ జెల్మిబోటితో ని
ట్లనె సిరిమురి పెంపు వగపు ♦ టలుకలు దెలియన్. 134

చ. కలిమిదలిర్ప నెచ్చెలులు♦గా నిటు నమ్మితి నమ్మలార మీ
చెలి మిఁక చాలుఁజాలు నను ♦ సిగ్గుల నారసి వెట్ట మేళపుం
బులుపుల నిట్టి మున్న రిక♦పుం బలురవ్వల పాలుసేయ మీ
రలమి గయాళు లౌ టెఱుఁగ ♦ నక్కట నామది మోసమయ్యె నో.135

ఉ. అమ్మక చెల్ల ! చల్లనగు ♦ సల్లికబెల్లికమాటలాడి చి
త్రమ్ములుపన్ని న న్నిటుల ♦ దారిచి మీరిపు డందఱొక్కటై
గమ్మనఁ గేలిసేయ నొడి♦గట్టితి రమ్మ పనేమి మాటలన్
నమ్మఁగరాదు మి మ్మనుచు ♦ నర్మిలి వేఱొక తీరుమీఱినన్. 136

వ. ఇట్లు పితృపరాధీన గావున తద్వాక్యార్థంబు హితంబైననుం దన మనోభిప్రాయంబు నిరుత్తరవ్యాపారంబునఁ దోటిబోటులకుఁ దేటపడు నని నెయ్యంపుటలుకగాఁ బలికిన సరసాళి యను సఖీమణి సఖిత్వంబు నెఱపుచు నరేంద్రకన్యకాభిప్రాయంబుఁ దెలిసి యూరార్పువిధంబుగా నిట్లనియె. 137

చ. చెలు లిటునవ్వినంత మురి♦సే వదిచాలు బళా యిదేమె నీ
బులుఁపుల ముద్దరాలివగ♦పుల్ దరిఁతీపులు సేయుమీరు నీ
వలెఁ బలుసిగ్గులం గులికి ♦ వన్నెలమిన్న దనంపు జాణలౌ
టెలమిని జూచినార మిపు ♦ డిట్టిటులుండు నె తారసించనన్. 138

తే. గీ. బహుళవచోజృంభణంబుల ♦ ఫలమ దేమి
తరుణి సిరిరాకకంబు దా♦పరము నటవె
వలదనుచుఁ బల్కి నెయ్యంపు ♦ టలుకమాన్పి
ప్రేమదైవార నొండొరు ♦ బిలుచుకొనుచు. 139

కం. మేలములాడుచు నందఱు
మేలుగ నటు కొంతవిశ్ర♦మింపుద మనుచున్

బాలికలు సేరి రుసవన
పాలిక లమరించు చిత్ర♦భవనంబునఁ దనన్. 140

వ. అయ్యవసరంబున.

తే. గీ. ఒనరబాలిక లుద్యాన♦వనవిహార
కేళికల సోలి కూర్చున్న ♦ వేళ వారి
మేని శ్రమదీఱ మలయస♦మీరణుండు
దనిపె నతని జగత్ప్రాణుఁ ♦ డనుట యరుదె. 142

వ. అప్పు డప్పూబోఁడు ల ప్పూజప్పరంబున నొప్పుమిగుల సరస పదార్థసంపన్నం బైన యన్నంబు భుజియించి తాంబూలగంధమాల్యాది మనోహరద్రవ్యానుమోదిత లగుచు ప్రొద్దుపుచ్చుటకు నక్షవిద్యావిశారద లాటకతన నందఱు చిత్రకంబళాస్తరణాంతరంబున మండలాకారంబునం గూర్చుండి తన్మధ్యంబున. 143

కం. నలుగడల వీధు లేర్పడ
నిలిపి గృహావళులదిద్ది ♦ నిగమస్థితి నిం
పలమి చతుర్వర్ణాగ్రి మ
ణుల నెలకొల్పిరి విలాసి♦నులు బలుపాళిన్. 144

తే. గీ. సరవి నీరీతిఁ గూర్చుండి ♦ చతురగతుల
సారె లట చక్కనొడ్డి హా♦స్యములు వల్కి
కరము లుంకించి వేయుచుఁ ♦ గంకణములు
ఘల్లుఘ ల్లని మ్రోయ కే♦కలుదలిర్ప. 145

సీ. కంకణంబులు కేల ♦ ఘల్లు ఘల్లని మ్రోయ
వలసిన పండెముల్ ♦ వైచువారు
పన్నిదంబులపాలు ♦ పరచు ప్రోడను జూచి
గచ్చులాడివటంచు ♦ మెచ్చువారు
తమినాట సారెభే♦దంబెఱుంగక యాడి
జగడించు సతిఁ జూచి ♦ నగెడువారు
నొకతీరుమీఱు వే ♦ ఱొకపాచికల గెల్చి
చెలులతో వందన ♦ సేయువారు

తే. గీ. నొక రొకరికంటె వేఱొక ♦ నకలు మెఱయఁ
క్రొ త్తలగు జిల్గుటాటలు ♦ గూర్చువారు
నగుచు నగుచుదురోదరా♦యత్తచిత్త
చిత్తజన్మాతికాండలై ♦ చెలఁగిరపుడు. 146

సీ. ఆరుగన్నెడబోటి ♦ కందమై తగునన్న
పూవింటిమే లని ♦ నవ్వెనొకతె
దంటసారెలు నెఱ♦దంట గైకొను మన్న
పంటఁజూచెద నని ♦ పల్కెనొకతె
మంచిమొంటెదిగదా ♦ మగువజూడుమ టన్న
కార్యమా నని తెల్పెఁ ♦ గలికియొకతె
గడిమీఱియున్న దీ ♦ కన్నె సారెక టన్న
మగనిఁజూపెద నంచు ♦ మొగిచెనొకతె

తే. గీ. వరుస నీరీతి కందువ ♦ లరసికొనుచు
15బారదుగ చిత్తిసతచక్కు♦పగడ దచ్చి
పదియు తీవంచ మైదు తొ♦మ్మిది యటంచు
నాడి రంత దురోదర♦క్రీడ నలరి. 147

తే. గీ. పన్నిదంబుల నొడ్డిన ♦ పన్నిదముల
గెల్చి గెల్చితి మని మించి ♦ గేలికొనుచు
బాలికలు పాళిసాగటాల ♦ పాళిగట్టి
16నిండువేడుక లలర మ♦న్నించుకొనుచు. 148

కం. శృంగారవనవిహారా
నంగమతంగజచయం బ♦నంగ శుభాంగీ
సాంగత్య మొప్ప నెప్పటి
భంగిని జనుదెంచి రాత్మ ♦ భవనంబులకున్. 149

తే. గీ. వారుణీగంధ సంసేవ ♦ వలన లోక
లోచనారుణరుక్ఛటల్ ♦ దోఁచినట్లు

పా. 15 భామి దుగ ఛతిని సతచక్కు♦పడగదచ్చి
పా. 16 నిండ తమలోనఁ దమ్ము మన్నించుకొనుచు

వారుణీగంధ సంసేవ ♦ వలన లోక
లోచనారుణరుక్ఛటల్ ♦ దోఁచె నపుడు. 150

కం. అంఘ్రీముఖ్యసమస్త పు
రంధ్రీలాలాటికాభ♦రణకల్పక స్వై
రంధ్రీవతంసకృతినీ
రంధ్రీభూతప్రతాప ♦ రమ్యసమాఖ్యా. 151

శా. కాఠిన్యోగ్రసుబాహుబాహుబలభు♦క్కాండప్రకాండస్ఫుర
త్కారారాయుధమార్గమార్గణవిభ♦గ్నాభగ్నదోర్వీర్యదు
ష్పారీనోన్మకరక్షయక్షయదకో♦పాటోపఘాతేయ హ్రీ
త్పీఠస్థాదరకార్యకారణవిభే♦దాభేదవాదాత్మకా. 152

మాలినీవృత్తము.

అజసుతసుతవర్యా ♦ హర్షితబ్రహ్మచర్యా
సజలజలదగాత్రా ♦ సర్వలోకైకమిత్రా
విజితభవకళంకా ♦ విశ్వవిశ్వంభరాంకా
సుజనహితశరణ్యా ♦ సూర్యవంశాగ్రగణ్యా. 153

—:: గద్య ::—

ఇది శ్రీరామచంద్ర గురు కరుణాకటాక్షవీక్షణ సంలబ్ధ సకల సంపూర్ణ సరస శృంగారరసధారాధార మాధురీ ధురీణాలంకారితాంధ్ర గీర్వాణ కవితా విలాస విచిత్ర విలసితాపస్తంబసూత్ర భారద్వాజసగోత్ర పవిత్ర చెళ్లపిళ్లకలశ సుధార్ణవరాకానిశాకర యశోధురంధరధరామర ప్రవర్య రామయనామార్యపౌత్త్రి కామయకవిసుపుత్త్రి సకల విద్వజ్జనవిధేయ నరసయనామధేయప్రణీతంబగు యామినీ పూర్ణతిలకా విలాసంబను శృంగార మహాప్రబం ధంబునందు తృతీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

—o—

యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము

చతుర్థాశ్వాసము.

కం. శ్రీరామచంద్ర చంద్రసు
ధారాజిత కీర్తిసాంద్ర ♦ దశరథగోత్ర
క్షీరాబ్ధిపూర్ణచంద్ర కృ
పారసనిస్తంద్ర పుణ్య♦భవనమహేంద్రా.

వ. దేవా అవధరింపు మనంతరంబ. 2

కం. పంకజహితుఁడు జపాశో
ణాంకితుఁడై యలరె శశిని♦శాలి వివాహా
లంకరిత దిగ్వధూధృత
కుంకుమరసభరితపూర్ణ♦కుంభం బనఁగన్. 3

తే. గీ. ఉగ్రకరుఁడైన యినునితో ♦ నిగ్రహించి
జనుల కెల్లను గడుచల్లఁ♦దనముఁ జూపు
రాజునకు నెదురేగెడి ♦ ప్రాణులనఁగ
నిడుపులిడసాగె తొలుదెస ♦ నీడలపుడు. 4

ఉ. బారులుగట్టి గూండ్లకయి ♦ పాఱె మొగుల్ తెరువంటిపుల్గుబం
డారము జక్కవల్ మదిద♦డారపుటార్పిడె నెండమావులే
మేరలనుండనోడె ముది♦మేరలఁ గాములతేనిజూచి వే
సారెను దమ్మిలేమ వడ♦సారముగా వడసారమారఁగన్. 5

సీ. క్రతుభుగ్విధద్విపో♦ద్భూత శరదభ్రభ్రా
ధిక్యకారణ రజో♦తేజ లసఁగ
చక్రవాకవియోగ ♦ సంతాపకీలి
లాకలాప ప్రవా♦హంబు లసఁగ
హరిదంబురుహ దృక్స♦మాహితత్కా-స్త్రగ
[1]రసవసంతవిలాస ♦ రచన లసఁగ
అబ్ధిగర్వనిదర్శ♦నార్థ దిశార్త ద
ర్శిత సగర్వదర్పణ♦ద్యుతము లసఁగ
తే. గీ. సగణితాఖిలభూచక్ర ♦ మాక్రమించె
కాంచనాంభోజమంజీరంబు♦కప్రవాహ
కోకనదబింబికాశోక♦కోరకప్ర
భాతపములు జరద్భాస్క♦రాతపములు. 6

చ. అదనములో హకారుఁ డన♦మాంబకధారికి పుష్కరాగ్రసం
పద లిడు చక్రఘోరశిఖి♦పాక మొనర్చి మయూఖవంశికా
స్పదకలనంబునం గమిచి♦పట్టి పయోధిమునుంగి గ్రిగ్గాగిలో
పదనిడఁగూర్చెనో యనఁగ ♦ భానుఁడు గ్రుంకె క్రమక్రమంబునన్. 7

తే. గీ. పద్మినీకాంత పతి నెడ♦బాసి సఖుఁడె
ముఖకళలులేక వంతల ♦ మునిఁగె నంతఁ
బద్మినీకాంత పతి నెడ♦బాసి సఖుఁడె
ముఖకళలులేక వంతల ♦ మునుఁగినన్ని. 8

చ. పుటపరిపాకభావపరి♦పూర్ణతరాంబుమహోదరాళి ప
ర్యటనవినిర్గతోన్మదభ♦రాలస సంగతభృంగరేఖలు
త్కటకలితాంధకార లతి♦కాముఖనైఖరు లొప్ప సర్వగి
ర్తటములఁ గానుపించె నసి♦తద్యుతి భానుఁడు గ్రుంకి సంతటన్. 9

ఉ. కమ్మనిపువ్వుఁదేనె తమి♦గ్రమ్మఁగఁ గ్రోలి సుఖించుచుంటి సాం
ద్రమ్ముగఁ దమ్మిపుప్పొడిమ♦రందపుఁ బెందడినొంది నేటిమొ

పా. 1 రసవతంసవిలాస

త్తమ్ములు దమ్మిమొగ్గలతు♦దల్ చిగురంటఁగ బిగ్గబాఱ పైఁ
గ్రమ్ముటఁగొప్పె మారవిశి♦ఖమ్ములబొట్టన ముల్కులో యనన్. 10

చ. కుముదభిదాతపప్రిశయ♦కోరకతాంబురుహాంతరాళ సం
క్రమణవిపత్స్వనద్భ్రమర♦కల్పసఁ గొప్పె వియద్రిమార్కర
త్నముషితదుష్ప్రదోషచరి♦తం బది దెల్పననేహభర్త త
జ్జములగు నూత్నసంతమస♦సంతతి నిట్లరిబెట్టెనో యనన్. 11

సీ. హరిదబ్జరాజ్యసీ♦మాంతపంక్తి నెసంగు
పవడంపు నునుదీఁగె ♦ బారనంగ
తరుతంతువాయసం♦ధానితారుణతంతు
వర్ధనీముఖనిష్ప్రి♦వాణి యనఁగ
ధరణీసురార్ఘ్యప్ర♦దానబాణవిభిన్న
కీటిలార్కరిపుర క్త♦కుల్య యనఁగ
తరణిసాధనలగ్న ♦ చరమాద్రివిద్వరో
న్నత దివ్యరత్నాప♦ణం బనంగ

తే. గీ. ప్రియవియోగసహాబ్జినీ♦ప్రేషితాను
రాగ మిది యన ఘనసాంధ్య♦రాగ మెసఁగె
నపరదిగ్భాసమానరే♦ఖాభియోగ్య
భాగ్య సంపద్విలాస వి♦భ్రమము మెఱయ. 12

ఉ. గాఢవియోగతాపధృతి ♦ గ్రాగి రథాంగవిహంగదంపతుల్
గూఢమనోనురాగరస♦గుంభన నబ్జసరస్తటాంతికా
రూఢవిభక్తి నొంది తటి ♦ రోయుచు నుల్కుఱెలుంగు లిచ్చుటల్
ప్రౌఢిమగాన నయ్యె నల ♦ పద్మినికిం బ్రియబాంధవంబుగన్. 13

శా. ఆవేళన్ నవదీపికానికరమ♦త్యంతంబు గన్పట్టె శో
భావేశంబున భావజన్మనిగమా♦భ్యాసప్రసంగాది స
ద్భావప్రక్రియ లందు సర్వగుణసం♦పద్దోషసంశోధనా
ర్థావిర్భావితకర్మసాక్షి సుమహా♦ప్రాంశంబు లట్లంతటన్. 14

సీ. అరుణప్రభాపాళి♦కాష్ఠాన్నకై రవ
శ్రీమహాభోగ సం♦జీవకరణి

సమయావలోకనా♦సక్తమానసనాయి
కానాయకాళి సం♦ధానకరణి
ప్రత్యూహస్ఫూర్త్యసం♦భవహేతుయుక్తి ని
ర్వర్ణ ఖద్యోత సౌ♦వర్ణ్యకరణి
విప్రార్ఘ్యబాణ వి♦భిన్నమందేహ శై
థిల్యకల్యాణ వి♦శల్యకరణి

తే. గీ. సకలభూతప్రపంచ వి♦శ్రమకరణి
జార చోర చకోర సం♦చారకరణి
తరణిజాకార రేఖావి♦ధానకరణి
ధరణి జరణించె తమిస్ర♦స్ఫురణ కరణి. 15

సీ. తనరాక చిరపుణ్య♦జన సుమనఃప్రసూ
దావహదక్షగో♦హానము గాఁగ
తనరూపరేఖాది ♦ దర్శనం బఖిలభూ
జనులకు సారూప్య♦సరణి గాఁగ
తనవర్తనము సము♦ద్ధరణకౌశికరాజ్య
సౌఖ్య సంపద్విలా♦సంబు గాఁగ
తనమహోదయవృద్ధి ♦ వినుతసంధ్యావళీ
బలివిధానార్చన ♦ పదము గాఁగ

తే. గీ. వితరిణిఁగాఁజూచి పశ్చిమోద♦మణిభుజంగ
లోకబహువిధసౌఖ్యముఁ ♦ బ్రోఁచినిడియు
తనుపరిమోదించు నట్టిసఁ ♦ దసరె హారికి
సమరువటురూప మన గాథ♦తమము తమము. 16

సీ. అంధకారకళింద♦జాంతఃప్రవాహంబున
వికసించు తెలిగల్వ ♦ విరు లనంగ
జనులుసూచుట కబ్జ♦జన్ముఁ డంబరసాళి
ప్రతినిల్పు దైవతా♦కృతు లనంగ
సమయపయోబ్ధి భా♦స్కరమందరంబునఁ
దరచిన నొగయు తుం♦పర లనంగ

చండీశతాండవో♦త్సవవేళ దిక్సతుల్
జడిజల్లు ముత్తెంపు ♦ శాస లనఁగ

తే. గీ. గోపగోవార్ధిపారద♦కుండమునను
సమయహయమున నెక్కి ని♦శావధూటి
రహినిశాఖండ మిడిన పై ♦గ్రిమ్మి మఱల
వెలయు తద్బిలములనఁగఁ దా♦రలు దనర్చె. 17

సీ. పరిపరివిధముల ♦ భ్రమనొందఁ జేయుచు
నన్యస్థలంబుల ♦ కరుగనీక
చను విచ్చి బేరంపు ♦ దినుసు లేర్పఱచుచు
మదిబాయకుండఁగ ♦ మచ్చు లొసఁగి
వలసి నిండారుర♦తులఁ దూఁగఁ జేయుచు
చొక్కైన వేళల ♦ సరకు గొనుచు
(మిగుల నం తంత న♦మ్మిక జాయ లిచ్చుచు
బహువిధసౌఖ్యలా♦భములు గొనుచు)

తే. గీ. తగుచు నాఁటెంబు లెఱుఁగు వ♦ర్తకుల పగిది
విటులతో గూడి విపణికా ♦ వీథు లందు
తమిని విహరింతు రాత్మవ♦ర్తనలకుటిల
భాజనము లగు జారాంగ♦నా జనములు. 18

చ. పనిగొని మారుపోలికలు ♦ బన్ని జతల్విడనాడి నెమ్మనం
బున భయసంభ్రమంబులు గు♦బుల్కొన జాటిల మెల్లనేగి నే
ర్పునఁ జోరబాటి బల్పసిమి♦బుల్పెటి మానసిసొమ్ము లుమ్మడిన్
గొనఁబడు నాసచే గడన♦గుబ్బెత సోఁకుడుముచ్చు లయ్యెడన్. 19

తే. గీ. కలఁకకలుముల జవరాలి ♦ కళలు గులుకు
విధువిధుల పెండ్లివేళను ♦ వెలయ నడుమ
సమయయాజ్ఞికుఁ డిడు నట్టి ♦ జవని కైన
తూర్పుదెస కొంత వెల్లనై ♦ తోఁచె నంత. 20

తే. గీ. సమయవనపాలకుఁడు పూర్వ♦సాల మనెడి
కుదటనిల్పిన కల్పకాం♦కురము లనఁగ

తళతళలమీఱి కనఁబడెఁ ♦ జలివెలుంగు
నూత్నకిరణంబు లొక్కొక్క ♦ నూట నాట. 21

సీ. తిమిరాబ్ధిమగ్నని♦ర్భరమధారుణీ సము
ద్ధరణలీలాఘృష్టి♦దంష్ట్రి మనఁగ
గగనభార్గవహ స్త♦కలితకఠోర కు
ఠారధారాగ్ర శృం♦గార మనఁగ
విరహిణీమృగవధా♦చరణాగతస్మరా
దృతపురోద్గత పుండ♦రీక మనఁగ
తిమిరదానవవధో♦త్సేవహృత్సమయంపు
శౌరి చేకొని వచ్చు ♦ చక్రమనఁగ
తే. గీ. ప్రాక్ఛిఖరియస్థిపై ని స♦ర్వప్రపంచ
రాడ్రచిత సితదీ స్తియం♦త్రం బనంగ
బింబరేఖార్థసంపూర్ణ♦బింబ విశద
కాంతిఁ దుదయించె రోహిణీ♦కాంతుఁ డపుడు. 22

ఉ. చల్లదనంపు టల్లికల ♦ రుల్లి జగజ్జనకల్పవల్లి గో
వల్లభమౌళిమల్లి సుర♦వల్లభదిగ్ధరణీసుతల్లి శే
మొల్లపు టల్లిబిల్లి వగ♦మొల్లపుజారుల నాగవెల్లి జా
బిల్లి చకోరపుర్వలపుఁ♦బెంపెసఁగ వెన్నెలవెల్లి వెల్వడెన్. 23

కం. బిలబిలపతి మృదుకరముల
జిలిబిలి గిలిగింత లిడిన ♦ జెలినిదలిర్పన్
కిలకిల నవ్వె ననంగను
గొలకుల తెలిగలువ వలపు♦గులుకఁగఁ జూచెన్. 24

కం. చలువలరాయుని లోపల
వెలసిన లాంఛనము మెఱసె ♦ వెన్నెల నీట
న్మొలచిన తెలిదామరపైఁ
దొలఁగక మధుపానుచుండు ♦ తుమ్మెదయనఁగన్. 25

సీ. అరులపాం దరయుట ♦ నెరవుకా దని కాక
కోదమజక్కవకవల్ ♦ గూర్పలేవె

పంకజాతఖ్యాతిఁ ♦ బడియున్న దని కాక
తమ్ములసిరివన్నెఁ ♦ దాల్పలేవె
తెలియ రాజానుమ♦తేధర్మ మని కాక
కలకాల మొకరీతి ♦ నిలుపలేవె
వితతరఁధాత్రీస్వేష♦ణాతి గూడ దని కాక
వివరముల్ బయలు గా♦వింపలేవె
తే. గీ. భువి నివి యటంచు లోకులు ♦ పొగడ నెగడి
మిగులజిగిబిగి దగు నిగ ♦ న్నిగల తొగల
తెగల వగలెగయఁగా దిగి ♦ దగిలి జగము
లగణితంబుగ వెన్నెల ♦ లలముకొనియె. 26
చ. బలువిడినీరుగాఁ గరఁగి ♦ పాఱెడి జాబిలిరాలనీటికా
ల్వల నడుచక్కిఁ దిన్నెయల ♦ బ్రాలి ముదంబునపేరటాండ్రు రక్
గొలిచి క్రొలంబుసామికిని ♦ గోర్కెనుపారముఁబెట్టు పండువె
న్నెల దమ పండుగానెతల ♦ నిల్చి సుఖించెఁ జకోరదంపతుల్. 27
తే. గీ. అపుడు మదనాభిరామరా ♦ జాత్మపుత్రి
నగరిచెంగటి పూఁదోఁట ♦ నడుమ నలరు
తలిరుపూఁజప్పరపు మేలు ♦ దవిలిపాల
వెల్లి వెలసెడి నవరత్న♦వేదిమీఁద. 28
చ. ఒనర మెఱుంగువెండితగ♦టున్నిన లీలల నిగ్గుదేఱు సం
తనపు టరుంగు నెల్లెడ సు♦ధాధవళద్యుతులొప్పఁ జంద్రికల్
చనవునఁ జల్లనై వలపు ♦ జల్లఁగఁ గమ్మదనంపుఁ దెమ్మెరల్
పనిగొని మెల్లిమెల్లి విర ♦ బారఁగఁ గూరిమి మేఱమీఱఁగన్. 29
సీ. గారాబుచెలుల వే ♦ ర్వేఱమచ్చికఁ బిల్చి
తగునట్లు మంచిగం♦ధములు పూసి
ఘుమఘుమలాడు గం♦ధములపుప్పొడి చల్లి
పన్నీటి రవసోన ♦ పైని జిల్కి
దట్టంపుతావి పూ♦దండలు సిక జుట్టి
సౌభాగ్య భాగ్యలాం♦ఛనము లొసఁగి

కపురంపువీడెముల్ ♦ గల్మిమీఱంగ నిచ్చి
మణిచిత్రభూషణాం♦బరము లిచ్చి

తే. గీ. పనసతొనలను గజనిమ్మ♦పం డ్లనంటి
పండ్లు ద్రాక్షాఫలంబులు ♦ పాలపండ్లు
చూతఫలములు సీమఖ♦ర్జూరఫలము
లొసంగి వాసంతికాపూజ ♦ లెసఁగఁజేసి. 30

చ. మధురఫలంబులున్ మధువు ♦ మామిడిపండ్లు రసావళుల్ సుమ
న్మధఫలముల్ సితేక్షురస♦మాధ్వికముల్ పటలాచ్ఛమద్యముల్
దధి ఘృత పాయసాన్నములు ♦ దైవమనోహరభక్ష్యముల్ మనో
రథపరితృప్తి నందఱు క♦రంబలరార భుజించి రచ్చటన్. 31

వ. ఇట్లు సంపూర్ణచంద్రికోత్సవ కుతూహలాయమాన మానసులగుచుఁ దాంబూలికాఖాదన వినోదంబులం దనిలి క్రీడింపుచుండ నందు నందంపుఁదిన్నియలగు కొమరుప్రాయంపుఁ గన్నియ లా రాజకుమారినిం జేరి ప్రియంపడి తమమనోభిప్రాయంబును సహాయంబుగా నిట్లనిరి. 32

తే. గీ. తోఁట నాడిన యలసట ♦ సీటు దేలు
బడలికలు పండువెన్నెలల్ ♦ సోఁకుచుమంచు
చలువలొగిజార ముదిపెంపుఁ ♦ గలిమిమీఱ
మధువుఁ గొనుటకు నెసరిచ్చి ♦ మనుపుమమ్మ. 33

తే. గీ. అనుచుఁ బ్రియపడి వేఁడిన ♦ కనకరంపు
గొసలుసాగఁగ మధుకేళి ♦ కనుమతించె
నందుఁ గొందఱు మానిను ♦ లాత్మభర్తృ
దారికనుగూడి వారిచి♦త్రములు గనుచు. 34

కం. ఉన్నంతట బల్వెన్నెల
మున్నరికపుకన్నె లొక్క♦ మొగిఁ బ్రాకా
రోన్నతిఁ గూర్చుండిరి త
త్సన్నిధి శశిరేఖ కలరు ♦ తారాళిక్రియన్. 35

వ. అయ్యవసరంబున 36

చ. అలరులతోఁటనాఁడు నపు ♦ డారసి యారసికావతంస లి
చ్చల నెడగూర్చి తెచ్చిన ర♦సాలరసాలమధూకమన్మథా
మలకలవంగకల్పక ఘు♦మంఘుమితామలకోమలాసవో
త్పలదళపూర్ణకుంభ మొక♦భామ సభాంతరసీమ నుంచినన్. 37

తే. గీ. తళ్కువజ్రంపు గిన్నెలఁ ♦ దార్చిమధువు
గ్రోలి రపు డించుకించుక ♦ కొసరి కొసరి
తనిసి రొకకొంత కొంతసే ♦ పనువుమీఱి
వారు దమ నేర్పురాలిని ♦ పేరుకొనుచు. 38

తే. గీ. ఘటమునిండార మద్యంపుఁ ♦ గసటుదేర్చి
పొసఁగఁ జెంగల్వపూవులు ♦ పువ్వుగట్టి
తెచ్చి మముతృప్తులుగఁజేయ ♦ వచ్చినట్టి
మోహినీదేవి వీవమ్మ ♦ ముద్దుగుమ్మ. 39

చ. అని కొనియాడుచుం గులుకు♦టామున మైవరపూని పూనికల్
గొన గొనసాగ సోగకనుఁ♦గోనలఁ గోపుదలిర్ప మోవిఱీ
విని డెలిడాలు పొల్పెగయఁ ♦ బేరడిమీఱ మొగంబుమేలుగా
ననివలపుల్ నిటూర్పు లెడ♦నవ్వులు వింతలుసేయ నయ్యెడన్. 40

సీ. గడితంపుఁ దళ్కుచు♦క్కలలోన కలలోన
నెనసితి వివరింపు ♦ మనియె నొకతె
బలితంపు పండువె♦న్నెలఁ జూచి నెలజూచి
వికవిక నగవు గా♦వించె నొకతె
కలునంటు వలపు ర♦వ్వలఁగొంచు వలగొంచు
నెడలె సోఁక దటంచు ♦ నుడివె నొకతె
మరునితూపులు సడిం♦పగనాటి పగనాటి
యున్నవాఁ డని చూపె ♦ సన్న నొకతె

తే. గీ. చంచలతఁ జెంది తొడలు వా♦యించుకొనుచు
గుప్పిళ్లుద్రిప్పుచు నాడుచు ♦ గోలలిడుచు
త్రుళ్ళిపడుచును బలుమారు ♦ తూలిపడుచు
మించి వెడవెడపాటు గా♦వించె నొకతె. 41

సీ. చందమామకు దీని ♦ సారంపుగందంపు
మందుఁ జేసిన గందు ♦ మూసకున్న
సకలంబుగల్గు వ♦సంతున కిది దాని్రవ
గల్గి నంతనె సంతు ♦ గల్గకున్న
మదనుఁడీ మధువాని ♦ మదనారి నెగరిన
నిటలాంబకాగ్నికి ♦ నిలువకున్న
మలయానిలుండు వే♦మఱుదీని చవిఁగొన్న
కొమరుప్రాయఁపురూపు ♦ సమరకున్న
తే. గీ. మాటనేటికి యీలాటి ♦ మధువు వారి
కేమిటికిఁ గల్గు మననోము ♦ నోముకల్మి
నిట్టి మదిరారసంబు లం♦ పసఁగఁ బొరిఁ
సహాహా మనభాగ్య మని పలి ♦ హాసదేలి. 42
తే. గీ. దీనిమహిమంబు బలభద్రి ♦ నేర్పుఁ జూడఁగఁ
గాని యితరు లెఱుంగుట ♦ కల్ల సుమ్ము
తెల్ల మిది సమ్మతించిన ♦ ద్రిదశులైన
వార లాసింతురే సుధా♦ధారలకును. 43
చ. అరమర లేక యింద్రుఁడు సు♦రాధిపుఁడై క్రతుభాగ్యగాని తాఁ
నెఱుఁగఁడు దీనఁగల్గు రుచు ♦ లెప్పుడు చప్పిడి గొప్పజెప్పుమున్
దిరిపెపుసాముగా బలుప్ర♦తిష్ఠల బొల్పడు వేసదారుఁడై
తిరిగెడి బాప లీమహిమ ♦ దెల్పెద రన్న నెఱుంగనచ్చునే. 44
వ. అని మఱియుం దమలోన.
సీ. తనగిన్నె లిది దాఁచి♦కొని సాఁచు మని దాని
బటువుగుబ్బలు కేలఁ ♦ బట్టె నొకతె
మదము పెంపున మేను ♦ మఱచియుండెఁ దాని
మగపోడుములుసేయ ♦ మొగిచె నొకతె
తడబాటునడలఁ బెఁ ♦ బడనూగుచో దాని
బిగువుగుబ్బల వల్వ ♦ దిగిచె నొకతె

బలిమి నబ్బ బ్బని ♦ పలవరించెడి దాని
చెవిఁజేరి సమ్మతిఁ ♦ జెప్పె నొకతె

తే. గీ. వెఱుగుపడుదాని నొకరీతి ♦ వెన్కఁజేరి
రిమ్మదిరుగఁగఁ గడుబొబ్బ♦రించె నొకతె
దాని కులికిన చడిగాంచి ♦ తత్క్షణమున
జరిచె చేకొద్ది నొకతె మ♦జ్జారెయంచు. 45

తే. గీ. సొక్కి సోలుచు వలపుటా♦మెక్కి నెక్కి
దిక్కులీక్షించి మరుఁడు దే♦రెక్కివచ్చె
నిక్క మిది యక్కలార య♦మ్మక్క వాని
వెక్కసము బల్కుఁ డని దాను ♦ వెక్కిరించె. 46

చ. వలువఁ దొలంగఁజేయఁ దగ♦వా తగవా తగవాలకింపు గ
ర్వలిదొరబావ సైఁగ గన♦రా గనరా గనరాని ప్రోడఁ జూ
రల గిలిగింత వేడుకల♦రాక లరాకల రాయరాకు మే
రలువిడనాడి యెంచ నగ ♦ రానగరా నగరాని నవ్వెడిన్. 47

కం. అదరింపుచు జైవులమదిఁ
జెదరింపుచు మదముగవిసి ♦ చెలు లలముకొనన్
శెదరింపుచు నెదిరింపుచు
నిదురింపుచుఁ జిత్రలీల ♦ నెలకొనియున్నన్. 48

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులం గుసుమాసవరసాస్వాదనోన్మాద మనోవికారంబులం బొరలు సఖీనికరంబులం గనుంగొని కుమారికారత్నం బతిహితభిషగ్వరులం బిలిపించి తద్వికారవిదూరంబులగు నౌషధోపచారంబుల సేదదేరునట్లుగాఁ గావించి సమంచితాలాపంబుల నందఱ నిజమందిరంబుల కనిపి తనవిద్యానికేతనాంతరంబుఁ జేరంజని. 49

సీ. పచ్చపీడల జి గొ♦ర్పెడు నిగారపు తరి
విడి జీవదంతంపు ♦ వింతకోళ్ల
పట్టెల జలతారు♦పట్టెడ బిగువార
బవడంపు బోదెగం♦బముల తుదల
పై దోమతెర వన్నె♦పందిరి చందువా

ముత్యాలజాలరు ♦ ముద్దుగుల్క
ముఖమాలుపఱుపు సొం♦పులుగుల్క విరులత
లాడ తగటులోడు ♦ చూడఁదగిన

తే. గీ. వన్నెచెక్కులు దిగువ తె♦వాసి మడుపు
లిడిన చిటితబుకు సురటి ♦ పడిగమంబు
లిడిన కూజాపుచెంబు లె ♦ ల్లెడలదివ్వె
లలరు నారాచకాన్పు మే ♦ లలరుపాన్పు. 50

వ. మఱియు చిత్రాంబరవితానంబుల మనోహరసౌరభోన్మేదుర విలాసంబుల విలక్ష్యమాణాతి చిత్రబంధురబంధాంచిత పాంచాలికానిచయంబుల విశాలపార్శ్వావలంబమానహరిద్రత్ననిర్మిత శీరశారికాపంజరంబుల సముచితోపచారయంత్రిపుత్రికాసముదయంబుల ననేక మంగళశృంగార లాంఛనంబుల నతిసుందరం బగు కేళికామందిరంబు కరణి ప్రబోధం బగు విద్యాసౌధంబునందు నమరించిన యవనికాసమీపంబున ననల్పంబుగాఁ గల్పించిన కుసుమతల్పంబుపై శయనించి సుగాయత్రీచరిత్రము చిత్రజగ్రంథార్థంబు మనోత్సాహంబుగా నూహింపుచుండె నయ్యవసరంబున 51

చ. తమమతిరీతి బ్రాహ్మణబు♦ధప్రవరుండు సమస్తనిత్యకృ
త్యముల సమగ్రతల్ నడిపి ♦ దైవతపూజ లొనర్చి కామినీ
సముదితమన్మథుం డనఁగ ♦ సారతనోజ్జ్వలమూర్తియై యథా
క్రమమున మేడఁ జేరి సుము♦ఖస్థితి తల్పముపై వసించియున్. 52

ఉ. లీలదలిర్ప నట్లు బవ♦ళించి కవీంద్రుఁడు సౌధభిత్తికా
జాలకవీథులందుఁ గని ♦ సంతసమంది రయంబునం జగ
జ్జాలముమెచ్చ వర్ణనలు ♦ చక్కఁగఁజేయఁ దొడంగె మన్మథా
భీలకరాళతాప ఘన♦బీజసరోజ్జ్వలపూర్ణచంద్రునిన్. 53

మ. అదె చంద్రుడుదయించె చూడు రమణీ♦యాకాశవాపీసిత
చ్ఛదపద్మంబు రమాకుమారవిజ♦యాస్త్రశ్రేణికాకర్షణా
స్పదవజ్రోపలశాణచక్రమసదృ♦క్సంధ్యావధూహస్తకుం
దదళాడంబరకందుకంబు శరదు♦ద్యద్బింబశోభాకృతిన్. 54

సీ. హరిహయదిగ్భాగ ♦ మతిచిత్రతరరాగ
మరతాళికాహార్ధ ♦ మురుసముద్ర
మచిరనిద్రావేశ ♦ మంభోజినీకోశ
మపహృత్ప్రశంస మ ♦ త్యంధతమస
మరివిహంగమలోక ♦ మభినవోదయశోక
మాకాశ మనవర ♦ తావకాశ
మవిరళకుముదాఘు ♦ మాహ్లాదకామోఘు
మమితజీవంజీవ ♦ మమృతభావ

తే. గీ. మతనుదర్ప మనల్పమై ♦ యతిశయిల్ల
చల్లదన మెల్లకరములఁ ♦ జల్లుకొనుచు
వచ్చె నదిచూడు శర్వరీ ♦ వల్లభుండు
చారుతరగాత్ర సమదచ ♦ కోరనేత్ర. 55

ఆ. వె. ఉదయమయ్యెఁ జూడు ♦ ముత్పలదళనేత్రి
శంబరారి బాణ ♦ శాణచక్ర
నికర మెన్న యామి ♦ నీకామినీకర్ణ
కుండలంబు చంద్ర ♦ మండలంబు. 56

తే. గీ. శంబరఘ్నాగమప్రణ ♦ వంబు తిమిర
సమదవారణ మృగరాజ ♦ శాబకంబు
శంకరాంబరఘోణి దం ♦ ష్ట్రాంకురంబు
బింబ మింపొందె నైందవం ♦ బంబరమున. 57

మ. ఇదె రమ్యోదయకందరాగ్రమునఁ ♦ బై నింపొందె నిందీవర
చ్ఛదనిర్భేదనమిత్రుకార్ముకజడాం ♦ శచ్ఛేదనం బభ్రసం
విదితధ్వాంతనివారణంబు విరహా ♦ విర్భూతికామారణం
బుదయాశాసతి కర్ణకుండలమనిం ♦ ద్యోత్స్నమండలంబొజ్జమై. 58

చ. కలువలెసంగఁ దామరలు ♦ గందిముడుంగ దెసల్ వెలుంగ వె
న్నెలలు మెలంగ జక్కవలు ♦ నెవ్వనిసేగిమునుంగఁ జీఁకటుల్
బలిమినడంగ వేఁగొమరుఁ ♦ బ్రాయపువారల డెందమందమై
పొలుపలరంగ వారినిధి ♦ పొంగఁగఁజేయుచు రాజు రాజిలెన్. 59

తే. గీ. మృగరథాంగ్గ కకలసచే ♦ సడుమనంటు
కజ్జలం బని యొకభంగిఁ ♦ గానుపించు
నెలకు నెలకొన్న నీలీలఁ ♦ దలఁచిచూడ
రోహిణీకుచమృగమదా♦రోపణంబు. 60

కం. ఆకాశశాణమున రా
శీకృతమగు చందనంబు ♦ సితకరబింబం
బాకీర్ణార్థము తన్మ
ధ్యాకలితమృగీమదౌఘ ♦ మగు చిహ్నంబుల్. 61

తే. గీ. గగనమండల మిదిగాదు ♦ కలశవార్ధి
తార లివిగావు నూత్నడిం♦డీరకణము
లితఁడు చందుఁడుఁగాఁడు పూ♦ర్ణితసుధాంశుఁ
డంక మిదిగాదు శయనించి ♦ నట్టి శౌరి. 62

చ. అని నృపకన్యకామణికి ♦ నవ్విబుధేంద్రుఁడు పూర్ణచంద్రవ
ర్ణన లుపదేశభావము ల♦నల్ బహుభంగులనేర్పరించి యం
తను దని వింతదీఅని మ♦నంబున సంతసమొప్ప వెండి వ
ర్ణన గొనె చంద్రతేజమును ♦ నాభికమన్మథతాపబీజముల్. 63

చ. హరిణమయూఖ నీయుదర ♦ మందలికందు జగంబు నెవ్వరె
వ్వరు శశకృష్ణసారవట ♦ స్థైఖరులమ్చుపడంగ వర్ణసల్
దరమిరచింతు రేను మది ♦ దల్చెద దివ్యవిలాస భావికా
ధరమధుకల్పనార్థమయి ♦ ధాతసుధాస్థికొనర్చు గర్తగన్. 64

ఉ. అంకముగాఁగ కొంద అమృ♦తాంబుధిపంకముగాఁగఁ గొందఱో
ణాంకముగాఁగఁ గొంద అచ♦లాసితకాంతిగఁ గొంద ఱెన్నుచున్
శంకలు వల్కుచుందురు శ♦శాంకభవజ్జఠరాంతరాళినీ
లాంకముఁ జూచి రాత్రికబ♦ళాంధతమం బని నేఁ దలంచెదన్. 65

మ. అని యిబ్భంగిని బిల్హణపవ్రివరుఁ ♦ డుద్యత్పూర్ణరాకాకళ
త్రుని వర్ణించుట లాలకించి యితఁడం♦ధుం డంచు మాతండ్రి చె
ప్పిన నే నట్లుగ నమ్మికొంటి నిదిరూ♦పింపన్ మహాశ్చర్య మి
ప్పనిఁ జిత్తంబున నూహసేయఁ దగు సం♦భావింపఁగా నెంతయున్. 66

వ. అని యామినీపూర్ణ తిలకారత్నంబు కళావతీరత్నంబు గావున భావజ్ఞయై తనమనంబున నిది మదీయరూపలావణ్య శృంగారరచనాకల్పనావలోకనోత్సవ యువజననిరీక్షణోద్ఘాటం బగు పటకవాటంబు వాటంబుగాఁ జాటుపఱచి పఱచిత్రప్రధానమేధావిశేషబోధాసామర్థ్యంబునం గాణత్వకృత్రిమంబుఁగల్పించినిల్చిన గురునిజాణతనంబునకుం దార్కాణంబుగాఁ గళంకాంకితేందుమండలాభివర్ణన ప్రమాణంబు గన్పడె నితం డంధుండైన నస్మదీయ వ్రతభంగం బగు ననంధుండైన గురుచరణారవింద దర్శనంబునం గొఱంత గల్గనేర దితనిందర్శింతు నని నిశ్చయించి యతిప్రయత్నంబున. 67

ఉ. తల్పమునందు లేచి ప్రముదంబుననిల్చి తదంతరాళికా
కల్పితసాంద్రచంద్రపటకాండముపై కరయుగ్మముంచి సం
కల్పభవస్వరూపుఁడగు కంజభవాన్వయవార్ధిచంద్రుపై
నిల్పిన దృష్టిఁజూచె రజనీపతిఁజూచిన రోహిణీప్రభన్. 68

తే. గీ. యామినీపూర్ణతిలక బిల్హణుఁడు వేడ్కఁ
దనరఁ దెమలోన నన్యోన్యతరముగాఁగఁ
జూచి నప్పుడె వలరాజు కాచి కాచి
వేచితలయూఁచి తమిరేచఁ జూచె నపుడు. 69

వ. వెండియు మహోద్దండపుండ్రేక్షుధనుర్ధరుం డగు మదనుం డిదియె సమయుం బని నింతాంతామోదితస్వాంతుం డగుచు గాటంపుతేట పన్నీట నీటుగామజ్జనంబుగావించి గొజ్జగలసజ్జనీట గుజ్జపదనిడి మంచిగంధపు మెయిపూఁతలందంబుగాఁబూసి పచ్చకప్పురపుఁ బుప్పొడి గుప్పునుప్పతిలు వలపుల్గొప్పఁగాఁ గప్పుకొను చొప్పునంగుప్పి గోవకస్తూరిరేఖ నెన్నొసల మిసమిస లాడుపసిమిని మిసిమిదేఱ తీరుమీఱిన మగరాలజగానిగారంపు కెంపు కెంపు రవరవలొదవిన సుతారంపుపనిమేలుంగులంబొంగారు బంగారు సింగారపుబాగుల ఎగులు నిగన్నిగలమెండుకొను గండభాగంబులం దాండవింప నింపు సొంపునుం బెంపు జిగిపెంపుసంగనుపట్టు హారంబట్టుబొందునం బొందుపడంగట్టిన దిట్టంపుసోగపెన్నెరులసిగ వగలుగులుక తళుకులొలుకు కడానిబన్న సరంబు లురుచైన నవమాలిమాలికలు కధరంబునంధరియించి యించుకేనియుం గొఱంతలేక రంజిలు మంజులచ్ఛటాపుంజంబులైన యప

రంజిగోలుసులజత కరంబులంబూని పూనిమెఱుంగిడిన వజ్రపుటుంగరంబు లంగుళులందాల్చి మేల్జిలిబికెడి వెడఁదరతనంపు జకిలిబొమిడికంబు శిరంబునం దొరంగలింపఁ గెంపుసంపదలఁ బింపిళ్లుగూయు జంద్రకాని చేలంబులు విలాసంబులేర్పడం గట్టి సన్నంపుహొంందగుటుచెల్వగు నిలువ్వటంగీ బెడంగుగాఁ దొడఁగి జరీపూవులశాల్ నడికట్టు గట్టి మిటారంపుచికిలిగేవంగి క్రొన్నన కోటాకుకటారీ డాపక్కమొలను జెక్కి చొక్కంపు దమ్మికెంపుల గూర్పిడిన పిడి నేర్పడు బెడిదంపుతళుకుఁ జెంగల్వ నేకుబాకు కుడినిడి గ్రొంవలిరువాలు వ్రాలుటై కటికమాలికావలంబనంబు దీపింప గోస్పటోస్పికలు కెందమ్మి పలక డాకేలఁబూని లేమావిజిగుర్బల్లెంబుల నుల్లసితమల్లికాకోణశతఘ్నికాగ్ని యంత్రంబుల నిరంతరరణత్పరిమదషట్చరణగుణాభరణ వల్లికాప్రసవరసాల దండ కోదండంబు నమందారవిందమాకందకుందేందీవరాది నిశితమార్గణగణ పరిపూర్ణతూణప్రముఖ నిఖిలప్రధనసాధనంబుల సుయోధనుం డగు మీనకేతనుం డిట్టి వేషధారణంబున దిగ్విజయంబు గైకొను సమకట్టి యసంతశోభలక్షణాక్షీణజవనైకరూప సమున్నతానుకూలగుణంబు లరసి తెచ్చిన సమదశుక సాప్రమాణికంబులం బూన్చిన సుగంధబంధురగంధవాహస్యందనంబునం బొందు పఱచిన విశాలమాలతీకుసుమపీఠంబుపయిం గూర్చుండి హాళిఁ బైకొన వాహ్యాళి వెడలివచ్చునెడ సరోజకర్ణకోదారభేరీఘణంఘణనినాదంబుల చిరవిరహిణీమనోచ్ఛేదంబుగా మ్రోయ శారికాపటహనిస్వనంబులు జెలంగ నవ రసాలకిసలయోత్ఖాదనావలేపనాస్యభృత్కరకాహాళీప్రఘోషంబు యువజన మనశ్శోషంబుగా మొరయ వికచదరవిందస్యందమకరంద బిందుసందోహ విహారామందతుందిలేందిందిర వందిజనకైవారంబు లెసంగ బిరుదులై గుంజి గుభేల్లనం గొండకూక లేకంబుగా నేయుచు చకోర కీరశారికా పిక చంచరీక మయూర మానసౌక పారావతాది విహంగంబు లంబరంబునకు గ్రొవ్వుమీరి రివ్వుననెగసి సంకేతంబుగా నన్యోన్యముఖప్రముఖ బంధురభుజబంధ నిబంధనోల్లుంఠితప్రదీనక్రమంబుల భూభాగంబునకున్ వ్రాలి పోగిపోకను కోడ ప్రాయంపు జట్టీలపోల్కి సాముసేయుచు మహోన్మాదస్వైరగమనంబుల సేనాసముదయంబున కెచ్చరికంబురికొల్పుచు సేనాముఖంబున నడువ సకల శకుంతసంతాన సమేతుండై వసంతుండు సేనానాయకత్వంబు సేయ మెఱుగు

వెండి యీటెల తెఱంగునఁ దళత్తళాయమాన మానితాస్తోకతరుణకిరణం
బుల ధరణిం బురుణింపుచు జంద్రుండు నెల్లదిక్కులం దెల్లదనంబు నివ్వటిల్లఁ
బండువెన్నెల చేవెల్గు వెల్గుచందంబునం గాయ గండుమీరి దండుదరలివచ్చు
నెడనెడవిదాహంబైన నలరు పూఁదోఁట లేమావిమోక జప్పరంబుల నిల్చి
సేదదీర లేఁతపూఁదేనె పానంబుసేయు కతన కన్గవ కెంపుమిన్కు లగ్నికణంబు
లుగా గురియ గుసుమాసవపాన ఘూర్ణాయమాన లోచనుండు గావున
నితాంతరోష సమ్మిళితాంతరంగుండై విరహులపయిం దన బలంబులం బురి
కొల్పుచు రదనంబులు గీఁటుచు విశ్వరూపంబు దాల్చిన పగిది జగంబెల్లఁ
దన్మయంబుఁ గావింపుచు నరదంబుడిగ్గి యప్పుడు. 70

చ. జలజలవిచ్చు సన్నవిర♦జాజుల కుచ్చులదమ్మి పల్లము
త్పలములపక్కెరల్ చికిలి♦దండలు సంపంగి గిల్కుటందియల్
తలిరులమెత్త లేఁతగిసి♦దంటవిరుల్ దగువాగెపచ్చరే
కుల విరిబంతి మోము సిరి♦గుల్కెడిచిల్క హయమావిహారుఁడై. 71

కం. నఱువాలుఁగొలిపి విరహుల
నఱువాలఁగఁ జేయ దౌడు♦నడుపుచు నల్లం
తట మలిపించుచు మించుచుఁ
దటుకున నొకచోటఁ బొంచి ♦ తమి నిగుడంగన్. 72

చ. అలరుతుపాకిలోన దురు♦సారెడి పుప్పొడిమందు నించి ర
వ్వలబరి దేఁటిగూళ్ళనఁగ ♦ వన్నెసలాకున సంఘటించి రం
జిలు మృగనాభిరంజకముఁ ♦ జేసి యశోకలతాంతవహ్ని దా
కొలిపి కుచాంతరంబు గురి♦గూర్చి గుభీమన నేసి యేసియున్. 73

చ. తగఁ జిగురాకువింట నరు♦దారగ తామరతూటినూలు నా
రిగ బిగియించి తాంకృతులు ♦ రిమ్మలువారఁగఁ జిమ్మరేగి తీ
రుగ మగదేటిరెక్కల గ♦రుల్‌గల సన్నపువన్నె వాడిదే
రగ మొగియించు ముద్గరశ♦రాది యమోఘశిలీముఖంబులన్. 74

కం. తటుకున నమరిచి యలయిం
పుటకై పుంఖానుపుంఖ♦ముగ వారలఁ దా

నటు కాకిటు నిటు కాకటు
కటగటమునఁ బింజపింజ ♦ గాఁటఁగ నేసెన్. 75

చ. వడివడి మారుఁడేయు గడు♦వాఁడిమి క్రొన్ననగోల[illegible]
త్తుదురొదఁ జేయుతుమ్మెదల ♦ దొమ్మిచెలంగులు నమ్మిగింగులె
ప్పుడు నుడివోని రాచిలుక♦మూఁకల రంతులు గాడ్పుపెంతు లా
రడి మటుమాయవింతలు వి♦రాళిముగొల్ప బిరాన నిప్పుడున్. 76

ఆ. వె. మూర్ఛఁజెంది తెలిసి ♦ యోగ్యులొందిటంబుఁ
జేర్చి తమకు మేర♦దీర్చి వలపు
గూర్చి మరుని మనసు♦మార్చు చెలిని నెట్టు
పేర్చు మృగపవనుల♦గూర్చి యసిరి. 77

సీ. ఘనసుమనోధర్మ♦కలనచేఁ బ్రకటించి
కలితవిసారల♦క్షణము మీరి
మధుసూదనగుణాప్తి ♦ మానక వహించి
యసమాంబకఖ్యాతి ♦ సవరించి
శంబరాహితవృత్తి ♦ సహాయముగనెంచి
యతను సమాఖ్యాప్తి ♦ సంతరించి
పరమరహస్యమం♦దిరసంస్థితి వహించి
గంధవాహవిమాన ♦ గతులుగాంచి

తే. గీ. సట్టి పౌరుషశాలిపై ♦ సట్టి నీకుఁ
దగవియోగుల గుదిగూర్చఁ ♦ దలఁచు టెంత
వింత నీవంటి జగదేక♦వీరుఁ జేసి
బహుళలతాంతపరిత్రాణ ♦ పంచబాణ. 78

ఉ. అంటిన గందుతూపు బయ♦లంటిన గొంకుహయంబు బిగ్గరన్
వెంటనుఁ దుంటవిల్లు బెదు♦రంటినవిచ్చు బలంబుగల్గి నీ
రంటినబంట వంచు సద♦రంటినదంటలు దచ్చికంటి ము
క్కంటియు దమ్మిగంటి తెర♦గంటి దొరల్ తెరగంటిరంగజా. 79

చ విరహులనేచ నీకు బరు♦వే బరువేబరు వేలవేలముల్
దరుమగ మేలుగూడవల♦దా వలదావల దారిపాంథులన్

దరిమిన పాపహార మద♦నా మదనామదనాధనాథ దు
ర్భరభరణంబు గాంచు దన♦పై దనపై దనపైక పైనికా. 80

మ. ఏలుపొందం దృఢశక్తి యుక్తి విలస♦ద్భ్రూచాపముల్ నేత్రప
క్ష్మలహార్విగుణముల్ సుదృష్టిసితశ♦స్త్రశ్రేణికల్ పుష్పకో
మలగంధానిలచిత్రయానవితతుల్ ♦ మందాక్షవర్మాద్యముల్
దొలుతం గానుకలంది నన్మనుపు ప్రి♦ద్యుమ్నాఖ్య విఖ్యాత్మకా. 81

ఉ. చక్కెర లుక్కెరల్మెదిచి ♦ చక్కఁగఁ జిక్కనిపాలమీఁగడల్
మెక్కఁగఁజేసి చిక్కడఁచి ♦ నిక్కిలిమక్కువదక్కి పచ్చడాల్
గ్రక్కెడి రెక్క లుక్కడరఁ ♦ గ్రక్కున దిక్కులకెక్కియాడ బు
ల్పెక్కెడి పక్కిచిక్కిగవ♦ప్టెడ ♦ కానుక మెచ్చుమన్మథా. 82

ఉ. కాముకవైరి నీవు నిశి♦కాముకుఁ డాతఁడు సోమహృద్బల
స్తోముఁడ నీవు పూర్ణతర♦సోమసమాఖ్యుఁ డతండు పద్మకుం
బ్రేమసుతుండ వీవు విధు♦నీకృతపద్ముఁ డతండు నయ్యయో
హామిక జెల్లునా దృఢత♦రాంగునితోడ ననంగ సఖ్యముల్. 83

ఆ. వె. మేనమామ యనుచు ♦ మేళంబు శశితోడ
గూడి నంత మీఁదఁ ♦ గీడువచ్చు
దేశములను "సర్వ♦నాశాయ మాతుల"
యనెడి నుడువు వినవె ♦ మనసిజాత. 84

చ. తళతళవాలు వాలువిరి♦దండల దండలపొంచిపొంచి ర
వ్వల వలగట్టి గట్టిమది♦వై మదివై సుకుమారమారకో
మల మలయాలయప్రియత♦మారుత మారుతయానయాన నీ
గొలగొల లింక నింకసస♦గోలల గోలలనేయ నాయమా. 85

కం. మదనా సమసుమశరముల
నెదనాటననేయ మాన ♦ వేమిర యిది గూ
డదనా శశివదనా నీ
కదనా సవహీరరదన ♦ హారకృతకదనా. 86

మ. కమనీయాద్భుతశాలిశౌర్యఖేలలో♦కానందసంధాత్రి శ్రీ
రమకుం బుత్త్రుఁడవై సముజ్జ్వలమహో♦రాజ్యాభిషిక్తుండవై

వర్ణముదోద్వంశగుణంబుఁ గోవిడిచి దు♦ర్వారాసవోన్మత్తదు
ర్గమచండాలగుణంబు గైకొనుట వే♦డ్కా నీకు శంబరాంతకా. 87

సీ. జగమెల్లఁ దానయై ♦ జగడంబుఁ జూపుచుఁ
బొగడొందు వేచేతు♦లుగలవాఁడు
ఒకచోట నిల్వక ♦ సకలంబుఁ జెరలాడి
పరులదృష్టికి పట్టు♦పడని రథము
వేలు నూరులు మొనల్ ♦ నెలయుచుండెడు చిల్క
గములు నిండారు చొ♦క్కంపుగోనెలు
ఎపుడుసూచినఁ గను ♦ లెఱ్ఱఁ జేయుచుఁ బంట్లు
గొఱుకుచుండెడి నల్లి ♦ కటకమూఁక

తే. గీ. లేకమయి చుట్టుకొని మారు♦లేక తిప్పి
రాయుఁడై యున్న బలుచేవ ♦ యేఁటుసామి
తోఁటి పోరాటసలిపిన ♦ నాఁగసిగ్గు
పాటుచాలదె నీకు నీ♦రాటలింగ. 88

చ. పగఁగొనిశంబరుండుదధి♦పాలుగఁజేసిననాఁడు రుద్రుఁ డే
పుగఁ గనుమంటలం గరుగఁ ♦ బూనిననాఁ డిటువాడిదూలి నేఁ
డగపడి తౌర మార పథి♦కావళి పాపఫలంబు లేక ని
న్నొగిఁ గనుతల్లి కడుపుచల♦వో రతికున్న తాళిబల్మియో. 89

కం. బలువిరహులపాలిటికే
విలుకాఁడవొ నీదు నిశిత♦విశిఖవితతుల
న్యుల గాడవొ "చెడిబ్రతికిన
కలిమి"గదా గెలుపుటాన ♦ కామవిలాసా. 90

సీ. వెడవెడ నీవిల్లు ♦ విరిగి మంటపడంగ
హెచ్చు నీశరములు ♦ విచ్చిపోను
వడి నీదు దళవాయి ♦ యడపుట్టి చరియింప
బడిబడి నీఫౌజు ♦ బయలుదెర్ల
వడిదప్పి నీచేతి ♦ వాలు వాడిఁదొలంగ
మొనసి నీ యరదంబు ♦ మూలఁబట్టఁ

గొంకుచు నీ తేజి ♦ సంకిలిఁ బడియుండ
నీ పెక్కెమెపుడు న♦ట్టేటఁ గలియ

తే. గీ. మొగ్గబారకు నీపూన్కి ♦ బుగ్గిగాను
ముగ్ధలను నేచు పాతక♦మున వియోగి
మానవామిత్రి నీరూపు ♦ మండిపోను
దుండగంబేల మారశి♦ఖండిపోల. 91

తే. గీ. గాలములఁదీసి నీడాలుఁ ♦ గాలజేసి
మేలుతూపుల మాలల ♦ పాలొనర్తు
పంతమునఁ బీల్చి పిప్పిగా♦వింతు విల్లు
ధూళిగట్టింతు నరదఁబు ♦ దోలఁగుమార. 92

కం. అని చతురుపాయములఁ గ్రొ
న్ననవిలుతుని దూలనాడి ♦ నాళీకకళా
వనకేళీ ఘృణిపాళీ
జనితాళీ మధునివిధుని ♦ చతురతఁబలుకన్. 93

కం. అలరులవిలుకానికి నీ
వలర సహాయంబవగుచు ♦ నయ్యయొ నీ వి
ట్లలమి తెరువరులనేచుట
వలరాయనికన్న మంచి♦వాఁడవె చంద్రా. 94

ఉ. నాటినవేడ్కతోఁ బొడము♦నాటి నినుంగని నీకుఁగాన్కగా
నూటికి నూలుపోఁగనుట ♦ నూల్కొనభక్తి సమర్పణంబుగా
మాటికి మ్రొక్కి వేఁడుకొను♦మాట దలంప వట్టుండనిమ్ము మో
మాటపుత్రోవ మర్వఁదర♦మా నెఱమానిసి కెందు నబ్ధిజా. 95

కం. సజ్జనితుఁడనుచు నల్లుని
బుజ్జగముల కుబ్బఁబోకు ♦ పూర్వమునందున్
ముజ్జగములెల్లఁ దెలిసిన
తజ్జనకుని కథలు వినవె ♦ తరుణశశాంకా. 96

సీ. సరసకళాచాప♦సంపన్నుఁ డనుటకు
పద్మినీప్రియలీలఁ ♦ బరఁగియున్న

చల్లనివెల్గు రం♦జిల్లువాఁడనుటకు
రాజరత్నముల గ♦రంపకున్న
కువలయానందంబుఁ ♦ గూర్చువాఁ డనుటకు
చక్రానురోషంబు ♦ సలుపకున్న
సన్మార్గవర్తనో♦త్సవశాలి యనుటకు
తారానుషంగంబుఁ ♦ దలఁపకున్న
తే. గీ. నిక్కముగ నీకు వర్తి♦ల్లు నొక్కమాట
దక్కుఁ గాకేమి కలము వే♦రెక్కరాజ
శబ్ద మెన్నఁగ ఘృతకో♦నామ్య మయ్యె
కుటిలవర్తన నుతిపాత్ర ♦ హిమకరమిత్ర. 97

ఉ. ఎల్లజగంబులందు భ్రమి♦యించి కళానిధివంచు రాత్రిమేల్
చల్లనివాఁడవంచు సహ♦జాబ్జుఁడవంచు తమఃప్రశాంతిరు
గ్వల్లరివంచుఁ గల్లరులు ♦ పన్నిన వక్రాటల మిన్నుముట్టెనో
హల్లకరాజ కుంగెడు త♦దర్థము నీమది నెంచి చూడుమా. 98
తే. గీ. దండగముమీఁది భువనా♦నాథులను వగ
మూఁది ఘరచక్రివిద్వేష♦మూని లింగ
ధారి కై కృష్ణపక్షవి♦చారిపగు క
ళాదనీస్పర్శదోషాప్త ♦ గొడవిడిచె. 99
కం. జీవప్రియుఁడ వటంచును
జీవద్వేషంబు నీకు ♦ చినఁబగు రా
జీవారినధికజన రా
జీవాభి నవప్రభీత ♦ జీనమృగేంద్రా. 100
సీ. కువలయప్రియుఁడంచుఁ ♦ గానియాఁడుసందు లో
కువగాత యుండిన ♦ గ్లౌవృషావీవు
హిమమహానలసదాఖ్య ♦ నెసఁగు నీమహిమ మా
నకయున్నఁదగు నీకుఁ ♦ బ్రకటముగను
సౌమ్యాధికారి వా♦నసగల్లు నీకు స
సౌమ్యత్వమూఁదుట ♦ సహజమరయ

గురువిగ్రహాస్ఫూర్తి ♦ గొను నీకు గురువియో
గంబుఁ జెప్పుట యుచి♦తంబుదలఁప
తే. గీ. "వలపు మొలపించు నొలపును ♦ బులుపుఁ గొలిపి
నిలుపు చెలువునఁ గలిపి వె♦గ్గలపుటార్తి
దెలుపుగొని మల్పు మెలపని ♦ గెలుపుఁ బొలుపు
వెలుపరించని జోడ రే♦వెల్గువాఁడ. 101

గానికిమూలమై యిపుడు ♦ గన్పడితౌర భవ్యుండు బండిగాఁ
జేసిననాఁడు గాము గడిఁ♦జేసిననాఁడల హేళిమాయగాఁ
జేసిననాఁడు దేశికుఁడు ♦ చేసిననాఁ డెడఁబాసి తిట్టుమై
డాసిననాఁడు నీవెచట ♦ దాఁగితివో శశి నుచ్చమాయకే. 102

కటకట చంద్ర నీకు విధి♦కట్టిడిఁ జేసెఁగదా దినంబు గ్రుం
కుట యుదయంబునొందుట ద♦గుల్కొని నిల్చినచోటఁ గూల్చినం
తల నెఱధర్మచారి యని ♦ దప్పవె బ్రహ్మకులఘ్నదోష మె
చ్చటఁ గలవాఁడ నిత్యమును ♦ జావును పుట్టువు గల్గియుండుటల్, 103

సీ. హారియై సత్కళా♦హారియై తేజోవి
హారియై కుముదప్ర♦హారి యుండ
ఛాయుఁడై బహుకృతా♦పాయుఁడై క్రూరప్ర
మేయుఁడై ఖలసైంహి♦కేయుఁ డుండ
మానియై మంత్రిని♦ధానియై శాపసం
ధానియై విబుధప్ర♦ధాని యుండ
క్రోధియై మదనవి♦రోధియై భవదుర్ని
రోధియై కృష్ణశి♦రోధి యుండ
తే. గీ. ప్రబలబలదర్ప మేపడ ♦ రగడు నేర
కకట వికటాంతి విరతి కా♦ముకులసకల
వికల మొనరించు టీపాటి ♦ వెరపుసాటి
వారు నన్వారె? నీదారి ♦ వారిజారి. 104

సీ. కన్నతండ్రికిఁ బోటు♦గల్పించు గురునియి
ల్లాలి సంసారంబు ♦ గాళుఁజేసి

తనయునిదెస విరో ♦ ధంబు లెంతయుఁ బన్ని
తోటియల్లుని తలఁ ♦ ద్రొక్కి నిలిచి
చెల్లెలి యింటిమే ♦ ల్చేతులారఁగఁద్రోచి
వలనొప్ప మఱఁదిపై ♦ వాదుగట్టి
వదినెకుజ్జునిబాగు ♦ వంటకదృష్టించి
మిత్రునిగడిగాము ♦ మ్రింగఁజేసి

తే. గీ. తౌర తనవారలనుట నీ♦యందు లేదు
గదర మావంటి పథికుల ♦ మది చికాకుఁ
జేయు టదియెంత వింత సీ ♦ తాంశులంపు
గురుకళంకాభినుతిపాత్ర ♦ కుముదమిత్ర. 105

చ. నిలుకడమాలె ధార విను ♦ నీబ్రతుకెల్లను బైలుగాను నీ
నిలువటు నీరుగాను నిను ♦ నెక్కొని యిక్కలి గాముమ్రింగి నీ
బలిమి మీఁకఁ గ్రుంగిపోను నిను ♦ బట్టి యొడల్ పడియూఁబలెక్క ద్రవ
క్కలు విడఁజేయ నీపని పం♦గల్ గడుసన్నగిలన్ నిశాధిపా. 106

కం. అని చందమామ గుందగ
నని జందనశైలవనఘ♦నామోదంబుల్
గొన జిందు మందపవనుని
గొనజిందగ నిందఁజేయఁ ♦ గొనిరి కంఠకన్. 107

కం. పంచశర విధులగలసి ప్ర
పంచంబున కెల్ల బ్రాణ♦పద మగుచు మమున్
వంచించి కొంచెపఱచుట
మంచిది యోమదవిహార ♦ మలయసమీరా. 108

తే. గీ. కమ్మకస్తురి గేదంగి ♦ కలువచలువ
పుష్పాదులు నొప్పటనంటుల ♦ నుప్పతిల్లు
కప్పురపుమెప్పు వలపులఁ ♦ గాన్కఁగూర్చుఁ
గురుణజేకొర మలయమం♦దిరవిహార. 109

కం. జీవస్వరూపుఁడవు రా
జీవారిని గలిపిమెలఁగఁ ♦ జెల్లునె సమయా

భావుఁడవు సమయకారణ
భావుని భావజునిగూడఁ ♦ బడుదురె పవనా. 110

సీ. సారమింకెడి గంధ♦సారంబెఱుఁగు నీ
స్పర్శతాపం బౌట ♦ శైత్య మౌట
సపరాగసుమగుచ్ఛ♦సంతతు లెఱుఁగు నీ
మసలుట రయమౌట ♦ మందమౌట
తగుమహాభూతార్థ♦తత్త్వజ్ఞుఁ డెఱుఁగు నీ
వపగంధివౌట గం♦ధాప్తి వౌట
సన్మార్గచరఘన♦సముదయ మెఱుఁగు నీ
జాడసౌఖ్యదమౌట ♦ శ్రమదమౌట

తే. గీ. పాటిఁదెలియక నిను జగ♦త్ప్రాణుఁ డండ్రు
గాకలోకులు నీతత్త్వ ♦ కథన మెఱిఁగి
నట్టివారు ప్రభంజనుం ♦ డనరె జగతి
కుటిలసంచార చంచల♦గుణసమీర. 111

ఉ. ఆహితగ్నుని వహ్నికి స♦హాయమవై సకలంబు నొక్కమా
టాహుతిగొందువయ్య సలుఁ♦డల్పతనొందిన త్రింగెడార నీ
సాహస మేమిచెప్పనగు ♦ చందనశైలవిహార గంధవా
హాహిత మిత్రవంచనుఁ డ♦హా విరహార్తుల నాదరించునే. 112

మ. ఖలమీనధ్వజసంగతిం భుసభం♦గప్రక్రియాధుర్యచ
ర్యల శుక్రప్రియమిత్రభావముల వ♦క్రక్రూరగంధానిల
ప్రళయోద్వాసిని పొడు పౌర పథక♦ప్రాణవ్యథప్రాప్తికిన్
మలయప్రక్రమమందకృత్యములు ధ♦ర్మంబౌనె దాక్షిణ్యమే? 113

మ. కడిమిన్ లోకములెల్ల నొక్కపొరి ప్రి♦గెన్ నీవె కాణాచివై
గడతేరంగలవాఁడ నంచు మదిలో♦గర్వింప కోరోరి ని
న్నడిగావింప సహస్రవక్త్రమహిమం ♦ గన్పట్టియున్నాఁడు పై
యదరన్ రాకు మనంతమూర్తి నిను నా♦హారించు గంధానిలా. 114

కం. తొడరి ప్రసంచం బెల్లను
గడగడలాడింతు ననుచు ♦ గర్వింపకు మె

కన్కొ-డుగగ్గిని వడిగిగ్గిసి
సుడిగిగ్గినవాఁడ వగుటఁ • జెలఁడె నా పనినా. 115

తే. గీ. అడచిపడి దేల జగివాల్లఁ • దుడిచివిప్పు
కోరిపుగ్గించె నినుఁ బల•గొగ్గుమూరి
బ్రహ్మ ననవలెఁ గాక నీ • బ్రతుకు ఘనా
పాలుగా నీతి పలుకుఁ • బేర పనవు. 116

తే. గీ. చాలుచాలురి నీసొరు • నన్ను నిట్టను
నాలి భూతంబు నీ తుది • గాలిపేఁడు
గాలివీడనచంగ నిగ్గు పే గంధ
వాహ నిను నెంచెదూర్పు • పగతుగాఁడ. 117

వ. అని సేనానాయకసహితంబుగా నుపబలంబుల నుగ్గిసించి. 118

తే. గీ. మాట మంచితసంబెల్లఁ • దూలఁబడుచి
మేటి తలవంపు పాటునఁ • గోటు లేక
చాటుదేనేమొ మూరుని • ఘాటి నీకు
నోటిగోటాప నెన్నఁడు • నూటఁబడునా. 119

కం. కోకిలమా యిఁక మాకో
నేకగ్రీవముగఁ గూడి • యిప్పు డిగిరింటిలో
నేకగళిగాగ్రితసం
జేకొని పలుగాకు లింటు • జెలుచి నిన్నుఁ గా. 120

—• సంగంధ వృత్తము •—

కోకమాసమేచఁ బల్కు • కోకమానసేమి
రాకు శారికా సగే ది•రాకఁగూపరాయి మూ
టీకమాసవేమి శాప•టీకమా చకోరికా
నీకమా విరాళిసంద • నీక మాస నీకమా. 131

తే. గీ. కమ్మపూఁదేనె దుటగాము•గపసి చిల్ల
పడఁగ సృపసిపాట రం•బడిమె దింత
వెగటుగావింప నీకెంత • యొగసిపాటు
తేటి నీ దిగ్విమ్మరితసంబు • దేటపడియె. 122

చ. అధికనిషేధయుజ్మధుస♦మాహ్వయ పక్షిబలంబు గూర్చి యి
మ్మధుబలజీవనాంతకకు♦మారశిరోమణి యైన సూర్యరమ
స్మధునకు బంధుకృత్యముల ♦ మన్ననఁ జుట్టమునై తివా బళా
యధికవిరోధులైన హితు♦లౌదురు కార్యపరానుకూలతన్. 123

ఉ. సంతతిమాలి పాంథజన♦సంతతిపై నలుసంత ప్రేమతో
సంతసమందఁ జేయ వదె ♦ సంతతజాతివిరోధమొంది నై
సంతక జాతికేలి కిడి ♦ సంతపసంబొనరింప నీవు మా
సంతజరింపరాకుమి వ♦సంత వెసంతమసాంతకారితో. 124

వ. అని యనేకప్రకారంబులం దమ మనోవికారంబులకొలంది కందర్పునం జరేంద్రమందానిల మధుమధుకరాధిబలంబులం జలంబునందిట్టి గుట్టుపడి రొక్కింపుచు. 125

సీ. ఘనకల్పనారంభ ♦ ఘనతసేవించెద
పరమహంసలనెల్లఁ ♦ బ్రస్తుతించి
గమగమవలచు సాం♦కవగంధసారాది
కమునఁ బూజింతు శు♦కద్విజేంద్రు
లకు విమలార్జునాం♦శుకతృప్తిఁ జేసెద
సరసభక్తిని గురు♦చక్రములకు
కనకాభిషేకంబుఁ ♦ గావింతునెప్పుడు
సరసాళులకు మది ♦ సంభ్రమమున
తే. గీ. లసదసంతవిలాసక♦ల్పనమరుత్కు-
మారసుకుమారులకును వే♦మాఱుగూర్తు
మద్వియోగాగ్నిసంవర్త ♦ మహదుపద్ర
వము తరించుటకెందు భా♦వంబునందు. 126

వ. అని పక్షిభంగుల నుపాలంభగర్భంబుగాఁ బలికి విధివశంబున మెలుకువపడి యొకకొలఁదినిలుకడల నెలకొనియుండి రంత బులుకలులుక కలికించితంబు మొలకజిలుకలకలికిమిన్నఁ దిలకించిన వన్నెకాని చిన్నె లెన్నుచు నిట్లనియె. 127

సీ. అలరుఁగామనిచెల్మి ♦ గలవాని గెలవాని
గలవానిసుతువన్నె ♦ గెలుగువాఁడు
తగులీల మదనుసుం♦[illegible]
[illegible] ♦ [illegible]మువాఁడు
పటుతరద్యుతి లగ♦[illegible]
[illegible] ♦ [illegible]వాఁడు
మదిఁబుట్టు వెన్నెరివెను♦[illegible]
[illegible] ♦ [illegible]వాఁడు

తే. గీ. [illegible]వాఁడు [illegible]♦[illegible]వాఁడు
మొలకనవ్వుల [illegible] ♦ [illegible]వాఁడు
[illegible] నిండుజ♦[illegible]వాఁడు
మహిమగలవాఁడు [illegible]♦[illegible]. 128

‡ ఆ. వె. వీని చక్కఁదనము ♦ [illegible]
జోడుకాని వాని ♦ [illegible]
వీనిముద్దుపలుకు ♦ [illegible]
తేనెఁజాలు [illegible]♦[illegible]. 129

ఉ. ముమ్మరమైనయీడు తన♦ముద్దుఁగ వీని [illegible]
గ్రమ్మెడిపానకంబు చవిఁ♦గ్గిక్రొనలేని [illegible] ముద్దులా
ర్గొమ్మలు మానుబొమ్మలనఁ ♦ [illegible] నీవు వీనితోడ నా
సమ్మతిఁ గూడియున్న తొలి♦జన్మఫలంబ [illegible]. 130

‡ తే. గీ. వీని యుమ్మడిముద్దులఁ ♦ బూని గబ్బి
గుబ్బపోటులఁ గసిదీఱ ♦ గ్రుచ్చి కౌఁగ
లించి దొంతరరతులచే ♦ మించువాని
కిహపరంబులసుఖ మెల్ల ♦ నిపుడె కలుగు. 131

‡ వ. అదియునుంగాక— 132

‡ మ. దయరంజిల్ల మెలంగి ధర్మహృదయా♦ర్థప్రాణదేహాదుల
న్నియు భక్తిం గురునాథహృత్ప్రియముగా ♦ నేమించి తానింతయున్

దయితాయత్తముగాఁగ నుండవలె వి♦ద్యల్నేర్చువా రంచు ని
ర్ణయశాస్త్రాదులు వల్కు-వింటి మిఁక నె♦వ్వం డేనుగావింతునో. 133

కం. గురువరఁ వరదక్షిణ హృ
త్పరిరంభణలీలలకుచ♦ఫలసుమసోసం
భరణమొసఁగి సేవించెద
గురుతరమగు నాదు భాగ్య♦గుణ మెట్లుండెన్. 134 ✓

చ. అలరసమస్తలక్షణము ♦ లాత్మనెఱింగి తదర్థలక్ష్యముల్
దెలియనివిద్య నిష్ఫలము ♦ తెల్లముగాదె రహస్యభావముల్
గలమదనాగమాంతపరి♦కల్పమహామహిమాతిసౌఖ్యముల్
దెలిసెద నీవిఁగొల్చి తగ♦చే జగదేక గురుత్వసత్త్వమున్. 135

వ. అనియూహింపుచు మోహావేశయంబున— 136

సీ. పిరిపాన్పుపై వ్రాలి ♦ పొరలు లేచు వడంకు
నలుగడ లక్ష్మెత్తి ♦ కలియఁజూచు
పిలువకపల్కు- మే♦నులికి పానుపుడిగ్గు
తలయూచుఁ గనుమూయుఁ ♦ గళవళించు
తనలోనె దాసవ్వు ♦ కినుక దైవముదిట్టు
నలయికఁగొని యున్న ♦ రనుచుమూల్గుఁ
బలువరించు వివేక ♦ మెలమిడించు కరంబు
లప్పళింపుచు బయ♦లలముకొనుచు

తే. గీ. మోహముసమించు పులకించు ♦ మోమువంచుఁ
జెలివిమదినెంచు వగమించు ♦ తెగువఁగాంచు
నెదురగమకించు నూరకే ♦ బెదరుఁగొంచు
మదనవేదన కోర్వ న♦మ్మాయటంచు. 137

వ. అని వెండియు. 138

ఉ. ముచ్చటదీర్చు నెచ్చెలులు ♦ ముచ్చట కిచ్చటలేరు పచ్చవి
ల్మెచ్చులకాఁడు మచ్చులిడి ♦ మిన్నక నన్నిపుడొంటిఁ జేసిమే
లచ్చపుఁగుంటి జంటిమొన♦లంటఁగ నొంటగు తుంటవింట బ
ల్గుచ్చుల పూవుటమ్ము లెద♦గ్రుచ్చె సహా విధి నేమిసేయుదున్. 139

చ గమగమలాడు కస్తురము ♦ గ్రొమ్మొగ్గసపుష్పాళి గమ్మగుమ్మలో
దుమికెద లేక నొక్క_షారి ♦ శారరపువెన్నెల చిచ్చుచొచ్చెదన్
దమి నటుగాక కుస్తుకను ♦ దట్టపుక్రొవ్విరివంటఁ జొచ్చి పై
గమిచెద మావికెంజిగురు ♦ నైదువ కోమ్మగుమ్మగుమ్మ చిమ్మెదన్. 140

చ. వల పదినిల్ప లేను తమి♦వాసియు సైన మోహంగు నిల్ప నేఁ
దలఁచిన తాళలేను మదిఁ ♦ దల్పక యుండిన నిల్వఁజాల నీ
చెలువుని వేఁడుకొన్న నయ♦సేయునొ సేయక పాయఁ ద్రోయునో
చులకదనంబుగాఁ బలుకుఁ♦జూచునొ నామది తల్లడిల్లెడున్. 141

మ అని చింతింపుచు స్వర్గరామణ క♦న్యారత్న మాత్మాభిలా
షనిరూఢత్వము దేటగాఁ దెలియ ని♦వ్వన్ బల్కె. భావంబు నా
తనిసంధానముఁ గోరుచుండె నటనం♦తం బిన్న యుంగాతయున్
వనితానందరసైకభావ మను నా♦వం దాఁటు దుఃఖార్తియున్. 142

కం. తనమదికోరికఁ దీర్పఁగ
ననువగు నీ యబలహృదయ ♦ మని సంతోషం
బున భావికార్యగలసూ
చనసైఖరిఁ దెల్పినట్లు ♦ సమ్మతినందెన్. 143

కం. కాశ్మీరసితాభ్రమిళ
ద్రశ్మిభకాజఃప్రసాద♦తరణి స్ఫురిలన
ద్రశ్మిపరిబంధగోలాం
తాశ్మిధరాగ్రిక జయర♦మాభరణ గుణా. 144

శా. తామ్రశ్మశ్రుకరాళవక్త్ర గహార♦ధ్వాంతోర్మిసక్రోధ దృ
గ్ధామ్రాక్షప్రముఖక్షపాచరదళ♦ద్గండపాండిత్య స
త్సామ్రాట్సంభృత శుద్ధనూత్నకసిత♦చ్ఛత్రాయమానోద్యశః
కర్రమాత్మీయ గుణాలవాలవలయా ♦ కల్యాణసంశీలయా. 145

—: వసంతతిలకం :—

సౌజన్యలోకశర♦ణా శరణాగతేంద్రా
భూజామనోహర శు♦భోదయభోగసాంద్రా

తేజః కళావసుమతీ సుమతీవితంద్రా
రాజాధిరాణ్మఘువ రాఘవరామచంద్రా. 146

—: గద్య :—

ఇది శ్రీరామచంద్రగురుకరుణాకటాక్షవీక్షణసంలబ్ధ సకలసంపూర్ణ సరస శృంగారరసధారాధరమాధురీధురీణతాలంకారితాంధ్రగీర్వాణకవితా విలాసవిచిత్రవిలసి తాపస్తంబసూత్ర భారద్వాజపవిత్ర చెళ్ళపిళ్ళ కులసుధార్ణవ రాకానిశాకరయశోధురంధర ధరామరప్రవర్య రామయనామార్యపౌత్ర కామకవిసుపుత్ర సకలవిద్వజ్జన విధేయ సరసయనామధేయప్రణీతం బైన యామినీ పూర్ణతిలకావిలాసం బను శృంగారమహా ప్రబంధంబునందు చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము.

యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము

పంచమాశ్వాసము.

కం. శ్రీమద్భక్తజనప్రియ

కామితమందార పరమకారుణ్యరసా

ప్రేమ గుణధామ పావన

ధామానిధిలోకధామ ♦ వసుదేవసుతా.

వ. దేవా యవధరింపు మనంతరంబ. 2

తే. గీ. అట్టుల దిటమూని సఖికాంచి ♦ పటముమీఁద

మొనసిచూచిన భామ నెమ్మోముఁ బిలఁచి

పూర్వశైలాంతరాశ్లేష ♦ పూర్ణచంద్ర

గణనగా నెంచ బిబ్బోక ♦ కవినరుచు. 3

సీ. వరచంద్రబింబమో ♦ వరపద్మముము

నిద్దంపుటద్దమో ♦ ముద్దుమొగమొ

సరసీరుహంబులో ♦ చారుమీనంబులో

నెరవిల్తుపూవులో ♦ వీక్షణములొ

సమదచక్రంబులో ♦ సుమగుచ్ఛంబులో

కనకకుంభంబులో ♦ స్తనధరములొ

ఘనతటిద్దీప్తియో ♦ గాటంపుచక్కెరయో

బంగారుతీఁగయో ♦ భ్రమరకచయొ

తే. గీ. యహార గుటినిల్చితర వానె ♦ యరసిచూడ
వరుస సుర సిద్ధ సాధ్య కిం♦పురుష యక్ష
గరుడ విద్యాధరోరగ ♦ నర పురంద
రారి గంధర్వ కిన్నర ♦ చారణులకు. 4

వ. ఇది వదనంబుగాదు మృగ♦హీనకళానిధిమండలంబు చ
క్కఁదనపు గుబ్బచన్ను లివి ♦ గా వమృతోజ్జ్వలహేమకుంభముల్
మృదుకచపాళిగా దిది హ♦రిప్రియపు త్త్రిఘనాభ్రశాలయౌ
యిది కనుదోయికాదు మది ♦ నెంచగ శృంఖళ లెంతవారికిన్. 5

చ. ఘనతిమిరంపుగుంపు శశి♦ఖండముకార్ముకమేచకాబ్జకో
కనదపలాశశంఖలతి♦కా లిపనీయ ఘటాభ్రసైకతా
వని కదళీసుకాహాళిక ♦ వారిజయుగ్మముగూర్చ సర్వ మీ
ఘనకచయై విలాసముల ♦ గన్పటిచెన్ భవదగ్ధ మన్మథున్. 6

తే. గీ. దండితనమున మదనాహి♦తుండిరుండు
సంతతము మధ్యవేది మ♦ధ్యాంతరాత్మ
పీఠపై నిల్చి నాభికా♦బిలము సనుగ
మించు రోమాళి ఫణినియా♦డించు నౌర. 7

చ. ఉరుముఖసంపదల్ గలిగి♦యుండినఁ జంద్రుఁ డటుండుఁ గాక దృ
గ్భరముల గోష్ఠిగల్గినను ♦ గల్వలోకానొక మూలనుండ నీ
సరసవచోవిజృంభణ లె♦సంగిన కిన్నెరపాటు దూరమై
వఱలినసేమి నెన్నడుము ♦ వార్తవినన్ గయిమోడ్చు మింటికిన్. 8

సీ. కలకంఠనాదంబు ♦ కలకంఠనాదంబు
పల్లవంబుల భేద♦పల్లవములు
వరపయోధరములు ♦ వరపయోధరములు
తారకంబులు దివ్య♦తారకములు
సుమనోవికాసంబు ♦ సుమనోవికాసంబు
భ్రమరకంబులు మద♦భ్రమరకములు
నవసువర్ణస్ఫూర్తి ♦ నవసువర్ణస్ఫూర్తి
మధ్యసీమ వివాద ♦ మధ్యసీమ

తే. గీ. సమ్ముఖంబు బట్టమంచెల ♦ సమ్ముఖంబు
మృదుకరంబులు బిసలతా ♦ మృదుకరములు
దంతరుచు లష్టరాగ హ్యా♦దంతిరుచులు
హారమణి ముక్తావలరాజు ♦ హారమునగ. 9

సీ. అలరునాతెరఁబోలు ♦ టరిదియె నాస్యాగ్రము
పరిపూర్ణ రాజబిం♦బమును బోలు
నలనమ్మొగముఁ బోలు ♦ టరిదియె నేపలి
తమిసన్నఁ జెల్కుట♦స్తమును బోలు
నలవేనలియుఁ బోలు ♦ టరిగెయె పుత్తాని
రహిమించు నినుగిప్ప♦రాలఁ బోలు
నలతావియును బోలు ♦ టరిదియె నానుదోగు
రమణానువర్ణ చ♦క్రములఁ బోలు
తే. గీ. అలరుచనుదోయిఁ బోలుటె ♦ యరిదిసీను
తెలమిఁ దులకింప శ్రీఫలం♦బులను బోలు
నబలపీనులఁబోలుటె ♦ యరిదిపిఱుఁదు
లమర నిమ్మహి నవవిలా♦సముల బోలు. 10

సీ. భామినీమణి మధ్య♦సీమ సుఖంబౌను
ధామంబు కళ్యాణ♦తను వెలంగు
ననబోఁడి నునుగొప్పు ♦ ఘనతర్కము కనుపట్టు
హిమధామముఖి కంఠ ♦ మొప్పుఁ దరము
తరళాక్షి జఘన వి♦స్తారంబు సహ్యంబు
సుందరి పెందొడల్ ♦ శుభకరములు
తరుణిహాసంబు శ♦తానంతవినయంబు
సరసాళి నఖములు ♦ సత్ప్రియములు
తే. గీ. పడఁతి పాలిండ్లు జీవనో♦పాధి సంప
దలు గణింపంగ భాగ్యని♦ధాన మైన
దీని కనుసన్న మెలఁగిన ♦ వానిభోగ
భాగ్యములకన్నఁ గలదె సౌ♦భాగ్య మున్న. 11

సీ. శరదంబు వేణికి ♦ శాంతభావమునొందె
దరహాసమడరి వెం♦టనెమఱల్చె
మఱికంఠ మెదిరింప ♦ నెఱిఁగిసమం బయ్యె
పిఱుఁదాదినుంట్పైఁ ♦ దరలఁ ద్రిప్పె
నునుబల్కు కలఁగించి ♦ మొనమాన్చె నంతట
జంఘలు ముఖభంగ ♦ సరణినొంచె
పెందొడసిరి తక్కు♦వందక సవరించెఁ
గరములు వెనుక ముం ♦ దెఱుఁగఁజేసె
తే. గీ. తను రుచిస్ఫూర్తి సానుబం♦ధత యొనర్చె
గతివిసరిమించె నంతరం♦గములుగల్గ
నవరసప్రాప్తి యొనఁగూర్చి♦నాఁడు నాఁటి
కలరు చన్గుత్తు లీకొమ్మ ♦ కలరుసుమ్మ. 12
చ. తెలినగుడాలు వెన్నెలల♦దిద్దు గడల్ నడతెంచ నంచకొ
క్కలు వెలవెట్టి పల్కుబడి ♦ కిన్నెర కిన్నెరమేళగింపు మై
వలపులు కప్పురంపునెఱ♦వాదులు తళ్కులు పైడిసంప్రితుల్
కులుకుమిటారి నున్మెఱుఁగు ♦ కూఁకటి చీఁకటి వంగడం బగున్. 13
చ. కలికి మెఱుంగుతావి సిరి♦గంధము గందము ముద్దుమోవి తే
టలజిగి కెంపుపెంపు పగ♦డంబుల డంబు లడంచు పల్మొనల్
మొలక మెఱుంగు మల్లెవిరి♦మొగ్గల మొగ్గలరించు గబ్బిగు
బ్బలపసమించు పూవిఱుతు♦బంతులనం దులకింపనౌ భళీ. 14
మ. తరుణీయానముగాంచి భీతినిడు వే♦దండంబు దండంబువి
స్ఫురదంఘ్రిప్రభ జూచి చెందెఁ గదళీ♦సూనంబు సూనంబు బం
భరవేణీమణికంఠమాధురికిడన్ ♦ బైకంబు పైకంబు సు
స్థిరతన్ జైత్రమగుసంగు మోమునకు రా♦జీవంబు జీవంబుగన్. 15
చ. మదభసలాళివంటి కచ♦మా మృదురంభలవంటి యూరులా
మదనదరంబువంటి గళ♦మా ముకురంబులవంటి చెక్కులా
కదలని మించువంటి తళు♦కా విరిబంతులవంటి చన్నులా
మదవతిజవ్వనం బమృత♦మాధురిఁ జేయదె యెంతవారికిన్. 16

చ. పలుకుల తేటలా వలపు♦భావములా రసగుంభనంబులా
మెలకువఁజూపులా రతుల♦మేళములా మెలమున్నునవ్వులా
మొలకమెఱుంగులా చెలుల♦ముచ్చటలా మఱిగల్గునేదియో
నెలసినజాణ యీచెలువ ♦ నేలిన మ్రుచ్చగమేల యేలఁగన్. 17

కం. కనకనగంబులు కుచములు
గనకనగంబగుచు మోము ♦ గనకంబగు నీ
ఘనకంబుకంఠి చూపుల
మొన కందినవాఁడు మరుని ♦ మొనకందఁడుగా. 18

చ. ఘనకరినాయత స్తనవి♦ఘట్టనకోర్వక నగ్గనో హృదిం
దనవిరహాగ్నిలోఁ బడెనొ ♦ తారశరద్యుతివాగ్గిమున్గనో
చనిచనియీవనోపవన♦సాహసదృశ్చరమారచోరనా
థుని వశమాయనో మనసు ♦ తొయ్యలిపై జని రాకయుండెడిన్. 19

వ. అని యనేకభంగులనయ్యంగనాభువనమోహనాంగశృంగారరేఖావిలాసంబు లభివర్ణించుచున్న బిల్హణానల్పమోహాభిప్రాయసూచిత ప్రచురతరచతురవచనరచనాసుధారసధారాప్రబోధితాంతరంగియై నెండియు పండితప్రముఖముఖచంద్రమండలావలోకనంబు గావించి యయ్యవసరజ్ఞాత లజ్జాభరంబుగుజ్జుకాన నొజ్జపజ్జంజేరి లఘుచిత్తంబునం బొరిగోరినం జిత్తగించునో లేక యొత్తిగించునో పరిస్తుతంబీయు త్తముని చిత్తంబు తెఱంగెఱింగునెఱుంగనగు నని మనంబునందలంచి యచ్చంచలాక్షీనగంసంబు మఱియును. 20

చ. తెర యొకయోరఁదీసి తరి♦తీపుల చూపుల వానిమోము ని
బ్బరముగఁ జూచి సిగ్గిలుచుఁ ♦ బొన్నుపసవ్రాలి మరుండుపున్నవొనల్
తెఱపిగములుక్కలేర్చి వడి♦దింపక నింపుచునుంటె జీవనం
బరసిభరింపు మీవు చతు♦రాసన నన్గృపఁజూచి నేఁడనన్. 21

వ. ఇట్లు నర్మగర్భంబుగాఁ బలికిన మెఘుఁకువకుం దిలకంబుగా పూర్ణతిలకంబుతోడం గవీంద్రుం డిట్లనియె. 22

మ. కనదిందీవరనేత్ర నీనిశితదృ♦గ్బాణప్రిపాతాంకిత
వ్రీణదివ్యౌషధమంచు నెంచెద భవ♦ద్వక్షోజకాశ్మీరచం

దనపంకప్రవిలేపనం బధరజ♦న్య(శ్రీ)సుధాసార పా
ననిగాఢత్వగుణంబిఁకన్ ద్వితయశో♦న్యంబైన లే దన్యముల్. 23

కం. మధురాధర మధురసుధా
మధురాలాపములఁ బ్రేమ ♦ మన్నింపఁగదే
మధురాజిత నవకుందను
మధురాజిత దంతకాంతి ♦ మహిమఁజెలంగన్. 24

కం. హరిణీకృతాదరస్మిత
భరణీ వరణీయచిత్త ♦ భవవనధరణీ
హరణీ సుఖకరణీ వర
తరుణీ యధరామృతంబు ♦ దయసేయఁ గదే. 25

కం. బిగిమాటల మరుఁ డొగిజిగి
బిగిమాటలరించి పొంచె ♦ బిగికౌఁగిట దే
రఁగఁజేరిచి వగఁగూరిచి
తగఁదీరిచి మనుపవేల ♦ తగునటె బాలా. 26

కం. మనవే నెనరునవేగను
గొనవే ననవిలుతుబారి ♦ గొన బెనగొనవే
వినవే నినువేడెద నెద
ననువేడ్కను మనుపవేల ♦ నవ్యేందుముఖీ. 27

కం. ఇంతయు దయఁజూడక నను
జింతలవంతలను జివుకఁ ♦ జేయుట దగునే
యింతీ సిరిబంతీ మరు
దంతీ మురిపెములదొంతి ♦ తరుణి సుదంతీ. 28

కం. అలికీర కేకి కోకిల
ము లవె లలమె మోసములకు ♦ నులికితి నహహా
కలికీ మురిగులికీ మరు
ములికీ వలపేటి పుట్టి♦ములకామెఁ గదే. 29

కం. కొమ్మా నెమ్మది కోరిక
లిమ్మా యిమ్మాటలందు ♦ లిమ్మాటలు గై

కొమ్మా యిఁకరమ్మా మది
ముమ్మాటికి నమ్మికొమ్మ ♦ ముద్దులగుమ్మా. 30

కం. లేమా మనసేన రిఁకవది
వేమా లేమావిదూఫు♦లే మారునినా
లే మాటలేల నీసరి
లేమా నీమాటలింపు ♦ లేమావిక దే. 31

ఆ. వె. కొమ్మ నన్ను నేలు♦కొమ్మ చెక్కిలిముద్దు
గుమ్మనీవె ముద్దు♦గుమ్మ నీవె
జాలమేల తాళ♦జాల మేలగు మారు
వాలుగంటి కోర్వ ♦ వాలుగంటి. 32

తే. గీ. ఒద్దికలుజార తమిదీర ♦ బుద్ధిదీర
ముద్దులింపార మారుని ♦ సుద్దులూర
ముద్దియలుబన్ను నీయద ♦ సుద్దులనన్ను
పొద్దుజరుపకు నిఁక జాల ♦ ముద్దరాల. 33

చ. కలకలనవ్వుచున్ దళుకు♦గన్పడ చెక్కరకావిమోవినిచ్చి
పలుమొనలొక్కుచున్ జికిలి♦బంగరుబొమ్మయి కౌఁగలింపుచున్
కులుకుబిసాళి గబ్బిచను♦గుబ్బలప్పె నునుగోటిపోటు ల
గ్గలముగనిల్పి సారెరతి♦కాంతుని కేళి సుఖించు మన్నఁటన్. 34

ఉ. సారెకు ముద్దుమోవి మన♦సారగ వేఁడగఁ బంటునాదితే
సారములూరు చక్కెరల ♦ సాటిగమాటికిఁ గౌఁగిలించితే
చేరికమీఱు కేళికల ♦ చిన్నెలవన్నెలఁ దారసించితే
కోరికదీఱ నిన్ రతులఁ ♦ గూడక నేఁడిఁక మాను నేర్తునే. 35

సీ. వలకాకదీఱ కౌఁ♦గిలినింపకున్న ర
వ్వలకాక దీఱనో ♦ కలువకంటి
తెరగుబాటునదీసి ♦ చేరకున్న మారుఁ డే
తెరవుపాటించునో ♦ తెరవమిన్న
కలుకుగుబ్బలఁ బొమ్మ ♦ గుదియింపకున్న నో
కులుకుగుబ్బలకునో ♦ తలిరుఁబోఁడి

సీ. కలయ ముద్దులమోవి ♦ గదుమకు మోసామి
గదిమినఁ బలుకెంపు ♦ లాదవనీకు
కులుకుగుబ్బల కేల♦నులుమకు మోసామి
నులిమిన కొనగోరు ♦ లలమనీకు
బిగియకౌఁగిటిలోనఁ ♦ బెనపకు మోసామి
పెనచిన మైపూఁత ♦ చినుకనీకు
గాటంపుఁ దమికేళిఁ ♦ గలియకు మోసామి
కలియ మైయలయిక ♦ గలుగనీకు
తే. గీ. తొలుత ప్రాయంబుఁ గడులేఁత♦చెలులచేత
వలపు రారాపురవ్వల ♦ వలపుదాపు
సాహసముఁ బూన తలిదండ్రి ♦ చాటుదానఁ
గాన నాసామి నీవెఱుం♦గని దిఁకేమి. 50

కం. గోలతనమలరు కన్నెను
గాళుతనం బెఱుఁగ నింతె♦కాని మఱియు నీ
పాలైనదాన మిక్కిలి
మేలిమిగను దిద్దుకొమ్మ ♦ మేలిదిసుమ్మా. 51

వ. అని మురిపెంబుదొలుకఁ బలికినకలికి పలుకులకలరి **కులుకుచు** విప్రకులతిలకుం డిట్లనియె. 52

తే. గీ. వన్నెలాఁడిరో నీమది ♦ వచ్చునట్లు
వెలయరతులందు నినుగార♦వింతుఁ గళలఁ
దీర్చుగొని నన్ను గెలిచిన ♦ నేర్పులెంచి
తాల్మి విడఁజూతునే నవ్వ♦తాలకైన. 53

తే. గీ. కన్నియనుగాన యబల పై ♦ఖరుల వెలసి
సట్లు పలికెద విది మన ♦ యూత్మలందుఁ
గలుగుతమకంబు లెన్నఁగాఁ ♦ దెలిపినట్లు
మెలఁగుదుమే యంచు నగుచు న♦ర్మిలిదలిర్ప. 54

సీ. తమిహెచ్చి కళలకూ♦టములంటి తళుకు చె
క్కులు ముద్దుగొని మోవి♦కొ్రలికొ్రలి

యెదుటుగుబ్బ లురమ్ము ♦ నదిమి పైఁగిమకించి
బిగియారఁగౌఁగిటఁ♦బెనచిపెనచి
కయిదండగొని పూఁత♦కలమయి మూఁపించి
యులుకఁ జక్కిలిగింత ♦ కొలిపికొలిపి
కిలకిలనగుచుఁ ద♦క్కులుదార్చి వగల వ
న్నెలుచిల్కఁ జుంబనక ♦ లికిపలికి
తే. గీ. మొలకనునుసిగ్గు కన్గొన ♦ లలిమిబలిమి
కలిమినెలమిగఁ బులకల ♦ మొలకనింప
గలిమిగులికింపఁ జెమటలఁ ♦ సొలకరింపఁ
దొలుతకూటమి కవిరాజుఁ ♦ గలిసినించె. 55

ఉ. సారపుఁజూపుమచ్చు లొగిఁ♦జల్లి భ్రమింపుచరేంద్రనాజ్యసం
భారరమావిలాస మగు ♦ భద్రపయోధరపాళిపాలిసు
కేరుహసీమఁ బొల్పుఱచెఁ ♦ గేరుచు మారుఁడు మించుచుండఁ దాఁ
జోరుఁడుగాన నీ జగతి ♦ చోరుల సాహసవృత్తిఁ గప్పఁగన్. 56

చ. బలురతికేళిఁ దేలి జన♦పాలకబాలిక చూడనొప్పె స
ల్లలితవికీర్ణ గోగణవి♦లాసినియై కవిరాజుపోలికన్
జలదముపోలికన్ కుసుమ♦సాయకుపోలిక నింద్రుపోలికన్
జలజహితారి మేరుగిరి ♦ శంకరమూర్తుల పోల్కి నంతయున్. 57

ఉ. సాలకసంశ్లథభ్రమర♦సాంద్రవివేష్టనముద్వహింగ సా
ద్వేలకళాకులోరువస♦తిప్రభనిర్గతవస్త్రరంచితా
న్మీలితనేత్ర నిస్త్రపవి♦నిర్గళనిస్వన [illegible]
డ్బాల రతాంతవేళ శిథ♦లత్కబరిం గామవ శేక్షి భాసిసు. 58

కం. ఇటు [illegible] గనుప్పుచుఁ
గుటిలాలకతోడఁ గుసుమ♦కోదండశర
స్ఫుటితప్రభావమున్నుచుఁ
జిటిపొటిముచ్చటల వలపు ♦ చిరిపనలె [illegible]. 59

ఉ. మానిని నీవిలాస మహి♦మంబులు నూచెడివేళ విస్ఫుర
త్మానసరసాధరంబుఁ జవిఁ ♦ జూచెడివేళ దృఢాంగి భావజసం

ధాన మొనర్చువేళ సుర♦సాధపణీంద్రబలీంద్రపూర్వసం
తాన విలాసభావము లు♦దారతఁ గోరెద నామనంబునన్. 60

చ. రమణి రథాంశుకంబు మధు♦రంబగు కెంపు సుజాతరూపకుం
భములు కుచంబు లుజ్జ్వలిత♦బాహువు లగ్రలతల్ నిజంబు లో
ల్లమిగలదేనిఁ బల్కొమనస♦శ్శాకుననాటియురఃకపోపల
భ్రమతలిఖించి గాత్రిసమ♦పగ్నవిలగ్న మొనర్చిచూడుమా. 61

వ. అనిపల్కి వెండియు. 62

తే. గీ. బాలికామణి నీదు పుం♦భావకేళి
సౌఖ్యలాభంబుగోరెద ♦ సరసగతుల
గుంభితానందసంభోగ♦జృంభమాణ
లాంఛనము లేర్పరింతు మ♦ద్వాంఛదీఱ. 63

కం. అని తరిటీర్పాటునఁ గ్రో
న్ననవిల్తుని శాస్త్రలక్ష♦ణములెఱిఁగి శీతం
బున గురువరువలననె తెలి
సినలక్ష్యము లొ నటన్న ♦ చెలి యిట్లనియెన్. 64

తే. గీ. ధరణిజనులకు ఘ్రాణరం♦ధ్రములరెంట
సురలు మారుత మలనిశా♦కర దినేశ
నాడికలపేరుగలిగి చె♦న్నారు నందు
విభజనాంశలక్రియలు గా♦వింపవలయు. 65

కం. నాసాదక్షిణజాలో
చ్ఛ్వాసము సూర్యాఖ్యనాడి ♦ సమరస్నాన
గ్రాసభయార్తి పరాఙ్ముఖ
హాసవ్యవహార రతుల ♦ కర్హం బెపుడున్. 66

తే. గీ. అన్యనాసాపుటంబున ♦ జన్యమైన
మారుతము చంద్రనాడి సౌ♦ఖ్యంబు గమన
పరిణయముల నలంకార♦భావములను
గీత సుక్షేత్ర దాన వి♦క్రియములందు. 67

తే. గీ. అది నిజముగాన నిపుడు చం♦ద్రాఖ్యనాడి
వఱలుచున్నది రతికి భ♦వ్యంబు గాను
మీరు చెల్పిన ధర్మంబు ♦ మీ[illegible]
రనుచుఁ బల్కెఁ గపిరా[illegible] ♦ వనితకనియె. 68

సీ. అతివ నీకెమ్మోవి ♦ యరుణ[illegible]
సఖియ నీనెమ్మొగము ♦ చంద్రబలము
చామ నీమెయిగోము ♦ సగ్రహంగ బలము
బబల నీచూపు సో♦మాఖ్యబలము
కొమ్మ నీచనుదోయి ♦ గురుబలంబలరు బం
గరుబొమ్మ నీపల్కు ♦ కావ్యబలము
కలికి నీముకిపెంపు ♦ గణుతింప మందబలము
ముదిత నీనేత్ర[illegible] ♦ [illegible]బలంబు
తే. గీ. అతను కేతుబలంబు చే♦లాంచలంబు
రమణి నీసుఖపాలి తా♦రాబలంబు
లలన నీవబ్బుటే యంచి ♦ లగ్నబలము
గాకయున్నది శుభము లో♦కమునయందు. 69

తే. గీ. పాలు నీరును గలిసిన ♦ భంగి మనము
తమకములుమీఱ జతగూడి ♦ తరుణి యిపుడు
వలపు వంచనలేల నీ ♦ వాంఛగాను
వలపుతినముస గెల్వ నె♦వ్వరితరంబు. 70

వ. అని మఱియును. 71

సీ. మగపోడుములుగల్గు ♦ మాసినిరత్నంబు
కొప్పునుండిన మద♦కరవాణి
వ్రతమధ్యమందున్న ♦ వసితా[illegible]మణి
పగలుతాఁజూడని ♦ పద్మగంధి
తనకన్ను నీడుమీఱిన ముద్దుపగలాఁడి
జవ్వనంబెడలిన ♦ రవ్వలాఁడి

యంబు లేర్పఱించి సుత్కృత తోత్కృత సీత్కృత హుంకృత ఫూత్కృతాది నిస్వనభేదంబు లెఱుకపఱచి కళామోక్షహేతుక్రియావిశేషంబులం దెల్పి యలంకారభావభావానుభావలక్షణంబులకు లక్ష్యంబులుసూపి శిశిరచంద నానులేపనలొనర్చి సుగంధపటవాసనాచూర్ణంబు లుల్లంబులుపల్లవింపఁ జల్లుచు నులివలపునీటిరవసోనఁ జిలుకఁ బన్నీటికుప్పెలం గుప్పుచు ననేకవిధ గ్రథితసుమనస్తోమ దామకంబుల నలంకరింపుచు నమందానందబంధురగంధాది నిలంబులొలయ లతాంతతాలవృంతంబుల నూత్నస్వేదజలకణజాలంబు లురులవిసరుచు నిజాంకపీఠి నధివసింపంజేయుచు వీడెంపుమడుపు లొడుపులం దడబడఁ బల్కొనలనొడియుచు ముకురఫలకావలోకనంబులఁ గులికింపుచు సరసంబులు చిలుకుచు నలినభవతిలకుండు కలికీచిలుకవజీరుని గెలుపుకలిమికిం దిలకంబవగుట భవత్పూర్ణతిలకాభిధానంబు మాముకనిదానంబయ్యె నని యనునయింపుచుం బాలికామణిం గేళికావిలాసంబులకుం బ్రోడతనంబుఁ దేరుగడందీర్చి నీదు పుంభావసంరంభగుంభనపరిరంభణాదులం దీరుపడంగోరుచున్న మదీయహృదయారవిందంబునకు విందునెఱపి పేరందుమనిన విని మనఃప్రౌఢగావునఁ దత్ప్రసంగాంగీకరణతరంగితాంతరంగయై యుప్పొంగుచు. 113

సీ. అతనుసంగరకళా♦భ్యాసదేశికకచా
ఘాతమో యన జడ ♦ కటినటింప
చనుజక్కవలరెక్క♦లనఁ జిల్గుకంచల
సుదలంటి గుబ్బ లిం♦చుకచలింప
మరుకేళిగెలుపుజా♦టి రదనమొలనూలి
చిఱుగంటలొరయుచు ♦ మొరపునింప
వలపేనికిడిన ని♦వాళిదీపపుఁ దళ్కు
లనఁజూపు కనుబెళ్కు ♦ లనునయింప

తే. గీ. వలపువెలవెలఁబాఱఁ జె♦క్కులు చెమర్ప
నడుముగదలఁగ నరులు వె♦న్నాడ ముంగు
రులునటింపఁగ గళరవం♦బులు సెలంగఁ
బెనఁగి సిగ్గునవెదవ్రాలి ♦ బిసరుహాక్షి. 114

కం. హరిహరిపదములు బెదరెను
ధరణియుగంపించె గిరులు♦తల్లడిలునగన్
బోరిపోరి తారలుడుల్లెను
తరుణీమణి యుపరిసురత♦తాంతవనోక్. 115

ఉ. కాంతునిబాణముల్ గురిసె ♦ కంధరమభ్రము [illegible] మొయిదె స
త్కాంతివిలాసమౌక్తికని♦కాయముదాల్చెను జంద్రబింబమా
ద్యంతము జక్కనల్ దిరిగె ♦ స్వేదము పొవ్రగమ్మె వక్కనా
ద్యంతము జూడగా విధివి♦ధానము చిత్రము [illegible] వెసన్యుడన్. 116

వ. ఇట్లు యామినీపూర్ణతిలకా బి[illegible]లు [illegible] రతిమన్మథులనంగ
ననంగరాజ్యసామ్రాజ్యపదవి నేలుచు సు[illegible] యుండి రంత. 117

సీ. చలువతెమ్మెరరాక♦గలకి మమంత్రించు
తొలుదొ[illegible]వుల ♦ [illegible]సంబు
చంపరుపుల్ల కం♦చంబులోపల [illegible]
నింపారుచీకటి ♦ గు[illegible]గులు
తళుకు [illegible]లవన్న ♦ నిలువ[illegible]
మొనయుఘు[illegible]ములు న♦మ్మోయు గంత
బోజుగురాసి దో♦పుడుగుంపు చెదిరింప
వలిజక్కవలపొందు ♦ వ[illegible]ముందు

తే. గీ. రిక్కరాయనిసిరి సేలుc ♦ [illegible]క్కవాలు
పేరుటామని నెఱ[illegible]జేటి ♦ పేర[illegible]
ముద్దువలరాజు సు[illegible]లు ♦ క్షపణింపు
దారసింపయ్యె వేకువ ♦ ధరణియందు. 118

చ. కలువలుస్రుక్క వెన్నెలవి♦కాసముదిక్కగ మ[illegible]తామరల్
కలిమినిలిక్క జక్కవలు♦గంతులుద్రొక్కc జకోరపాళిక
బాలపాలపొక్కc బాంధులకుc ♦ బోడిమిదక్కగ నిక్కసంతలో
బిలబిల వేగుజుక్క తెలి♦వెక్కటిలగ దివినొక్క సొక్కగ. 119

చ. ఉదయగిరీంద్రకందరదృ♦ఢోగ్రశతఘ్నిపరిష్కృతప్రభా
తదరవిహీనశాలి రవి♦తాస్తమహీధరమూర్తి భాగసం

విదితవిచిత్రగౌరరుచి♦భ్రిమచందనబిందులాంఛ నం
బిది యనఁ జంద్రబింబ మపు ♦ డింపెసలారఁ బరాగసంగతిన్. 120

ఉ. నాయెడవేఁుసేయ కిఁక ♦ నాయెడ డగ్గఱఁజేరి నన్ను ర
మ్మా యను నట్లు బిల్లు లర♦యంగని చక్కటిలాగలాగ పై
రోయుచుఁ గాచె నా మనవి♦రోధుల కిమ్మగువేళఁ గొక్కొరో
కో యని న్సు పెల్లఱచె ♦ గూటను గుక్కుటకోటి వేకువన్. 121

ఉ. స్నేహరసాతిరేకమునఁ ♦ జెల్వొదలిర్వ మనోజకేళికా
గేహనివాససౌఖ్యముల ♦ గేరుచు నంత నిశాంతకాంత స
మ్మోహినులౌటచే విశద♦భూమికలై పగ లందివచ్చుచో
నాహిదీపికల్ వణఁకె ♦ నట్లుగు స్నేహదశాంతవేళలన్. 122

సీ. తెరితంపునిదుర త ♦ త్తఱపాటులోదవ ది
గ్గునలేచి వలువల ♦ నొత్తునపుడు
నెనయించి మడిఝల్లు ♦ మనఁ బ్రాణనాయకి
నినుఁబాసి దీనతఁ ♦ జనఁగవలసె
నెటులోర్తు రాత్రియె♦ప్పటికిఁగల్గునో పగ
లేలకల్గెనో మన♦పాలికనుచు
రావె ముద్దీవె కై♦కోవె నీనెనరింపుఁ
గనుమంచు మఱి మఱి ♦ కౌఁగలించి

తే. గీ. ముదిత సెలవియ్యవే యని ♦ మోహమునను
విడువఁజాలక తడఁబడ ♦ నడుగులిడుచుఁ
దిరిగిచూచుచుఁ దమతమ ♦ తెరువులంటి
సాగినడచిరి జారు లా ♦ సమయమునను. 123

చ. సమయభగీరథుం డుదయ♦శైలమహేశ్వరు వేడి గాఢసం
తమసచరాబ్జరుక్సగర♦దారకభూతివితాన పూతకృ
ద్విమలరవిప్రభా భ్రపద♦విస్ఫుటభవ్యతరంగగంగ ను
త్తమజగదబ్ధి నింపఁగొని ♦ తార్చెననన్ దెలుపెక్కెఁ దూర్పునన్. 124

మ. ఘనభూభృన్నగుహాగర్భగేహవిపులా♦క్రాంతస్థితిన్ ధ్వాంతవ
ర్తనలత్యంతము గానుపించె నపు డు♦ద్యల్లోకబంధూదయం

బున నిర్వక్రప్రవహించి ఘోరశ్రాంతసియనే♦ఘంటలు దివ్యాశ్వ
వర్తన భూభృన్మహాగర్భ గేహానిపులా♦క్రాంతనిస్వానరా గతిని. 125

సీ. నిలయాంగ నిలయాంగ ♦ వలయాంగితములై
సుమధూళి మహిపాళి ♦ సుమహితములు
మందార కుందార ♦ నిందారములు నుజ్జ్వ
లాసార కాసార ♦ వాసితములు
ఘనసార వనసార ♦ ఘనసారయుతములు
గజరాజ గజరాజ ♦ కామితములు
నరసాల వరసాల ♦ సరసాల గీతములు
మనుపాళి మనుకేళి ♦ మానితములు
తే. గీ. మహితనిద్రాంతమార్గగో♦మందనందు
సేతలము లజ్జసాయక ♦ చిత్రకేళి
బాలికాకుచఘర్మసం♦స్ఫాలితములు
పరగనివచ్చెఁ బ్రాతభాతి ♦ మారుతములు. 126

కం. సముదంబుల సేముదంబుల
సముదంబులనలరె ననఁగఁ ♦ గోమలవిలస
త్కోమలంబుల కమలంబుల
కమలంబులవిలసనములు ♦ గాంచగనయ్యెన్. 127

సీ. కమలసంభవ కోర♦కముల నొక్కలుటీఁగ
వలిజక్కవల మది ♦ వగలుగూరె
జారచోరాళి పో♦చ్చరికె లుగ్గడిజారె
చలువవెన్నెల రేయి ♦ సలసమూరె
వలపేని విరహుల ♦ గలిబిలిచల్లారె
కమలంపుఁగొలకుల ♦ కల్మిపేరె
రేయెండపువ్వుల ♦ వాయి తుప్పులుమీఁటె
కలువలసిరులు మొ♦క్కలము జేరె
తే. గీ. తారకలుతారె హిమవారి ♦ తరుగుఁబారెఁ
జలువలుడుకారె నెలరాల ♦ జాలువారె

నిసి మిసిమిగారె మరునికై ♦ నుసులుదీఱ
తెలివివహిఁదీఱె నంతటఁ ♦ దెల్లవాఱె. 128

మ. కమలామోదిక లోకబాంధవ ♦ జగత్కల్యాణసంధాన చ
క్రమహానంద హరిప్రభూ!భువన♦సాక్షాత్కారివై ఘోరసం
తమసక్రూర నిశాటఝూట♦విదళత్కాండపరిభాషామూర్తివై
మము రక్షింపుమటంచు సద్విజుల ధ♦ర్మాలాపముల్ వర్ధిలెన్. 129

సీ. మిత్రాధికార ది♦క్పత్రికాలిఖిత శో
భనశాసనాక్షర ♦ పంక్తులనఁగ
ప్రాగబ్ధిజీవనా♦ద్రిప్రభానిధిఫలాం
తరవినిర్గత విభాం♦కురములనఁగ
రవిసదాభ్యుదయకా♦రణ పూర్వదిగ్వధూ
లీలాస్య సౌభాగ్య♦రేఖలనఁగ
మాతరక్షుభితోగ్ర♦మందేహదేహముల్
దూసిపాఱెడి వాఁడి ♦ తూపులనఁగ

తే. గీ. విరహమూర్ఛిత పద్మినీ ♦ విధురశమితి
సమయవైద్యసమానీత ♦ సత్ప్రకాశ
విరళసంజీవనీ లతా♦వితతులనఁగ
నరుణకిరణము లాకాశ♦సరణినమరె 130

చ. గుఱిగలప్రౌఢులంటి దిగి♦కోసకునేగు తమోమృగంబులన్
దరియగువేఁటకాఁ డొదిగి ♦ డగ్గఱి పొంపునఁగాచి కోరకాం
బురుహదృఢాగ్నియంత్రముల ♦ పుష్పొడిరంబుకమర్యమాంశువ
హ్నిా రహిఁఘటింప గుబ్బగురు ♦ నేర్పున దుమ్ములతేంట్లువెల్వడెన్.131

తే. గీ. పద్మినీ లోకబాంధవ ♦ పరిణయంపు
వేదమంత్రాళి యన భృంగ♦నాదములరె
కమలకాసార భూముల ♦ గాటముగను
విశ్వబోధారుణోదయ ♦ వేళలందు. 132

సీ. అపరదిక్చంద్రదల♦త్ప్యభిదోదయశతఘ్ని
కోద్గతాయసవహ్ని ♦ గోళమనఁగ

పద్మినీతాపలో ♦ పాస్థావసరక్తి వ్యా
ఘటితసింధూరంపు ♦ ఘటయోనయసంగ
సమయలోకేశ్వర ♦ సద్మనాభప్రాగ్వి
కరిశిరోగ్ర సువర్ణ ♦ కలశముసంగ
కల్యకల్యాణ చ ♦ క్రవాళముఘటికాము
స్వర్భాను సింధుర ♦ వలయమనంగ
తే. గీ. ప్రైవతాఖీశ దిగ్వధూ ♦ హారమణి
తరుణలోహితకోరక ♦ స్తబకమనఁగ
నుదయశిఖరాగ్రమునఁ భువ ♦ నోపకార
భారవహాభాను భానుబిం ♦ బంబువొడమె. 133

చ. జగములు మేలుకొంట పని ♦ సల్పటికి గంట చకోరముల్ భగుల్
భుగు లెదవంటి మంట బుధ ♦ పుంగవు లర్చనసేయు వంట విం
తగ నగు తమ్మికొమ్మ మది ♦ దంట రథాంగవిహంగి సంపదల్
తగఁగొను మేలుపంట మురు ♦ వంటఁగ మింటవెలింగె రంగుగన్. 134

వ. ఇట్లు సకలజనానందంబుగ ప్రభాతంబగుటయు 135

కం. ఆ రాజతనయ నగర
ద్వారస్థితమాగధప్ర ♦ వరముఁగవిగీ
తారావతూర్యముల నిం
పారఁగ మేల్కాంచెఁ బ్రాణ ♦ బంధుని దలఁచెన్. 136

సీ. తనివితీఱని కున్కు ♦ తరితీపుజేయ
విరిపూసె లేచి పై ♦ న్వరలుబుకుచి
విడఁబాఱు వల్వ బ ♦ ల్వడిఁగట్టి గట్టిగ
గుత్తంపుమొలనూలు ♦ చిదురుపఱచి
కంచెల ముడిఁగొల్పి ♦ గడిత్రపుబసవచిపుచి
సరులు చిక్కులుదీర్చి ♦ వరుసఁగూర్చి
కొలకులమీఱు చె ♦ క్కులనిండుకొను కస్తు
లపురేఖఁ దుడిచి ద ♦ ర్పణముఁజూచి

తే. గీ. భూషణములన్ని సవరించి ♦ పొందుమీఱ
గజ్జెలందెలు పదముల ♦ ఘల్లురనుచు
మొఱయనడచిన యామినీ♦పూర్ణతిలక
హొయలు కవిరాజుమదికిఁ ద♦ద్దయు లగించె. 137

వ. మఱియు నిరువురు సమయోచితకృత్యంబులు దీర్చుకొని యెప్పటిచందంబునఁ బొందుపడియుండి రంత మదనమోహిని కళావతి సరసాళి మొదలగు సఖీజనంబులు తత్సన్నిధానసుఖాసీనలై యుండి తద్గుణవిశేషభావజ్ఞలై సంజ్ఞల ముఖవిలాసంబులలర నర్మగర్భంబుగా నిట్లనిరి. 138

సీ. తమిలేనియెడ నిద్రి♦తములయ్యెఁ గమలంబు
లబ్జాస్య యిదియుఁ జో♦ద్యంబుగాదె
నును కెంపుపలకపైఁ ♦ గనుపించెనొక్కులు
విరిబోఁడి యిది యెంతొ♦వింతగాదె
చందురుడాలుపై ♦ నంది జక్కవదోయి
దమిఁకించె నిది విచి♦త్రంబుగాదె
మొలకసంపెఁగ తేటి ♦ మలసినట్లుగఁ దోఁచె
నిది మహాశ్చర్యసం♦పదయుఁగాదె
తే. గీ. పాటలాధరి మన మింత♦నాటనుండి
చూడమెన్నఁడు నీలాటి ♦ జాడలనుచు
మాటిమాటికి భావముల్ ♦ దేటపడఁగ
సరససల్లాపములగోష్ఠి ♦ సలిపిరపుడు. 139

వ. అంత— 140

తే. గీ. తెలిసియున్నట్టి చెలుల న♦వ్వొలయఁజూచి
జాణతనమున వలపుఁ జూ♦చాయఁదెలిపె
వారు విని సంతసంబునిం♦డార రాజ
తనయతోఁ బల్కి రిట్లు ని♦దర్శనముగ. 141

కం. భాసురకనకద్యుతిఁగతి
పూసలలో దారమట్లు ♦ పుష్పంబునకున్

వాసన నిలిపినచందము
గా సమకూర్చెను విధాత • ఘటనలు మీఱన్. 142

తే. గీ. పొలఁతి గానున్నవని గాక • పోవు టెల్ల
యెన్ని మాయలుపన్నిన • నేమిఫలము
మృగితుదముదాఁపఁ దాఁపులు • మిగులనున్న
విధికృతము దప్పిపోవునె • విశ్రుతమొఁట. 143

కం. అనిపలుకుచుఁ దమరందఱు
వినయంబున నితరులకును • వినఁజేయక త మ
న్ననలునెలకొనిరి పూర్వం
బునకన్న రహస్యవృత్తి • పొంకుపడంగన్. 144

వ. ఇట్లు కొన్నిదివసంబులు గడచిన నొక్కనాఁటి ప్రభాతసమయంబున బిల్హణుండు సకలసౌఖ్యశృంగారరసబ్రహ్మానందమూర్తియై నిఖిల సౌభాగ్యయోగ్యసమాగమంబు పూర్వజన్మాంతరఫలపరిపాక సామర్థ్యంబు నంగదా యని యసనికారహితభవనాంతరంబునఁ గన్యకావతంసంబుతోడ మణిమయోచితపీఠికానిషణ్ణుండై కస్తూరికాతిలకమకరికాపత్త్రనిర్మాణంబులను గాశ్మీరగంధవిలేపనంబులను ముకురఫలకావలోకనంబులను బ్రసూనమాలికాద్యలంకృతవిశేషంబులను మందస్మితవిలోకనాదిభావంబులను జగన్మోహనవిలాసంబులనున్న యవసరంబున. 145

తే. గీ. భారతీపుష్కరప్రభా • వత్స్వవేళ
గురుఁడు మిథునప్రసంగ ని • ర్భరత గనఁడె
యని మనోరంజన ప్రసూ • తానుమతిని
మించి పరిశీలనేచ్ఛ నే • తెంచె నృపుఁడు. 146

చ. జరజరవచ్చి భూపతిల • సత్తముఁ డత్తఱి నేకతంబునం
దిరముగఁజూచి డిల్లపడి • దీనతఁ జెంది విచారమొందు సత్
త్రతిలుచుఁబల్కెఁ దానొకటి • దల్చఁగ దైవము వేఱుదల్చెఁగా
నరసులు దైవకల్పిత క • సాధ్యములే దని కాఁడె పల్కుటల్. 147

వ. అని కొంతతడవు చింతించుచున్న తండ్రికిం గుమారికామణి ప్రేమమిల్లిన నొల్లమిని జనవల్లభుం డిట్లనియె. 148

సీ. సకలసంభ్రమ మహో◆త్సవములు గల్పించి
నగరులన్నియు చిత్ర◆ముగనొనర్చి
షట్పన్నదేశరా◆జ్యములఁ బేర్పడియున్న
రాజకుమార వ◆ర్గములఁబిలిచి
సంబంధబాంధవ్య ◆ నరణివిచారించి
వరయోగమున స్వయం◆వరమునందుఁ
ద్వచ్చిత్తహర్తకు ◆ నిచ్చి సౌఖ్యము నొంద
వలె నని మదిలోనఁ ◆ దలఁచు నన్ను

తే. గీ. విడిచి మద్వంశమున కెంత◆గొడవఁ దెచ్చి
యిడితివే చెప్పరాని యా◆గడముఁజేసి
తలఁకుబెళఁకునులేక పం◆జడగఁ జెఱుకు
గడకు వెన్నుట్టి నట్టులే◆ర్పడితి వీవు. 149

తే. గీ. దుర్గుణాన్వితవై తివే ◆ దోసకారి
సద్గుణాన్వితవని నిన్నుఁ ◆ జాలనాదు
హృదయమునఁ దల్చుకొనియుంటిఁ◆జదువవేయ
నున్న బుద్ధియుఁబోయె న◆టన్నగతిని. 150

తే. గీ. రాచకొమరులవిడిచి మ◆ర్యాదఁదప్పి
తలఁచి విద్వాంసు నేమని ◆ వలచితీవు
ధరణి విద్వత్తుచ దరిద్ర◆తా యనంగ
వినవె నీమది యెట్టు లీ◆పనికినొప్పె. 151

కం పోలఁగ నీయపకీర్తికె
నేలాగునఁ దాళియుందు ◆ నిదిగాకయు నా
బాలవు గోలవు నిను విడఁ
జాలక నీమీఁదిమమత ◆ సమకొనదింతన్. 152

వ. అనిన విని తండ్రికిఁ దనూభవ యిట్లనియె. 153

ఉ. నాయెడనేరమేమి ? నర◆నాయక ! నీమదిలోనఁ గృత్రిమో
పాయము పన్నినంతటనె ◆ పాయునె దైవకృతంబు మేఘమ

ఘ్రాయితమైనవేళ ననుఁ♦ రక్తిఁ వహించి ప్రఫుల్లకోమల
చ్ఛాయలఁ బద్మినీరమణి ♦ సల్పదె మిత్రునిఁ గూర్చి మోహముల్. 154

మ. కరికుంభస్థలమాంసభక్షణ సము♦త్కంఠీరవప్రాంగణా
వరుణారుణ్యతరాళిపల్లవితస♦వ్యత్సల్లకీవల్లికన్
గరమానింపదె మత్తసామజము వే♦డ్కన్ గంటకాక్రాంతమై
మెఱయన్ భృంగము కేతకీకుసుమస♦మ్మోహంబుఁ గావింపదే? 155

శా. స్వామీ నేరములేమి నావలన నీ♦సర్వంబు నీకృత్రిమ
స్తోమంబే నిను భ్రాంతిముంప సమయ♦స్ఫూర్తిన్ మదీయాసన
క్షేమాలోకనబద్ధకాండపటరా♦జిన్ గూర్చి యోగాది మ
త్ప్రేమానందకరాశయగ్రహణకా♦రిప్రాప్తిగా మున్నుగన్. 156

తే. గీ. అకట నవమన్మథాకారుఁ ♦ డగ్ని యితని
నెల్ల జాత్యంధుఁ డని పల్కె ♦ నిచ్చఁ దోఁచె
మాయసన్నిధి వయ్య యు♦పాయమునను
గపటమే లేనిమతి దుఃఖ♦కారణంబు. 157

చ. అని వచియించుచున్న తన♦యాగ్రణిపై నెనరుంచి బాల నీ
యనుచితకృత్య మింక విడ♦నాడిన నీని విదేశవర్తిగాఁ
గను విడిపించి భూపతిల♦కాంతుని నొక్కని దెచ్చి వాని ని
న్ననువుగఁ బెండ్లిఁ జేసెద గు♦ణాన్వితవౌ వివరం బెఱుంగుమా. 158

వ. అని కరుణారసవశంబునం జనకుండు పల్కిన పథ్యస్మితావలంబినియై కుమారికావతంసంబు సంశయంబు విడిచి దేవా మదీయహృన్నేత్రజిహ్వాఘ్రాణశ్రుతిస్పర్శనాదికంబు లేతద్వశవర్తితంబులయ్యె నింక నింద్రియవ్యాపారరహితపరిమోహమానంబైన యీ దేహంబున కెవ్వం డిచ్ఛయించుఁ గావునఁ బరమార్థజ్ఞానసంపన్నుండవై జగద్విరుద్ధంబునకు బద్ధుండవు గాక బిల్హణకవీంద్రస్వాంతానువర్తిని నగునన్ను ననుం గృపసేయుమనిన విని కోపోద్దీపితుండై సన్నిధానం బగు భృత్యుండునిం జూచి జనవల్లభుం డిట్లనియె. 159

కం. ధీరుఁడ వని నినునమ్మితిఁ
జోరుఁడ వని తెలిసి విప్ర♦సూరిజనుఁడవై

జారుఁడవై చోరుఁడవై
క్రూరుఁడవై యున్న నిన్నుఁ ♦ గొని శిక్షింతున్. 160

వ. అని జాజ్వల్యమానకోపానలాటోపంబు దీపింప నాస్థానభవనాంతరాళంబుఁ జేరి జారచోరక్రూరవిహారపూరుషాధములం బట్టి దండింప రాజధర్మంబు. బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణుండైన నంతఃపురకన్యకానియమభగ్నప్రచారదూష్యుండు గావున వధ్యుండు వానిఁ దోడ్కొని శీఘ్రంబుగా రమ్మని కరాళకరవాలభటాలుండైన కోటిపాలునిం బిల్చి మఱియు నిట్లనియె. 161

చ. తడయక యోగి నేఁగినుకఁ ♦ దాల్చినచందముఁ బూని వానిలో
నడలఁగఁజేసి చేసి వెఱఁ♦గందఁగ నీడ్చి భుజప్రకాండముల్
బెడమరఁగట్టి కట్టి మఱి ♦ బిల్వణభూమిసురాధమాధముఁన్
బిడికిటవాలు వాలుగని♦ వేగ శిరంబు నరఁబువ్రాల్చుమీ. 161

తే. గీ. జాగుసేయక వేగ మీ♦లాగుసేయు
పురవరముఁ ద్రిప్పి కడ బ్రేత♦భూమియందుఁ
జేయు మిప్పని కొఱతగాఁ♦ జేయుమాని
పొమ్ము సుమ్మాటి సెలవిది ♦ సుమ్ము నీకు. 163

చ. అనవుడుఁ గోటిపాలుఁ డనె ♦ నట్లగు దేవర ప్రోలధర్మమే
మని వివరించువాఁడఁ బ్రతి♦ఘాతిశయంబున శిక్షసేయ శాం
తనియతిరక్షఁ జేయ ♦ ప్రభుధర్మము లోకహితంబు వాఁడె రా
జని బుధకోటి దెల్పె నన♦ఘాత్మక యంచు నమస్కరింపుచున్. 164

వ దేవా యోగ్యాయోగ్యవిచారంబులు భవదధీనంబులై యుండు దుర్ఘటంబైన హింసాకర్మంబునందు జాగరూకంబుగా భూతభవిష్యద్వర్తమానంబులను త్రికాలంబులను నిందాస్తుతిపూర్వకంబులగు ద్వంద్వంబులను సామభేదదానదండంబులను చతురుపాయంబులను సమర్థించి నియమించిన మదీయవచనంబునకుఁ బ్రత్యుత్తరంబిచ్చుటకు నేకారణం బని తలంచితేని యవధరింపుము సకలసామ్రాజ్యప్రమత్తచిత్తులగు రాజోత్తములకుం బరిజనంబు లోకానేకదుర్గమప్రయోజనంబులఁ బ్రబోధించుట యవశ్యకర్తవ్యంబై యుండుఁ గావున విన్నవించితి నింతియకాని భవద్వాక్యప్రసాదానుమోదితుండ ననిన నొక్కించుకసుముఖుండై యతండు వధ్యస్థలంబునకుఁ

జేరనప్పటి ప్రచారంబులును దన్మనస్తాపవాక్యవిశేషంబులును దదుచిత భావంబులును సర్వంబు మాఱుకేళింగింప సంగీతరింపుమసి సానకాశంబొనంగి నన్ బ్రసాదంబని తెనబలంబులతో డంగూడి బిల్లుణసమీపంబునకుంజనిన వారలంత నచ్చట 165

తే. గీ. తలవరులఁజూచి నామినియుఁ ♦ దలఁపుదొరి
నిమిషమాత్రంబు నూరకుఁ ♦ నియతినుండి
బ్రాహ్మణుగా ఢిల్లు వక్కె నో ♦ పద్మగంధి
నీమవాంఛను దుఃఖాప్తి ♦ నీమవాంఛ. 166

కం. ఓ కాంతస్వరవిగ్రహ
యో కల్పాంతప్రియాస్య ♦ నా కలకంఠి
యీం కాలమునకు మునిజన
కాకోకిలవిధంబు ♦ గనుపించెఁగదే. 167

ఉ. నీమదినమ్మియుండఁ గను ♦ నీవమోఘంగుట తెంచపాలు నో
భామిని పూర్వజన్మఫల♦భాగ్యము లేనిధియన్న భోగ్యసే
వేమఱుదెల్పనేల చను♦వివ్వి నను దయఁజూడమన్న సి
ధ్యామయసర్వదిగ్వలయ ♦ మంథాయుతరిపూర్ణసుగుణాయమా. 168

కం. రమణీలలామ 'రాజా
నుమనే ధర్మం' బటన్న ♦ నుడువునఁగల భా
వము జరిగింపక వనికే
మమలలునిపినాడి నెసరు ♦ మటునను మునిలో. 169

వ. అని ధరామరవరుండు కరంబు కరంబునంబెనచి గుఱిపఱిచి వెరవుమఱచి చిలుకరపంపుఁబున్నరిగ నెడలె నయ్యెడ నప్పుడమితేనికన్నియయు విన్న దనంబునం గొన్ని వన్నియను లెన్నుకొని మిన్నుమన్ను నెఱుంగక యెఱరంగినం గుఱంగటమెలంగు నెఱుఁగుబోడుం లచ్చేడీయు నాదుకొని పాదు కొల్పిన వేదనల నేదియోతార్చినం గార్చిచ్చుచందంబునం బై పేర్చుశోకానలంబు దరియింపంజాలక బాలికాజనచూళికారత్నంబు మఱియును. 170

తే గీ. నిబ్బరపుటూర్పు టుబ్బులా ♦ గుబ్బుకొనఁగ
ఘోరముగ వేడికన్నీరు ♦ దొరఁగిపాఱి

నుల్లమవియఁగ గుండెలు ♦ ఝల్లుమనఁగఁ
దల్లడిల్లుచు మదిలోనఁ ♦ బెల్లుడలఁచు. 171

వ. కనలుచు మేనుదీవ కను♦గందఁగఁ జెక్కిటఁ జేయిఁజేర్చి వే
దనలనలంగి క్రొమ్ముడి య♦దాయదలై విడఁబాఱ హారముల్
బెనఁగొని నేలఁగా బొటన♦వ్రేలను నేల నొకింతరాయుచున్
మనమునఁ జింతచేసె చను♦ఘానముఁగల్గిన నాఁటి సర్వమున్. 172

సీ. ప్రియముతో మాతండ్రి ♦ పిల్పించి మాయలు
గల్పించి చదువున ♦ నిల్పనేల
నిల్పిననేమి ! యా ♦ నిశివేళఁ గవిరాజు
చంద్రోదయము కీర్తి♦సలుపనేల ?
సలిపిననేమి ! యా ♦ సమయంబునందు నే
చోరకవీంద్రుని ♦ జూడనేల ?
చూచిననేమిఁ పాపి♦ష్ఠుఁడు పద్మగర్భుండు
కోరి మమ్మిరువురఁ ♦ గూర్పనేల ?
తే. గీ. యేలమిసమకూర్చి యిపుడేల ♦ యెడముఁజేసె
నేమిసేయుదు దైవంబు ♦ నేమనందు
విధికృతం బెల్ల కాఁబోలు ♦ ప్రథితకర్మ
ఫలవిపాకంబు దప్పింప ♦ బ్రహ్మవశమె. 173

సీ. దానశీలురనెల్ల ♦ దీనులఁజేయు లు
బ్ధాత్ములకర్థ లా♦భములుగూర్చు
దీర్ఘరోగులఁజేయుఁ ♦ దివిరిసంపన్నుల
నారోగ్యమొసఁగు దు♦ర్ధాతురులకు
సూక్ష్మజీవులఁజేయు ♦ సుగుణవిద్యాఢ్యుల
నధికజీవులఁజేయు ♦ నల్పమతుల
సుజనప్రభుల కొంప్ర♦జలఁగూర్పనహాని సే
వల కెల బహువోసం♦తాన మొసఁగు
తే. గీ. కులముకొఱతల కధికార♦బలములిచ్చి
కులమువారికిఁ దిరిపెంపుఁ ♦ గూడు సంగు

నోర్చి జలిసమకూర్పఁడు ♦ కూర్చునేని
బ్రహ్మ దాన్నిట్టనీయును ♦ పాపకారి. 174.

సీ. తాతవేదరి యవ్వ ♦ [illegible] తన్నినం
చలురాలు పరముగా ♦ చనుఁడు తండ్రి
కొడుకుసన్యాసి జా ♦ రుఁడుస [illegible] పరుండు మా
తులుఁడుగురుద్రోహి ♦ [illegible]
పారఁబోతు శిఖండి ♦ బావ [illegible]
బాహుకోపి యా [illegible] ల ♦ [illegible] కులము
పనికులాలకవృత్తి ♦ [illegible] వంబు [illegible]
దిల్లాలు రాగి [illegible] ♦ [illegible] నాభి
తే. గీ. తాను తలకొట్టమా [illegible] ♦ తగుమ [illegible]
జగములన్నియుఁ [illegible] పా ♦ లగు [illegible] టంచుఁ
దలఁచుటయె కాని [illegible] మాట ♦ [illegible]
జాలఁ [illegible] లాటి [illegible] ♦ [illegible]. 175

వ. అని విధిని నిషేధింపుచు. 176

ఉ. వేమఱు తల్లితండ్రి యవి ♦ వేకత [illegible] మనుదానఁ గాన్యసు
త్రామగురుండు మాత్రి విన ♦ రంబుల కేమని [illegible] దాన నా
నోముఫలంబు దాని [illegible] ల ♦ నొందిన [illegible] దాన నే
నేమిటనోర్చుదానఁ పర ♦ మేశ్వర [illegible] కృప [illegible] శ్రీహరీ. 177

తే. గీ. అక్కటా పరమేశ్వరుఁ ♦ డంతివాని
కనుభవింపక [illegible] నే ♦ మొనసి బ్రహ్మ
ఘాతపాతకజాత దుః ♦ ఖంబుగానఁ
[illegible] దన [illegible] రి [illegible] ♦ [illegible]. 178

చ. మఱి కులవృద్ధ [illegible] నయ ♦ మార్గము [illegible] రి [illegible]
వరుఁడలిసీలిద [illegible] సభ ♦ వారలు ధర్మ [illegible] ము
త్పరిజనపాళి మేలుకును ♦ పాయము [illegible] యుండ [illegible] శ్రీ
హరికృప దప్పివచ్చు నెడ ♦ నాప్తులు శత్రులుకారె చూడఁగన్. 179

మ. కులముల్ వోయినఁబోవనీ బుధులుచిక్కు లట్లైనన్ బెట్టనీ
నెలవుల్ దప్పిన దప్పనీ చెలిమికన్నెల్ నవ్వినన్ నవ్వనీ
ప్రళయంబందిన నందనీ యిఁక విచారపక్రియాశూన్యని
శ్చలహృద్భిల్హణసౌఖ్యదవ్రతకళాసంసిద్ధికై యుండెదన్. 180

వ అని సర్వప్రపంచంబు మఱచి పంచేంద్రియవ్యాపారంబులు
గడచి గురుమనోహరధ్యానపారీణుఁడై యుండె నంత. 181

తే. గీ. ఇమ్ము వెడలిన నుడికొమ్మ యెమ్మెకాని
కొలముసామిని జూచి నీ కొఱకుమమ్ముఁ
బనిచె నేకిమీఁదు తనవీట నెనయఁద్రిప్పి
కినుక నుసురులు గొనుమని తలఁపుఁజేసి. 182

వ. అని రాజాజ్ఞ విన్నవించి కోటిపాలుండు తన బలంబుతోడ బిల్హ
ణుం బరివేష్టించి రాజభవనద్వారంబు వెడలి ఘంటాపథంబునం జను నవస
రంబున. 183

సీ. చూచెదరేమి యీ చోద్య "మత్యుచ్ఛ్రియః
పతనహేతు" వటంచుఁ బల్కువారు
ధర "నవశ్యమనుభో క్తవ్యం కృతంకర్మ"
మను శుభాశుభము లి ట్లనెడువారు
నయమున్న నేమి? "వినాశకాలే విప
రీతబుద్ధి" యని చరించువారు
జగతిలో నతిపూర్వ మగు "వినయం ధూ ర్త
లక్షణ" మనుచుఁ దలంచువారు

తే. గీ. కటకటా బిల్హణుని కిట్టి కష్టవృత్తి
వచ్చె ననువార లగుచు సర్వప్రపంచ
మపుడుఁ క్రుంగినపగిది నాహారవంబు
లఱచి రప్పుడు తత్పురవరజనములు. 184

వ. ఇట్లందఱు గురుజనమహోపద్రవంబున కాపరాని పరితాపంబు
నొందుచు సర్వకృత్యంబులుమఱచి తత్పరాయత్తచిత్తులై సాముదాయక
భావంబున రాజద్వారంబుఁ బరివేష్టించి. 185

మ. అకటా యీమదనాభిరామనృపుఁ డిట్లన్యాయమన్ గ్రిన్ ఘనో
ర్వీకళత్రాత్మజమిత్రబాంధవయుతశ్రీనిస్వమా చాన్మనెం
చి కవీంద్రోక్తిప్రయుక్తమైన బ్రాహ్మణుని హింసించెన్ విచారించె ని
త్యకళంకాశ్రియుఁడంచుఁ బల్కిరి పురం బాబాలగోపాలమున్. 186

తే. గీ. అకట సర్వంసహాభర్త కగ్గెనుస తసుకు
బ్రాహ్మణద్వేషలేశంబు పాప్రథమిక
లీల నణఁగింపఁజాలు సమూలముగను
జచ్చురవతూల రాశిని జెలఁగినట్లు. 187

సీ. జన్మాతిశయదుఃఖ జలరాశిప్రయోగంబు
వంశసస్యక్షేత్ర వగ్రహంబు
దారిద్ర్యలతికావితాన దోహదకేళి
ఘనకష్టజీవన కారణంబు
దురితోపదేశ సద్గురుమంత్రసారంబు
మిథ్యాపవాద సమృష్టకారి
దైన్యగుణాభీష్టదాన సామర్థ్యాఙ్గ
మజ్ఞానదీప ప్రాభిన్నప్ర

తే. గీ. కోప భయ తాప సాహాయ్యఘంటాపథంబు
పరమకారుణ్యకీర్తి శాంతి విపినంబు
ప్రాణహరణంబు బ్రాహ్మణ పరిభవంబు
నంగ విప్రాపకార మెన్నంగ నేల. 188

తే. గీ. సగర దశరథ పాండు త్రిశంకు నహుషు
నృగవిజయపౌత్ర కర్ణాది నిపుణమతుల
కథలు చంద్రేంద్రమార్గుల కథలు వినఁడె
తెలిసి విప్రాపకృతి కెట్లు తెగువఁ జేసె. 199

వ. అని మఱియు గుంభసంభవాది మహాస్థ్రప్రభావంబులు వక్కాణింపుచు "బ్రాహ్మణాన్నై సర్వాదేవతా" యనియును "బ్రాహ్మణో మమ దేవతా" యనియును, "పునశ్చబ్రాహ్మణాన్ భర" యనియును "వర్ణానాం బ్రాహ్మణో గురు" వనియు నిత్యాది బ్రాహ్మణప్రభావసూచిత శ్రుతి

స్మృతిపురాణేతిహాస ప్రయోగవాక్యోపన్యాసంబులు గావింపుచు వెండియు బ్రాహ్మణుండు చాతుర్వర్ణ్యకన్యకాపరిణయంబున కర్హుఁడుగాని గర్హితుండు గాఁడు. భూలోకంబునకు దేవతాస్వరూపు లగుటంజేసి భూమిదేవత లావశ్యకపూజనీయులుగదా యని భూభృద్వరుండు సర్వజ్ఞుండైన భుక్కుండునకు నక్కన్నియనిచ్చి యుభయకులంబుల రక్షించుకొనుటను సకల లోకోద్ధారకత్వంబు దనకు సిద్ధించునట్లు గాదేని బ్రహ్మకులంబు బిల్వణుని తోటిదిగాఁ దలంపవలయునని యేకాగ్రచిత్తంబుగా నుత్తరంబిచ్చుచున్న విద్వత్కోటికి బాటియగునట్లుగా మనోరంజనుం డిట్లనియె. 190

చ. వినుఁడి మహాత్ములార మిము ♦ వేడెద నాదగువిన్నపంబుఁ గై
కొని సుముఖస్థితిన్ విభుని ♦ కూర్తకుం దురితంబు మానుడీ
పనిబహుదుర్ఘటంబయినఁ ♦ బొల్పడి యేనిది నిగ్రహించెదన్
వినయవివేకధర్మపద♦విం దగఁగూర్చెద రాజకుంజరున్. 191

తే. గీ. అధిపతికిఁ బ్రాణసచివుఁడ ♦ నగుటహితవుఁ
దెలిపి మలిపింతుఁ గాదేనిఁ ♦ దెగువఁజేసి
ఖండనోక్తులువల్కి భూ♦కాంతుఁడొక్కఁ
డై భయమునొంద సర్వమే♦కీభవింతు. 192

చ. సొలయకమీరు నాపలుకు ♦ సూటి త్రిశుద్ధిగనమ్మి మీగృహం
బుల కతివేగనేగి పరి♦పూర్ణమనోరథసిద్ధికై విని
శ్చలమతి దాన హోమ జప♦శాంతి తపఃప్రముఖాదిసత్క్రియల్
వెలయఁగజేయుఁ డీశ్వరుఁడు ♦ వేకరుణించుఁ బ్రసన్నుఁడై మిమున్. 193

శా. దుర్వారోగ్రమహాగ్రహగ్రథితుఁడై ♦ దుష్టాసురేంద్రుండు ని
గ్గర్వారంభకడింభకప్రభుపరీ♦క్షాదీక్షదక్షవ్రతా
ఖర్వాత్మస్థితి నున్నవేళ హరిసా♦క్షాత్కారుఁడయ్యెం గదా
'సర్వంవిష్ణుమయం జగత్త' నెడి వా♦చారూఢి సత్యంబుగన్. 194

మ. అటు లేకాగ్రమతిన్ సదాహరిపద♦ధ్యానాత్ములై యుండుఁడి
ప్పటి కార్యంబిది యంచుఁదెల్పి పనుపం♦బ్రాప్తావకాశజ్ఞులై
స్ఫుటశోభాయత వక్త్రసంపదలగే♦ముల్ సేరి రిట్లూహప
న్నుటలెన్న స్వకోటికెల్లను బ్రథా♦నుల్ సుప్రధానుల్ గదా. 195

వ. ఇట్లు మంత్రీశ్వరప్రబోధిత తత్పురస్థితశిశుబాలవృద్ధస్త్రీ పురుషాదిజనంబుల దాక్షిణ్యాలాప కలకలంబులాకర్ణించి ఖగ్గంబులు ధగద్ధగాయమానంబులై వెలుంగ భయకంపనస్వేదగుణంబు లుదయింప దర్పింపుచు హుంకరించిన జంకుంగొనక బిల్హణుండు మందస్మితవదనారవిందుండై వారిం జూచి యాశ్చర్యంబునొంది కోటిపాలుం జూచి యిట్లనియె. 196

సీ. జగతి శిరచ్ఛేద ♦ సమయంబునందును గర్ద
కుండలంబుల కాన్పించ ♦ గాను సిద్ధ
సామెతనిజముగా ♦ సమయించు మెవ్వాను
భయమింతలేక సి♦బ్బరముగాని
చిఱునగవొప్పంగ జే♦సెది కారణంబేమి
తెల్పు మిప్పనికి న♦త్యంతమునకు
వాండ సేసనిస వి♦ద్యనేర్చినవాల్ని నా
నాయకాగ్రిక విను ♦ నాగువిధము

తే. గీ. మోహినీవిద్య యిటుమీకు ♦ ఖ్యాతిలేక
యై యవతరించి నాహృదయ♦ము హరించెద
మందు నసియించి చిరతరా♦నంద మొసఁగు
నట్టి నాదేవిగల్గ భ♦యంబుగలదె. 197

వ. అని ధైర్యస్థైర్యగాంభీర్యధురంధరుండగు మ స్వేచ్ఛాగమనాగతుండు గావునఁ గోటిపాలసహితంబుగాఁ దనమందిరంబునకరిగి కులవధూరత్నంబు నిశ్చలచిత్తయగునట్లుగా నుచితమార్గంబు రహస్యంబుగా బోధింపుచు నిజశిష్యవర్గసంసేవ్యమానుండై యుండె నంత. 198

కం. ఖరకిరణాన్వయ శేఖర
ఖరవిదళత్కాండకాండ♦ కాండశిఖర శే
ఖర లగ్నసుకర హిమశీ
కర నికరీకృతమహామ♦కరనిలయాంకా. 199

శా. వ్యాఘ్రక్రోడతరక్షుఖడ్గముఖ♦సత్త్వాటవ్యటత్కృద్వ్యాఘు
క్త్రిఘ్రాణప్రళయాకృతాశుగదళ♦గ్రీవాఖ్య రక్షోధిరా

ట్చ్ఛ్రఘోన్మూలన నిశ్చయప్రమదహృ♦ద్గీర్వాణభక్తాత్మరు
ట్చ్ఛ్రఘాదివ్యధినాథ తారకపదా♦సుగ్రీవసంపత్ప్రిదా. 200

మానినీవృత్తము.

కుండలితాధృత♦కుండిక హృద్భయ♦కుండలి రాన్మణి♦కుండల కో
దండలిఖండన♦దండవనాశ్రప♦దండిత రావణ♦దండ ధరా
ఖండలచిత్రశి♦ఖండిజసన్నుత♦ఖండితదుర్వ్రద♦ఖండ యశో
మండలశాశ్వత♦మండిత భావిప♦మండలధామ ర♦మాగ్రభుజా. 201

,, గద్యము ,,

ఇతి శ్రీరామచంద్రగురుకరుణాకటాక్షవీక్షణసంలబ్ధ సకల సంపూర్ణ సరస
శృంగారరసధారాధారమాధురీధురీణాలంకారితాంధ్రగీర్వాణ కవితావిలాస
చిత్రవిలసితాప స్తంబసూత్ర భారద్వాజసగోత్రపవిత్ర చళ్లపిళ్లకుల
సుధార్ణవరాకానిశాకరయశోధురంధర ధరామరప్రవరరామయ
నామార్యపౌత్రి కామకవిసుపుత్రి సకలవిద్వజ్జనవిధేయ నర
సయ నామధేయప్రణీతంబైన యామినీపూర్ణతిలకావిలా
సంబను శృంగారమహాప్రబంధంబునందుఁ బంచమా
శ్వాసము సంపూర్ణము.

చ. కులుకుమిటారి గబ్బిచను♦గుబ్బలు మెచ్చుగ నిచ్చు నిమ్ముగా నె
కులు బలువిప్పు కన్నుగవ ♦ కొంచెపు జూపుల నిక్కుడేరు నె
నలి జిగిగ్గుల దానిని మ♦నంబున నిప్పుడు గోపదామ్ము [illegible] ని
శ్చలమతి సంస్మరించెద ని♦జంబుగ నిప్పుడె [illegible] వారిజాక్షి. 13

చ. నవవికచాగ్రకుందరద♦నంబు మదీయ మనోనుకూలమై
భవరమణీయ తిర్యగభి♦వర్తితలోల విలోకనాంచిత
చ్ఛవిసదనంబు తన్మృదుహా♦స విలాసము [illegible]
దవిలి కృతోపకారము కృ♦తార్థమని యం[illegible] నే కనుంగొనన్. 14

చ. సరసమృదుద్విరేఫకుల♦శోభము ఫుల్లసరోజ నేత్ర సు
భరితము కించిదుల్లసిత♦మాంసల [illegible] గము
స్ఫురపరిపూర్ణశారదవి♦ధూపమ కాంతియు నొప్పు [illegible] చి
త్తరివదనంబుఁ జూచెద ము♦దంబున నా మదినాత్మ నేర్పునన్. 15

చ. కరము పిఱుందుపై గమిచి ♦ గ్రక్కున వక్రవిలోకనాగ్రము
యురుతరదక్షిణాంసలస♦దుల్బణ కేశకలాపము సిరా
తరబహుళీలల న్మెరయు♦దాని [illegible] ని నిక్కి
ర్పరియగు దాని జూచెదఁ ది♦రంబుగ నామదిలో సకౌతుకన్. 16

చ. నెన రెదనుంచి నన్మనుపు ♦ నేర్పరి [illegible]
ల నతుండ్పె నన నగ్గణవ♦లానిక కిప్పుడు పిలంచి [illegible]
జను నెడ పైఁటకొంగుకొన ♦ సాగి [illegible] చేరి [illegible]
బనివిను ముద్దు వద్దనుచుఁ ♦ బల్కెడు దానిఁ దలంతు [illegible]. 17

ఉ. బాలమృణాలనాళ సమ♦బాహువిశాల [illegible]
లాలసయాన మద్వచస♦లాలసలోల మృగాయతాక్షి స
త్కాలక నిమ్ననాభికుహ♦రాంతరభాగ [illegible] భా
పాలకబాలికన్ దలఁతు ♦ బల్మరు నామదిలో [illegible]. 18

చ. జిలిబిలిపాటనేరములు ♦ చేసిన నేఁ మదీయ భావముల్
దెలిసి చలంబుఁగొన్న నియొక♦తీరున నేమును [illegible] దించి [illegible]
బలుకుటమాని నెమ్మదినె♦సంబిడి బాష్పనిరుద్ధ [illegible] చు
యలరెడియూర్పులం బెదవు♦లార్చెడు దానిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 19

చ. కిలకిలనవ్వుచున్ వగమొ◆గింపుచు వల్వఁ దొలంగఁ జేయుచో
వలపులకింపువాని నెల◆వందపుఁబొక్కిలియుంగరాంబుజో
జ్జ్వలరుచిఁగప్పి సాధ్వసర◆సాంచితయై రతివిహ్వలాంగియై
తలఁకుచు లోన నానగొను◆దాని మదిందలకింతు నేఁటికిన్. 20

చ. తొలఁగనిసిగ్గుతో సురభి◆దుర్భరగంధభరంబుతోఁ జలా
చలభయకంపితప్రచుర◆చారుతరేక్షణశోభతో ముఖో
జ్జ్వలకమలాగతభ్రమర◆పంక్తిని గేళిసరోరుహంబుచేఁ
గెలఁకులఁ జేర్చుదానిఁ దల◆కించెద నామదిలోన నేఁటికిన్. 21

చ. అదనుదలంచి నన్మెఱుఁగు◆టద్దముఁ జూచెడివేళ వెన్కనే
నొదిగినజాడ నీడఁగని ◆ యుల్కి భయంబును సంభ్రమంబు మో
హదమదనోదయంబు విన◆యాంచితలజ్జయుఁ గల్గి సౌఖ్యసం
పద నను జూచుదాని మదిఁ◆బాయక మాటికిఁజూతు నేఁటికిన్. 22

చ. ఇరుదెసలందు నంతరబ◆హిస్స్థలులందుఁ బెఱుందునందు ముం
దరిదెసయందు నెల్లెడలఁ ◆ దానయి మేలిమితమ్మివంటి సుం
దరమును దిర్యగీక్షణప◆దం బగు ముద్దుమొగంబుతోడఁ గ్రు
మ్మఱు మదనాభిరామనృప◆మన్మథపుత్రిని జూతునేఁటికిన్. 23

చ. తరుణబహూకృతుల్ శ్రుతివ◆తంసకటాక్షనిరీక్షణావళుల్
సరసవిలాసముల్ మదన◆సంజ్వరకారణముల్ మదాలసాం
గి రుచిరసౌఖ్యలక్షణవి◆కీర్ణవిలోచనముల్ మదీయహృ
త్సరసిజమందు సంస్ఫురిత◆సంగతుల న్గనిపించు నేఁటికిన్. 24

చ. తరుణతరోల్లసత్తరళ◆తారకితాక్షమదభ్రగంధమా
ర్గరచిత చిత్రపత్త్రలతి◆కారమణీయ కపోలపాళికా
సరసము సౌఖ్యమన్మథర◆సాహితశోభితమంబుజాక్షి సుం
దరవదనారవిందము మ◆నంబుననుంచి తలంతునేఁటికిన్. 25

చ. సరసమెలర్పఁ దత్కుచక◆చగ్రహణాభిరతుండనైన నే
నొఱపుగమోవి పల్మొనల◆నొక్కుచు నక్కరచక్కఁజేయు న
త్తెఱఁ సరమోద్పుచూపు బక◆దారిసుతారపుఁ బల్కుబాటు మే
లిరవగుదాని ముద్దుమొగ ◆ మిప్పటికైనఁ దలంతు మాటికిన్. 26

చ. లలితసుధారసాతిమధు♦రంబులు వింబరదాంబరాగ్రనం
కలితశుచిస్మితంబులు ♦ పరిగల్పగుణాగ్రహీతపూజలు
జ్వలపరిపూర్ణ మన్మథ ర♦సప్రియసౌఖ్యసమావిలంబు లా
లలన చటూత్తరంబులు త♦లంచి సుకేశిని నేఁటికేఁ. 27

చ. ఘనరుచిరాబ్జపత్త్రయుత ♦ కర్ణసముల్లస త్కిరీటినా
గ్రనిహిత తారహారమణి♦కాంచనయంత్రిత ...
జనజఘనాభిరమ్య విల♦సన్మణిసూత్రభాసితా...
జనవరకన్యకామణిని ♦ సమ్ముదమెట్లు దలంతు నేఁటికిన్. 28

చ. కులుకుమిటారి గబ్బిచను♦గుబ్బలు ... ప్రియమ్ము చే
తుల మెడఁగౌఁగిలించి ...
బొలుపలరంగఁ గన్నులర♦మోడ్చి మొగంబు ...ము
ద్దులఁగొని తేనెలూనెడి వ♦ధూమణిని ...నేఁటికిన్. 29

చ. ఘనవిచలత్కుచత్రుటితి ♦ కంచుకజాలము ...
భనలసదుల్బణశ్రవణ♦మండలముల్ ...
భినుతగళప్రచారములు ♦ ...లోకన... తే
మనఁదగు నాదుచిత్తమున ♦ మాటికి ...నేఁటికిన్. 30

చ. అగు చిగురాకుపాన్పు పయి ♦ నాసతి మామిగాని ...నీ
నొగి బతిమాలుచున్న సుద♦... నేను ...
న్వగ నొకతీరుగా నిదుర♦వాటిలు ... నదించి ...
ట్టగ పయినుంచి మంచిగల♦దానిఁ ...నేఁటికిన్. 31

చ. కనుఁగవకెంపుగాఁగ దృఢ♦గాత్రనివ ...
హానసరసోద్ధతోల్బణక♦రాంగు...విలాసవిభావ గు
భనభుజకందళీయుగళి ♦ మంచిపరించిగు దాని...
భనపరివేషయుక్త శశి♦భాసురమంచుఁ దలంతు నేఁటికేఁ. 32

చ. ఘనజఘనావలోకన సు♦ఖస్థితి నే నొక ... రి న
య్యనవసనాంచలంబుఁ గొను♦నంతట నెంతయు నేర్పుమీరఁ నే
కొనుటకు దంటయయ్యె మది♦గొంకుచు సిగ్గులలంకరించు మో
మున నిదురించినిల్చు సుము♦ఖీమణి నాత్మఁదలంతు నేఁటికేఁ. 33

చ. వలపుదలిర్ప నేగమున ♦ వాకిలిఁజేరగవచ్చు నన్నుఁ గ
న్నులఁ దనివారఁజూచి సుమ♦నోభరశయ్యను బవ్వళించి విం
తలనిదురించు నట్లొనరి♦నం గని మెల్లనె సంస్పృశించిన
న్బులకలెసంగు లేనగవుఁ ♦ బూనినదానిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 34 ✓

చ. తొలుత విరాగభావ మొదఁ♦దోఁపఁగ నిష్ఠురవాక్యకేళి రం
జిలఁ బలుమాఱు నన్వెరవఁ♦జేయుచు నంత మదీప్సితప్రదో
జ్జ్వలమతియై రతాభిహిత♦సంచలనోద్ధృతవిస్ఫురత్కటీ
నిలయసహాయ నృత్యముల♦నేర్పరి దానిదలంతు నేఁటికిన్. 35

చ. విలులితవిశ్లథప్రసవ♦వేణిదరోన్మిషితప్రఘూర్ణితా
ను లలితనేత్ర పద్మశయ♦నోద్ధితయై బహురంగభంగచి
హ్నలు దగఁదాల్చి పంటిమొన♦నంటుచు వాతెఱఁ గ్రోలినట్టి యా
చిలుకలకొల్కి నింపలరఁ ♦ జిత్తమునందుఁ దలంతు నేఁటికిన్. 36

చ. వెలయఁగ మేడపై వలభి♦వేదికమీఁద వసించి మందహా
సలలితభావహృత్సుఖుల♦సంగతి కేళివిలాసవాక్యముల్
వలుకుచునుండి తాసదరి♦పాటున నన్గని సిగ్గు లేతన
వ్వొలసెడిమోముదాని మది♦నుంచి తలంచెదనెంచి నేఁటికిన్. 37

చ. పఱపునవ్రాలి వేనిదుర♦పాటునమేల్కని వేసటింపు మై
విరుపున నావలింపుచు న♦వీనముఖానిలగంధలుబ్ధము
గ్ధరుచిరసంభ్రమభ్రమ ద♦దభ్రమదభ్రమరాళి విభ్రమ
స్ఫురణవిలోలనేత్రి యగు ♦ బోటిని నామదినుంతు నేఁటికిన్. 38

చ. ప్రియసురతాంతతాంత ఘన♦పీనపయోధరభారఖిన్న ని
ర్భయసుఖజాల నిర్గరివి♦రాజిత రాజకళాభిరమ్య భా
గ్యయుతకటాక్షపూర్ణతిల♦కాగ్రణియై తగు రాజకన్య మ
త్ప్రియమతి దానినెంతయు య♦థేచ్ఛగఁ జింతనొనర్తు నేఁటికిన్. 39

ఉ. రాజనిభాస్య నిర్మలని♦రాజిత సూక్ష్మతరావలగ్న వి
భ్రాజిత పద్మపత్త్రరుచి♦భాసురనేత్రి నిదాఘబిందుసం
పూజిత పాండుగండయుగ♦భూషిత ధారుణిదివ్యకాంతయై
రాజిలుచున్న దేవిని ని♦రంతరవృత్తిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 40

చ. గుణనిధి విస్ఫురత్కమల•కోమలసుందరవక్త్రి చారుచ
ర్వణ విలసత్కపోల విచ•లత్కమలేక్షణ చారుఫాల ల
క్షణతిలకాంకితానన మద•గంధముఖీ నిరాజమానకా
రణ నృపకన్యయైన సడి•పాత్రియమా దానిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 41

చ. కలితశిరోజపుంజ భర•కాంతనిరంతరకాంతి చూర్ణకుం
తలలతికాంతవక్త్రి వసు•ధాధిపకన్య రతిప్రవీణ కాం
త్యలఘుపయోధరాలస స•తాంగి విలాసవతీవగింపఁ దు
యాల వెడిదాని నామది ని•రంతరవృత్తిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 42

చ. కృతపరిపూర్ణభాన రతి•కేలికుతూహల కేళిగాగృహా
స్థితవతి సానురాగసర•సీరుహనేత్ర శుభాంగి మానసా
ర్పితమతి మత్కరగ్రహణ•పీడిత రమ్యపదాబ్జ సుశ్రుత
యత ఘనమోహనాస్త్రమయ•మై తగుదానిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 43

‡ చ. ఇటు ననుజూచినంతట బ•హిష్కృతకోపవిభిన్నవంగసౌ
ష్ఠట శరజాగ్నిపీడిత హృ•దంబుజవై తగు నన్ను నెమ్మనం
దిటముగఁ జూచియుంచెనొ మ•నీయమనం బదిగోలనామనం
బటువుమరిదాని భూపకుల•పాలిక బాలికనెంచు నేఁటికిన్. 44

‡ ఉ. బంధురపద్మినీజని • పద్మసుగంధి శరీరమున్మహో
ద్గ్రంధకళాప్రవీణ మణి•కాంచనకుండల శోభితాస్య సు
మ్బంధయ నీలకుంతలర•సప్రియ సూనశరాసనాఖ్య హృ
ద్బంధువు నైన పట్టవసు•ధామణి నాత్మఁదలంతు నేఁటికిన్. 45

‡ చ. సరసవనాంతచంద్రిక ద•శాప్రతిబింబవిలాసకాంతి వి
స్ఫురదరవిందవంద్రద పరి•భుగ్నముఖాంబుజ సూక్ష్మమధ్య దు
ర్భగమదహంసయాన యగు • రాజకుమారిని దాని నామనో
బురుహనివాసవాసిని స•మోఘముగాఁ గనుఁగొంచు నేఁటికిన్. 46

‡ చ. మృదుతరదేహముష్టిపరి•మేయసుమధ్య సుపూజ్యకాంతి మ
హాదనయనాభిరామ శ్రవ•ణాంతవిశాలవిలోలనేత్ర సం
పదమదభీష్టవాగ్వినయ•భాగ్య నవోత్పలసంగృహీతవ్రతమ్ము
ముదమొదవించుచున్న నృప•పుత్రిక నాత్మఁదలంతు నేఁటికిన్. 47

‡ చ. సరసకళాభిరమ్యసఖి ♦ సార్ధనిషణ్ణవితర్దికాంతర
స్ఫురదభిరమ్యపుష్పపరి♦పూర్ణిత తల్పనిషణ్ణదేహ స
చ్ఛరిత సుగంధలేపనల♦సత్కుచకుంభ సుధాంశుబింబ సుం
దరవదనారవింద యగు ♦ దాని నృపాత్మజగాంతు నేఁటికిన్. 48

‡ చ. మది నొకతీరు గన్న తఱి ♦ మన్నన నన్నెనయింప నెచ్చెలిం
గదిసి మదీయగేహసుము♦ఖాధ్వగయై భయకంపితాత్మయై
పదవినిషణ్ణయై గలితశు♦భస్థితయై పరివర్తమానయై
ముదమొనరించుదాని దగ ♦ ముచ్చటదీఱఁ దలంతు నేఁటికిన్. 49

చ. మనవిగఁ జాటుసూక్తి బలి♦మాలినఁ గోపపరాఙ్ముఖత్వమూ
నినఁ గని కోపమార్పుటకు ♦ నేను గవుంగిటనిల్పఁ బుష్పసా
ధనునివశంబునం బులకి♦తాకృతియై యసహించి నట్టు లొ
ప్పనిపను లింకవద్దనుచుఁ ♦ బల్కెడి దానిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 50

చ. తఱిఁగని మెల్లనేను కయి♦దమ్ములఁ గన్గవఁగప్ప నెచ్చెలు
ల్గిరిగాని "యేమి చోద్యమెఱిఁ♦గింపుము మీరెవ రేమెఱుంగమో
తరుణి" యటంచుఁ బల్కిన సు♦ధామధురోక్తుల మద్విలాసవై
ఖరి మదిఁగాంచి లేనగుమొ♦గం బగుదానిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 51

చ. సొలయక మోవినొక్కి తమి♦జొక్కి కవుంగిటఁబూని తళ్కుఁజె
క్కుల నునుగోరులాని రతిఁ♦గూడెడి సన్నొక కిన్కనెన్ను కే
రొములసెడిసిగ్గుచే నలయు♦నూర్పుస దీపమునంచలింప వీ
నులఁ జెలిగల్వతో నగవు♦నూటినదానిఁ దలంతు నేఁటికిన్. 52

చ. అతులితకేళికాగతి ని♦రాకృతహంసికఁ గేశపాశని
ర్జితమదపన్నగాశన వి♦చిత్రకలాప సువక్త్రశోభ న
ద్యుతిహసితోత్పలక్రియ స♦ఁబానపమధ్యను బూర్ణచైత్రద
ర్పిత కలకంఠకంఠని బ♦రిస్ఫురితాత్మఁ దలంతు నేఁటికిన్. 53

చ. మరులొసరింపఁజాలు నవ♦మన్మథమందిర వైజయంతియై
యురుతరలీలల న్మదధ♦రోష్ఠసుధారసధారఁ గ్రోలుచున్
స్మరవికలాంగసంగతుల ♦ మత్పరిరంభణ మాచరించి కే
ళిరచితశయ్య నొయ్యఁబవ♦ళించెడి దానిఁదలంతు నేఁటికిన్. 54

చ. నవసుమనోవనంబునఁ ద♦నంత [illegible] బలఁగూడి నున్న [illegible]
త్సవమునకు స్నానుఁగడిసి ♦ [illegible] గిల సప్వల నా [illegible]
ళ్కువలను బార్శ్వసన్నిహిత♦ [illegible] భయంబున [illegible] బాని వ
క్కువఁజని మున్చూచి కను♦గొ [illegible] దానిఁ [illegible] నేఁటికిన్. 55

‡ చ. భజితమదీయచిత్రర [illegible] ♦వ [illegible] సూత్ర [illegible]
ర్ఘజఘనదేశసంశ్లిత♦కాంచనరమ్య [illegible]
హుజవరకన్యకామణి ప్రి♦యోదిత [illegible]
భుజములనాని కన్నుల ర♦నో [illegible] దానిఁ [illegible] నేఁ [illegible]. 56

‡ చ. చనుగవమీఁటిసకా [illegible] ♦ [illegible]
ట్లను గని నాదునేత్రజని♦లాసము నేత్ర [illegible]
వరుహానేత్రియంచుఁ దని♦వారఁగఁ [illegible]
బున సగి నన్నుఁ [illegible] ♦ [illegible] కిఁ [illegible]. 57

‡ చ. ఉపరిసముష్ట [illegible] ♦ [illegible]
ర్యపఘుసభంగదంభర [illegible] ♦ [illegible]
ళి పరిమితాభి [illegible] వ♦ [illegible]
యుపకృతినింమ దాని మది♦ [illegible]. 58

‡ ఉ. బాల సువ [illegible] ♦ [illegible]
ద్రాలసరామలోచన [illegible] ♦ [illegible]
లాలకజాలని [illegible] ♦ [illegible]
మే లొనరించుదాని [illegible] ♦ [illegible]. 59

‡ చ. చిరినగుమోముతో నుదుటఁ ♦ [illegible] ముం
గురులమెఱుంగు [illegible] ♦ [illegible]
నరిమగపోఁడిమిన్ గెలుపు ♦ [illegible]
ల్మఱుసిరు [illegible] జేయు వగల♦ [illegible]. 60

‡ చ. సలలితకర్ణమూలపరిస [illegible] ♦ [illegible]
త్యలఘుమనోజకార్ముకస♦మాశ్రిత [illegible]
వళిరుచిజాల కర్బురిత♦వక్రితకుంతలబ్జాలకాంతన [illegible]
నెలఁత ముఖాబ్జమిప్పటికి ♦ నమ్మదినాఁటి తలంతు మాటికిన్. 61

‡ చ. సరసవిలిప్తచందన ర♦సార్ద్రితశోభములోలతారక
స్ఫురితము సత్కురంగమద♦మోహనచిత్రిత పత్త్రవల్లికాం
కురరమణీయ గండఫల♦కోజ్జ్వలితం బగు దాని నెమ్మొగం
బరమర లేక నాదు హృద♦యంబున నిల్పి తలంతు నేఁటికిన్. 62

‡ ఉ. సూనధనుర్విషాది సర♦సోక్తులదాని మృదూరు శృంఖలా
లానమునం దిదృజ్ఞిగళ♦లబ్ధియొనర్చి మదగ్రకల్పనా
ధీన మదేభరాజమును ♦ ధీరతకట్టి నిఁకేమి తెల్పు నా
హా నరనాథకన్యక ద♦యాశ్రయ మిప్పటికైనఁ గోరెదన్. 63

‡ చ. త్రిదినవియోగపాంసుముఖి ♦ తీర్థచతుర్థరజోవియుక్త గా
రదశనశుభ్రవస్త్ర రతి♦లక్ష్యనిశారసమిశ్రగంధసం
పద గలదాని పుష్పవిభ♦వాచ్యుతవల్లిఁ బోలు దాని స
మ్మదమునఁ గూడినట్టి జన♦మాన్యుఁడె ధన్యుఁడు లేఁడిఁకన్ భువిన్. 64

చ. అని యనివారితప్రియర♦హస్యవిలాసకథా సుధారసా
ర్థ్యనిమిషమాన సోజ్జ్వలితుఁ♦డై పురవీథులఁ గేళిసల్పి తో
డనెచని కాంచెబల్లిదుఁ డ♦టచ్చపకోటికరోటికందుకా
భినయనటత్త్రిశూలచర♦భీమనిశాటికఁ జైత్రవాటికన్. 65

వ. ఇట్లు కాంచి తత్ప్రదేశభూతలస్థాపితత్రిశూలైకశూలవాగురీయంత్రాదివధ్యసాధనసంభారసందర్శన నిర్భయుండై యుచితస్థలంబున లోకబాంధవున కభిముఖంబుగా నిల్చి తనమనోరథార్థసంధగ్ధంబుకొఱకు విశ్వగర్భుండైన పుండరీకాక్షునుద్దేశించి యిట్లని నుతించె. 66

మ. ప్రళయాంభఃపూర్ణజలార్ణవాంతర విహ♦ద్వాకీర్ణధావత్తిమిం
గిలయాత్రానుగతిస్వ తాలుయుగవి♦క్షేపాంబు నిర్ఘోషని
ర్గళితామ్నాయ సకృత్ప్రసారణ కృ♦ద్భ్రాంతిప్రదాత్మస్వరూ
పలసత్ప్రాభవమూర్తి మ్రొక్కెద పర♦బ్రహ్మంబ వీవే హరీ. 67

మ. సుచిరాలబ్ధనిజోపగూహన కళా♦తుష్యచ్ఛ్రీకార్ణవ స్వర్ణదీ
ద్విచరుష్కరసాంద్రకేళి విధిసాం♦ధీభూత మందాచలో
ర్ధ్వచరత్ప్రస్థర ధూర్వహాభ్రగ సుధాం♦ధసాంధసౌమధ్యదా
బ్రిచనా ఘట్టఘురట్టపృష్ఠకమఠ♦బ్రహ్మంబ వీవే హరీ. 68

మ. ఖరకృద్గణ్య హిరణ్య [illegible]
ద్ధరణాంభోజ భవా [illegible]
ద్వరపిండోసమ మేరుమ [illegible]
ర్భర శంకాకృతి [illegible] 69

మ. సదసత్సంశయ వాద [illegible]
భదయ స్తంభ నిగుంభి [illegible]
స్పద దోస్సారవిచార [illegible]
త్వద్దృశీభూత యుగప్రభావ [illegible] 70

మ. కృతదీక్షాధ్వర దేశ [illegible]
త్కృతిదానప్రదదా [illegible] శ్రీ [illegible]
మిత తత్పుణ్యయశో [illegible]
వ్రత సంవర్ధిత [illegible] 71

మ. జరరాభావ మహో [illegible]
త్పరిశంకావహ [illegible]
రరసావేశవ [illegible] వింశతిక [illegible]
ట్పరశుస్వీకృతిసూర్య [illegible] 72

మ. సవజిద్భు [illegible] చిరసూ [illegible]
ద్భువ సంపద్వశది [illegible]
ద్భువనద్విష్టశకంఠ [illegible]
భవ నిర్మోఘ [illegible] 73

మ. ప్రియకృత్పూర్వ భవాగ [illegible]
శ్రయగాత్రద్యుతి నేత్ర [illegible]
ద్భయరూపాప యశో [illegible]
ర్ణయలీలాహాలసాధనో [illegible] 74

మ. త్రిజగద్భర్త్రి త్రిపురాశ్రవా [illegible] కుల [illegible] స్త్రీలోక [illegible]
త్మజితపాత్రివ్రత భంగసంగరసమ [illegible]
హాజుగుప్సోదయ ధర్మకర్మబల ని [illegible]
ర్ధవ జయార్చిష్పరిశుద్ధబుద్ధతను [illegible] 75

మ. అసకృన్నేత్రచ్ఛాయుత ప్రపంచకృత పం♦చాఘౌఘ తామిస్రసై
జనధారాగతి కంచుకస్ఫురదుదం♦చత్పంచ కళ్యాణికా
శ్వసమారూఢ భవత్క-రాసిరుచి వి♦జ్ఞానప్రదీపాంత ని
ర్వ్యసనాంతఃకరణప్రదీప కలికి♦బ్రహ్మాంబ పీవే హరీ. 76

కం. శ్రీమద్భామీశ్వర సా
దామిన్యామహిత నీర♦దశ్యామవపుః
కోమల హేమలతామల
ధామ లసద్వసన సీకు ♦ దండంబు హరీ. 77

కం. శరణాగత భరణాన్విత
కరుణామృత శీకరార్ద్ర ♦ కందళితాంతః
కరణాద్భుత కరుణాశ్రిత
తరుణా చరణానుచరణ ♦ దయఁజూడు హరీ. 78

కం. దాసజనా వాసఘనా
భాసవనా వసనపత్న ♦ బలమానసనం
త్రాస గుణాభ్యాసరణా
స్త్రాసగుణాభరణ నీవె ♦ శరణంబుహరీ. 79

కం. అధ్యాసిత సుధ్యాహిత
రధ్యాశతమధ్యదేశ ♦ రాజదయోధ్యా
విధ్యాగత సాధ్యాసత
విద్యాధృత హృదయనిన్ను ♦ వినుతింతుహరీ. 80

కం. వీటీ ధనపేటీ ఘన
చేటీ జనమణిశతాంగ ♦ సింధురభటగో
కోటీ జయధాటీ ప్రియ
ఘోటీచయ మొదవు నిన్నుఁ ♦ గొల్చెసను హరీ. 81

కం. గాధితనయ బోధితనయ
సాధితనయనాభిరామ ♦ శాశ్వతజయసం
శోధిత రణగోధిత రణ
బాధిత రణదుదధి నిన్నుఁ ♦ బ్రణుతింతుహరీ. 82

కం. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 83

కం. [illegible]
[illegible]
[illegible]
వసధామహా [illegible] 84

ఉ. శ్రీధర [illegible]
త్యాధిప గోపికాము [illegible]
ద్రాధిని కంధరాగ మగ [illegible]
ద్యాధర [illegible] 85

ఉ. దేహ [illegible]
దేహి కులేన [illegible]
దేహి కలాకలా [illegible]
దేహి యటంచు [illegible] 86

—[illegible]—

శ్రీమన్మహాదేవదేవా [illegible] భావా
భవాంభోధిసంతారకా [illegible] కాం
తాజ సంతాన [illegible] నీ
హారమందాకినీహార [illegible] గాంగ
జన్యాంగ [illegible]
చ్ఛృంగశృంగార [illegible] రంగత్కు
రంగాగ్రపాణీ సమగ్రా [illegible] గణ్య
లావణ్య [illegible] ద్వైర
సేంద్రాభియాతీ [illegible] కీర్తి
జయస్ఫూ [illegible]
నప్రకీర్ణియా [illegible] మయూర్నేమ

సోమక్షమాధామ ధామాగ్నియజ్వస్వరూపా దురాపప్రతాపా పహోపాప
లోపా విపక్షావలేపక్షపా కర్మసాక్షీ జగత్పూర్ణకుక్షీ మహోక్షిప్రసంక్షిప్త
దీక్షావ్రతాధ్యక్ష దక్షాధ్వరక్షేత్రపాత్రప్రయోగాది దక్షర్త్విజప్రాణమోక్ష
వ్రతత్రాగ్రిణ నిర్వాహకృత్సర్వసర్వంసహాభూరి భారాపనోదార్థసంవర్ధమానా
ర్ధనారీశ సాళ్వాష్టతచ్ఛంకరశ్రీపతి స్థాణులింగాద్యనేకావతారా శతారప్రియా
పత్య దోస్సత్త్వ తత్త్వాభిమర్శ ప్రభుత్వైకహృత్కృత్రిమక్రీడ సంతాడన
క్రీడితా యాతమాయాకిరాతాభిరూపప్రసన్నోపదేశా సకృచ్ఛాబరాభిఖ్య
ముఖ్యాగమప్రోక్త మంత్రత్వదీయాస్త్రలాభార్జునస్వార్జన స్వర్జనోద్గీయమా
నాచ్ఛకీర్తిప్రతాపోజ్జయశ్రీకళా కారణానుగ్రహా నిత్యసంపత్కళావిగ్రహా
విగ్రహోదగ్రరక్షస్త్రయీపట్టణోద్ఘట్టనోత్కృష్టమార్వీధనుస్తూణ బాణ
ధ్వజస్యందనక్షుంత్రరథ్యారి సేనాదిదృక్పాశయీ భూతదృక్కర్ణరాట్స్వర్ణ
శైలార్ణవానంత గోరాజభూవిశ్వసృడ్వేదమార్తాండ దైవాతృకాదిత్యభూత
ప్రపంచైకయోధాగ్రిణీ దైవతగ్రామణీ రామణీయారుణీ వారుణీ దిక్ప్ర
భావంద్య సంధ్యాసమారంభ శుంభచ్ఛుభాసంఖ్య శంఖాభిభాంకార నిస్సాణ
జంఝాణ ఘంటాఘణంఘాణ భేరీధణంధాణ వీణాదినిక్వాణ హృద్యానవద్య
స్ఫురద్గద్య పద్యానువాద్యక్రమోద్యన్నటద్బ్రహ్మ విద్యావిహారా మహా
రాజితాహార్య వర్యాగ్రసంస్థాన భావప్రకాశా మహేశా మదీయేప్సితం
దేహిమాంపాహితుభ్యం నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః. 87

మ. అని సర్వేశ్వరునిఁ భజించి జగదా♦ద్యంతక్రియాపూర్ణ క
ల్పనవృత్తిఁ సుఖదుఃఖసంపద విసం♦పద్భాగ్యభోగ్యాది జీ
వనకృత్యంబులు సర్వజీవులకు నే♦ర్పాటొందుగా వ్రాయుటల్
పనిగావించి త్రికాలవేదియగు త♦ద్బ్రహ్మంబుఁ గీర్తింపుచున్. 88

‡ మ. హరినాభీసరసీభవోద్భవ సమ♦స్తామ్నాయకల్పస్వరూ
ప రహస్యాత్మకతత్త్వసత్యభువన♦ప్రాధాన్య నానాచరా
చరభూతాఖిలవిశ్వకారణ కళా♦సంపూర్ణకల్యాణ ని
ర్జరమర్త్యాసురవాంఛితార్థఫలద♦బ్రహ్మ సదానందకా. 89

‡ చ. విధి నిను మ్రొక్కి దోయిలిడి ♦ వేడెద నంతమునందు భూతముల్
ప్రథితతదంశసంగతులఁ ♦ బాల్పడఁగాతఁ దదీయమార్గమం

దు ధరణి తత్సరోవితతి ♦ లోయము [illegible] స్మరు
త్కృధనము తత్గృహాభ్రిముస ♦ ఖస్థితి [illegible] తేజముస్. 90

చ. ఇటు లొనఁగూర్చు కుంతయు ను ♦ [illegible] ఫు[illegible]
యుటఁ దగు భక్తి కామితఫ ♦ లోదయమూన్ [illegible] మిత్రమూర్తు [illegible]
క్కటఁ గల కర్మసాక్షియె జ ♦ గత్పతి [illegible] ప్రముఖ్య మన్
దిటమునఁ బల్కె బల్కినుక ♦ దే [illegible]. 91

చ. శివుఁడు హాలాహలంబు గొ ♦ సీమను నిల్పఁ [illegible]
ధవుఁడు వరాంగమ [illegible] వసు ♦ ధాతలమిప్ప [illegible]
భువనపతి ప్రమోదమునఁ ♦ బొల్పఁ [illegible]
ల్లవగుణయు క్తమైన సుక ♦ తాత్మ [illegible]. 92

చ. జలజవతంసముల్ హసన ♦ సాహ్య [illegible]
బులు భువినన్నియున్నఁ బరి ♦ పూ[illegible]
స్ఫులితసవజ్రపాళి యు ♦ [illegible]
కులుకు నవాంబుధార కొస ♦ [illegible]. 93

ఉ. గాఢతరానురాగమునఁ ♦ [illegible]
ప్రౌఢిమ కేళికే నొకని ♦ రంబు [illegible]
మూఢమనస్కుఁడయ్యుఁ బ్రియు ♦ [illegible]
బాఢమతిం దశాననుఁడు ♦ [illegible]. 94

వ. అని మఱియును 95

సీ. భ[illegible] ♦ [illegible]
భి[illegible]మ [illegible] ♦ [illegible]
డాయుచ్చి[illegible] ♦ [illegible] నింక
భుక్కం[illegible] ♦ [illegible]
నీవు చెప్పఁగ నీల ♦ [illegible]
[illegible]గ్రహం[illegible] భవ ♦ [illegible]రము
సంప్రవిష్టుండయ్యె ♦ [illegible] యుష్మ
దస్మత్ప్రదా[illegible] ♦ కానుభవము

తే. గీ. నొందఁజేయఁడె విధి చింత ♦ నొందనేల?
[కాలకుద్ధుఁడు దిద్దెడి ♦ వ్రాలవరుస
ముందువెనుకలఁ జనుచుందు ♦ మందరమిటుఁ]
కామసమరూప మదనాభి♦రామభూప. 96

వ. అని తనమహనీయప్రభావంబు నిఖిలకకుబంతరాట్సభాంతరాళంబులం బ్రశంసించుటయుం గార్యంబుగా నిరూపించి భూపాలసమారోపశాపానురూపసంధానసంధావచన బంధురుండైన వసుంధరామరేంద్రుని ధైర్యగాంభీర్య చాతుర్యాది గుణంబుల కచ్చెరుపాటునొందు కోటిపాలుండు భయాటోపశీలుండగుచు సూటిదనంపుమాటలఁ బ్రశాంతునిజేయుచుఁ దన సుభటవర్గంబున సన్మార్గంబుగా జాగరూకతనుండ నియమించి సముచితాశయుండై రయంబునంజని ప్రాంజలియై తదీయపూర్వోదితప్రకారంబున బిల్హణప్రచారంబు సానుపూర్వకంబుగాఁ బూర్వోత్తరశ్లోకప్రపంచంబు తన్మయత్వంబునొందించుటయుఁ దదీయపరిభావసూచక ప్రతిజ్ఞాసంజ్ఞాది వాక్యార్థతత్త్వోపన్యాసంబు నిర్ణయించుటయు నాకర్ణించి సమభ్యర్ణావసానపూర్ణుని చెన్నున మిన్నుమన్ను నెఱుఁగ నేరక యూరకున్న యమ్మన్నెజేని విన్నదనంపుఁ బన్నుగడ సన్నలెన్నుచు నన్నిట మిన్నఁదనంపు వన్నెలం బేరుగొన్న విన్నాణియగు మనోరంజనుండు కార్యానురంజనంబుగా రాజకుంజరునకుఁ బ్రబోధింపుచు నిట్లనియె. 97

సీ. రాజేంద్ర విపదిధై♦ర్యంబనుమాట ని
రర్థకంబుగఁజేయు ♦ టర్హమగునె
కాక యీదుర్ఘట♦కార్య మాత్మనుజేయ
నిశ్చయించితివేని ♦ నిజము బ్రహ్మ
హత్య కన్యాద్రోహ ♦ మాత్మాభిఘాతుక
మఖిలమపకీర్తి ప్రి♦యాపకృతియు
బాంధవాసత్కృతి ♦ బహుజనదూష్య మా
త్మకులక్షయము ధర్మ♦వికృతిపదము
తే. గీ. నెరయసిద్ధించు నిదికార్య♦సరణికాదు
భవదభిప్రీతిఁగోరిన ♦ ప్రజలమగుట

బల్మిచేసైన నుచిత ...
గాన నామాట ... 98

వ. అది యెట్లనిన. 99

మ. అకలంకాశయుఁ ...
హ్మాకులోత్తంసుఁడు ...
త్సకలాలంకృతమూ ...
త్మకుఁ డుద్యత్కృ ... 100

కం సర్వం ...
నిర్వాహక ...
సర్వస్వా ...
యుక్త్వ ... 101

ఉ. రాముశరప్రయోగము ...
ధామనిధ ...
భూమి నొకప్పుడి ...
స్వాముల వాక్ప్రియ ... 102

పాఠాంతరము:—

ఉ. రాము శరప్రయోగము ...
ధామనిధపిప్రి ...
తామర సాప్త తేజమును ...
సామనసప్రియత్నమును ...

కం. కావ్రుస నీవుసము ...
గావు ... నుచి ...
గావు నరు ... లు నిందలు
గావు భయప్రా ... ములు ... 103

ఉ. తాలిమిఁబూని నామనవి ...
జాలియడంగఁజాలు నొక జాలుసు ...
పాలికిఁ దోడితెచ్చెద నృప పాలక ...
బాలికనిచ్చి రాజ్యసుఖ పద్ధతిఁగొందు జగద్ప్రసిద్ధిగాఁ. 104

మ. [illegible] సౌమ్యంబుతో
[illegible]
[illegible] ముక్
[illegible] 105

వ. అని [illegible] నీకాంతంబున సాధు
[illegible] కాంతిపురం
[illegible] పూర్వా
[illegible] సన్నిధా
[illegible] 106

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 107

చ. [illegible] మంటి
[illegible]
[illegible]
[illegible] 108

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 109

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 110

చ. [illegible]
[illegible]

జెదరో మహోమితల్లి నొక♦దే తగదే జగదేకగురూపసం
పద గురునాథప్రేమగల ♦ సైదలి [illegible] సిమ్ముటన్. 111

చ. పలుమఱుఁ గుందనేల [illegible]♦[illegible] ముల నన్నొ [illegible] మీ
ల్దలఁచితిమోక దే యిప్పుడు♦తప్పని [illegible]
నిలునిలు సామినిక్క మిదె ♦ నే నినుఁగూర్చఁగ వచ్చు [illegible]
దొలఁగిస నీకు నాదుమది ♦ [illegible] ముదిత [illegible]. 112

ఉ. ఈరుచిరంపుఁజిత్తరువు ♦ లేమ [illegible]
పాడెదు తోఁట లేచిలుక♦పంజరముల్ [illegible] నా
మాటుగఁజూచి సన్నుమది♦మగ్నక [illegible]
న్నీరులు నించకుండనుచు ♦ నెమ్మి [illegible] చున్. 113.

శా. వేణీవేష్టితకంఠదామ [illegible]♦[illegible]
ప్రాణాలంబిత [illegible] ♦ [illegible]
వీణాలాపిని [illegible]♦[illegible]
ల్యాణీరాగ విపంచికాశ్రుతి నొయ్యా♦[illegible]. 114

చ. అటువలె సాహసింపఁ జెలు♦లందఱు [illegible]
చ్చుటగని తల్లి తల్లడిలు♦చున్ వడినచ్చి [illegible]
గిటఁ దగఁజేర్చి కూర్చి [illegible]
ప్పాట సవరించి ముంగురులు♦మోడిచి [illegible]. 115

ఉ. కన్నియవింత [illegible] దరు♦గన్నియనించు [illegible]
వన్నెయు వాసియుం దలఁప♦వన్నె [illegible] నే
ల్మిన్నవు గావటమ్మ [illegible]
విన్నను మిన్నుపైఁబడిన ♦ [illegible]. 116

ఉ. ఏమనుకొందురమ్మ జను♦లింగొటిమాటలు [illegible]
రాముల మానవమ్మ నెన♦[illegible] నా [illegible]
సేమమటమ్మ నీవెడఁగు♦సేఁతల [illegible] నా
నోములపంటవమ్మ విడ♦నోర్తున [illegible]. 117

ఉ. నీవిరహంబుఁజూచి పని♦నేరక [illegible] పా
రావత కీర శారికల ♦ రమ్మని పిల్వఁగదమ్మ [illegible]

దీవెలఁ బ్రోదిదిగ్గు కసు♦ తేర్పఁగఁ దమ్మి పసిండివంటి మై
తీవి సడల్పఁబూనిన స♦డించి దిగఁగుందెదరమ్మ నీచెలుల్. 118

చ. అని యనివారితంబు నెన♦రారఁడి వేరడిసేయఁగౌఁగిటం
గొని చని రాజనుగ్రొడలఁ ♦ గూరిచి కూరిమిమేలమిూఱ నూ
తనతనయాపరాధములు ♦ దల్పక దాని మనోనురాగ రం
జనమొనగూర్చి నీనెఱుఁగఁ♦జాలనె చాలనెతల్ దలంచెదే. 119

చ. కటకట రాజపుత్త్రికల♦ కామిని కామిత విూవొసర్ప కి
మటమటఁ జూపనులె సిగు♦మాలి కుమారిక నింతఁజేసి నీ
విటపటు నింక నేమనుభ♦వించెదవో మదినెంచి చూడుమా
దటవిటలేల నెందుఁ దలి♦దండ్రులుగారె సుతానురక్తికిన్. 120

చ. విను మునుశేంద్ర నాదయిన♦విన్నప మాత్మఁదలంచి మంచి కా
దసక తనూభవన్ విభవ♦దాభిమహోత్సవమొప్ప బిల్లగా
వని సురరాజసూనుకి వి♦వాహమొనర్పుము దేవబంధుర
కీర్తి నరదేవదేవ పితృ♦దేవ మహామహిదేవ హృద్యమా. 121

చ. సరసవశేఖర్యఁ డార్యజన♦సమ్మతుఁ డన్నిట మేలువాఁడు స
ద్గురువరుఁ డింపనింగొలిచి ♦ కూర్మి కళాభ్యసనంబొనర్చు వో
సరమరలుంపమాని తన♦యా వినయానుగుణైక మాన్యనై
ఖరిఁ గనుమంచు మున్న తెర♦గట్టి కవీంద్రునకొప్పగింపవే. 122

చ. ఇపుడిది నేరమంచు సుత♦నింతగ వంతలముగ్గఁజేసి దూ
రఘుఁబని యట్లు నీమది గ♦రంగ మికేనునుకొందు నన్ను స
న్నుఫుఁజనుపొందఁ జూచిన శు♦ణంబున నొందువిసంగనేర్తునే
నృపవర యీలుబిడ్డల గ♦ణింపని సంపదలేల చెప్పుమా. 123

వ. అని యోసరించు రాణివాసంపుఁ బలుకులకుం బాసటయై
సుహృష్టనుగ్గెక్కి స మనోరంజనుం డరిభంజనుప కట్లనియె. 124

చ. వలపగు దూఫుశేఖగిల♦వానిగఁ గోరును గన్య, విత్తస
ల్లలితునిఁగోరుఁ దల్లి, తుస్సుతి♦లక్ష్యరసజ్ఞనిఁగోరుఁదండ్రి, స
త్కులజునిఁగోరు బంధుతతి, ♦ కూరిమిశోభసకార్యవేళ లో
కులు సరసాన్నభుక్తి మదిఁ♦గోరుదు రిధరలోన నెల్లెడన్. 125

ఉ. అన్నియు నెన్న బిల్హణుని♦యందు సమగ్రగుణాఢ్యు సిసభా
గోష్ఠ్యన్నతిదానపాత్రమగు ♦ నొండువిచారములేల నాగ్రహింపం
డన్నిటయోగ్యుఁ డీపరిణ♦యం బొనగూర్చుటనెంతు భాగ్యమే
మున్నది శాస్త్రబంధసహిత♦ముఖ్యజగజ్జన సమ్మతంబుగన్. 126

వ. అని యనుకూలవాక్యనైపుణ్యంబుగఁ [illegible] బ్రాహ్మణ గణ్యంబగునట్లుగాఁ దనసాహిత్యపరిపూర్ణ [illegible] [illegible] బొందించుచు నిందింపులేని పొందింపుపల్కుల [illegible] [illegible] పలికొల్పు సుళువునకు నెళవుపడి రాచమిన్న జన్నిగట్టిసామి [illegible] కష్టగా దొడ్డముజ్జాసంబద్ధ తనబిడ్డ నూరార్పుచు [illegible]. 127

ఉ. ఓ సరి బాల మేలుతన ♦ మంచాలు నించాలు [illegible]
బాసు బళా యిదేమ నగు♦బాటుగఁ [illegible] [illegible]
వాసి యెఱుంగఁజేసిన నె♦పంబిదిగాక [illegible]
భూసురహింసఁ జేయుటలు♦పోలున యే [illegible]. 128

చ. అదియునుగాక నిన్నువిడ♦నాడుదునే మది [illegible]
పదలనిధాన మీవనుచుఁ ♦ బ్రాణపదంబుగ [illegible]
ప్పిదమగు నేర్పుసం జమవఁ♦బెట్టి [illegible]
బది సఫలంబుగాఁ బరిణ♦యంబు [illegible] 129

ఉ. తప్పులెమాని మేలుతలి♦దండ్రులవాక్యబలవాని [illegible]
చొప్పునఁగల్గు నక్షరిత♦జూపఁగ [illegible] [illegible]
టొప్పిదమేల సేయ[illegible]♦లుంపుము సీమగివచ్చు [illegible]
లిప్పుడె సర్తు సంతసిలు ♦ మింత [illegible]. 130

వ. అని తనతనయ సతిపినయ [illegible] [illegible] మంచితనంబునం దిగులుమాన్పి దిటంబుగూర్చి [illegible] [illegible] మచ్చికందల్లికందిచ్చి యంతిపురంబునకుంబంచి [illegible] హజారంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చటిజనంబులను [illegible] వారలసల్లా మోదకల్పకులై బిల్హణకల్యాణానుకూల్యంబు తనపాలి [illegible] దన్నుమన్నించుటలెన్ని యస్సు [illegible] కవీంద్రుసింగారించి రమ్మనిన సకలస్వతంత్రుండైన మంత్రివరుండు హితపురోహితామాత్యజనంబులతోఁ [illegible]

జని భూ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుతుం[illegible]
భు[illegible] గాంచి [illegible] [illegible] [illegible]
భ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నిర్మ[illegible]
క[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 131
రంజ[illegible] ప్రాంజ[illegible] [illegible].

శా. భూ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 132
శ్రీ [illegible] [illegible] [illegible].

‡ వ. నిరు[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 133
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

కం. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 134
[illegible] [illegible] [illegible].

కం. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 135
[illegible] [illegible] [illegible].

కం. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 136
[illegible] [illegible] [illegible].

వ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 137
పురవీధి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

కం. మానవనాయక రాజ్యర
మా నవవిభ [illegible] పూజ్య [illegible]
భాస విధాస నిధాసక
భానిపుణులుగా [illegible]. 138

చ. ప్రథితగుణాఢ్య [illegible] ద్విజరాజకీర్తి [illegible]
డధికగుణాఢ్యయైన [illegible]
ప్రథితగుణాఢ్య [illegible] ద్విజరాజకీర్తి [illegible]
డధికగుణాఢ్యయైన [illegible]. 139

కం. గురుభక్తి [illegible]
పరమ [illegible]
మణికిస [illegible]
స్ఫూర్తి [illegible]. 140

చ. అని బహుభంగులన్ [illegible]
ప్రసములు సూచిచున్ [illegible]
దనములు [illegible]
బనుపు [illegible] మంత్రి [illegible]. 141

కం. రాణింపు [illegible]
[illegible]
భ్రాజ [illegible]
పూజల [illegible]. 142

శ్లో. ఆకల్పం విజయీభవ [illegible]
త్వంవిశ్వ [illegible]
త్వం [illegible]
త్వంలక్ష్మీ [illegible]. 143

వ. అని [illegible]
డవ్విప్రపుంగవుస [illegible]
ధేంద్రా ! జయవచనరచనామహేంద్రా ! [illegible] !
బ్రహ్మకులచంద్రా! భవత్ప్రభావంబు [illegible] సంకల్పించి కల్పించిన మదీయ

కృత్రిమోపాయంబు [illegible] మన్యులకు శక్యంబగునే! మత్ప్రతికూలుం గురుం డనఁగ [illegible] గావున [illegible] సముద్ర [illegible] కంటెఁ [illegible] [illegible] వలయు [illegible] బని [illegible] గా సమ్మతింబు [illegible] నుని [illegible] [illegible] మాల్యాంబరాదుల [illegible] నిజమంగళ [illegible] ప్రవేశించి నిజవధూ [illegible] గావున [illegible] నొంది రంత [illegible] బాలికా [illegible] గులుగ [illegible] [illegible] దాయిన [illegible] బులు [illegible] సంధ్యావసరంబున. 144

సీ. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

సిగ్గు [illegible]

[illegible]

తే. గీ. గమ్మనెడి తావిపస్నీరు ♦ [illegible]
కొల్వుకూటంబులను [illegible] ♦ [illegible]
మందిరుల నందముగనిల్పి ♦ [illegible]
దగవు వగసుల్కు [illegible] ♦ [illegible]. 145

ఉ. పౌరులసందడింపు పోలు ♦ పాదడిచిచ్చి [illegible]
న్నీరుపసిండిఘంటికల ♦ [illegible]
భోరుకలంగ మేలు సరి ♦ పోల్పగ [illegible]
గారముగన్గి యాపురము ♦ కాపురమయ్యె విలాస [illegible]. 146

చ. వలనగు కానుకల్ [illegible] ♦ [illegible]
మలద కరూన సాధ్వ [illegible] ♦ [illegible]
సల కరహాట లాట [illegible] ♦ [illegible]
తల వసుధాతలేంద్రులు [illegible] ♦ [illegible]. 147

చ. స్వకులబలా [illegible] ♦ [illegible]
రికి విమముల్లు [illegible] ♦ రించి [illegible]
చ్చికఘటియించి [illegible] ♦ [illegible]
సకలస [illegible] సిరి జన ♦ [illegible]. 148

వ. మఱియు [illegible] సకల [illegible]
న్నులై యుండు [illegible] సంధ్యాకాలంబగుడు [illegible] లంబుఁ
జేరిన. 149

‡ మ. ధర [illegible] ♦ [illegible]
గరసప్రక్రియ సాజమింప [illegible] ♦ [illegible]
వరతిన్ [illegible] శుభ వా ♦ [illegible] ప్రభ [illegible]
కురిసెన్ [illegible] ♦ [illegible]. 150

చ. వితర [illegible] బుధ ♦ [illegible] గురుద్విజ [illegible]
బతిశయశోభచే సలరె ♦ [illegible] సంపదల్
కుతుక మెసర్చె పూర్ణరస ♦ గుంభితు [illegible] భువనాధినాయక
ద్భుతగతితో [illegible] ♦ [illegible] వాహినులంటికొల్వఁగన్. 151

వ. అయ్యవసరంబున సుభద్రా [illegible] లలితవిలాసినీ [illegible] భరి తున్నై [illegible] లోని మ [illegible] తమతమ [illegible] నేగు దేర [illegible] కటకకంకణ [illegible] ముద్రిక [illegible] శాశ్వ [illegible] ప్రసంగంబులు [illegible] లాంఛ [illegible] బులు [illegible] మంగళ [illegible] శృంగారానుగుణ [illegible] ప్రియవిలోకనానన [illegible] నోసంగు [illegible] నెమ్మ [illegible] సడంగు [illegible] బాణంబులు [illegible] సులు [illegible] యగ్ర [illegible] యున్న [illegible]. 152

కం. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] మునుదుగా. 153

చ. పలుపుగ [illegible]
చెల ముని [illegible]
లలితవిలో [illegible]
బలుదమకం [illegible]. 154

చ. తిలకము దిద్దుకొంచు సుదతీ♦మణియో [illegible]
దళుకు మెఱుంగుటద్దముసఁ ♦ దత్ప్రతి [illegible]
యలవలరాజు చక్కఁదన♦మాగసి [illegible]
పెలమిగ్రహించి యస్త్రిపట♦మిచ్చు [illegible]. 155

చ. అలచెలియిచ్చు చేమదుపు♦ [illegible]
పులఁ గవిరాజు [illegible] ♦ము [illegible]
గెలిచితినంచుఁ బఁపిస స♦ [illegible]
దెలియఁ బతంపుచుక్క రతి♦ [illegible]. 156

చ. అలిసరివ [illegible] త్తాంతర స♦హాస [illegible]
మలి గవలింపు [illegible] ♦మారని [illegible]
ములు దగినొచ్చి [illegible] ♦ [illegible]
జలసని ఘంటఁగట్టి [illegible] ♦ [illegible]. 157

సీ. [illegible] ♦ [illegible]
వాని సంగి [illegible] ♦ [illegible]
విలదు [illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
చో [illegible] "[illegible] ♦ [illegible]" [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
కను [illegible] ♦ [illegible]
మరుని [illegible] ♦ [illegible]

తే. గీ. తమిని [illegible] ♦ [illegible]
పుణ్యసతులగుచుఁ [illegible] ♦ [illegible]
పుష్పలాజాక్షతలు చల్లి ♦ [illegible] గార
వించి నివ్వాళులిచ్చి [illegible]♦ [illegible]. 158

వ. ఇట్లు సకలజనానందగమనంబగు మందగమనంబున రాజవాహనంబు నిర్గమించి నిరర్గళశోభనారంభసంరంభ సంభృత [illegible] సంభార రంభాస్తంభశుంభద్ద్వారంబగు సింహద్వారంబు గడచి [illegible] గావించి మణిపాదుకావహనం బొసరించి [illegible] బులు నిర్వర్తించి

[illegible]
[illegible]
[illegible] 159

చ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 160

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 161

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 162

[illegible]
[illegible] 163

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

జటమునకమ [illegible] ♦ సజిని మంద
రమున జనుపించె [illegible] ♦ రాజహంస. 164

సీ. పలుమాఱు నునుదంత♦[illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
వలపు[illegible] కావి♦[illegible]
దరుల[illegible] ♦[illegible]
కలిక [illegible]♦[illegible] వా[illegible] సిగ్గు
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible]నిలుచు [illegible]♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]

తే. గీ. [illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]ములు. 165

తే. గీ. [illegible] ♦[illegible]ముగ
[illegible]♦[illegible]
[illegible]♦[illegible]
[illegible] ♦[illegible]. 166

వ. [illegible]. 167

మ. కళలింపొందఁగఁ [illegible] ♦[illegible] మం
గళసూత్రంబు [illegible]♦[illegible]
వెళతన్ రాజకరా [illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦[illegible]. 168

చ. సురుచిరలీల లేనగవు♦[illegible]
టరముదిమిరాటు [illegible] ♦[illegible] వధూ
వరులు కరంబులెత్తి తల♦బ్రాలు శిరంబులనించుటొప్పె న
ట్లురువడి సౌఖ్యవార్ధినిట ♦ నోలలమించుటగా గణింపఁగన్. 169

వ. మఱియుఁ బాణిగ్రహణంబును నగ్నిప్రతిష్ఠాపనంబును నాజ్యాది హోమంబులును నగ్నిప్రదక్షిణంబును నాత్మారోపణంబును మొదలగు శుభ కృత్యంబుల వైవాహికదీక్షాపంచవాసరంబులు గడచిన సంతుష్టాంతరం గుండై మదనాభిరామభూకాంతుం డవ్వధూవరులకు ననేకదివ్యాంబరాభర ణాదికంబు లరణంబుగా నొసంగి యసాధారణంబుగా నల్లునకు మఱి యును. 170

తే. గీ. మణికిరీటంబు కలువరా♦మానికంబు
గండపెండేరమును రత్న♦కుండలములు
పచ్చరాగద్దె దంతపు♦రచ్చబల్ల
మొసలివాగూర్చపిడి మేలు♦లెసఁగువాలు. 171

వ. మఱియు హవ్వీరసింహతలాటాదిబిరుదములును మాతంగతురంగ శతాంగసుభటాది చతురంగబలంబులును ధనురాదిసాధనంబులును దాస దాసీజనంబులును ధనధాన్యధేనుమంత్రియుతంబుగా సర్ధరాజ్యంబును సమ ర్పించి వసంతోత్సవంబు నిర్వర్తించి బంధుమిత్రామాత్యకవిగాయకాది జనంబులకు నభీష్టార్థంబులొసంగి శుభదర్శనాగతదశార్ణాది దేశాధిపతుల విద్వత్ప్రముఖుల నతివినయసంపదలం బూజించి సముచితోపహారంబులఁ బరివారంబులతోననిపి వినూత్నచిత్రరత్నభిత్తికాముకురమణిదీపికా కుసుమ సుగంధబంధురమనోహరతల్పకల్పకాది శోభనవస్తువిస్తరాతిసుందరంబగు కేళి కా సౌధమందిరంబున గృహప్రవేశంబుఁ జేయించి మదనోత్సవసూచనంబుగాఁ గల్యాణదీక్షాదోరకమోచనంబుగావించి వృద్ధజనానుమతంబున లౌక్యాను సరణంబుగా వధూవరులనైక్యంబునొందించిన సౌఖ్యార్ణవంబునందేలుచు సురతావసానమంగళతరంగంబగు చతురపరిసంగవశంబున విలాసవతికిఁ దన్మ నోహరుం డిట్లనియె. 172

సీ. “సతులు మాయామాధుర్య♦చతుర ల్గదే” “యౌర!
యామాటబల్కు నేలగునటోయి”
“జవరాండ్రు కుటిలప్ర♦చారు ల్గదే” “యౌర!
నడిమిటిమాట మా♦నవుగదోయి”

"బింబోష్ఠి లవసర◆ప్రియామృ[illegible]" "[illegible]ర!
యసమా[illegible] ◆ [illegible]గు"
"[illegible]నుల్ [illegible] భా◆[illegible]లు [illegible]" "[illegible]ర!
కలగి[illegible] ◆ [illegible]గు"

తే. గీ. "[illegible] లాత్మ[illegible]ములే ◆ [illegible]" "[illegible]ర!
[illegible] ◆ [illegible]గు"
"[illegible] ◆ [illegible]"
"[illegible] ◆ [illegible]" 173

చ. అని చతుర[illegible] ◆ [illegible]
పెనఁగొన దంపతుల్[illegible] ◆ [illegible]క్
దనరు మనుం[illegible] ◆ [illegible]
త్మ[illegible] ◆ [illegible] 174

వ. మ[illegible]ను. 175

సీ. [illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]

తే. గీ. [illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
[illegible] ◆ [illegible]
భ[illegible] ◆ [illegible]. 176

మ. అనుకూలవ్రతధర్మనీతియుత భా◆[illegible]
భసంతాన [illegible] ◆ [illegible]

ఘన కేళీపరిపూర్ణతృప్తిమతియై ♦ తద్భూమిభృత్పట్టణం
బుననుండెన్ ద్విజరాజమౌళి యది యొ♦ప్పన్గాదె తన్మూర్తికిన్. 177

సీ. అని యిట్లు పూర్వోక్త♦రాంకిత ఘోరపం
చాశత్సమాహ్వయో♦జ్జ్వల రసప్ర
ధాన కావ్యకథావి♦ధాన కల్పనచమ
త్కార గౌరవసూక్తి ♦ గలుగనాడు
నేర్పుకోలంది యామి♦నీపూర్ణతిలకావి
లాసం బనంగ నాంధ్ర ♦ రచనఁగూర్చి
భవదంకితమొనర్చి ♦ భక్తితాత్పర్యస
మర్పణఁజేసితి ♦ మనవిచిత్త

తే. గీ. గింపు దీని సమస్తది♦గ్దేశరాజ
సభలయందు వసించి యా♦చంద్రతార
కముగ వర్ధిల్లఁజేయు ర♦క్షకుఁడ వీవె
భూమిజానందసాంద్ర శ్రీ♦రామచంద్ర. 178

కం. ధర్మార్థకామమోక్ష ద
ధర్మాంచితధర్మధర్మ♦ధర్మాంతకళా
ధర్మాయతి దోస్సారసు
ధర్మార్థితధామ రామ ♦ తారకనామా. 179

చ. జయజయ దేవదేవ దృఢ♦సంగరసంగరసైకలోక దు
ర్జయభయరూప కర్బురపు♦రక్షణదక్షణ నాకలోకహృ
త్ప్రియ సయతి త్రివిక్రమ త్రివిధగుణ♦స్థిర సుస్థిరతమోక్షదక్ష పు
ణ్యయుగయశస్సనాథ రఘు♦నాథ సుధావసుధాకథాభిధా. 180

—♦ వసంతతిలకావృత్తము ♦—

ధారాధరాగిరిపువృత్రవితాన భాస్వ
ద్ధారా ధరాయుధమహోత్సవతల్పహస్తా
ధారాధరాసురభయోదయ దానదక్షా
ధారాధరాభినుత సుందరధామ రామా. 181

మ. హనుమల్లక్ష్మణశత్రుఘ్ననిష్ఠభరతాంగదార్కతనయాదికేశినం
దన తారాసుతజాంబవత్ప్రముఖులు ప్రాంజలులై ప్రస్తుతింపగా
వని దిక్పాలకముఖ్యకోణముల నాశ్రయించు సీతాసమాంకమం
దెనయ సామ్రాజ్యసంగు రాముని సమాశ్రయించి నీ భ్యాసమునన్. 18

—: గద్యము :—

ఇది శ్రీరామచంద్ర గురుకరుణా కటాక్ష వీక్షణ సంలబ్ధ సకలసంపూర్ణ
సరస శృంగారరసధారాధర మహాసంస్థానాలంకారితాంధ్రగీర్వాణ
కవితావిలాస విచిత్రవిలసితాష్టదిగ్భాసురాత్రి భారద్వాజ సగోత్ర
పవిత్ర చెళ్లపిళ్లకుల సుధార్ణవరాకాసుధాకర మహీసురంధర ధరా
మరప్రవర్య రామయ నామాగ్రగణ్య కామాక్షీసుపుత్ర సకల
విద్వజ్జనవినేయ నరసయ నామధేయ ప్రణీతంబైన యామినీ
పూర్ణతిలకావిలాసంబను శృంగారరస మహాప్రబంధంబు
నందు సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

వెలువరింపవలసిన శృంగార ప్రబంధములు.

1. గోపాల లీలాసుధాలహరి —
   — ప్రయాగ కామేశ్వరకవి.
2. అహల్యాసంక్రందన విలాసము —
   — వేమనారాధ్యుల సంగమేశ్వరారాధ్యులు.
3. కుబ్జా కృష్ణవిలాసము —
   — అక్కన్నప్రెగడ హరిదాసు.
4. గాధేయోపాఖ్యానము —
   — అనంతార్యుడు.
5. నాగ్నజి త్పరిణయము —
   — వల్లూరి నరసింహకవి.
6. లక్ష్మీనృసింహవిలాసము —
   — పైడిపాటి వెంకటనరసింహకవి.
7. మదనమోహినీ విలాసము —
   — తెక్కెళ్లపాటి లింగకవి.
8. రంభానలకూబర విలాసము —
   — వేంకటస్వామి.
9. రాధామాధవ సమాగమము —
   — యడవల్లి వెంకటపతి.
10. వల్లీపల్లవోల్లాసము —
    — మాడభూషి నరసింహకవి.
11. శశిరేఖాపరిణయము —
    — వెంకటరంగకవి.

రాజయోగ గ్రంథము

గోపాల లీలా సుధాలహరి

శ్రీయోగ రామేశ్వర విరచితము

ఆర్య మహాంశోన్నతముల [illegible]

ఉదాహరణ [illegible]

ప్రసాదిని గారి [illegible]

ముద్రి [illegible]

1941 సెప్టెంబరు మాసమున

ప్రకటించుదము.

వెలువడిన కావ్యములు — వెలలు.

1. రాధికాసాంత్వనము రు. 0-12-0.
—ముద్దుపళని.

2. సత్యభామాసాంత్వనము రు. 0-12-0.
—శ్రీ కామేశ్వరకవి.

3. అహల్యాసంక్రందనము, రాధికా సాంత్వనము- వచనకావ్యములు సారంగధర, మైరావణచరిత్ర తో కొంత కొంత)
రు. 0-12-0.
—సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు.

4. హంసవింశతి రు. 1-8-0.
—అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు.

5. మలహణ చరిత్ర రు. 0-10-0.
—పెదపాటి ఎఱ్ఱనార్యుడు.

6. యామినీపూర్ణతిలకా విలాసము రు 1-0-0.
—చెళ్లపిళ్ల నరసకవి.

ఈ మండలి మెంబర్లకు మాత్రమే.